

Chambre des Représentants

SESSION 1985-1986

3 JUILLET 1986

PROJET DE LOI modifiant diverses dispositions légales relatives à la filiation

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION SPECIALE CHARGÉE
DE L'EXAMEN DU PROJET DE LOI MODIFIANT DIVER-
SES DISPOSITIONS LEGALES RELATIVES A LA FILIATION
ET A L'ADOPTION⁽¹⁾
PAR M. HERMANS

SOMMAIRE

	Pages
I. — Exposé introductif de M. Gol, Vice-Premier Ministre et Minis- tre de la Justice et des Réformes institutionnelles (F.)	5
II. — Discussion générale :	
A. Question préalable	8
B. Organisation des travaux et procédure	9
C. Opportunité de modifier le projet de loi transmis par le Sénat	9
III. — Discussion et vote des articles :	
Chapitre I: Modifications aux dispositions du Livre I ^{er} , Titre II, du Code civil: « Des actes de l'état civil » :	
Article 1	18
Article 2	18

⁽¹⁾ Composition de la Commission :

Président : Mme Goor-Eyben.

A. — Membres titulaires :	B. — Membres suppléants :
C.V.P. MM. Bourgeois, Hermans, Mevr. Merckx-Van Goey.	Mme Boeraeve-Derycke, MM. Piot, Van Parys, Uyttendaele.
P.S. MM. Mottard, Moureaux.	MM. Baudson, Defosset, Degroeve.
S.P. M. Chevalier, Mme Detiege.	MM. Derycke, Van den Bossche, Van- velthoven.
P.R.L. Mlle Detaille.	MM. De Decker, Neven.
P.V.V. M. Van de Velde.	MM. De Groot, Vreven.
P.S.C. Mme Goor-Eyben.	MM. J. Michel, Wauthy.
V.U. M. Belmans.	MM. Coveliers, Sauwens.

Voir :

378 (1985-1986) — N° 1.
— Nos 2 à 15 : Amendements.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1985-1986

3 JULI 1986

WETSONTWERP tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming

VERSLAG

NAMENS DE BIJZONDERE COMMISSIE BELAST MET
HET ONDERZOEK VAN HET WETSONTWERP TOT WIJ-
ZIGING VAN EEN AANTAL BEPALINGEN BETREFFENDE
DE AFSTAMMING EN DE ADOPTIE⁽¹⁾
UITGEBRACHT DOOR DE HEER HERMANS

INHOUD

	Bladz.
I. — Inleidende uiteenzetting van de heer Gol, Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie en Institutionele Hervormingen (F.)	5
II. — Algemene bespreking :	
A. Voorafgaande vraag	8
B. Regeling van de werkzaamheden en procedure	9
C. Raadzaamheid van een wijziging van het door de Senaat overgezonden wetsontwerp	9
III. — Bespreking van en stemming over de artikelen :	
Hoofdstuk I: Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel II, van het Burgerlijk Wetboek: « Akten van de burgerlijke stand » :	
Artikel 1	18
Artikel 2	18

⁽¹⁾ Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : Mevr. Goor-Eyben.

A. — Vaste leden :	B. — Plaatsvervangers :
C.V.P. De heren Bourgeois, Hermans, Mevr. Merckx-Van Goey.	Mevr. Boeraeve-Derycke, de heren Piot, Van Parys, Uyttendaele.
P.S. De heren Mottard, Moureaux.	De heren Baudson, Defosset, Degroeve.
S.P. De heer Chevalier, Mevr. Detiege.	De heren Derycke, Van den Bossche, Van- velthoven.
P.R.L. Mevr. Detaille.	De heren De Decker, Neven.
P.V.V. De heer Van de Velde.	De heren De Groot, Vreven.
P.S.C. Mevr. Goor-Eyben.	De heren J. Michel, Wauthy.
V.U. De heer Belmans.	De heren Coveliers, Sauwens.

Zie :

378 (1985-1986) — Nr. 1.
— Nrs. 2 tot 15 : Amendementen.

Article 3	19
Article 4	19
Article 5	19
Articles 6 et 7 (art. 6bis nouveau)	20
Article 8 (art. 7 ancien)	21
Article 9 (art. 8 ancien)	21
Article 10 (art. 9 ancien)	22
Article 11 (art. 10 ancien)	22
Article 12 (art. 11 ancien)	22
Article 13 (art. 12 ancien)	23
Article 14 (art. 13 ancien)	23
Chapitre II: Modifications aux dispositions du Livre I ^{er} , Titre IV, du Code civil: « Des absents »:	
Article 15 (art. 14 ancien)	25
Article 16 (art. 15 ancien)	26
Article 17 (art. 16 ancien)	26
Article 18 (art. 17 ancien)	26
Chapitre III: Modifications aux dispositions du Livre I ^{er} , Titre V, du Code civil: « Du mariage »:	
Article 19 (art. 18 ancien)	26
Article 20 (art. 19 ancien)	26
Article 21 (art. 20 ancien)	27
Article 22 (art. 21 ancien)	27
Article 23 (art. 22 ancien)	27
Article 24 (art. 23 ancien)	28
Article 25 (art. 24 ancien)	28
Article 26 (art. 25 ancien)	28
Article 27 (art. 26 ancien)	28
Article 28 (art. 27 ancien)	28
Article 29 (art. 28 ancien)	28
Article 30 (art. 29 ancien)	28
Article 31 (art. 30 ancien)	29
Article 32 (art. 31 ancien)	29
Article 33 (art. 32 ancien)	29
Article 34 (art. 33 ancien)	30
Article 35 (art. 34 ancien)	30
Chapitre IV: Modifications aux dispositions du Livre I ^{er} , Titre VI, du Code civil: « Du divorce »:	
Articles 36 et 37 (art. 35 ancien)	30
Chapitre V: Modifications aux dispositions du Livre I ^{er} , Titre VII, du Code civil: « De la paternité et de la filiation »:	
Article 38 (art. 36 ancien)	31
Titre VII. — De la filiation:	
Chapitre 1: De l'établissement de la filiation maternelle	31
Article 312 du Code civil	31
Article 313 du Code civil	31
Article 314 du Code civil	32
Chapitre 2: De l'établissement de la filiation paternelle	33
Section 1. — De la présomption de paternité	33
Article 315 du Code civil	33
Article 316 du Code civil	33
Article 317 du Code civil	33
Article 318 du Code civil	34
Section 2. — De la reconnaissance	36
Article 319 du Code civil	36
A. Subordination de la reconnaissance paternelle à un con- sentement	36
B. Délai pour la reconnaissance	41
C. Procédure de la reconnaissance	42
D. Votes	42
Article 319bis du Code civil	42
A. Amendement de M. Bourgeois	42
B. Amendement de M. Belmans	46
C. Signification ou notification	47
D. Réception de la reconnaissance par un officier de l'état civil	48
E. Votes	48
Section 3. — De la recherche de paternité	48
Article 322 du Code civil	48
Article 323 du Code civil	48
Article 324 du Code civil	48
Article 325 du Code civil	49
Chapitre 3: Dispositions communes concernant le mode d'établissement de la filiation	50
Section 1. — Du moment de la conception	50
Article 326 du Code civil	50
Section 2. — De la reconnaissance	50
Article 327 du Code civil	50
Article 328 du Code civil	50
Article 329 du Code civil	51
Article 330 du Code civil	51

Artikel 3	19
Artikel 4	19
Artikel 5	19
Artikelen 6 en 7 (art. 6bis nieuw)	20
Artikel 8 (vroeger art. 7)	21
Artikel 9 (vroeger art. 8)	21
Artikel 10 (vroeger art. 9)	22
Artikel 11 (vroeger art. 10)	22
Artikel 12 (vroeger art. 11)	22
Artikel 13 (vroeger art. 12)	23
Artikel 14 (vroeger art. 13)	23
Hoofdstuk II: Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel IV, van het Burgerlijk Wetboek: « Afwezig »:	
Artikel 15 (vroeger art. 14)	25
Artikel 16 (vroeger art. 15)	26
Artikel 17 (vroeger art. 16)	26
Artikel 18 (vroeger art. 17)	26
Hoofdstuk III: Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel V, van het Burgerlijk Wetboek: « Het huwelijk »:	
Artikel 19 (vroeger art. 18)	26
Artikel 20 (vroeger art. 19)	26
Artikel 21 (vroeger art. 20)	27
Artikel 22 (vroeger art. 21)	27
Artikel 23 (vroeger art. 22)	27
Artikel 24 (vroeger art. 23)	28
Artikel 25 (vroeger art. 24)	28
Artikel 26 (vroeger art. 25)	28
Artikel 27 (vroeger art. 26)	28
Artikel 28 (vroeger art. 27)	28
Artikel 29 (vroeger art. 28)	28
Artikel 30 (vroeger art. 29)	28
Artikel 31 (vroeger art. 30)	29
Artikel 32 (vroeger art. 31)	29
Artikel 33 (vroeger art. 32)	29
Artikel 34 (vroeger art. 33)	30
Artikel 35 (vroeger art. 34)	30
Hoofdstuk IV: Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel VI, van het Burgerlijk Wetboek: « Echtscheiding »:	
Artikelen 36 en 37 (vroeger art. 35)	30
Hoofdstuk V: Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel VII, van het Burgerlijk Wetboek: « Vaderschap en af- stamming »:	
Artikel 38 (vroeger art. 36)	31
Titel VII. — Afstamming:	
Hoofdstuk 1: Vaststelling van de afstamming van moeders- zijde	31
Artikel 312 van het Burgerlijk Wetboek	31
Artikel 313 van het Burgerlijk Wetboek	31
Artikel 314 van het Burgerlijk Wetboek	32
Hoofdstuk 2: Vaststelling van de afstamming van vaders- zijde	33
Afdeling 1. — Vermoeden van vaderschap	33
Artikel 315 van het Burgerlijk Wetboek	33
Artikel 316 van het Burgerlijk Wetboek	33
Artikel 317 van het Burgerlijk Wetboek	33
Artikel 318 van het Burgerlijk Wetboek	34
Afdeling 2. — De erkenning	36
Artikel 319 van het Burgerlijk Wetboek	36
A. Erkenning van vaderszijde afhankelijk van een toestem- ming	36
B. Termijn voor de erkenning	41
C. Procedure voor de erkenning	42
D. Stemmingen	42
Artikel 319bis van het Burgerlijk Wetboek	42
A. Amendement van de heer Bourgeois	42
B. Amendement van de heer Belmans	46
C. Betekening of kennisgeving	47
D. Ontvangst van de erkenning door een ambtenaar van de burgerlijke stand	48
E. Stemmingen	48
Afdeling 3. — Onderzoek naar het vaderschap	48
Artikel 322 van het Burgerlijk Wetboek	48
Artikel 323 van het Burgerlijk Wetboek	48
Artikel 324 van het Burgerlijk Wetboek	48
Artikel 325 van het Burgerlijk Wetboek	49
Hoofdstuk 3: Gemeenschappelijke bepalingen nopens de wijze waarop de afstamming wordt vastgesteld	50
Afdeling 1. — Het tijdstip van de verwekking	50
Artikel 326 van het Burgerlijk Wetboek	50
Afdeling 2. — De erkenning	50
Artikel 327 van het Burgerlijk Wetboek	50
Artikel 328 van het Burgerlijk Wetboek	50
Artikel 329 van het Burgerlijk Wetboek	51
Artikel 330 van het Burgerlijk Wetboek	51

Chapitre 4: Actions relatives à la filiation	51	Hoofdstuk 4: Vorderingen met betrekking tot de afstamming	51
Section 1. — Généralités... ..	51	Afdeling 1. — Algemeen... ..	51
Article 331 du Code civil	51	Artikel 331 van het Burgerlijk Wetboek	51
Article 331bis du Code civil	52	Artikel 331bis van het Burgerlijk Wetboek	52
Article 331ter du Code civil	52	Artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek	52
Article 331quater du Code civil... ..	52	Artikel 331quater van het Burgerlijk Wetboek	52
Article 331quinquies du Code civil	52	Artikel 331quinquies van het Burgerlijk Wetboek	52
Article 331sexies du Code civil	52	Artikel 331sexies van het Burgerlijk Wetboek	52
Article 331septies et octies du Code civil... ..	52	Artikel 331septies en octies van het Burgerlijk Wetboek	52
Article 331nonies du Code civil	52	Artikel 331nonies van het Burgerlijk Wetboek	52
Section 2. — Des actions en particulier	53	Afdeling 2. — De vorderingen in het bijzonder	53
Article 332 du Code civil	53	Artikel 332 van het Burgerlijk Wetboek	53
Article 332bis du Code civil	53	Artikel 332bis van het Burgerlijk Wetboek	53
Articles 332ter et 332quater du Code civil	53	Artikel 332ter en 332quater van het Burgerlijk Wetboek	53
Section 3. — De la publication de la décision judiciaire sur les registres de l'état civil	54	Afdeling 3. — Bekendmaking van de rechterlijke beslissing in de registers van de burgerlijke stand... ..	54
Article 333 du Code civil	54	Artikel 333 van het Burgerlijk Wetboek	54
Chapitre 5: Des effets de la filiation	54	Hoofdstuk 5: Gevolgen van de afstamming	54
I. Discussion générale	54	I. Algemene bespreking	54
A. Exposé du Secrétaire d'Etat... ..	54	A. Uiteenzetting van de Staatssecretaris	54
B. Discussion	57	B. Bespreking	57
II. Discussion des articles	58	II. Bespreking van de artikelen	58
Article 334 du Code civil	58	Artikel 334 van het Burgerlijk Wetboek... ..	58
Article 334bis du Code civil	58	Artikel 334bis van het Burgerlijk Wetboek	58
1. Formulation de l'amendement	58	1. Vorm van het amendement	58
2. Utilité de l'amendement	59	2. Nut van het amendement	59
3. Forme du consentement	60	3. Vorm van de toestemming	60
4. Champ d'application de la disposition	60	4. Toepassingsgebied van de bepaling	60
5. Vote	60	5. Stemming... ..	60
Article 334ter du Code civil	61	Artikel 334ter van het Burgerlijk Wetboek	61
Premier alinéa	61	Eerste lid	61
Deuxième alinéa	63	Tweede lid	63
Troisième alinéa	64	Derde lid	64
Article 335 du Code civil	64	Artikel 335 van het Burgerlijk Wetboek... ..	64
Chapitre 6: De l'action en réclamation d'une pension pour l'entretien, l'éducation et la formation adéquate	67	Hoofdstuk 6: Vordering van een uitkering voor levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding	67
Articles 336 à 341 du Code civil	67	Artikelen 336 tot 341 van het Burgerlijk Wetboek	67
Chapitre VI: Modifications aux dispositions du Livre I, Titre IX du Code civil: « De la puissance paternelle »:		Hoofdstuk VI: Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel IX, van het Burgerlijk Wetboek: « Ouderlijke Macht »:	
Article 39 (art. 37 ancien)	67	Artikel 39 (vroeger art. 37)	67
Section 1. — De la personne de l'enfant	67	Afdeling 1. — De persoon van het kind	67
Article 40 (art. 38 ancien)	67	Artikel 40 (vroeger art. 38)	67
Article 41 (art. 39 ancien)	67	Artikel 41 (vroeger art. 39)	67
Article 42 (art. 40 ancien)	67	Artikel 42 (vroeger art. 40)	67
Section 2. — Des biens de l'enfant	67	Afdeling 2. — De goederen van het kind	67
Articles 43 et 44 (art. 41 et 42 anciens)	67	Artikelen 43 en 44 (vroegere art. 41 en 42)	67
Article 45 (art. 43 ancien)	68	Artikel 45 (vroeger art. 43)	68
Article 46 (art. 44 ancien)	68	Artikel 46 (vroeger art. 44)	68
Article 47 (art. 45 ancien)	68	Artikel 47 (vroeger art. 45)	68
Article 48 (art. 46 ancien)	68	Artikel 48 (vroeger art. 46)	68
Article 49 (art. 47 ancien)	68	Artikel 49 (vroeger art. 47)	68
Chapitre VII: Modifications aux dispositions du Livre I, Titre X du Code civil: « De la minorité, de la tutelle et de l'émancipation »:		Hoofdstuk VII: Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel X, van het Burgerlijk Wetboek: « Minderjarigheid, voogdij en ontvoogding »:	
Article 50 (art. 48 ancien)	68	Artikel 50 (vroeger art. 48)	68
Article 51 (art. 49 ancien)	68	Artikel 51 (vroeger art. 49)	68
Articles 52, 53 et 54 (art. 50, 51 et 52 anciens)	69	Artikelen 52, 53 en 54 (vroegere art. 50, 51 en 52)... ..	69
Article 55 (art. 53 ancien)	69	Artikel 55 (vroeger art. 53)	69
Articles 56 et 57 (art. 54 et 55 anciens)	69	Artikelen 56 en 57 (vroegere art. 54 en 55)	69
Articles 58, 59 et 60 (art. 56 ancien)	69	Artikelen 58, 59 en 60 (vroeger art. 56)	69
Article 61 (art. 57 ancien)	69	Artikel 61 (vroeger art. 57)	69
Articles 62 et 63 (art. 58 et 59 anciens)	69	Artikelen 62 en 63 (vroegere art. 58 en 59)	69
Article 64 (art. 60 ancien)	69	Artikel 64 (vroeger art. 60)	69
Article 65 (art. 61 ancien)	69	Artikel 65 (vroeger art. 61)	69
Chapitre VIII: Modifications aux dispositions du Livre III, Titre I du Code civil: « Des successions »:		Hoofdstuk VIII: Wijzigingen in de bepalingen van Boek III, Titel I, van het Burgerlijk Wetboek: « Erfenissen »:	
Article 66 (art. 62 ancien)	70	Artikel 66 (vroeger art. 62)	70
Article 67 (art. 63 ancien)	70	Artikel 67 (vroeger art. 63)	70
Article 68 (art. 64 ancien)	70	Artikel 68 (vroeger art. 64)	70
Article 69 (art. 65 ancien)	70	Artikel 69 (vroeger art. 65)	70
Article 70 (art. 66 ancien et 66bis nouveau)	71	Artikel 70 (vroeger art. 66 en 66bis nieuw)	71
Articles 71 et 72 (art. 67 et 68 anciens)	72	Artikelen 71 en 72 (vroegere art. 67 en 68)	72
Article 73 (art. 68bis nouveau)	72	Artikel 73 (art. 68bis nieuw)	72
Article 74 (art. 68ter nouveau)	73	Artikel 74 (art. 68ter nieuw)	73
I. Amendement n° 10	73	I. Amendement nr. 10	73
II. Amendement n° 54	74	II. Amendement nr. 54	74
III. Amendement n° 55	74	III. Amendement nr. 55	74
IV. Amendement n° 59	75	IV. Amendement nr. 59	75
Chapitre IX: Modifications aux dispositions du Livre III, Titre II du Code civil: « Des donations entre vifs et des testaments »:		Hoofdstuk IX: Wijzigingen in de bepalingen van Boek III, Titel II, van het Burgerlijk Wetboek: « Schenkingen onder levenden en testaments »:	
Articles 75 et 76 (art. 69 et 70 anciens)	76	Artikelen 75 en 76 (vroegere art. 69 en 70)	76
Article 77 (art. 71 ancien)	76	Artikel 77 (vroeger art. 71)	76
Chapitre X: Modifications au Code judiciaire:		Hoofdstuk X: Wijzigingen in het Gerechtelijk Wetboek:	
Articles 78 à 83 (art. 72 à 77 anciens)	76	Artikelen 78 tot 83 (vroegere art. 72 tot 77)	76

Articles 84 à 86 (art. 77bis en 77ter nouveaux)...	76	Artikelen 84 tot 86 (art. 77bis en 77ter nieuw)...	76
Article 87 (art. 78 ancien) ...	77	Artikel 87 (vroeger art. 78) ...	77
Chapitre XI: Modifications au Code pénal:		Hoofdstuk XI: Wijzigingen in het Strafwetboek:	
Articles 88 à 93 (art. 79 à 84 anciens) ...	78	Artikelen 88 tot 93 (vroegere art. 79 tot 84) ...	78
Article 94 (art. 85 ancien) ...	78	Artikel 94 (vroeger art. 85) ...	78
Articles 95 à 98 (art. 86 à 89 anciens) ...	78	Artikelen 95 tot 98 (vroegere art. 86 tot 89) ...	78
Chapitre XII: Modifications à diverses dispositions législatives:		Hoofdstuk XII: Wijzigingen in diverse wetsbepalingen:	
Article 99 (art. 90 ancien) ...	78	Artikel 99 (vroeger art. 90) ...	78
Articles 100 à 106 (art. 91 à 97 anciens) ...	78	Artikelen 100 tot 106 (vroegere art. 91 tot 97)...	78
Chapitre XIII: Dispositions transitoires:		Hoofdstuk XIII: Overgangsbepalingen:	
Article 107 (art. 98 ancien) ...	79	Artikel 107 (vroeger art. 98) ...	79
Article 108 (art. 99 ancien) ...	82	Artikel 108 (vroeger art. 99) ...	82
Article 109 (art. 100 ancien) ...	82	Artikel 109 (vroeger art. 100) ...	82
Article 110 (art. 101 ancien) ...	82	Artikel 110 (vroeger art. 101) ...	82
Article 111 (art. 102 ancien) ...	82	Artikel 111 (vroeger art. 102) ...	82
Article 112 (art. 103 ancien) ...	83	Artikel 112 (vroeger art. 103) ...	83
Article 113 (art. 104 ancien) ...	83	Artikel 113 (vroeger art. 104) ...	83
Article 114 (art. 105 ancien) ...	83	Artikel 114 (vroeger art. 105) ...	83
Articles 115 et 116 (art. 106 et 107 anciens) ...	83	Artikelen 115 en 116 (vroegere art. 106 en 107) ...	83
Article 117 (art. 108 ancien) ...	83	Artikel 117 (vroeger art. 108) ...	83
Article 118 (art. 109 ancien) ...	83	Artikel 118 (vroeger art. 109) ...	83
Article 119 (art. 110 ancien) ...	83	Artikel 119 (vroeger art. 110) ...	83
Article 120 (art. 111 ancien) ...	84	Artikel 120 (vroeger art. 111) ...	84
IV. — Vote ...	84	IV. — Stemming ...	84
Texte adopté par la Commission ...	85	Tekst aangenomen door de Commissie ...	85

MISDAMES, MESSIEURS,

Le projet de loi modifiant diverses dispositions légales relatives à la filiation et à l'adoption a été déposé au Sénat le 15 février 1978 (Doc. Sénat n° 305/1, 1977-1978). Le rapport de Mme Staels-Dompas (Doc. Sénat n° 904/2, 1984-1985) rend compte de l'examen approfondi que la Commission de la Justice du Sénat a consacré à ce projet de loi. Le texte transmis par le Sénat, y a été adopté par 132 voix et 16 abstentions.

La Chambre des Représentants, en séance plénière du 19 décembre 1985, a décidé de constituer une commission spéciale de 11 membres pour l'examiner. Celle-ci y a consacré douze réunions.

**I. — Exposé introductif de M. Gol,
Vice-Premier Ministre et Ministre de la Justice
et des Réformes institutionnelles**

Le Vice-Premier Ministre rappelle au préalable qu'au Sénat la discussion du projet de loi a été très longue. Un travail considérable y a été accompli par la Commission de la Justice.

Pour aboutir au vote en temps utile, il a cependant fallu scinder les dispositions relatives à la filiation et celles relatives à l'adoption. Le présent projet de loi reprend les dispositions relatives à la filiation et a été voté au Sénat le 10 juillet 1985.

En ce qui concerne la finalité du projet de loi, il déclare que celui-ci vise à supprimer toutes distinctions et toutes discriminations entre les enfants, qu'ils soient légitimes ou naturels.

Le législateur y a déjà été attentif, puisque la loi du 10 février 1958 introduit la possibilité de reconnaître et de légitimer certains enfants adultérins et que la loi du 21 mars 1969 a élargi les conditions d'adoption et a prévu la légitimation par adoption.

Il n'en reste pas moins que la législation actuelle demeure dépassée. L'arrêt Marckx a créé une certaine insécurité juridique. Cet arrêt de la Cour européenne des droits de l'homme considère que l'obligation imposée par la loi belge à une femme non mariée de reconnaître expressément son enfant pour faire naître un lien juridique entre eux est contraire à l'article 8 de la Convention de sauvegarde des droits de l'homme qui protège la vie familiale.

Depuis cet arrêt, certains tribunaux belges n'appliquent plus la loi existante lorsqu'elle entraîne des discriminations entre les enfants. Dès lors, les notaires s'interrogent sur la manière dont il convient de partager les successions.

A cette insécurité juridique s'ajoute, dans une partie du public, un sentiment de malaise. Un grand nombre de personnes admettent difficilement que des discriminations soient encore faites entre des enfants en raison du seul fait qu'ils soient nés légitimes ou naturels.

Déjà en Allemagne, en Grande-Bretagne, aux Pays-Bas, en France, en Italie, en Suisse, l'égalité quasi totale entre les enfants légitimes et les enfants naturels a été introduite. Tant l'assemblée générale des Nations unies en 1959, que le Conseil de l'Europe ont recommandé aux pays membres l'abolition des discriminations entre enfants.

Il y a donc urgence à ce que la législation belge soit adaptée. Cette nouvelle loi viendra compléter les grandes réformes de droit familial telles que celle relative aux droits et devoirs des époux et aux régimes matrimoniaux (loi du 14 juillet 1976) et celle afférente aux droits du conjoint survivant (loi du 14 mai 1981).

DAMES EN HEREN,

Het wetsontwerp tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming en de adoptie werd bij de Senaat ingediend op 15 februari 1978 (*Stuk Senaat*, nr. 305/1, 1977-1978). Het verslag van mevrouw Staels-Dompas (*Stuk Senaat* nr. 904/2, 1984-1985) is de neerslag van het grondig onderzoek dat de Senaatscommissie voor de Justitie aan dit wetsontwerp heeft gewijd. De door de Senaat overgezonden tekst werd er aangenomen met 132 stemmen en 16 onthoudingen.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft in haar plenaire vergadering van 19 december 1985 besloten een bijzondere commissie van 11 leden in te stellen om het ontwerp te onderzoeken. Deze heeft daaraan twaalf vergaderingen besteed.

**I. — Inleidende uiteenzetting van de heer Gol,
Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie
en Institutionele Hervormingen**

Vooraf herinnert de Vice-Eerste Minister eraan dat de bespreking van het wetsontwerp in de Senaat zeer uitvoerig is geweest. De Commissie voor de Justitie heeft er degelijk werk geleverd.

Om tijdig over het ontwerp te kunnen stemmen dienden de bepalingen betreffende de afstamming en die betreffende de adoptie echter te worden gesplitst. Het onderhavige wetsontwerp bevat de bepalingen betreffende de afstamming. Het werd op 10 juli 1985 door de Senaat aangenomen.

In verband met de doelstelling van het wetsontwerp betoogt de Vice-Eerste Minister dat het ontwerp ieder onderscheid en iedere discriminatie tussen wettige en natuurlijke kinderen wil opheffen.

De wetgever heeft daar reeds aandacht aan besteed, aangezien de wet van 10 februari 1958 de mogelijkheid heeft ingevoerd om bepaalde in overspel verwekte kinderen te erkennen en te wettigen en de wet van 21 maart 1969 de adoptiemogelijkheden heeft verruimd en de mogelijkheid van wettiging door adoptie heeft geschapen.

Het blijft echter een feit dat de huidige wetgeving verouderd is. Het arrest-Marckx heeft een vorm van rechtsonzekerheid in het leven geroepen. Dit arrest van het Europese Hof van de rechten van de mens gaat ervan uit dat de door het Belgisch recht aan een ongehuwde vrouw opgelegde verplichting om haar kind uitdrukkelijk te erkennen ten einde tussen hen een rechtsband te doen ontstaan, strijdig is met artikel 8 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, dat het gezinsleven beschermt.

Sedert dit arrest passen bepaalde Belgische rechtbanken de bestaande wet niet meer toe wanneer ze aanleiding geeft tot discriminatie tussen de kinderen. De notarissen vragen zich dan ook af hoe de nalatenschappen moeten worden verdeeld.

Voor een deel van de publieke opinie gaat die rechtsonzekerheid gepaard met een gevoel van onbehagen. Vele mensen aanvaarden niet dat nog onderscheid wordt gemaakt tussen kinderen, louter op grond van het feit dat ze wettig of natuurlijk zijn.

In Duitsland, Groot-Brittannië, Nederland, Frankrijk, Italië en Zwitserland werd reeds een nagenoeg volledige gelijkheid tussen wettige en natuurlijke kinderen ingevoerd. Zowel de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 1959, als de Raad van Europa hebben de Lid-Staten aanbevolen iedere discriminatie tussen kinderen af te schaffen.

De Belgische wetgeving moet dus dringend worden aangepast. De nieuwe wet zal een aanvulling zijn van de grote hervormingen van het familierecht, zoals die betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels (wet van 14 juli 1976) en betreffende het erfrecht van de langstlevende echtgenoot (wet van 14 mei 1981).

En ce qui concerne le contenu et la portée du projet de loi, le Vice-Premier Ministre déclare qu'il comprend 111 articles. Les 71 premiers apportent des modifications au Code civil, les autres s'attachent à modifier certaines dispositions du Code judiciaire, du Code pénal ainsi que de certaines lois particulières, dont par exemple celle relative à la protection de la jeunesse. Les 14 derniers articles sont des dispositions transitoires indispensables.

Le chapitre 1er traite des modifications aux actes de l'état civil et vise uniquement à simplifier et à moderniser les dispositions relatives à l'état civil à l'occasion de la refonte de la matière de la filiation.

Le chapitre 2 concerne le problème de l'absence et a notamment pour objectif de réaliser l'égalité des deux parents sur le plan de l'autorité parentale.

Le chapitre 3 est relatif au mariage et a pour objectifs essentiels, d'une part, de régler de façon identique le consentement au mariage pour tous les enfants nés hors ou dans le mariage et, d'autre part, d'élargir les obligations parentales à l'égard des enfants majeurs lorsque leur formation professionnelle ou leurs études ne sont pas terminées. Une procédure de délégation de revenus est également introduite au profit des enfants créanciers d'aliments.

Le chapitre 4, relatif au divorce, supprime le délai de viduité.

Le chapitre 5, chapitre fondamental, vise directement l'établissement des filiations et les conséquences de celles-ci :

a) En ce qui concerne la filiation maternelle, le principe s'inspire de l'adage *Mater semper certa est* pour éviter les « enfants de personne ». L'enfant a pour mère la personne désignée dans l'acte de naissance. Le principe de l'anonymat est donc définitivement écarté;

b) En ce qui concerne la filiation paternelle, la plus grande extension possible est donnée à l'adage *Pater is est quem nuptiae demonstrant* avec un élargissement de la possibilité d'intenter une procédure en contestation de paternité. Par ailleurs, la reconnaissance de paternité est aménagée avec notamment le consentement préalable de l'enfant majeur (ou de la mère si l'enfant est mineur) et la communication à l'épouse de la reconnaissance paternelle d'un enfant adultérin.

Le projet de loi ne prévoit donc ni le consentement préalable de la femme légitime, ni un droit de recours, à son avantage, contre la reconnaissance. Le Vice-Premier Ministre rappelle que l'objectif est de considérer l'enfant adultérin comme étant non responsable.

De plus, il estime qu'il faut considérer qu'il y a deux cas. D'une part, la reconciliation du couple légitime qui implique que l'épouse soit d'accord avec la reconnaissance, et, d'autre part, la non-reconciliation de ce couple et dans ce cas un recours contre la reconnaissance ne se justifie plus étant donné la non-pérennité de ce couple;

c) Les effets de la filiation sont prévus dans l'article 334 (nouveau), article fondamental : quel que soit le mode d'établissement de la filiation, les enfants et leurs descendants ont les mêmes droits et les mêmes obligations à l'égard des père et mère et de leurs parents et alliés et réciproquement;

d) Sont prévues par ailleurs, toutes les modalités et la prescription de l'action en réclamation d'une pension par l'enfant dont la filiation paternelle n'est pas établie vis-à-vis de celui qui a eu des relations avec sa mère pendant la période légale de conception.

Met betrekking tot de inhoud en de draagwijdte van het wetsontwerp verklaart de Vice-Eerste Minister dat het 111 artikelen bevat. De eerste 71 brengen wijzigingen aan in het Burgerlijk Wetboek, de andere wijzigen sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, het Strafwetboek en sommige bijzondere wetten, zoals b.v. die betreffende de jeugdbescherming. De laatste 14 artikelen zijn onontbeerlijke overgangsbepalingen.

Hoofdstuk 1 behandelt de wijzigingen in de akten van de burgerlijke stand en heeft alleen tot doel de bepalingen betreffende de burgerlijke stand naar aanleiding van de herziening van de wetgeving betreffende de afstamming te vereenvoudigen en te moderniseren.

Hoofdstuk 2 heeft betrekking op het vraagstuk van de afwezig en heeft met name tot doel op het vlak van het ouderlijk gezag gelijkheid te brengen tussen beide ouders.

Hoofdstuk 3 betreft het huwelijk en heeft enerzijds tot doel de toestemming in het huwelijk op gelijke wijze te regelen voor alle al dan niet uit het huwelijk geboren kinderen, en anderzijds, de ouderlijke verplichtingen ten aanzien van de meerderjarige kinderen uit te breiden wanneer dezen hun beroepsopleiding of hun studies nog niet hebben beëindigd. Ook wordt een procedure van machtiging inzake het ontvangen van inkomsten ingesteld ten voordele van de onderhoudsgerechtigde kinderen.

In het op de echtscheiding betrekking hebbende hoofdstuk 4 wordt de termijn om te hertrouwen afgeschaft.

Hoofdstuk 5, het belangrijkste van het ontwerp, heeft rechtstreeks betrekking op de vaststelling van de afstamming en op de gevolgen daarvan :

a) Het beginsel van de afstamming van moederszijde grijpt terug naar het adagium *Mater semper certa est* en heeft vooral tot doel te voorkomen dat « niemandskinderen » worden geboren. Het kind heeft als moeder de persoon die als zodanig in de akte van geboorte is aangeduid. Het beginsel van de anonimiteit wordt derhalve definitief opgegeven;

b) Inzake de afstamming van vaderszijde wordt de grootst mogelijke uitbreiding gegeven aan het adagium *Pater is est quem nuptiae demonstrant* en wordt de mogelijkheid om een vordering tot betwisting van het vaderschap in te stellen verruimd. Voorts wordt de erkenning van het vaderschap gewijzigd en wordt inzonderheid voorzien in de voorafgaande toestemming van het meerderjarige kind (of van de moeder, indien het kind minderjarig is) en in de mededeling van de erkenning aan de echtgenote van degene die een in overspel verwekt kind erkent.

Het wetsontwerp voorziet bijgevolg noch in de voorafgaande toestemming van de echtgenote, noch in een in haar voordeel uitoefenbaar recht van beroep tegen de erkenning. De Vice-Eerste Minister memoreert dat het de bedoeling is het in overspel verwekte kind als niet-verantwoordelijk te beschouwen.

Bovendien zijn volgens hem twee gevallen mogelijk : enerzijds de verzoening tussen het wettige echtpaar, wat impliceert dat de echtgenote instemt met de erkenning en anderzijds het uitblijven van verzoening tussen dit echtpaar, waarbij een beroep tegen de erkenning niet langer gerechtvaardigd is, aangezien er tussen dit paar geen duurzame band meer is;

c) De gevolgen van de afstamming worden bepaald in het zeer belangrijke artikel 344 (nieuw) : ongeacht de wijze waarop de afstamming is vastgesteld, hebben de kinderen en hun afstammelingen dezelfde rechten en dezelfde verplichtingen ten opzichte van de ouders en hun bloed- en aanverwanten en omgekeerd;

d) Voorts wordt voorzien in alle bijzonderheden zowel als in de verjaring van de vordering tot uitkering van levensonderhoud die is ingesteld door het kind waarvan de afstamming van vaderszijde niet vaststaat ten aanzien van degene die gedurende het wettelijk tijdperk van de verwekking gemeenschap met zijn moeder heeft gehad.

Le chapitre 6 concerne l'autorité parentale qui se substitue à la puissance paternelle et est réglée de la même manière pour tous les enfants et pour tous les parents mariés ou non.

Le chapitre 7 organise de façon identique la tutelle et l'émancipation des enfants nés dans le mariage et hors mariage.

Le chapitre 8 s'attache à régler le problème délicat des successions en tenant compte des droits successoraux du conjoint survivant. La notion d'enfant illégitime disparaissant, les enfants nés hors mariage ont les mêmes droits successoraux que ceux que possèdent actuellement les enfants nés dans le mariage.

Le chapitre 9 met en concordance les dispositions relatives aux libéralités avec le principe de l'égalité entre enfants.

Les chapitres 10 à 12 mettent en concordance le Code judiciaire, le Code pénal et diverses lois particulières avec les nouvelles dispositions du Code civil. Il y a lieu de relever, en matière pénale, le souci du projet de renforcer la sévérité des peines à l'égard des infractions aux règles de discrétion dont l'officier de l'état civil ou son délégué se rendent coupables.

Enfin, le chapitre 13 comporte des dispositions transitoires. Il prévoit la rétroactivité des nouvelles règles en matière de filiation à tous les enfants encore en vie avec une exception quant aux successions ouvertes avant l'entrée en vigueur de la loi, qui continuent à être régies par le droit actuel afin d'éviter la multiplication des difficultés. Ainsi, il faut éviter que l'enfant non reconnu et dont la filiation vient d'être établie automatiquement par l'application de la règle « *mater semper certa est* » puisse revendiquer des droits dans des successions, à la dévolution desquelles il n'a pas participé.

Le Vice-Premier Ministre souligne qu'en Commission de la Justice du Sénat et en séance publique l'unanimité ne s'est pas faite sur l'ensemble des dispositions du projet.

Pour le Vice-Premier Ministre, cette situation est inévitable. La réforme de la filiation impose que certaines questions soient posées. Il s'agit, en effet, de questions éthiques qui interpellent la conscience de chacun. A certains moments le Sénat a voulu arriver à cette unanimité, mais a perdu beaucoup de temps. Sur certaines questions, il a voulu envisager des solutions de compromis qui ne pouvaient être que boiteuses.

Une des discussions très révélatrice de cet état de choses est celle qui a eu lieu à propos de la reconnaissance des enfants adultérins. Certains des amendements qui étaient proposés sous forme de compromis, auraient abouti à la rédaction de textes finalement difficilement applicables. L'article 319bis en projet prévoit que lorsqu'on veut procéder à la reconnaissance d'un enfant adultérin *a patre*, la demande de reconnaissance doit être portée à la connaissance de l'épouse. Fallait-il aller plus loin? Telle était la question posée en commission. Fallait-il donner à l'épouse, au nom de ses intérêts et surtout des intérêts de l'enfant légitime, un droit de veto absolu à l'encontre de cette reconnaissance de l'enfant adultérin *a patre*? Personne n'a défendu une thèse aussi absolue.

Restait la question — c'est là qu'ont surgi les solutions qui peuvent être qualifiées de « compromis boiteux » — de savoir s'il fallait permettre à l'épouse de se pourvoir devant le tribunal, et exiger une autorisation préalable du tribunal dès lors qu'elle s'oppose à la reconnaissance, soit lui permettre d'empêcher la reconnaissance par une décision du tribunal.

Tout le débat portait sur la possibilité d'un recours de la part de l'épouse pour protéger ses droits et ceux des enfants légitimes. Mais si cette possibilité était admise, elle aboutirait à consacrer les hésitations du législateur puisque celui-ci se décharge de sa responsabilité sur le juge sans lui donner d'orientations précises.

Hoofdstuk 6 handelt over het ouderlijk gezag, dat in de plaats komt van de ouderlijke macht, en dat op dezelfde wijze geregeld wordt voor alle kinderen en voor alle al dan niet gehuwde ouders.

Hoofdstuk 7 organiseert op identieke wijze de voogdij en de ontvoogding van de kinderen die binnen het huwelijk en van die welke buiten het huwelijk zijn geboren.

Hoofdstuk 8 regelt het kiese probleem van de erfenissen. Hierbij wordt rekening gehouden met het erfrecht van de langstlevende echtgenoot. Aangezien het begrip « onwettig kind » verdwijnt, hebben kinderen die buiten het huwelijk zijn geboren, hetzelfde erfrecht als de binnen het huwelijk geboren kinderen thans bezitten.

Hoofdstuk 9 brengt de bepalingen betreffende de schenkingen in overeenstemming met het beginsel dat alle kinderen gelijk zijn.

De hoofdstukken 10 tot 12 brengen het Gerechtelijk Wetboek, het Strafwetboek en enkele bijzondere wetten in overeenstemming met de nieuwe bepalingen van het Burgerlijk Wetboek. Er zij aangestipt dat het ontwerp op strafrechtelijk gebied de straffen strenger maakt voor overtredingen van de regels inzake geheimhouding door de ambtenaar van de burgerlijke stand of diens gemachtigde.

Hoofdstuk 13 tenslotte bevat overgangsbepalingen. De nieuwe regels inzake afstamming hebben terugwerkende kracht voor alle nog in leven zijnde kinderen. Een uitzondering evenwel: nalatenschappen die vóór de inwerkingtreding van de wet zijn opgevallen, blijven onder het huidige recht vallen om tal van moeilijkheden te voorkomen. Zo moet worden voorkomen dat een niet erkend kind waarvan de afstamming door de toepassing van de regel « *mater semper certa est* » zopas automatisch is vastgesteld, rechten kan opeisen in nalatenschappen waarin het geen erfopvolger was.

De Vice-Eerste Minister onderstreept dat niet alle bepalingen van het ontwerp in de Senaatscommissie voor de Justitie en in openbare vergadering eenparig werden aangenomen.

Dat is zijns inziens onvermijdelijk. De hervorming van de wetgeving op de afstamming doet immers bepaalde vragen rijzen. Het gaat om ethische vragen die elkeen vanuit zijn geweten benadert. Op bepaalde ogenblikken heeft de Senaat die eenparigheid willen bereiken, maar aldus veel tijd verloren. Voor sommige punten heeft men getracht compromisoplossingen te vinden, die alleen maar mank konden gaan.

Een opmerkelijke gedachtenwisseling in dat verband had betrekking op de erkenning van in overspel verwekte kinderen. Sommige amendementen die een compromis nastreefden, zouden hebben geleid tot wetteksten die uiteindelijk moeilijk konden worden toegepast. Het in uitzicht gestelde artikel 319bis bepaalt dat de erkenning *a patre* van een in overspel verwekt kind, aan diens echtgenote moet worden meegedeeld. Kon men nog verder gaan? Dat was de vraag die in de commissie is gerezen. Moest men aan de echtgenote, gelet op haar belangen en vooral op die van haar wettige kinderen, een volstrekt vetorecht verlenen tegen de erkenning *a patre* van een in overspel verwekt kind? Niemand heeft een zo extreem standpunt verdedigd.

Bleef dan nog de vraag — en hier zijn oplossingen aangebracht die als mank kunnen worden beschouwd — of men de echtgenote de mogelijkheid moest bieden een geding bij de rechtbank aan te spannen en dat men een voorafgaande toelating van de rechtbank moest eisen wanneer zij zich tegen de erkenning verzet, dan wel of men haar in staat moest stellen de erkenning middels een beslissing van de rechtbank te beletten.

De hele bespreking was toegespitst op de mogelijkheid van een beroep ten behoeve van de echtgenote ten einde haar rechten, evenals die van de wettige kinderen veilig te stellen. Maar indien men het daaromtrent eens mocht worden, zou zulks de bevestiging betekenen van de aarzelingen van de wetgever die zijn

Il lui octroie ainsi un pouvoir semblable à l'équité du droit anglo-saxon.

De plus en plus souvent, et dans de très nombreuses matières, se manifeste cette tentation qui consiste à laisser au juge le soin de trancher un certain nombre de débats de fond pour lesquels le législateur ne veut pas ou ne peut pas décider. En l'espèce, le juge devra choisir entre des intérêts qui sont fondamentalement contradictoires. Il s'agit d'une part des intérêts de l'enfant naturel que l'on veut reconnaître, de ceux du père qui veut obtenir cette reconnaissance, et d'autre part de ceux de l'épouse légitime et de ceux des enfants légitimes.

Le législateur, constatant que ces intérêts contradictoires existent, refuse en quelque sorte de résoudre le problème et de le trancher et en transfère la responsabilité au juge. Comme les juges, et c'est heureux, sont extrêmement divers dans leur conception personnelle, philosophique, et dans leur façon d'appréhender les problèmes de la vie, il risque d'y avoir autant de jurisprudences qu'il y aura de juges pour statuer dans les matières de ce type.

Le Vice-Premier Ministre estime que lorsque différents arguments ont été exposés et qu'il paraît impossible de trouver une solution acceptable pour tous, il faut trancher. C'est d'ailleurs ce que le Sénat a dû faire nonobstant son désir de trouver une solution qui concilierait tous les intérêts en présence.

Il rappelle, par ailleurs, que les organismes internationaux ont condamné la Belgique pour sa législation actuelle en matière de filiation. De plus, depuis de nombreuses années, un certain nombre de personnes qui, dans notre pays, vivent des situations malheureuses auxquelles il doit être mis fin, attendent cette réforme. Enfin de larges couches de l'opinion publique estiment que la législation en cette matière, qui a été fort peu révisée depuis le Code civil de 1804, est absolument anachronique.

II. — Discussion générale

A. Question préalable

Le Vice-Premier Ministre propose que la commission s'adjoigne le concours du professeur Vieujean qui, lors de la précédente législature, a assisté aux travaux de la Commission de la Justice du Sénat et a permis d'éviter que la discussion ne s'enlise à propos de questions techniques. Sa présence permettra, par exemple, de révéler si des modifications proposées ont des effets dans d'autres matières.

M. Mottard se réjouit de la présence de M. Vieujean, mais souhaite qu'elle se situe au stade des initiatives législatives nouvelles qui devraient être prises après l'adoption du projet de loi transmis par le Sénat. Cependant, s'il était décidé d'amender le projet, il souhaiterait que M. Vieujean participe immédiatement aux travaux de la commission.

Les autres membres de la commission se rallient à cette intervention.

Dès lors, la commission décide à l'unanimité d'accepter la collaboration de M. Vieujean.

responsabilité afwentelt op de rechter zonder aan deze laatste duidelijke richtlijnen te geven. Hij draagt dus aan de rechter een gelijkaardige bevoegdheid op als die van de Angelsaksische rechter om naar billijkheid te oordelen.

Steeds vaker, en in een zeer groot aantal aangelegenheden, komt de trend naar voren de rechter te laten beslissen over een aantal problemen ten gronde waarvoor de wetgever geen beslissing kan of wenst te nemen. In onderhavig geval zal de rechter moeten kiezen tussen fundamenteel tegengestelde belangen. Enerzijds de belangen van het natuurlijk kind dat men wil erkennen en die van de vader die deze erkenning wil bekomen, en anderzijds de belangen van de echtgenote en van de wettige kinderen.

De wetgever constateert het bestaan van die tegenstrijdige belangen maar weigert het probleem op te lossen en een standpunt in te nemen. Hij wentelt die verantwoordelijkheid op de rechter af. Aangezien de rechters — gelukkig maar — zeer uiteenlopende persoonlijke en filosofische opvattingen hebben en de problemen van het leven op de meest diverse manieren benaderen, bestaat het gevaar dat er over die aangelegenheden evenveel verschillen in de rechtspraak zullen ontstaan als er rechters zijn.

De Vice-Eerste Minister is van oordeel dat wanneer verschillende argumenten naar voren zijn gebracht en het onmogelijk blijkt een oplossing te vinden die voor iedereen aanvaardbaar is, iemand de knoop moet doorhakken. Dat moest de Senaat dan ook doen, ook al wilde hij een oplossing vinden die rekening hield met alle in het geding zijnde belangen.

Hij herinnert er voorts aan dat ons land door de internationale instellingen veroordeeld werd wegens de huidige wetgeving inzake afstamming. Bovendien zijn er in ons land een aantal mensen die sinds vele jaren in een ongelukkige situatie verkeren en die erop rekenen dat daaraan een einde zal komen dank zij deze hervorming. Ten slotte bestaat in brede lagen van de bevolking de overtuiging dat de desbetreffende wetgeving, die sinds het Burgerlijk Wetboek van 1804 maar weinig wijzigingen heeft ondergaan, kennelijk achterhaald is.

II. — Algemene bespreking

A. Voorafgaande vraag

De Vice-Eerste Minister stelt voor dat de Commissie een beroep doet op de medewerking van professor Vieujean, die tijdens de vorige legislatuur de werkzaamheden van de Senaatscommissie voor de Justitie heeft bijgewoond en dank zij wiens aanwezigheid kon worden vermeden dat de bespreking zou stranden op technische problemen. De heer Vieujean zou b.v. kunnen nagaan of bepaalde voorgestelde wijzigingen op andere gebieden een weerslag hebben.

De heer Mottard verheugt zich over de aanwezigheid van de heer Vieujean, maar wenst dat deze aanwezig zou zijn tijdens de nieuwe wetgevende initiatieven die na de goedkeuring van het door de Senaat overgezonden ontwerp zouden moeten worden genomen. Indien de commissie even wel mocht beslissen het ontwerp te amenderen, dan wenst hij dat de heer Vieujean onmiddellijk aan de werkzaamheden deelneemt.

De andere leden van de commissie zijn het daarmee eens.

De commissie beslist derhalve eenparig een beroep te doen op de heer Vieujean.

B. Organisation des travaux et procédure.

1° Question préalable.

Au cours des travaux, le Vice-Premier Ministre a suggéré de commencer la discussion des articles par l'article 319*bis* (c'est-à-dire par l'article 36 du projet prévoyant un nouveau titre VII au livre Ier du Code civil).

D'une part, seule cette disposition pose un problème réel et risque de compromettre le consensus existant, et, d'autre part, seule une modification de cet article justifierait le dépôt d'amendements à d'autres articles, qui retarderait l'adoption du projet de loi.

M. Mottard approuve la suggestion. Il n'a en effet pas l'intention de déposer des amendements au projet de loi. Cependant si des amendements étaient déposés à l'article 319*bis*, il reverrait sa position. Mme Detiège se rallie à cette solution.

Monsieur Bourgeois estime également que c'est l'article 319*bis* qui suscitera le plus de discussions. Il est donc également favorable à la proposition mais souligne qu'il ne faut pas limiter l'examen à l'art. 319*bis* mais l'étendre à tout le chap. V (art. 36 du projet).

La commission décide à l'unanimité de commencer la discussion des articles par le chapitre V concernant les « modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre VII du code civil: « De la paternité et de la filiation ». »

2° Opportunité d'amender le projet de loi.

La commission ayant décidé d'entamer la discussion par l'article 36, il est apparu que l'essentiel de cette discussion a porté sur l'opportunité d'amender le projet de loi, notamment l'article 319*bis*, du Code civil, tel qu'il figure à l'article 36. La teneur des débats a été reprise dans la discussion générale.

3° Effets de la filiation.

A l'issue de cette discussion, une note du Gouvernement relative aux effets de la filiation et quatre amendements de Mme Goor-Eyben, Mlle Detaille et de MM. Bourgeois et Van de Velde (n°s 1 à 3 et 9, Doc. n°s 378/2 et 4) ont été déposés.

La discussion relative à cette note et aux amendements est reprise dans la discussion des articles au chapitre V du Titre VII: « Des effets de la filiation ».

Lors de la discussion de ces amendements, le problème de leur vote s'est posé.

Nonobstant le fait que l'opposition (MM. Moureaux et Mottard) invoquait l'article 66.4 du Règlement pour exiger le vote des articles suivant leur ordre, les amendements n°s 1 et 2 (insertion d'un article 334*bis* et d'un article 334*ter* dans le Code civil) à l'article 36 du projet et l'amendement n° 3 tendant à insérer un article 68*bis* dans le projet, ont été mis aux voix à la suite d'une décision prise majorité contre opposition. MM. Moureaux et Mottard ont déclaré qu'ils s'abstiendraient lors du vote des amendements parce qu'ils estimaient que cette procédure ne pouvait être admise.

Après le vote de ces amendements, qui a été ultérieurement confirmé, la commission a repris la discussion des articles à partir de l'article 1 du projet de loi.

C. Opportunité de modifier le projet de loi transmis par le Sénat.

La commission ayant abordé la discussion des articles par l'examen de l'article 36 du projet de loi, cette discussion a essentiellement porté sur la question de savoir s'il était justifié d'amender

B. Regeling van de werkzaamheden en procedure.

1° Voorafgaand vraagpunt.

In de loop van de werkzaamheden is door de Vice-Eerste Minister gesuggereerd de bespreking van de artikelen aan te vatten met artikel 319*bis* (dit wil zeggen met artikel 36 van het ontwerp dat voorziet in een nieuwe Titel VII van Boek I van het Burgerlijk Wetboek).

Enerzijds levert alleen die bepaling een reëel probleem op en dreigt zij de bestaande consensus in gevaar te brengen en, anderzijds, zou het voorstellen van amendementen op andere artikelen alleen verantwoord zijn indien dit artikel werd gewijzigd, wat de aanneming van het wetsontwerp zou vertragen.

De heer Mottard is het eens met die suggestie. Hij is immers niet van plan amendementen op het wetsontwerp voor te stellen. Mochten op artikel 319*bis* evenwel toch amendementen worden voorgesteld, dan zal hij zijn standpunt herzien. Mevr. Detiège is het met die oplossing eens.

Ook volgens de heer Bourgeois zal over artikel 319*bis* het meest gediscussieerd worden. Derhalve is hij ook voorstander van het ontwerp, maar hij beklemtoont dat het onderzoek niet mag worden beperkt tot artikel 319*bis*, maar wel op het hele hoofdstuk V (art. 36 van het ontwerp) moet slaan.

De commissie beslist eenparig de bespreking van de artikelen aan te vatten met hoofdstuk V betreffende de « wijzigingen in de bepalingen van Boek I Titel VII van het Burgerlijk Wetboek: « Vaderschap en afstamming ». »

2° Raadzaamheid van amendering van het wetsontwerp.

Nadat de commissie had beslist de bespreking met artikel 36 aan te vatten, is gebleken dat die bespreking in hoofdzaak betrekking had op de vraag of het raadzaam was het wetsontwerp en met name artikel 319*bis* van het Burgerlijk Wetboek, zoals het voorkomt in artikel 36, al dan niet te amenderen. De inhoud van de debatten is weergegeven in de algemene bespreking.

3° Gevolgen van de afstamming.

Na afloop van die bespreking werden een nota van de Regering betreffende de gevolgen van de afstamming alsmede drie amendementen van Mevr. Goor-Eyben, Mej. Detaille en de heren Bourgeois en Van de Velde (nrs. 1 tot 3 en 9, *Stuk* nrs. 378/2 en 4) ingediend.

De bespreking van die nota en de amendementen is terug te vinden in de bespreking van de artikelen, onder Hoofdstuk V van Titel VII: « Gevolgen van de afstamming ».

Tijdens de bespreking van de amendementen is het probleem of er al dan niet moest worden over gestemd aan de orde geweest.

Hoewel de oppositie (de heren Moureaux en Mottard) artikel 66.4 van het Reglement inriep om de stemming van de artikelen naar volgorde te eisen werden de amendementen nrs. 1 en 2 (invoeging van een artikel 334*bis* en een artikel 334*ter* in het Burgerlijk Wetboek) op artikel 36 van het ontwerp en het amendement nr. 3 tot invoeging van een artikel 68*bis* in het ontwerp ten gevolge van een meerderheid tegen oppositie genomen beslissing ter stemming gebracht. Bij de stemming over de amendementen hebben de heren Moureaux en Mottard verklaard zich te zullen onthouden omdat zij die procedure onaanvaardbaar achtten.

Na de aanneming van die amendementen, die later is bevestigd, heeft de commissie de bespreking van de artikelen hervat met artikel 1 van het wetsontwerp.

C. Raadzaamheid van een wijziging van het door de Senaat overgezonden wetsontwerp.

Aangezien de commissie de bespreking van de artikelen heeft aangevat met een onderzoek van artikel 36 van het wetsontwerp, had die bespreking in hoofdzaak betrekking op de vraag of het

der le projet de loi notamment l'article 319*bis* du Code civil proposé par l'article 36.

Certains membres ont en effet estimé qu'une modification du projet de loi est inévitable parce qu'il prévoit la reconnaissance d'un enfant adultérin sans conditions ni effets particuliers.

En revanche, pour d'autres, le projet ne peut être amendé sous peine de retarder considérablement son adoption.

1re PROPOSITION DE M. MUNDELEER, SECRETAIRE D'ETAT A LA JUSTICE (exposé)

Le Secrétaire d'Etat rappelle que la commission a décidé d'aborder immédiatement la disposition qui a soulevé le plus de controverses au Sénat. Il s'agit de l'article 319*bis*, article concernant la reconnaissance d'un enfant adultérin.

Le Vice-Premier Ministre a déclaré, dans son exposé introductif, que d'évidence, l'unanimité des membres des commissions et des Chambres ne pouvait se faire sur l'ensemble des dispositions d'un projet sur la filiation. Certains articles posent en effet des questions éthiques qui interpellent la conscience de chacun d'entre nous.

Il a donc fallu, au Sénat, tant en commission qu'en séance publique, arrêter à un certain moment la discussion et procéder à des votes. Avant d'arriver à ces votes, de nombreux amendements avaient été discutés.

Le Vice-Premier Ministre, toujours dans son exposé introductif, a qualifié certains de ces amendements de tentatives de « compromis boiteux ».

Le Secrétaire d'Etat pense également que l'on ne peut trouver de solution au problème posé par la reconnaissance des enfants adultérins en évacuant en quelque sorte ce problème et en confiant au juge la tâche, impossible, qui ne ferait que refléter les hésitations du législateur de décider d'apprécier le bien fondé de la reconnaissance.

Il s'agirait, en effet, de charger le tribunal d'arbitrer différents intérêts, nécessairement opposés: les intérêts qui sont ici en présence sont l'intérêt de l'enfant à reconnaître, l'intérêt de l'épouse, celui des enfants légitimes et l'intérêt du père qui veut obtenir la reconnaissance. Ces différents intérêts sont trop souvent contradictoires.

Le but principal du projet de loi sur la filiation est de supprimer toute discrimination entre les enfants du fait de leur naissance. Le législateur y est contraint, d'une part, en raison de l'évolution des idées répandues dans la société et d'autre part, en fonction de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'Homme, la Cour ayant, dans le célèbre arrêt Marckx, condamné la Belgique.

En fonction de ce principe et de ces données, force est d'admettre la possibilité d'une reconnaissance d'un enfant adultérin.

Les données du débat étant connues, les conséquences de l'adoption de ce principe et les différentes thèses en présence doivent être examinées.

Suivant le texte de l'article 319*bis* voté par le Sénat, le principe est que le père peut reconnaître un enfant conçu pendant le mariage par une autre femme que son épouse, la reconnaissance devant être portée à la connaissance de cette dernière. Jusqu'à la notification ou la signification à l'épouse, la reconnaissance est inopposable à l'épouse et aux enfants nés du mariage.

Certains soutiennent, ou ont en tout cas soutenu, que le principe même de la reconnaissance d'un enfant adultérin ne

responsable was het wetsontwerp en met name de bij artikel 36 voorgestelde invoeging van een artikel 319*bis* in het Burgerlijk Wetboek, te amenderen.

Sommige leden achtten een wijziging van het wetsontwerp immers onvermijdelijk, aangezien het ontwerp thans voorziet in de erkenning van een in overspel verwekt kind zonder bijzondere voorwaarden of gevolgen.

Voor anderen daarentegen mag het ontwerp niet worden gemendeerd, aangezien de aanneming ervan daardoor aanzienlijk zou worden vertraagd.

1ste VOORSTEL VAN DE HEER MUNDELEER, STAATSSECRETARIS VOOR JUSTITIE

De Staatssecretaris herinnert eraan dat de commissie heeft besloten om na de algemene bespreking van het ontwerp meteen de bepaling te onderzoeken waarover in de Senaat het meeste discussie is ontstaan. Het betreft met name artikel 319*bis*, dat betrekking heeft op de erkenning van een in overspel verwekt kind.

In zijn inleidende uiteenzetting heeft de Vice-Eerste Minister verklaard dat vanzelfsprekend niet over alle bepalingen van een ontwerp op de afstamming eenparigheid kan bestaan bij de leden van de commissies en van de Kamers. Bepaalde artikelen werpen immers ethische vraagstukken op die bij een ieder gewetensvragen doen ontstaan.

Vandaar dat men in de Senaat, zowel in de commissie als in openbare vergadering, de bespreking op een bepaald moment wel heeft moeten stopzetten en tot de stemming overgaan. Alvorens die stemming kon plaatsvinden, werden tal van amendementen besproken.

Nog steeds in zijn inleidende uiteenzetting heeft de Vice-Eerste Minister sommige van die amendementen « pogingen tot een mankgaand compromis » genoemd.

De Staatssecretaris meent eveneens dat voor het probleem van de erkenning van in overspel verwekte kinderen geen oplossing kan worden gevonden door het, bij wijze van spreken, terzijde te schuiven en aan de rechter de vrijwel onmogelijke taak op te dragen de gegrondheid van de erkenning te beoordelen, aangezien daaruit alleen maar de aarzeling van de wetgever zou blijken.

Aldus zou de rechtbank immers worden gelast verschillende, noodzakelijkerwijze tegengestelde belangen te beslechten, met name het belang van het te erkennen kind, het belang van de echtgenote, dat van de wettige kinderen en het belang van de vader die het kind wil erkennen. Die verschillende belangen zijn maar al te vaak in strijd met elkaar.

Het wetsontwerp op de afstamming heeft tot hoofddoel tussen kinderen elke discriminatie wegens geboorte op te heffen. De wetgever is daartoe gedwongen ten eerste wegens de ontwikkeling van de in de samenleving gangbare ideeën en, ten tweede, op grond van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, dat in het vermaard geworden arrest-Marckx, België heeft veroordeeld.

In het licht van dit beginsel en van vorenstaande gegevens, moet wel worden voorzien in de mogelijkheid van erkenning van een in overspel verwekt kind.

Nu de krachtlijnen van het debat zijn aangegeven, moeten de gevolgen van de aanneming van dit beginsel, alsmede de verschillende stellingen worden onderzocht.

Overeenkomstig de tekst van het door de Senaat aangenomen artikel 319*bis*, wordt van het beginsel uitgegaan dat de vader een kind kan erkennen dat tijdens het huwelijk verwekt is bij een andere vrouw dan zijn echtgenote, waarbij de erkenning aan deze laatste moet worden medegedeeld. Tot de kennisgeving of de betekening aan de echtgenote, kan de erkenning noch aan deze laatste noch aan de uit het huwelijk geboren kinderen worden tegengeworpen.

Sommigen houden staande, of hebben dit althans gedaan, dat het beginsel zelf van de erkenning van een in overspel verwekt

pouvait être admis au vu de la perturbation que cette reconnaissance pouvait causer dans la famille légitime.

Une position aussi tranchée ne paraît pas pouvoir être défendue. En effet, d'une part, elle conduirait vraisemblablement à une nouvelle condamnation de la Belgique par la Cour européenne des droits de l'Homme, une discrimination entre les enfants étant introduite et, d'autre part, elle ne correspond pas à une analyse exacte de la situation.

L'on ne peut en effet dire que c'est l'instauration d'un texte permettant la reconnaissance qui porte nécessairement un coup fatal à la famille légitime, en aboutissant à la désagrégation de celle-ci.

Ainsi, par hypothèse, nous avons un mari adultère qui a conçu un enfant en dehors du mariage. Son attachement à cet enfant est tel qu'il va vouloir le reconnaître.

Si même la règle permettant la reconnaissance n'existait pas, une grave perturbation dans le couple légitime serait constatée, le mari ne voulant pas abandonner l'enfant adultérin, continuerait très certainement à le voir et à vouloir le mettre matériellement à l'abri du besoin.

Ne pas permettre la reconnaissance paraît donc assez hypocrite. En effet, soit le couple se sépare de toute façon et le problème n'est pas résolu, soit l'épouse admet la situation mais la protection des intérêts de l'enfant adultérin, et de ceux de l'épouse et des enfants légitimes, n'est pas prévue. De plus, rien ne permet d'affirmer que l'épouse n'admettrait pas une reconnaissance.

Tant, par conséquent, les données juridiques que les données de fait doivent conduire à permettre une reconnaissance d'un enfant adultérin.

Cette reconnaissance doit-elle s'accompagner de conditions ? Il paraît techniquement impossible de confier au tribunal le soin de trancher la question.

Faut-il donner d'autres garanties à la famille légitime ? Ce problème a été principalement discuté en séance publique du Sénat. Des amendements ont notamment été déposés par Mme Staels et par Mme Delruelle et M. Clerdent. Il a été décidé, en séance publique, d'un dernier renvoi en commission.

Le Vice-Premier Ministre a tenté d'apporter une dernière solution de compromis. Ce compromis, qui prévoit une protection des droits moraux et patrimoniaux de l'épouse, n'a pas été admis.

Le Secrétaire d'Etat cite une déclaration faite par le Vice-Premier Ministre en séance publique au Sénat (*Annales parlementaires*, séance du 10 juillet 1985, p. 3471). Cette déclaration paraît toujours d'actualité et toujours bien résumer la question qui est posée à la commission.

Le Vice-Premier Ministre relevait que : « Nous nous trouvons donc devant cette alternative : le texte tel quel ou modifié par l'amendement de Mme Staels. Je prétends, encore que je ne sois pas devin, que si l'amendement de Mme Staels devait être rejeté — sans vouloir préjuger des sentiments du Sénat, j'ai l'impression, après avoir entendu les différents groupes s'exprimer, que ce sera le cas —, la Chambre examinera le texte tel qu'il vous est soumis et adopté par le Sénat, non pas immédiatement, mais lors de la prochaine session ou de la prochaine législature.

« Je pense, dès lors, que ceux qui sont d'un avis identique à celui de Mme Staels, et c'est leur droit le plus strict, n'ayant pu mener à bien au Sénat l'action qu'ils avaient entreprise, la poursuivront à la Chambre et le projet, j'en suis certain, vous reviendra après avoir été amendé dans l'autre assemblée, peut-être, et c'est la voie de la sagesse, sur base des propositions raisonnables que j'avais faites en commission et qui sont partiellement reprises dans

kind ontoelaatbaar was, gelet op de ontregeling die zij in het wettige gezin kon veroorzaken.

Een zo strak geformuleerd standpunt lijkt onverdedigbaar. Het zou immers naar alle waarschijnlijkheid een nieuwe veroordeling van België door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens tot gevolg hebben en anderzijds strookt het niet met een juiste inschatting van de situatie, aangezien het een discriminatie tussen de kinderen invoert.

Men kan immers niet stellen dat de invoering van een tekst die de erkenning mogelijk maakt, noodzakelijkerwijze een fatale slag zou toebrengen aan het wettige gezin, dat daardoor uiteindelijk uit elkaar zou vallen.

Gesteld dat een in overspel levende man buiten het huwelijk een kind heeft verwekt. Hij is zo aan dit kind gehecht dat hij het wil erkennen.

Ook al bestond er geen regel waarbij de erkenning wordt toegestaan, dan nog zou in het wettige echtpaar een ernstige ontregeling worden geconstateerd aangezien de man, die het overspelige kind niet wil achterlaten, het ongetwijfeld zou blijven ontmoeten en het tegen elk materieel gebrek zou willen vrijwaren.

De erkenning niet toestaan lijkt dan ook een vrij hypocriete houding te zijn. Immers, ofwel gaat het paar in ieder geval uiteen en is het probleem niet opgelost, ofwel legt de echtgenote zich bij de situatie neer maar worden de belangen van het overspelige kind en die van de echtgenote en de wettige kinderen niet gevrijwaard. Bovendien is het niet zeker dat de echtgenote niet in een erkenning zou toestemmen.

Derhalve moet op grond van zowel de juridische als de feitelijke gegevens, de erkenning van een overspelig kind mogelijk worden gemaakt.

Moeten aan die erkenning voorwaarden worden verbonden ? Technisch lijkt het onmogelijk te zijn de rechtbank over die vraag te laten beslissen.

Moeten aan het wettige gezin andere waarborgen worden verleend ? Dit probleem is vooral in de openbare vergadering van de Senaat besproken. Amendementen werden voorgesteld onder meer door Mevr. Staels en Mevr. Delruelle en door de heer Clerdent. In openbare vergadering werd beslist het ontwerp een laatste maal naar de commissie te verwijzen.

Op dat ogenblik heeft de Vice-Eerste Minister alsnog een laatste compromisoplossing voorgesteld. Dit compromis, dat voorzag in een vrijwaring van de zedelijke en vermogensrechtelijke belangen van de echtgenote, werd echter afgewezen.

De Staatssecretaris citeert een door de Vice-Eerste Minister in de openbare vergadering van de Senaat afgelegde verklaring (*Parlementaire Handelingen*, vergadering van 10 juli 1985, blz. 3471). Die verklaring blijkt nog niets aan actualiteitswaarde te hebben ingeboet en is nog altijd een degelijke samenvatting van het aan de commissie voorgelegde vraagstuk.

De Vice-Eerste Minister zei met name het volgende : « Wij moeten bijgevolg een keuze maken : ofwel nemen wij de tekst ongewijzigd aan, ofwel nemen wij de tekst aan zoals hij door het amendement van Mevr. Staels wordt gewijzigd. Hoewel ik geen helderziende ben, beweer ik dat, mocht het amendement van Mevr. Staels worden verworpen — en zonder vooruit te willen lopen op het gevoelen van de Senaat heb ik, na de verschillende fracties aan het woord te hebben gehoord, sterk de indruk dat dit inderdaad zal gebeuren —, de Kamer de tekst zoals hij u is voorgelegd en aangenomen door de Senaat, niet meteen, maar wel tijdens de volgende zitting of wellicht de volgende legislatuur zal onderzoeken.

« Ik meen derhalve dat degenen die, en dat is hun volste recht, dezelfde mening zijn toegedaan als Mevr. Staels, wat zij in de Senaat hebben ondernomen en niet tot een goed einde hebben kunnen brengen in de Kamer zullen voortzetten en ik ben ervan overtuigd dat het ontwerp u opnieuw zal worden overgezonden nadat het in de andere assemblée is geamendeerd, misschien, en dat zou een wijs besluit zijn, op grond van de redelijke voorstellen

d'autres amendements ou peut-être Mme Staels et ses amis feront-ils triompher la thèse absolue qui est la leur ».

» Personnellement j'en doute, mais en toute hypothèse, le texte reviendrait au Sénat. C'est pourquoi je plaide devant vous pour l'adoption d'une solution de compromis qui est, à mon sens, une solution de sagesse, et ce afin que ce projet de loi puisse rapidement devenir une loi.

» Comme Ministre de la Justice je pense que, tant à l'égard des organisations internationales que de l'opinion publique belge qui jugent le texte actuel anachronique, il convient que ce conflit qui, à mon sens, eût pu être réglé de manière raisonnable, ne se prolonge encore pendant de nombreux mois, sinon de nombreuses années, avec, comme conséquence, une législation inchangée. ».

Le Secrétaire d'Etat partage totalement l'idée émise au Sénat par le Vice-Premier Ministre. Elle est toujours d'actualité et résume l'option qui doit être prise par la commission.

En conséquence, il propose à la commission de procéder de la manière suivante :

- se prononcer par un vote sur la volonté d'amender ou non le texte transmis par le Sénat;
- si la commission devait décider d'amender le projet, il pourrait admettre ou proposer un texte, inspiré du compromis déjà évoqué par le Vice-Premier Ministre au Sénat, qui protégerait totalement les intérêts patrimoniaux de l'épouse et qui ne permettrait pas au mari d'imposer la présence de l'enfant adultérin sous le toit conjugal.

L'idéal serait qu'un consensus se dégage au sujet des amendements à déposer.

2e DISCUSSION

a) Proposition de M. Mottard.

Plusieurs membres (MM. Mottard, Bourgeois, Mme Detière) se réjouissent du fait que le projet de loi modifiant diverses dispositions légales relatives à la filiation soit enfin transmis par le Sénat.

M. Mottard estime que le projet de loi adopté par le Sénat constitue une réforme positive du droit de la filiation. Dès lors, qu'un accord existe sur cette constatation et sur le contenu du projet, il est d'avis qu'il y a lieu d'éviter toute modification du texte qui impliquerait un renvoi au Sénat et par conséquent — des optiques différentes étant à craindre si le consensus est rompu, notamment sur l'article 319bis du Code civil — un nouveau renvoi à la Chambre.

Il espère un examen rapide du projet de loi et souhaite, par ailleurs, que la Chambre soit saisie au plus vite des dispositions relatives à l'adoption.

Il rappelle par ailleurs que les discussions au Sénat ont commencé en 1978 et qu'elles ont donc été fort longues. Dès lors, il faut se garder d'amender un projet de loi dont l'adoption est essentielle pour le justiciable. La modification de la législation belge s'impose de manière urgente puisqu'elle est en contradiction avec la jurisprudence internationale depuis 7 ans (arrêt Marckx du 13 juin 1979).

La législation actuelle donne d'ailleurs lieu à de nombreux procès qui peuvent être portés devant la Cour européenne de Strasbourg lorsque les tribunaux belges refusent d'appliquer les principes de l'arrêt Marckx.

Plusieurs amendements sont annoncés par le C.V.P. et le P.R.L. Outre le fait que leur contenu n'est pas connu, il faut souligner que si la Chambre amende le projet de loi, l'adaptation de la législation en vigueur n'interviendra que dans plusieurs

die ik in de commissie heb gedaan en die ten dele terug zijn te vinden in andere amendementen, of anders zal het strakke standpunt van Mevr. Staels en haar vrienden het halen.

» Ikzelf betwijfel dit, maar de tekst zou hoe dan ook terug voor de Senaat komen. Daarom pleit ik voor een compromisoplossing, een miins inziens wijze oplossing, zodat het wetsontwerp spoedig wet kan worden.

» Als Minister van Justitie ben ik van mening dat, mede gelet op het standpunt van de internationale organisaties en op de Belgische publieke opinie die de huidige tekst allebei achterhaald vinden dit geschil, dat naar mijn oordeel op redelijke wijze had kunnen worden bijgelegd, niet nog vele maanden of jaren mag aanslepen, waardoor de wet onveranderd zou blijven. »

De Staatssecretaris is het volkomen eens met het in de Senaat door de Vice-Eerste Minister vertolkte standpunt. Dit standpunt is nog steeds actueel en bevat de krachtlijnen van de keuze die door de commissie moet worden bepaald.

Bijgevolg stelt hij aan de commissie voor als volgt te werk te gaan :

- zich in een stemming uitspreken over de bereidheid om de door de Senaat overgezonden tekst al dan niet te amenderen;
- mocht de commissie tot amendering van het ontwerp besluiten, dan zou hij een tekst kunnen aanvaarden of voorstellen die is ingegeven door het in de Senaat door de Vice-Eerste Minister reeds geschetste compromis. Dit compromis vrijwaart ten volle de vermogensrechtelijke belangen van de echtgenote en staat de echtgenoot niet toe te eisen dat het overspelige kind onder het echtelijke dak wordt opgevoed.

Ideaal ware dat over de voor te stellen amendementen een consensus wordt bereikt.

2e BESPREKING

a) Voorstel van de heer Mottard.

Verscheidene leden (de heren Mottard en Bourgeois en Mevr. Detière) verheugen zich erover dat de Senaat eindelijk het wetsontwerp tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming heeft overgezonden.

De heer Mottard acht het door de Senaat aangenomen wetsontwerp een positieve hervorming van het afstammingsrecht. Aangezien daarover en over de inhoud van het ontwerp eensgezindheid bestaat, moet volgens hem worden voorkomen dat de tekst wordt gewijzigd, wat een terugzending naar de Senaat en vervolgens, aangezien moet worden gevreesd dat de senatoren er met name over artikel 319bis van het Burgerlijk Wetboek verschillende standpunten op nahouden, andermaal een terugzending naar de Kamer ten gevolge zou hebben.

Hij hoopt dat het wetsontwerp eerlang zal kunnen worden onderzocht en wenst voorts dat de bepalingen betreffende de adoptie zo spoedig mogelijk aan de Kamer worden voorgelegd.

Hij herinnert eraan dat de besprekingen in de Senaat zijn begonnen in 1978 en dus zeer veel tijd in beslag hebben genomen. Vandaar dat men zich ervoor moet hoeden een wetsontwerp te amenderen waarvan de aanneming van wezenlijk belang is voor de rechtzoekenden. De Belgische wetgeving is dringend aan wijziging toe, aangezien ze sedert zeven jaar in strijd is met de internationale rechtspraak (arrest-Marckx van 13 juni 1979).

De huidige wetgeving zal aanleiding geven tot tal van rechtszaken die voor het Europese Hof te Straatsburg kunnen worden gebracht, indien de Belgische rechtbanken de beginselen van het arrest-Marckx weigeren toe te passen.

De CVP en de PRL kondigen verscheidene amendementen aan. Bovendien het feit dat de inhoud daarvan niet bekend is, moet worden onderstreept dat bij amendering van het wetsontwerp door de Kamer, de van kracht zijnde wet pas over verscheidene

années. Le législateur doit être conscient de ce risque et prendre ses responsabilités en conséquence.

M. Mottard estime que si certaines dispositions et plus particulièrement l'article 319*bis* relatif à la reconnaissance de l'enfant adultérin posent des problèmes, des modifications peuvent être apportées sous forme de projet ou de proposition de loi.

Il propose dès lors, d'adopter immédiatement le projet de loi sans l'amender mais s'engage à discuter — en même temps ou ultérieurement — d'un projet ou d'une proposition de loi visant à en modifier certaines dispositions. Pour clarifier le débat et organiser les travaux, il souhaite que la commission se prononce par un vote indicatif sur sa proposition.

M. Moureaux souligne que la proposition de M. Mottard correspond sous une forme amendée à celle du Gouvernement. Il rappelle par ailleurs qu'il s'agit uniquement d'un vote indicatif qui permet d'éclairer le Gouvernement sur la volonté de déposer des amendements.

Mme Detiège souhaite vivement que le projet soit adopté tel quel même s'il n'est pas parfait. Si des amendements étaient adoptés, de nouveaux arguments seraient développés et le renvoi au Sénat impliquerait un examen de plusieurs années.

Comme M. Mottard, elle estime qu'il est urgent de mettre notre législation en concordance avec la jurisprudence internationale qui vise à faire respecter le principe de l'égalité entre les enfants. De plus, il faut mettre fin à la situation actuelle où, selon qu'il y a recours ou non à la Cour européenne, les justiciables sont traités différemment. Dès lors, elle soutient la proposition de M. Mottard.

Mme Spaak regrette que les longues discussions du Sénat risquent d'être recommencées à la Chambre. Elle rappelle que de nombreuses injustices existent actuellement à l'égard des enfants naturels et que celles-ci se maintiendront encore pendant des années si le projet n'est pas voté tel quel.

Elle se rallie par conséquent à la proposition de M. Mottard qui vise à voter le projet tout en déposant en même temps un autre projet ou une proposition de loi en vue d'y apporter d'éventuelles modifications. Elle ajoute que si elle ne procède pas ainsi, la commission prend le risque de postposer le vote du projet.

M. Brisart considère que le projet de loi corrige les discriminations résultant de la situation actuelle. S'il présente certaines imperfections techniques, il peut y être remédié par le biais d'une initiative parlementaire. Son groupe ne déposera donc aucun amendement.

..

M. Bourgeois souligne le danger de vouloir discuter de ce projet de loi dans la hâte. Il s'attache à modifier des principes importants de notre droit familial en mettant notamment sur le même pied les enfants légitimes et naturels. Il ne s'agit pas de contester sa portée. Il a d'ailleurs été déposé par un ministre C.V.P. (M. Van Elslande). Il ne faut cependant pas pour autant improviser. La Chambre doit avoir le temps de l'examiner.

Les députés ne sont pas responsables du fait qu'au Sénat les travaux ont duré 7 ans. Si de nombreuses dispositions y ont

jans zal kunnen worden aangepast. De wetgever moet zich van dat gevaar bewust zijn en dientengevolge de verantwoordelijkheid op zich nemen.

Volgens de heer Mottard kunnen sommige bepalingen die een probleem doen rijzen en met name artikel 319*bis* betreffende de erkenning van het overspelige kind, gewijzigd worden aan de hand van een wetsontwerp of -voorstel.

Derhalve stelt hij voor het wetsontwerp dadelijk zonder amendement aan te nemen, maar hij verbindt er zich toe — tegelijkertijd of nadien — een wetsontwerp of -voorstel te bespreken dat tot doel heeft sommige bepalingen van het onderhavige ontwerp te wijzigen. Ten einde duidelijkheid te brengen in het debat en de werkzaamheden behoorlijk te regelen, wenst hij dat de commissie via een stemming laat blijken wat zij over zijn voorstel denkt.

De heer Moureaux wijst erop dat het voorstel van de heer Mottard in gewijzigde vorm overeenkomt met dat van de Regering. Voorts memoreert hij dat het alleen gaat om een indicatieve stemming, die de Regering moet inlichten omtrent de al dan niet bestaande wil om amendementen voor te stellen.

Mevr. Detiège vraagt met aandring dat het ontwerp ongewijzigd wordt aangenomen, ook al is het niet volmaakt. Mochten amendementen worden aangenomen, dan zullen nieuwe argumenten worden aangevoerd en ontwikkeld en zal de terugzending naar de Senaat een verscheidene jaren in beslag nemend onderzoek vergen.

Net als de heer Mottard is zij van mening dat onze wetgeving dringend in overeenstemming moet worden gebracht met de internationale rechtspraak, die ernaar streeft het beginsel van de gelijkheid tussen de kinderen te doen respecteren. Bovendien moet een einde worden gemaakt aan de huidige toestand waarbij de rechtzoekenden op verschillende wijze worden behandeld naargelang zij zich tot het Europese Hof van Justitie wenden of niet. Zij steunt dan ook het voorstel van de heer Mottard.

Mevr. Spaak betreurt dat de langdurige besprekingen in de Senaat wellicht in de Kamer zullen worden overgedaan. Zij herinnert eraan dat ten aanzien van natuurlijke kinderen momenteel tal van onrechtvaardigheden bestaan en nog lange jaren zullen blijven bestaan indien het ontwerp niet ongewijzigd wordt aangenomen.

Bijgevolg is zij het eens met het voorstel van de heer Mottard dat ertoe strekt het ontwerp aan te nemen en tegelijkertijd een ander wetsontwerp of -voorstel in te dienen ten einde in het huidige ontwerp eventueel wijzigingen aan te brengen. Zij voegt daaraan toe dat indien de commissie anders te werk gaat de stemming over het ontwerp dreigt te worden verdaagd.

Volgens de heer Brisart worden de uit de huidige situatie voortvloeiende discriminaties door het wetsontwerp bijgestuurd. De technische onvolkomenheden die het thans bevat kunnen via een parlementair initiatief worden weggewerkt. Derhalve zal zijn fractie geen amendementen voorstellen.

..

De heer Bourgeois beklemtoont dat het gevaarlijk is dit wetsontwerp inderhaast te willen bespreken. Het streeft een wijziging van een aantal belangrijke beginselen van ons familierecht na, en wil met name de wettige en natuurlijke kinderen op voet van gelijkheid behandelen. De strekking van het ontwerp wordt dan ook niet betwist. Het werd overigens door een CVP-Minister (de heer Van Elslande) ingediend. Maar improvisatie is hoe dan ook uit den boze. De Kamer moet de tijd krijgen om het ontwerp grondig te onderzoeken.

Het is niet de schuld van de volksvertegenwoordigers dat de werkzaamheden in de Senaat zeven jaar hebben geduurd. Tijdens

susité des controverses au cours des dernières semaines de discussion (du 3 au 10 juillet 1985), des amendements à l'article 319*bis* ont été déposés par plusieurs partis et n'ont plus pu être discutés au fond. Le Sénat a donc renvoyé la question à la Chambre.

Ainsi, en séance publique, M. Lallemand a déclaré : « Nous nous trouvons face à un dilemme : soit régler directement la question — il faudrait disposer de quatre, cinq ou six séances de commission pour vider le problème —, soit décider d'en terminer immédiatement et d'approuver le projet parce que nous estimons avoir déjà trop longtemps attendu, quitte à laisser à la Chambre le soin de traiter ce sujet de manière plus approfondie, soit encore prendre l'initiative de déposer une proposition ou un projet de loi qui réglerait séparément la question » (*Ann. parl.* Sénat, 10 juillet 1985, p. 3470).

Quant à l'article 319*bis* même, M. Bourgeois souligne que l'arrêt Marckx n'impose pas de supprimer des discriminations relatives à la reconnaissance des enfants adultérins puisqu'il ne traite pas de cette question.

M. Bourgeois souligne que, si au Sénat le projet se heurtait au départ à de nombreux points d'achoppement, il n'en est finalement resté qu'un seul : l'article 319*bis*. C'est en effet essentiellement le problème de la reconnaissance de l'enfant adultérin, qui a été posé.

La reconnaissance d'un enfant adultérin par le père ne pose pas de problème lorsque le mariage est dissous. En revanche, lorsqu'il n'en est pas ainsi, il faut éviter qu'elle ait des conséquences néfastes pour le couple et conduise à sa dissolution.

C'est pourquoi, le C.V.P. estime que si la reconnaissance ne doit pas être soumise à l'accord de l'épouse, elle doit néanmoins être accompagnée de modalités visant à la protéger, et à prémunir les enfants légitimes. Il s'agit de faire intervenir l'épouse dans la procédure de reconnaissance et de régler les effets de celle-ci (nom de l'enfant, entretien de celui-ci en ce qui concerne l'intégration dans le cercle familial issu du mariage légitime, succession de l'épouse et des enfants légitimes).

En outre, des améliorations techniques pourraient être apportées à l'article 319*bis*. On peut ainsi se demander comment se réalisera la signification prévue par le § 3 de l'article 319*bis* lorsque la reconnaissance n'est pas reçue par un officier de l'état civil belge.

Il espère que la commission recherchera les solutions les plus adaptées en matière de filiation tout en adoptant un rythme de travail accéléré.

Il conclut qu'il ne peut admettre la proposition de M. Mottard parce qu'elle implique qu'il renonce à son droit d'amendement.

Mme Merckx-Van Goey considère que la vérité doit avoir ses droits et que l'enfant adultérin peut être reconnu. Mais une telle reconnaissance doit tenir compte des intérêts de la famille légitime. Le mariage ne doit pas être sanctionné par rapport au concubinage. Si des personnes vivent ensemble, elles n'ont aucune obligation contractuelle l'une envers l'autre.

Le C.V.P. n'exige pas le consentement de l'épouse, comme le prévoyait l'amendement de Mme Staels (*Doc. Sénat n° 904/8, 1984-1985*) mais considère qu'elle doit participer à la procédure.

En ce qui concerne la proposition de M. Mottard, l'orateur ne peut admettre que dans une matière aussi importante on ne puisse discuter d'objections fondamentales. Soutenir cette thèse conduit à nier le bicaméralisme.

M. Van de Velde se rallie aux conclusions précédentes. Il estime que la Chambre ne peut renoncer à l'examen du projet et

de laatste week van de besprekingen (van 3 tot 10 juli 1985) hebben tal van bepalingen aanleiding gegeven tot controversen en werden op artikel 319*bis* door verscheidene partijen amendementen voorgesteld die niet meer ten gronde konden worden besproken. De Senaat heeft het vraagstuk naar de Kamer verwezen.

In openbare vergadering verklaarde senator Lallemand : « Wij staan voor een dilemma : ofwel lossen wij de kwestie meteen op — en daarvoor zijn wellicht vier, vijf of zes commissievergaderingen nodig —, ofwel beslissen wij de zaken dadelijk af te handelen en het ontwerp aan te nemen, omdat wij van oordeel zijn dat wij reeds al te lang hebben gewacht, ook al wordt op die manier aan de Kamer de zorg gelaten het onderwerp grondiger te behandelen, ofwel wordt het initiatief genomen om een wetsvoorstel of -ontwerp in te dienen waarin het vraagstuk afzonderlijk wordt geregeld » (*Parl. Handel.* Senaat, 10 juli 1985, blz. 3470).

Wat artikel 319*bis* zelf betreft, beklemtoont de heer Bourgeois dat het arrest-Marckx geen betrekking had op de erkenning van het in overspel verwekte kind en dat er bijgevolg niet uit moet worden afgeleid dat de ter zake bestaande discriminaties moeten worden opgeheven.

Van de vele knelpunten die de bespreking aanvankelijk in de Senaat heeft blootgelegd, is volgens de heer Bourgeois uiteindelijk maar één overgebleven : artikel 319*bis*. In wezen is de erkenning van het overspelige kind het probleem waar het allemaal om draait.

De erkenning van een overspelig kind door de vader levert geen moeilijkheid op wanneer het huwelijk is ontbonden. Is het huwelijk echter niet ontbonden, dan moet worden voorkomen dat de erkenning ertoe leidt dat de echtgenoten uiteengaan.

Daarom is de C.V.P. van mening dat de erkenning, hoewel zij niet aan de instemming van de echtgenote moet worden onderworpen, niettemin gepaard moet gaan met nadere regels tot bescherming van de echtgenote en van de wettige kinderen. Zulks moet enerzijds de echtgenote in staat stellen in de erkenningsprocedure tussenbeide te komen en anderzijds de gevolgen van die erkenning regelen (naam van het kind, onderhoud en meer bepaald integratie van het kind in de gezinskring die uit het wettige huwelijk is voortgekomen, erfopvolging van de echtgenote en van de wettige kinderen).

Bovendien is artikel 319*bis* voor technische verbeteringen vatbaar. Aldus kan men zich afvragen hoe de bij § 3 van artikel 319*bis* bepaalde betekening zal geschieden indien de erkenning niet is ontvangen door een Belgisch ambtenaar van de burgerlijke stand.

Hij hoopt dat de commissie ter zake van de afstamming in een versneld tempo tot de meest geschikte oplossingen zal komen.

Hij besluit met te zeggen dat hij het niet eens kan zijn met het voorstel van de heer Mottard, omdat het impliceert dat hij afziet van zijn recht op amendement.

Volgens Mevr. Merckx-Van Goey mag de waarheid niet te kort worden gedaan en kan het overspelige kind worden erkend. Een dergelijke erkenning dient evenwel rekening te houden met de belangen van het wettige gezin. Het huwelijk mag niet worden bestraft t.o.v. het buitenechtelijke samenleven. Samenlevenden hebben niet de minste contractuele verplichting jegens elkaar.

In tegenstelling tot wat in het amendement van Mevr. Staels (*Stuk* Senaat nr. 904/8, 1984-1985) was voorgesteld, eist de C.V.P. niet de toestemming van de echtgenote, maar zij vindt wel dat zij in de procedure tussenbeide moet kunnen komen.

Met betrekking tot het voorstel van de heer Mottard, kan spreekster niet aanvaarden dat in een zo belangrijke materie geen ruimte is voor de bespreking van fundamentele bezwaren. Met die stelling komt het bikameraal stelsel in het gedrang.

De heer Van de Velde is het eens met de voorafgaande conclusies. Naar zijn oordeel mag de Kamer niet van het onderzoek van

ce d'autant plus que le Sénat lui a demandé de procéder à une analyse approfondie. Il propose d'attendre la note promise par le Gouvernement pour procéder à une discussion d'ensemble.

..

M. Brisart s'étonne des objections soulevées à l'égard de l'article 319bis. Il estime qu'on s'éloigne de l'intérêt de l'enfant pour sauvegarder le mariage. Le projet s'inspire ainsi des opinions des catholiques intégristes et ne tient pas compte de la réalité sociale. Il se réfère à un sondage publié dans *Le Soir* où il apparaissait qu'une majorité catholique était favorable à l'égalité des enfants.

M. Chevalier estime que si l'article 319bis est amendé, la Belgique risque à nouveau d'être condamnée par la Cour européenne des droits de l'Homme. Il rappelle que l'ancienne législation italienne a été déclarée inconstitutionnelle par le Conseil constitutionnel.

En Belgique l'épouse est protégée par les droits successoraux du conjoint survivant. En outre, dans la plupart des cas le mari qui a un enfant adultérin, vit déjà avec une autre femme et une procédure en divorce — qui peut être longue — est en cours. De plus, lorsque la filiation adultérine est maternelle, le problème ne se pose pas. Une discrimination est ainsi instaurée.

Mme Detiège déclare que la position du C.V.P. est en contradiction avec l'évolution sociale. La législation relative à la légitimation par adoption est allée plus loin pour, notamment, les enfants adultérins que pour les enfants adoptés par la mère célibataire.

Mme Merckx-Van Goey rappelle à cet égard que lorsque l'adoptant est marié, son conjoint doit consentir à l'adoption (art. 347 du Code civil).

..

La Présidente souligne que son groupe est d'accord avec l'option fondamentale de l'article 319bis mais constate certaines imperfections techniques. Ainsi le § 3 peut aboutir au fait que la mère naturelle (représentant légal de l'enfant) doive annoncer à l'épouse que son mari a reconnu un enfant adultérin.

En outre, son groupe souhaite déposer des amendements relatifs aux effets et à l'exercice des effets de la reconnaissance (droit au nom, éducation au foyer, exercice des droits successoraux, possibilité pour l'épouse de révoquer les donations).

Enfin, la Présidente estime que d'autres articles pourraient faire l'objet d'améliorations techniques. Ainsi les effets alimentaires de la filiation (art. 31) sont traités avant la filiation. L'article 33 ne répond pas aux objections du Conseil d'Etat en ce qui concerne la délégation de sommes.

L'article 313 soulève la question de savoir s'il vise aussi la femme mariée. L'article 324 ne détermine pas ce qu'il y a lieu d'entendre par doute sérieux. L'article 328 vise la reconnaissance par un incapable mais ne détermine pas s'il s'agit uniquement du mineur.

La Présidente en conclut qu'il est possible de combiner la nécessité d'améliorer la loi et l'exigence de rapidité.

Mlle Detaille souligne également que le P.R.L. voudrait amender l'article 319bis quant aux effets de la filiation.

..

het ontwerp afzien, te meer daar haar door de Senaat werd gevraagd een diepgaande analyse ervan te maken. Hij stelt voor de door de regering beloofde nota af te wachten alvorens de algemene bespreking aan te vatten.

..

De heer Brisart verbaast zich over de bezwaren die met betrekking tot artikel 319bis zijn gemaakt. Volgens hem worden de belangen van het kind op de achtergrond geschoven om het huwelijk in stand te kunnen houden. Aldus steunt het ontwerp op de zienswijze van de katholieke integristen en houdt het geen rekening met de sociale werkelijkheid. Hij verwijst naar een in de krant *Le Soir* gepubliceerde opiniepeiling waaruit zou blijken dat een meerderheid onder de katholieken de gelijke behandeling van de kinderen voorstaat.

Volgens de heer Chevalier dreigt België andermaal door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te worden veroordeeld, mocht artikel 319bis worden geamendeerd. Hij herinnert eraan dat de Constitutionele Raad de voegere Italiaanse wetgeving ter zake ongrondwettig heeft verklaard.

In België wordt de echtgenote beschermd door de bepalingen betreffende het erfrecht van de langstlevende echtgenoot. Bovendien leeft de man die een overspelig kind heeft, in de meeste gevallen reeds samen met een andere vrouw en is een — vaak lang aanslepende — echtscheidingsprocedure aan de gang. Overigens is er geen probleem wanneer de afstamming van een in overspel verwekt kind van moederszijde wordt vastgesteld. Er wordt dan geen discriminatie in het leven geroepen.

Volgens Mevr. Detiège gaat het standpunt van de C.V.P. tegen de sociale ontwikkeling in. De wetgeving in verband met de wettiging door adoptie is met name voor de in overspel verwekte kinderen verder gegaan dan voor de kinderen die geadopteerd werden door de alleenstaande moeder.

In dat verband herinnert Mevr. Merckx-Van Goey eraan dat wanneer de adoptant gehuwd is, zijn echtgenoot met de adoptie moet instemmen (art. 347 van het Burgerlijk Wetboek).

..

De voorzitter beklemtoont dat haar fractie het eens is met de fundamentele keuze die in artikel 3bis wordt gemaakt, maar zij constateert een aantal technische onvolkomenheden. Zo kan § 3 ertoe leiden dat de natuurlijke moeder (wettige vertegenwoordiger van het kind) aan de wettige echtgenote moet meedelen dat haar man een overspelig kind heeft erkend.

Voorts wenst haar fractie amendementen voor te stellen betreffende de gevolgen en de toepassing van de erkenning (recht op een naam, een opvoeding, een gezinskring, uitoefening van het erfrecht, mogelijkheid voor de echtgenote om schenkingen te herroepen).

Tot slot is de voorzitter van mening dat ook in andere artikelen technische verbeteringen kunnen worden aangebracht. Zo b.v. worden de gevolgen van de afstamming die betrekking hebben op het onderhoudsgeld (art. 31) vóór de afstamming behandeld. Artikel 33 houdt geen rekening met de bezwaren die de Raad van State heeft gemaakt omtrent de delegatie van bedragen.

Heeft artikel 313 tevens betrekking op de gehuwde vrouw? Artikel 324 bepaalt niet wat onder ernstige twijfel moet worden verstaan. Artikel 328 bepaalt dat de erkenning door een onbekwame kan geschieden, maar zegt niet of het alleen om een minderjarige gaat.

De voorzitter trekt daaruit het besluit dat niets een spoedige en noodzakelijke verbetering van de wet in de weg staat.

Mej. Detaille wijst erop dat ook de P.R.L. artikel 319bis betreffende de gevolgen van de afstamming zou willen amenderen.

..

Le professeur Vieujean souligne que les règles qui seront adoptées relativement à la reconnaissance de l'enfant adultérin sont inévitablement le résultat d'un choix politique. Mais il faut tenter d'aboutir à une solution cohérente. Il ne faut pas perdre de vue que les réserves à la reconnaissance ne peuvent viser que les enfants adultérins *a patre* puisque la filiation *a matre* est nécessairement établie sans autorisation du mari.

A cet égard il faut déjà souligner qu'une discrimination serait instaurée entre enfants adultérins si l'article 319bis était modifié.

En ce qui concerne les réserves, elles peuvent être envisagées de deux manières. D'une part au niveau de l'établissement de la filiation. C'est le cas de la loi néerlandaise qui prohibe toute reconnaissance avant la dissolution du mariage. D'autre part, sur le plan des effets de la filiation. C'est le cas de la loi française.

M. Vieujean rappelle ensuite le contenu de l'arrêt Marckx qui engage la Belgique. La Cour européenne des droits de l'Homme estime d'abord que la législation belge relative à l'établissement de la filiation maternelle naturelle (art. 334) est contraire au principe du respect de la vie privée et familiale tel qu'il est imposé par l'article 8 de la Convention européenne des droits de l'Homme mais également incompatible avec l'article 8 combiné avec l'article 14 qui interdit toute discrimination.

1. En effet, à la différence des enfants naturels, les enfants légitimes voient leur filiation établie directement.

2. La Cour estime ensuite que les limitations relatives à l'étendue juridique de la famille naturelle sont également contraires à l'article 8 de la convention et à l'article 8 combiné avec l'article 14 (et ceci même si un droit aux aliments et un droit de visite sont reconnus).

Enfin, en ce qui concerne le droit de succéder de l'enfant naturel et l'incapacité spéciale de disposer et de recevoir instituée par l'article 908 du Code civil, la Cour considère que ces dispositions ne peuvent être uniquement condamnées sur base de l'article 8 parce que la limitation des droits successoraux n'est pas en tant que telle contraire au respect de la vie familiale.

Mais pour la Cour, les discriminations établies en ce domaine entre enfant légitime et enfant naturel sont incompatibles avec l'article 14 de la convention combiné avec l'article 8. Elles manquent de « justification objective et raisonnable en ce sens qu'elles ne poursuivent pas un but légitime et qu'il n'existe pas de rapport raisonnable de proportionnalité entre les moyens employés et le but visé ».

Ce qui est intéressant pour le cas présent, c'est que pour aboutir à cette conclusion, la Cour s'est référée aux législations d'autres pays démocratiques et a constaté que dans l'état actuel de celles-ci il n'y avait pas de discrimination entre enfant naturel et enfant légitime.

Si la Cour était amenée à se prononcer sur les distinctions établies à l'égard de l'enfant naturel adultérin, elle raisonnerait de la même manière. Or, dans les autres droits, les distinctions entre enfants naturels et légitimes, et entre enfants naturels simples et adultérins, sont plus ténues.

Ainsi, en droit anglais, l'enfant naturel adultérin est mis sur le même pied que l'enfant naturel simple. Il n'y a donc qu'une seule discrimination, celle établie entre enfant légitime et naturel. En Allemagne et en Italie, il n'y a pas, non plus, de différence entre enfant naturel et enfant adultérin.

Professor Vieujean wijst erop dat de bepalingen die in verband met de erkenning van een in overspel verwekt kind zullen worden aangenomen, onvermijdelijk het resultaat zijn van een politieke keuze. Niettemin moet een coherente oplossing worden nagestreefd. Men mag niet uit het oog verliezen dat het voorbehoud bij de erkenning slechts betrekking mag hebben op de in overspel door de vader verwekte kinderen, aangezien de afstamming van moederszijde noodzakelijkerwijs zonder toestemming van de echtgenoot wordt vastgesteld.

In dat verband zij erop gewezen dat, mocht artikel 319bis worden gewijzigd, een discriminatie tussen de overspelige kinderen in het leven zou worden geroepen.

Het geformuleerde voorbehoud kan uit twee oogpunten worden benaderd. Enerzijds uit het oogpunt van de vaststelling van de afstamming, zoals in de Nederlandse wet, die elke erkenning verbiedt zolang het huwelijk niet is ontbonden. Anderzijds, op het vlak van de gevolgen van de afstamming, wat het uitgangspunt is van de Franse wet.

Professor Vieujean memoreert vervolgens de inhoud van het arrest-Marckx, dat bindend is voor België. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens is in de eerste plaats van oordeel dat de Belgische wetgeving betreffende de vaststelling van de natuurlijke afstamming van moederszijde (art. 334) strijdig is met het beginsel van de eerbied voor het privé- en gezinsleven, zoals opgelegd bij artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens, maar tevens onverenigbaar is met artikel 8 in samenhang met artikel 14, dat elke discriminatie verbiedt.

1. In tegenstelling tot de afstamming van de natuurlijke kinderen, wordt die van de wettige kinderen dadelijk vastgesteld.

2. Voorts is het hof van mening dat de beperkingen betreffende de juridische reikwijdte van het natuurlijke gezin, eveneens strijdig zijn met artikel 8 van het Verdrag en met artikel 8 in samenhang met artikel 14 (zulks zelfs al worden het recht op onderhoudsgeld en het bezoekreht erkend).

Wat, tot slot, het recht op erfopvolging door het natuurlijke kind en de door artikel 908 van het Burgerlijk Wetboek ingestelde bijzondere onbekwaamheid om te beschikken of om te verkrijgen betreft, oordeelt het hof dat die bepalingen niet uitsluitend op grond van artikel 8 kunnen worden veroordeeld, omdat de beperking van het erfrecht als zodanig niet in strijd is met de eerbiediging van het gezinsleven.

Het hof meent evenwel dat de ter zake tussen het wettige en het natuurlijke kind in het leven geroepen discriminaties onverenigbaar zijn met artikel 14 van het Verdrag, in samenhang met artikel 8. Het ontbreekt hen immers aan « een objectieve en redelijke verantwoording, in die zin dat ze geen wettig doel nastreven en tussen de gebruikte middelen en het beoogde doel geen redelijk proportionaliteitsverband bestaat ».

Interessant voor het onderhavige geval is dat het hof tot zijn besluit is gekomen via een verwijzing naar de wetgevingen in andere democratische landen en heeft geconstateerd dat in de huidige stand van die wetgevingen geen discriminatie is tussen het natuurlijke kind en het wettige kind bestaat.

Het hof zou dezelfde redenering volgen, mocht het zich dienen uit te spreken over het onderscheid dat wordt gemaakt ten aanzien van het natuurlijke in overspel verwekte kind. In de buitenlandse wetgevingen wordt het onderscheid tussen natuurlijke en wettige kinderen en tussen de gewone natuurlijke kinderen en de overspelige natuurlijke kinderen niet meer gemaakt.

In het Engels recht b.v., wordt het overspelige natuurlijke kind op gelijke voet gesteld met het gewone natuurlijke kind. Derhalve blijft er slechts één discriminatie over, met name die welke bestaat tussen het wettige en het natuurlijke kind. In Duitsland en Italië wordt evenmin een onderscheid gemaakt tussen natuurlijke en overspelige kinderen.

Aux Pays-Bas, l'enfant adultérin ne peut être reconnu qu'après la dissolution du mariage mais il n'y a pas d'autre discrimination.

En France, c'est uniquement au niveau des effets de la filiation que des distinctions sont établies. On peut, dès lors, se demander si en établissant des distinctions au plan de l'établissement de la filiation, la Belgique ne sera pas condamnée par la Cour européenne des droits de l'Homme.

..

M. Bourgeois déclare que si la proposition de M. Mottard est adoptée, le groupe C.V.P. quittera la réunion.

Une proposition de M. Van de Velde de suspendre la séance est adoptée par 7 voix contre 4.

c) Amendements.

Après le dépôt de la note du Gouvernement sur les effets de la filiation et le dépôt des amendements 1 à 3 et 9 (*Doc. n°s 378/2 et 4*) de Mme Goor-Eyben, Mlle Detaille, MM. Bourgeois et Van de Velde. M. Mottard réitère sa position initiale. Il estime qu'il est préférable de voter d'abord le projet tel quel, tout en le modifiant immédiatement par le biais d'un projet ou d'une proposition de loi. Il souligne qu'en séance publique du Sénat (*Annales* du 3 juillet 1985, p. 3258-3259) le Vice-Premier Ministre avait déclaré que « le travail en profondeur réalisé par le Sénat et dont fait foi le rapport très complet devrait normalement permettre à la Chambre d'adopter rapidement ce projet de loi. Ceci nous permettrait de nous conformer au droit au niveau européen. Il est évident qu'en cette matière, la Belgique ne peut continuer à être condamnée par les instances européennes. Enfin, par ce projet, nous allons réaliser une œuvre très attendue en Belgique par de nombreuses personnes et familles, Nous pourrions ainsi alléger certaines souffrances morales et psychologiques qui existent au sein de notre population. C'est une partie de l'œuvre du législateur et probablement celle qui provoque le plus de satisfaction chez eux qui participent à l'œuvre législative ».

Le Secrétaire d'Etat estime que M. Mottard a extrait la déclaration du Vice-Premier Ministre de son contexte. En effet, en séance publique du 3 juillet 1983 (*Annales*, p. 3277), celui-ci a proposé, suite aux amendements introduits, de renvoyer l'article 319bis en commission de la Justice « afin de tenter un dernier effort dans la recherche d'une solution qui pourrait permettre un vote très largement majoritaire sinon unanime ». Mais en commission, les suggestions qu'il a faites relatives à l'article 319bis ont été rejetées.

Le Secrétaire d'Etat déclare qu'à la suite des contacts entre les différents partis de la majorité, il apparaît qu'il y a un accord sur 4 amendements (n°s 1, 2, 3, *Doc. n° 378/2 et 9, Doc. n° 378/4*).

M. Mottard ayant demandé si cette déclaration du Secrétaire d'Etat signifie que le Gouvernement s'oppose aux autres amendements, le Secrétaire d'Etat affirme qu'en dehors de ces 4 amendements, il peut y avoir des amendements techniques.

M. Mottard ayant interrogé le professeur Vieujean sur le point de savoir quelles seraient les conséquences dommageables de l'adoption immédiate du projet, le professeur répond qu'il lui paraît préférable d'adopter tout de suite un texte valable. Il considère que certains amendements de caractère technique sont nécessaires.

Le § 4 de l'article 319 fait ainsi référence à l'hypothèse où la mère est dans l'impossibilité de manifester sa volonté, mais ne prévoit pas comment cette situation doit être constatée.

In Nederland kan het in overspel verwekte kind pas worden erkend, nadat het huwelijk is ontbonden, maar er wordt geen andere discriminatie gemaakt.

In Frankrijk wordt alleen een onderscheid gemaakt voor de gevolgen van de afstamming. Derhalve kan men zich afvragen of België, wanneer het een onderscheid invoert inzake de vaststelling van de afstamming, niet andermaal door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens zal worden veroordeeld.

..

De heer Bourgeois verklaart dat, mocht het voorstel van de heer Mottard worden aangenomen, de C.V.P.-fractie de vergadering zal verlaten.

Een voorstel van de heer Van de Velde om de vergadering te schorsen, wordt aangenomen met 7 tegen 4 stemmen.

c) Amendementen.

Na de indiening van de regeringsnota betreffende de gevolgen van de afstamming en de indiening van de amendementen 1 tot 3 en 9 (*Stuk nrs. 378/2 en 4*) van Mevr. Goor-Fyben, Mej. Detaille, de heren Bourgeois en Van de Velde. De heer Mottard neemt zijn aanvankelijk standpunt weer in. Hij acht het verkieslijk in de eerste plaats over het ongewijzigde ontwerp te stemmen, mits het daarna onmiddellijk door een wetsontwerp of -voorstel gewijzigd wordt. Hij wijst erop dat de Vice-Eerste Minister in de openbare vergadering van de Senaat (*Handelingen* van 3 juli 1985, blz. 3258-3259) verklaard heeft dat « de in de Senaat verrichte grondige werkzaamheden, waarvan het zeer volledige verslag het bewijs levert, de Kamer normaal gezien de mogelijkheid moet bieden dat wetsontwerp spoedig goed te keuren. Zodoende kunnen wij ons recht afstemmen op het Europese recht. Het spreekt toch vanzelf dat ons land op dat gebied niet langer bij herhaling kan worden veroordeeld door de Europese instanties. Ten slotte biedt het ontwerp de gelegenheid een werk te voltooien waarop talrijke personen en gezinnen in België met ongeduld wachten. Wij zouden aldus heel wat moreel en psychologisch leed bij de bevolking kunnen verlichten. Dat is een deel van de taak van de wetgever en wellicht het deel dat degenen die erbij betrokken zijn, het meest voldoening schenkt ».

De Staatssecretaris meent dat de heer Mottard de verklaring van de Vice-Eerste Minister uit zijn verband heeft gerukt. In de openbare vergadering van 3 juli 1983 (*Handelingen*, blz. 3277) heeft de Vice-Eerste Minister naar aanleiding van de ingediende amendementen immers voorgesteld artikel 319bis terug naar de commissie voor de Justitie te verwijzen « ten einde een laatste inspanning te vragen om tot een oplossing te komen die het mogelijk zou maken het artikel met een zeer ruime meerderheid, ja zelfs met eenparigheid van stemmen, goed te keuren ». In de commissie werden de door hem gedone suggesties in verband met artikel 319bis evenwel verworpen.

De Staatssecretaris verklaart dat het overleg tussen de verschillende meerderheidspartijen heeft geleid tot een akkoord over vier amendementen (nrs. 1, 2, 3, *Stuk nr. 378/2 en 9, Stuk nr. 378/4*).

Op de vraag van de heer Mottard of die verklaring betekent dat de Regering tegen de overige amendementen gekant is, antwoordt de Staatssecretaris dat er naast die vier amendementen technische amendementen kunnen zijn.

De heer Mottard vraagt aan professor Vieujean wat de nadelige gevolgen zouden kunnen zijn van een onmiddellijke goedkeuring van het ontwerp. Deze laatste antwoordt dat het hem verkieslijk lijkt onmiddellijk een degelijke tekst goed te keuren. Hij acht bepaalde amendementen van technische aard noodzakelijk.

In § 4 van artikel 319 wordt aldus de onderstelling geopperd dat de moeder in de onmogelijkheid verkeert haar wil te kennen te geven, doch er wordt niet gezegd hoe dat moet worden geconstateerd.

L'article 321 interdit la reconnaissance de paternité lorsqu'elle révèle le caractère incestueux de l'enfant mais ne prévoit rien en ce qui concerne la reconnaissance de maternité parce que les sénateurs pensaient à tort que la maternité résultait toujours de l'acte de naissance. Cependant, si la mère a, par exemple, été accoucher clandestinement en France, il n'en sera pas ainsi.

M. Chevalier s'étonne de l'accord du Gouvernement sur les quatre amendements cités qui, pour lui, sont imparfaits et portent atteinte à certains principes fondamentaux du droit civil et sont contradictoires.

Mme Spaak constate que, pour la majorité, il y a deux sortes d'amendements : les amendements techniques et les amendements de fond. Mais elle présume que les amendements qui seront encore déposés seront des amendements de fond qui retarderont la discussion.

M. Van de Velde estime qu'en vertu de l'article 69.1 du Règlement de la Chambre, tout membre a le droit de déposer des amendements et qu'il n'existe qu'un type d'amendements. Il est surpris de la volonté de certains de voter immédiatement un mauvais projet.

Plusieurs membres (MM. Chevalier, Mottard et Moureaux et Mmes Spaak et Detiège) regrettent que le dépôt tardif des amendements empêche de procéder à un examen sérieux.

III. — Discussion et vote des articles

CHAPITRE Ier

Modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre II, du Code civil : « Des actes de l'état civil »

Le texte transmis par le Sénat ne comporte pas l'intitulé du chapitre Ier à la suite d'une erreur matérielle. La commission corrige le texte en insérant cet intitulé.

Article 1.

M. Bourgeois souligne que la mention de la profession dans les actes de l'état civil est un élément essentiel pour situer une personne dans la société. Il se rallie cependant aux arguments invoqués par la commission permanente de l'état civil selon lesquels la profession ne doit plus être mentionnée dans les actes de l'état civil étant donné qu'elle change trop souvent et est parfois difficile à définir.

L'article 1 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.

M. Van de Velde se demande si le délai de 100 ans qui est prévu dans cette disposition et qui figurait déjà dans l'article 45 du Code civil est toujours actuel. Ce délai avait été initialement prévu dans le Code civil parce qu'il était impossible d'obtenir des actes de l'Etat civil de plus de 100 ans. L'informatisation rend cette limite injustifiée.

Le Vice-Premier Ministre confirme que telle était la ratio legis de l'art. 45 du Code civil. Le délai de 100 ans ne semble dès lors plus être justifié. La commission du Sénat a toutefois souhaité le maintenir et a souligné qu'il sera revu lors d'une réforme de la loi sur les archives (*Doc. Sénat 1984-1985, n° 904/2, p. 10*).

∴

Artikel 321 verbiedt de erkenning van het vaderschap wanneer die erkenning het bloedschennig karakter van het kind aan het licht zou brengen, maar het bepaalt niets met betrekking tot de erkenning van het moederschap, omdat de senatoren er te onrecht van uitgegaan zijn dat het moederschap altijd uit de akte van geboorte blijkt. Als de moeder echter clandestien bevallen is in Frankrijk, zal dat niet het geval zijn.

Het verwondert de heer Chevalier dat de Regering met de vier bedoelde amendementen instemt, want die zijn naar zijn mening niet vlekkeloos, ze tasten bepaalde grondbeginselen van ons burgerlijk recht aan en zijn onderling tegenstrijdig.

Mevr. Spaak constateert dat er voor de meerderheid twee soorten van amendementen zijn : de technische amendementen en de amendementen ten gronde. Zij vermoedt echter dat de amendementen die nog zullen worden ingediend, amendementen ten gronde zullen zijn, die de bespreking nog zullen verlengen.

De heer Van de Velde meent dat krachtens artikel 69.1 van het reglement van de Kamer ieder lid het recht heeft amendementen voor te stellen en dat er slechts één soort van amendementen bestaat. Het verwondert hem dat sommigen onmiddellijk over een ondeugdelijk ontwerp willen stemmen.

Verscheidene leden (de heren Chevalier, Mottard en Moureaux en Mevr. Spaak en Detiège) betreuren dat wegens de laattijdige indiening van de amendementen een grondige bespreking daarvan onmogelijk is.

III. — Bespreking van en stemming over de artikelen

HOOFDSTUK I

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel II van het Burgerlijk Wetboek : « Akten van de burgerlijke stand »

In de door de Senaat overgezonden tekst ontbreekt wegens een materiële vergissing het opschrift van hoofdstuk I. De Commissie verbetert de tekst door het opschrift in te voegen.

Artikel 1.

De heer Bourgeois wijst erop dat de vermelding van het beroep in de akten van de burgerlijke stand van essentieel belang is om de juiste identiteit van een persoon aan te geven. Hij is het niettemin eens met het door de vaste commissie burgerlijke stand aangevoerde argument dat het beroep niet meer in de akten van de burgerlijke stand moet worden vermeld, omdat het te dikwijls verandert en soms moeilijk omschreven kan worden.

Artikel 1 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.

De heer Van de Velde vraagt zich af of de termijn van honderd jaar waarin deze bepaling voorziet en die reeds voorkwam in artikel 45 van het Burgerlijk Wetboek, nog altijd actueel is. Die termijn werd oorspronkelijk in het Burgerlijk Wetboek opgenomen omdat het onmogelijk was inzage te krijgen van meer dan honderd jaar oude akten van de burgerlijke stand. Die beperking is sinds de invoering van de informatica niet meer gerechtvaardigd.

De Vice-Eerste Minister bevestigt dat zulks wel degelijk de ratio legis van artikel 45 van het Burgerlijk Wetboek was. De termijn van honderd jaar lijkt derhalve niet meer verantwoord. De Senaatscommissie wenst het behoud ervan en heeft erop gewezen dat die termijn naar aanleiding van een hervorming van de archiefwet zal worden herzien (*Stuk Senaat nr. 904/2, 1984-1985, blz. 10*).

∴

Le Secrétaire d'Etat dépose un amendement (n° 18, *Doc.* n° 378/7) tendant à compléter l'article afin de préciser, conformément aux souhaits de la commission permanente de l'état civil, qu'une personne justifiant d'un intérêt légitime peut faire effectuer des recherches et faire délivrer une copie conforme ou un extrait. L'autorisation n'implique pas, en effet, que l'intéressé consulte lui-même les registres de l'état civil ou fasse des copies d'actes.

L'amendement n° 18 (*Doc.* n° 378/7) et l'article 2 sont adoptés à l'unanimité.

Art. 3.

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 3 modifie l'article 50 du Code civil actuel qui est en fait une disposition pénale insérée dans le code civil.

L'article 3 du projet oblige l'officier de l'état civil à informer le juge de paix lorsqu'il reçoit la déclaration de naissance d'un enfant dont la filiation n'est pas établie à l'égard de ses père et mère ou de l'un d'eux, lorsqu'il transcrit dans des registres le dispositif d'une décision judiciaire par laquelle le lien de filiation est dénié à l'égard des père et mère ou de l'un d'eux et enfin lorsqu'il dresse un acte de décès des père ou mère.

Cette disposition vise à permettre au juge de paix d'organiser la tutelle. La question se pose de savoir si elle ne devrait pas figurer dans le Code pénal.

Le Secrétaire d'Etat répond que l'obligation prévue à l'article 3 est pénalement sanctionnée par l'article 79 du projet qui modifie l'article 263 du Code pénal.

L'article 3 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 4 abroge l'article 57bis du Code civil afin de tenir compte de la modification de l'article 50 du même code.

L'article 4 est adopté à l'unanimité.

Art. 5.

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 5 modifie l'article 59 du Code civil qui prévoyait que l'acte de naissance d'un enfant né pendant un voyage en mer était dressé en présence du père et de deux témoins. Cet article ne mentionnait cependant pas la mère.

Plusieurs problèmes de terminologie sont posés :

1) M. Van de Velde demande pourquoi la disposition proposée ne précise plus, comme le fait l'article 59 du Code civil, que « Cet acte sera rédigé, savoir, sur les bâtiments de l'Etat, par l'officier d'administration de la marine; et, sur les bâtiments appartenant à un armateur ou à un négociant, par le capitaine, maître ou patron du navire ». L'article 5 prévoit uniquement le commandant du navire.

M. Bourgeois pose, par ailleurs, la question de savoir si le terme « capitaine » ne doit pas être utilisé à la place du terme « commandant ».

Le Secrétaire d'Etat déclare que la notion de commandant de navire prévue dans l'article 59 du Code civil tel qu'il est modifié par l'article 5 du projet résulte d'une modification voulue par le Conseil d'Etat. Cette terminologie semble tout à fait justifiée car elle est claire et se retrouve dans la réglementation particulière de la navigation aérienne.

De Staatssecretaris stelt een amendement (nr. 18, *Stuk* nr. 378/7) voor om het artikel aan te vullen ten einde, overeenkomstig de wens van de vaste commissie burgerlijke stand, te preciseren dat al wie doet blijken van een wettig belang, opzoeken kan laten verrichten of een eensluidend afschrift of uittreksel kan laten afgeven. De door de voorzitter van de rechtbank verleende toestemming houdt immers niet in dat de betrokkene zelf de registers van de burgerlijke stand raadpleegt of een afschrift van de akten maakt.

Amendement nr. 18 (*Stuk* nr. 378/7) en artikel 2 worden eenparig aangenomen.

Art. 3.

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 3 een wijziging aanbrengt in het huidige artikel 50 van het Burgerlijk Wetboek, dat in feite een strafbepaling is die in het Burgerlijk Wetboek is ingevoegd.

Artikel 3 van het ontwerp verplicht de ambtenaar van de burgerlijke stand die de aangifte van geboorte van een kind ontvangt waarvan de afstamming ten aanzien van beide ouders of van een van hen niet vaststaat of die in zijn registers het beschikende gedeelte van een rechterlijke beslissing overschrijft waarbij de afstamming ten aanzien van beide ouders of van een van hen wordt ontkend of nog die een akte van overlijden van een van beide ouders opmaakt, daarvan kennis te geven aan de vrederechter.

Die bepaling heeft tot doel de vrederechter in staat te stellen de voogdij te organiseren. Men kan zich afvragen of die bepaling niet in het Strafwetboek behoort te staan.

De Staatssecretaris antwoordt dat de bij artikel 3 bepaalde verplichting strafrechtelijk wordt bestraft door artikel 79 van het ontwerp, dat artikel 263 van het Strafwetboek wijzigt.

Artikel 3 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 4 artikel 57bis van het Burgerlijk Wetboek opheft, ten einde rekening te houden met de wijziging van artikel 50 van hetzelfde Wetboek.

Artikel 4 wordt eenparig aangenomen.

Art. 5.

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 5 een wijziging aanbrengt in artikel 59 van het Burgerlijk Wetboek, waarin werd bepaald dat de akte van geboorte van een kind dat tijdens een zeereis wordt geboren, binnen 24 uren wordt opgemaakt in tegenwoordigheid van de vader en van twee getuigen. De moeder werd in dit artikel evenwel niet vermeld.

Er rijzen een aantal terminologische problemen :

1) De heer Van de Velde vraagt waarom de voorgestelde bepaling, in tegenstelling tot artikel 59 van het Burgerlijk Wetboek, niet langer preciseert dat « op schepen van de Staat die akte wordt opgesteld door de officier van administratie bij de marine en op schepen toebehorend aan een reder of koopman, door de kapitein, gezagvoerder of schipper van het vaartuig ». Artikel 5 heeft het alleen over de commandant van het schip.

De heer Bourgeois vraagt overigens of niet de term « kapitein » moet worden gebruikt in plaats van de term « commandant ».

De Staatssecretaris antwoordt dat de term commandant van een schip, die voorkomt in artikel 59 van het Burgerlijk Wetboek, zoals dat wordt gewijzigd bij artikel 5 van het ontwerp, is ingegeven door een door de Raad van State gewilde wijziging. Die terminologie blijkt volstrekt verantwoord te zijn, aangezien ze duidelijk is en reeds voorkomt in de bijzondere reglementering van het luchtverkeer.

2) La Présidente souligne que la terminologie de l'article 5 n'est pas en concordance avec l'article 60 du Code civil qui n'est pas modifié par le projet de loi.

3) M. Van de Velde estime qu'il faudrait s'en tenir à la présence de deux témoins telle qu'elle est prévue à l'article 59. En effet, il s'agit d'un cas où des personnes dresseront des actes de l'état civil sans y être habituées. Les témoins peuvent dès lors jouer un rôle s'il y a ultérieurement des contestations.

Le Secrétaire d'Etat déclare que si l'article 59 ne prévoit plus la nécessité de deux témoins en cas d'accouchement en mer, c'est parce que cette formalité a disparu en cas d'accouchement en Belgique depuis la loi du 30 mars 1984 qui a notamment modifié l'article 57 du Code civil. Il n'y a aucune raison de maintenir cette formalité pour un accouchement en mer.

∴

Par ailleurs, M. Bourgeois souhaiterait savoir pourquoi l'article 5 n'a pas été élargi au cas des naissances dans les avions.

Le Secrétaire d'Etat répond en se référant au rapport de la commission du Sénat (*Doc. Sénat n° 904/2, 1984-1985, p. 15*) où il est dit que la loi du 4 août 1967 modifiant la loi du 27 juin 1937 portant révision de la loi du 16 novembre 1919 relative à la réglementation de la navigation aérienne, concerne aussi bien les naissances que les décès survenus à bord d'aéronefs belges.

Il semble donc inopportun de greffer dans le projet de loi sur la filiation les dispositions de la loi du 27 juin 1937.

Ces dispositions forment un ensemble avec d'autres dispositions relatives aux décès et aux naissances et il serait peu judicieux d'opérer une scission entre celles-ci. Il faudrait alors, pour être logique, prévoir également dans le Code civil les déclarations de décès survenus dans les avions. Cela entraînerait d'autres modifications qui ne concerneraient pas l'objet du projet, à savoir la filiation et qui ne feraient que retarder le travail de la commission.

L'article 5 a été adopté à l'unanimité.

Art. 6 et 7 (art. 6bis, nouveau).

Lors d'une première discussion le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 6 modifie l'article 61 du Code civil qui établit une discrimination puisqu'il prévoit que le bureau du commissaire maritime enverra une expédition de l'acte de naissance à l'officier de l'état civil du domicile du père de l'enfant ou de la mère si le père est inconnu. Pour éviter cette discrimination, l'article 6 retient comme critère « le domicile de l'enfant ».

L'article 6 est adopté à l'unanimité.

∴

Au cours d'une seconde discussion, le Secrétaire d'Etat demande que, nonobstant le fait que l'article 6 ait déjà été adopté par la commission, il soit réexaminé avec deux nouveaux amendements du Gouvernement (n°s 30 et 31, *Doc. n° 378/9*).

Le premier vise à remplacer le texte de l'article 6 du projet de la manière suivante :

« Art. 60. — L'article 60 du même Code, modifié par la loi du 15 décembre 1949, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 60. Au premier port où le navire abordera, le commandant sera tenu de déposer deux copies littérales signées et certi-

2) De Voorzitter beklemtoont dat de bewoordingen van artikel 5 niet in overeenstemming zijn met artikel 60 van het Burgerlijk Wetboek, dat door het wetsontwerp niet wordt gewijzigd.

3) Volgens de heer Van de Velde zou men niet mogen afwijken van de aanwezigheid van twee getuigen, zoals die is bepaald in het huidige artikel 59. Het gaat immers om een geval waarin een akte van de burgerlijke stand zal worden opgemaakt door personen die zulks niet gewoon zijn. Derhalve kunnen de getuigen een rol spelen bij latere betwistingen.

Volgens de Staatssecretaris wordt in artikel 59 bij een geboorte op zee niet langer in de noodzakelijke aanwezigheid van twee getuigen voorzien, omdat sedert de wet van 30 maart 1984, die met name artikel 57 van het Burgerlijk Wetboek heeft gewijzigd, die formaliteit is vervallen bij een geboorte in België. Bijgevolg is er geen reden om ze te behouden bij een geboorte op zee.

∴

Voorts wenst de heer Bourgeois te vernemen waarom artikel 5 niet is uitgebreid tot de geboorte in een vliegtuig.

De Staatssecretaris antwoordt met een verwijzing naar het verslag van de Senaatscommissie (*Stuk Senaat nr. 904/2, 1984-1985, blz. 15*) waarin wordt gezegd dat de wet van 4 augustus 1967 tot wijziging van de wet van 27 juni 1937 houdende de herziening van de wet van 16 november 1919 betreffende de regeling der luchtvaart, betrekking heeft zowel op de geboorte als op het overlijden aan boord van Belgische luchtvaartuigen.

Het lijkt derhalve niet raadzaam te zijn in het wetsontwerp op de afstamming bepalingen van de wet van 27 juni 1937 over te brengen.

Die bepalingen vormen een geheel met andere bepalingen betreffende het overlijden en de geboorte en het zou weinig verstandig zijn dat geheel te verbreken. Om logisch te blijven zou men dan in het Burgerlijk Wetboek ook bepalingen moeten opnemen betreffende de aangifte van overlijdens die zich in een vliegtuig hebben voorgedaan. Zulks zou leiden tot andere wijzigingen, die geen uitstaans zouden hebben met de in het ontwerp behandelde aangelegenheid, met name de afstamming, en het werk van de commissie alleen maar zouden vertragen.

Artikel 5 wordt eenparig aangenomen.

Art. 6 en 7 (art. 6bis nieuw).

Tijdens een eerste gespreksronde verklaart de Staatssecretaris dat artikel 6 een wijziging aanbrengt in artikel 61 van het Burgerlijk Wetboek, dat een discriminatie inhoudt, aangezien het bepaalt dat het kantoor van de waterschout een door deze laatste getekende uitgifte van de akte van geboorte doet toekomen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand der woonplaats van de vader van het kind, of van de moeder indien de vader onbekend is. Om die discriminatie te vermijden wordt in artikel 6 « de woonplaats van het kind » als criterium genomen.

Artikel 6 wordt eenparig aangenomen.

∴

Tijdens een tweede bespreking vraagt de Staatssecretaris artikel 6, niettegenstaande het reeds door de commissie werd aangenomen, opnieuw te onderzoeken, samen met twee nieuwe amendementen van de Regering (nrs. 30 en 31, *Stuk nr. 378/9*).

Het eerste amendement heeft tot doel de tekst van artikel 6 van het ontwerp te vervangen door wat volgt :

« Art. 60. — Artikel 60 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 15 december 1949, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 60. In de eerste haven waar het schip binnenloopt, is de commandant gehouden om twee door hem ondertekende en voor

fiées de sa main des actes de naissance qu'il aura rédigés, savoir, dans un port belge, au bureau du commissaire maritime et dans un port étranger, entre les mains du consul.

» L'une de ces expéditions restera déposée au bureau du commissaire maritime, ou à la chancellerie du consulat; l'autre sera envoyée au ministre des communications, qui fera parvenir une copie, de lui certifiée, de chacun desdits actes, à l'officier de l'état civil du domicile de l'enfant; une copie sera inscrite de suite sur les registres. »

Le deuxième amendement vise à insérer un article *6bis* qui propose l'abrogation de l'article 61 du Code civil.

Le Secrétaire d'Etat justifie ces deux amendements de la manière suivante :

Il ressort de l'examen des articles 60 et 61 que ceux-ci avaient été prévus pour s'assurer que, lors de longs voyages en mer, la déclaration de naissance d'un enfant né sur un navire belge serait communiquée avec toute certitude à l'officier de l'état civil.

C'est ainsi que l'article 60 prévoit qu'au premier port où le navire aborde, le commandant dépose deux expéditions de l'acte de naissance au bureau du commissaire maritime dans un port belge, ou entre les mains du consul, dans un port étranger.

Par ailleurs, l'article 61 prévoit, pour plus de sûreté, qu'une troisième expédition est envoyée depuis le port de désarmement, à l'officier de l'état civil. Il s'agit uniquement d'une formalité supplémentaire, la formalité essentielle étant la remise de copies de l'acte de naissance au premier port où le navire aborde (voir dans ce sens Planiol et Ripert, t. 1, 1959, n° 196, p. 253).

Renseignements pris auprès de la capitainerie du port d'Anvers, il apparaît que jamais les fonctionnaires n'ont eu affaire à un cas de naissance en mer, avec dépôt du rôle d'équipage au bureau du commissaire maritime.

Les amendements du Gouvernement visent d'une part à mettre l'article 60 en concordance avec l'article 59, modifié par le projet et d'autre part, à abroger l'article 61 qui n'a guère de justification puisqu'il s'agissait d'une formalité supplémentaire qui ne pouvait se concevoir que lors des longs trajets maritimes. Il faut noter d'ailleurs que la législation spéciale sur la navigation aérienne ne prévoit que la remise par le commandant de deux copies de l'acte de naissance, lors du premier atterrissage.

Il y aura ainsi concordance entre les formalités en matière maritime et en matière aérienne.

L'amendement n° 30 (*Doc.* n° 378/9) du Gouvernement qui tend à remplacer l'article 6 est adopté à l'unanimité.

L'amendement n° 31 (*Doc.* n° 378/9) qui vise à introduire un article *6bis (nouveau)* est adopté à l'unanimité en tant qu'article 7.

Art. 8 (art. 7, ancien).

L'article 7 ne fait l'objet d'aucune observation. Il est adopté par 7 voix et 2 abstentions, et devient l'article 8.

Art. 9 (art. 8, ancien).

L'article 8 modifie l'article 73 du Code civil relatif au consentement au mariage.

echt verklaarde letterlijke afschriften van de door hem opgestelde akten van geboorte neer te leggen, namelijk in een Belgische haven, op het kantoor van de waterschout en in een vreemde haven, in handen van de consul.

» Een van die afschriften blijft op het kantoor van de waterschout of op de kanselarij van het consulaat berusten; het andere wordt gezonden aan de minister van verkeerswezen, die een door hem voor echt verklaard afschrift van elk van die akten doet toekomen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de woonplaats van het kind; een afschrift wordt dadelijk in de registers ingeschreven. »

Het tweede amendement strekt ertoe een artikel *6bis* in te voegen, dat de opheffing van artikel 61 van het Burgerlijk Wetboek voorstelt.

De Staatssecretaris verantwoordt die twee amendementen als volgt :

Uit het onderzoek van de artikelen 60 en 61 blijkt dat deze bedoeld zijn om te garanderen dat tijdens lange zeereizen de aangifte van geboorte van een op een Belgisch schip geboren kind met zekerheid aan de ambtenaar van de burgerlijke stand zou worden meegedeeld.

Daarom bepaalt artikel 60 dat in de eerste haven waar het schip binnenloopt, de commandant twee uitgiften van de akte van geboorte neerlegt op het kantoor van de waterschout in een Belgische haven, of in handen van de consul in een vreemde haven.

Artikel 61 bepaalt bovendien dat, met het oog op meer zekerheid, een derde uitgifte aan de ambtenaar van de burgerlijke stand wordt gezonden vanuit de haven waar het schip zal worden opgelegd. Dit is slechts een bijkomende formaliteit, aangezien de voornaamste formaliteit bestaat in de afgifte van de afschriften van de akte van geboorte in de eerste haven waar het schip binnenloopt (zie in die zin: Planiol en Ripert, Deel I, 1959, nr. 196, blz. 253).

Uit inlichtingen ingewonnen op het kantoor van de havenkapitein van Antwerpen blijkt dat de betrokken ambtenaren nooit te maken hebben gehad met het geval van een geboorte op zee, noch met de daarbij aansluitende neerlegging van de monsterrol op het kantoor van de waterschout.

De amendementen van de Regering hebben enerzijds tot doel artikel 60 in overeenstemming te brengen met het door het ontwerp gewijzigde artikel 59 en anderzijds artikel 61 op te heffen, dat niet langer verantwoord is aangezien het een bijkomende formaliteit betreft die uitsluitend tijdens lange zeereizen moest worden vermeld. Overigens zij aangestipt dat de bijzondere wetgeving op het luchtverkeer alleen voorziet in de afgifte door de gezagvoerder van twee afschriften van de akte van geboorte bij de eerste landing.

Aldus zal er overeenstemming komen tussen de formaliteiten in de scheepvaart en in de luchtvaart.

Het amendement van de Regering tot vervanging van artikel 6 (nr. 30, *Stuk* nr. 378/9) wordt eenparig aangenomen.

Het amendement nr. 31 (*Stuk* nr. 378/9), dat ertoe strekt een artikel *6bis (nieuw)* in te voegen, wordt eenparig aangenomen als artikel 7.

Art. 8 (vroeger art. 7).

Bij artikel 7 worden geen opmerkingen gemaakt. Het wordt, als artikel 8, aangenomen met 7 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 9 (vroeger art. 8).

Artikel 8 wijzigt artikel 73 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de toestemming in het huwelijk.

Le projet initial du Gouvernement tel que soumis à l'avis du Conseil d'Etat prévoyait le consentement des père et mère ou du conseil de famille (*Doc. Sénat n° 305/1, 1977-1978, p. 66*).

Apparaissant trop lourd, le consentement du conseil de famille a été remplacé par celui des aïeuls et aïeules. (*Doc. Sénat n° 305/1, 1977-1978, p. 31*).

L'article 8 est adopté à l'unanimité et devient l'article 9.

Art. 10 (art. 9, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 9 modifie l'article 76 du Code civil relatif aux mentions de l'acte de mariage en vue de le simplifier. Au 1° et au 3°, l'obligation de mentionner les professions des époux et des père et mère dans l'acte de mariage est supprimée. Au 4° suite aux termes « Dans les cas où ils sont requis, le consentement des père et mère, des aïeuls et aïeules ou du conseil de famille », il est ajouté « ou l'autorisation du tribunal » pour viser l'hypothèse du refus de consentement.

M. Van de Velde demande s'il ne faudrait pas remplacer les termes « date de naissance » par année et mois de naissance parce que certains Africains ne connaissent pas le jour exact de leur naissance.

M. Bourgeois ajoute que les employés communaux sont parfois fort exigeants et envoient les gens au consulat pour essayer d'obtenir leur date de naissance, retardant ainsi la date du mariage.

M. Van de Velde souligne que l'officier de l'état civil aura d'autant plus tendance à interpréter cette condition de manière stricte que le rapport du Sénat établit que « la Commission remplace le mot « âge » par les mots « date de naissance » étant donné que cette énonciation est plus précise (*Doc. Sénat n° 904/2, 1984-1985, p. 18*).

Le Secrétaire d'Etat déclare que si l'officier de l'état civil n'arrive pas à avoir la date exacte de la naissance, il doit se contenter des données qu'il reçoit.

Pour éviter toute difficulté d'interprétation, M. Mottard propose de remplacer le 1° de l'article 9 par le texte suivant : « Les prénoms, nom et domicile, et, s'ils sont connus, la date et le lieu de naissance des époux ».

Cette modification est adoptée par 7 voix et une abstention.

L'article 9 est adopté par 7 voix et une abstention et devient l'article 10.

Art. 11 (art. 10, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 10 modifie l'article 79 du Code civil en supprimant la mention de la profession dans l'acte de décès.

La commission remplace à l'unanimité, au troisième alinéa, les termes « autant qu'on pourra le savoir » par les termes « s'ils sont connus ».

M. Belmans fait valoir que la modification apportée à l'article 10 (art. 9, ancien) et à l'article 11 (art. 10, ancien) en ce qui concerne le lieu et la date de naissance vaut également pour l'article 8 (art. 7, ancien).

M. Van de Velde souligne que cette modification est plus importante pour l'acte de mariage et que c'est pour cette raison qu'elle devait être apportée à l'article 10 (art. 9, ancien).

L'article 10 est adopté à l'unanimité et devient l'article 11.

Art. 12 (art. 11, ancien).

L'article 11 ne fait l'objet d'aucune observation. Il est adopté à l'unanimité et devient l'article 12.

Het oorspronkelijke ontwerp van de Regering, zoals het aan de Raad van State voor advies werd voorgelegd, voorzag in de toestemming van de ouders of van de familieraad (*Stuk Senaat nr. 305/1, 1977-1978, blz 66*).

Aangezien de toestemming van de familieraad te omslachtig leek, werd zij vervangen door die van de grootouders (*Stuk Senaat nr. 305/1, 1977-1978, blz. 31*).

Artikel 8 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 9.

Art. 10 (vroeger art. 9).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 9 artikel 76 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de vermeldingen in de akte van huwelijk wijzigt om het te vereenvoudigen. In het 1° en het 3° wordt de verplichting opgeheven om in die akte het beroep van de echtgenoten en van de ouders te vermelden. In het 4° worden na de woorden « de toestemming van de ouders, van de grootouders, van de familieraad » de woorden « of van de rechtbank » toegevoegd, aangezien die toestemming soms geweigerd wordt.

De heer Van de Velde vraagt of de woorden « de geboortedatum » niet zouden moeten worden vervangen door de woorden « het jaar en de maand van geboorte » aangezien sommige Afrikanen de juiste dag van hun geboorte niet kennen.

De heer Bourgeois voegt eraan toe dat de gemeentebedienden soms veeleisend zijn en de betrokkenen naar het consulaat van hun land verwijzen om te trachten hun juiste geboortedatum te weten te komen, wat het huwelijk ophoudt.

De heer Van de Velde wijst erop dat de ambtenaren van de burgerlijke stand nog meer geneigd zullen zijn om die voorwaarde streng toe te passen daar in het senaatsverslag te lezen staat dat « de Commissie de woorden « de leeftijd » door de woorden « de geboortedatum » vervangt, omdat dit gegeven preciezer is » (*Stuk Senaat, nr. 904/2, 1984-1985, blz. 18*).

De Staatssecretaris verklaart dat als de ambtenaar van de burgerlijke stand er niet in slaagt de juiste geboortedatum te kennen, hij genoegen moet nemen met de hem verstrekte inlichtingen.

Om alle interpretatiemoeilijkheden te voorkomen, stelt de heer Mottard voor het 1° van artikel 9 door de volgende tekst te vervangen : « De voornaam, de naam, de woonplaats en, indien zij bekend zijn, de datum en de plaats van geboorte van de echtgenoten ».

Die wijziging wordt aangenomen met 7 stemmen en 1 onthouding.

Artikel 9 wordt aangenomen met 7 stemmen en 1 onthouding en wordt artikel 10.

Art. 11 (vroeger art. 10).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 10 een wijziging inhoudt van artikel 79 van het Burgerlijk Wetboek door in de akte van overlijden het beroep weg te laten.

De commissie beslist eenparig in het 3 de lid, de woorden « men het weten kan », te vervangen door de woorden « die bekend zijn, ».

De heer Belmans betoogt dat de in de artikelen 10 (vroeger art. 9) en 11 (vroeger art. 10) aangebrachte wijziging i.v.m. de plaats en de datum van de geboorte, eveneens voor artikel 8 (vroeger art. 7) geldt.

De heer Van de Velde wijst erop dat deze wijziging van groter belang is voor de huwelijksakte en dat zij daarom moest worden aangebracht in artikel 10 (vroeger art. 9).

Artikel 10 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 11.

Art. 12 (vroeger art. 11).

Bij artikel 11 worden geen opmerkingen gemaakt. Het wordt eenparig aangenomen als artikel 12.

Art. 13 (art. 12, ancien).

Le Secrétaire d'Etat souligne que le délai spécial de 10 jours prévu par l'article 92 du Code civil en ce qui concerne les déclarations de naissance à l'armée a été porté à 15 jours par la loi du 30 mars 1984 modifiant l'article 55 du Code civil.

L'article 12 est adopté à l'unanimité et devient l'article 13.

Art. 14 (art. 13, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que la Commission du Sénat a choisi de fixer le domicile de l'enfant mineur, lorsque les père et mère ne vivent pas ensemble, chez celui qui administre ses biens (*Doc. Sénat*, n° 904/2, 1984-1985, p. 22).

Les notaires auraient préféré que le critère de la garde matérielle soit retenu.

M. Van de Velde plaide pour le maintien de l'article 108 du Code civil tel qu'il est rédigé, à savoir que l'enfant est dans ce cas domicilié chez son père. En effet, si la modification est adoptée, les époux vont chacun essayer d'obtenir l'administration des biens de l'enfant dans le cadre du règlement des mesures provisoires en cas de séparation de fait.

Il estime que l'article 108 actuel offre une plus grande sécurité juridique dans l'hypothèse d'une séparation de fait entre les époux sans décision judiciaire. Imaginons que la femme abandonne son mari et emmène les enfants, elle a la garde matérielle et l'administration des biens. Cependant si les enfants retournent chez leur père, le domicile changera. Le critère retenu par l'article 13 peut dès lors être source de nombreuses modifications de domicile.

Mme Detiège demande si cet article ne va pas être à nouveau amendé par le Sénat qui paraissait au départ favorable au critère de la garde matérielle.

Le professeur Vieujean estime que la situation imaginée par M. Van de Velde résulte de l'application des articles 373 et 389 du Code civil et qu'il procède ainsi à une critique de la loi du 1er juillet 1974 qui a modifié ces dispositions.

Il ajoute que l'article 13 ne modifie pas la situation antérieure en cas de séparation de fait. Le mineur a toujours son domicile chez son administrateur légal, mais l'article 13 du projet vise à remédier à une imperfection de l'article 108 du Code civil. Celui-ci prévoit en effet que « lorsque les père et mère, qui n'ont pas de domicile commun, sont tous deux administrateurs légaux du mineur non émancipé, celui-ci est domicilié chez son père ».

Il s'agit là d'une discrimination à l'égard de la mère. Il fallait donc trouver un autre critère qui est, selon l'article 13 du projet, la résidence commune.

La Présidente fait remarquer que les articles 39 et 42 du projet confient l'autorité parentale (art. 39) et l'administration des biens à l'époux qui a la garde matérielle de l'enfant, sauf les exceptions prévues par la loi (art. 42). Elle se demande si ces deux dispositions concordent avec la disposition discutée.

Elle estime en outre qu'il est normal que l'enfant ait son domicile chez celui avec lequel il vit. Elle introduit par conséquent un amendement (n° 32, *Doc.*, n° 378/9), visant à remplacer les termes « chez celui qui administre ses biens » par les termes « chez celui qui en a la garde matérielle sauf décision contraire du juge ».

M. Van de Velde souligne qu'il est exceptionnel que celui qui a la garde matérielle n'ait pas en même temps l'administration des biens.

Art. 13 (vroeger art. 12).

De Staatssecretaris wijst erop dat de speciale termijn van 10 dagen waarvan sprake is in artikel 92 van het Burgerlijk Wetboek i.v.m. de aangiften van geboorten bij het leger, door de wet van 30 maart 1984 tot wijziging van artikel 55 van het Burgerlijk Wetboek op 15 dagen is gebracht.

Artikel 12 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 13.

Art. 14 (vroeger art. 13).

De Staatssecretaris verklaart dat de Senaatscommissie beslist heeft dat het minderjarige kind zijn woonplaats heeft bij de ouder die zijn goederen beheert, indien zijn ouders niet samenleven (*Stuk Senaat*, nr. 904/2, 1984-1985, blz. 22).

De notarissen hadden de voorkeur gegeven aan het criterium van de materiële bewaring.

De heer Van de Velde pleit voor het behoud van artikel 108 van het Burgerlijk Wetboek zoals dat nu is gesteld, en volgens hetwelk het kind in dat geval zijn woonplaats bij zijn vader heeft. Indien de wijziging wordt aangenomen, zal elk van de ouders immers, binnen het raam van de voorlopige maatregelen bij feitelijke scheiding, het beheer van de goederen van het kind trachten te krijgen.

Het lid meent dat het huidige artikel meer rechtszekerheid biedt wanneer de echtgenoten zonder beslissing van de rechtbank feitelijk gescheiden zijn. Gesteld dat de echtgenote haar man verlaat en de kinderen meeneemt, dan heeft zij de materiële bewaring en het beheer van de goederen. Indien de kinderen echter bij hun vader terugkeren, zal de woonplaats veranderen. Het in artikel 13 vastgestelde criterium kan dus tot heel wat wijzigingen van de woonplaats leiden.

Mevr. Detiège vraagt of dit artikel niet opnieuw zal worden geamendeerd door de Senaat, die aanvankelijk de voorkeur gaf aan het criterium van de materiële bewaring.

Professor Vieujean meent dat het door de heer Van de Velde bedoelde geval het gevolg is van de toepassing van de artikelen 373 en 389 van het Burgerlijk Wetboek en zodoende een kritiek inhoudt op de wet van 1 juli 1974 die deze bepalingen heeft gewijzigd.

Hij voegt eraan toe dat artikel 13 de bestaande toestand niet wijzigt in geval van feitelijke scheiding. De minderjarige heeft steeds zijn woonplaats bij zijn wettelijke beheerder, maar artikel 13 van het ontwerp wil een onvolkomenheid in artikel 108 van het Burgerlijk Wetboek wegwerken. Dit laatste bepaalt immers dat « wanneer de ouders die geen gemeenschappelijke woonplaats hebben, beiden wettelijk beheerder zijn van de niet ontvoogde minderjarige, deze zijn woonplaats bij zijn vader heeft ».

Dit betekent een discriminatie ten aanzien van de moeder. Men diende dus naar een ander criterium uit te kijken, dat volgens artikel 13 van het ontwerp de gemeenschappelijke verblijfplaats is.

De Voorzitster merkt op dat de artikelen 39 en 42 van het ontwerp het ouderlijk gezag (artikel 39) en het beheer van de goederen toevertrouwen aan de echtgenoot die de materiële bewaring over het kind heeft, behoudens de bij de wet bepaalde uitzonderingen (artikel 42). Zij vraagt zich af of die beide bepalingen wel stroken met de besproken bepaling.

Bovendien acht zij het normaal dat het kind zijn woonplaats heeft bij degene met wie het leeft. Bijgevolg stelt zij een amendement voor (nr. 32, *Stuk* nr. 378/9) dat tot doel heeft de woorden « bij de ouder die zijn goederen beheert » te vervangen door de woorden « bij de ouder die de materiële bewaring heeft over het kind behoudens tegengestelde beslissing van de rechter ».

De heer Van de Velde merkt op dat degene die de materiële bewaring over het kind heeft, slechts bij uitzondering niet tevens de goederen beheert.

Le professeur Vieujean fait remarquer qu'une telle situation est possible. Ainsi, il se peut que la garde matérielle soit confiée aux grands-parents mais que l'administration des biens soit attribuée à l'un des parents. Si on utilise le critère de la garde matérielle pour fixer le domicile du mineur, des problèmes surgiront inévitablement. Il prône dès lors le maintien du critère de l'administration des biens qui figure déjà dans l'article 108 actuel et qui n'a suscité aucune difficulté.

M. Mottard et Mme Detiège introduisent un amendement (n° 29, *Doc.* n° 378/8) visant à ajouter à la suite des termes « le mineur non émancipé » les mots « ou de moins de dix-huit ans ». A 18 ans, un mineur ne vit plus toujours chez ses parents. Il est dès lors illogique qu'il y ait encore son domicile.

Mme Merckx-Van Goey et le rapporteur soutiennent l'amendement de M. Mottard et de Mme Detiège.

Le rapporteur cite l'exemple d'un mineur de 18 ans vivant avec une femme mariée. Est-il possible qu'il ait encore son domicile chez les parents ?

Le professeur Vieujean s'oppose à cet amendement parce qu'il risque de susciter de nombreuses difficultés. Ainsi, selon les principes du droit judiciaire, la signification des actes se fait à domicile. Or, c'est l'administrateur légal qui représente le mineur en justice.

Il souligne encore qu'en droit civil, le domicile n'est pas le lieu où on vit mais où on est présumé se trouver pour l'exercice de ses droits civils. Il ne faut dès lors pas le confondre avec la résidence.

M. Mottard rejette l'argument relatif à l'assignation judiciaire. Si le père est le représentant légal du mineur en justice, c'est lui qui sera assigné et non le mineur. Aucune difficulté ne résulte donc du fait que le mineur ait son domicile à un autre endroit.

La discordance entre la résidence et le domicile d'un mineur de dix-huit ans peut encore susciter d'autres difficultés. Ainsi les formulaires concernant la demande de sursis arriveront au domicile et non à la résidence. S'ils ne sont pas transmis au mineur par son administrateur, il ne fera pas sa demande de sursis en temps utile et devra interrompre ses études pour faire son service militaire.

M. Belmans cite un autre exemple de difficultés. En matière de droit du travail, le mineur de dix-huit ans peut être cité devant le tribunal de travail mais l'assignation se fera à son domicile et non à sa résidence.

Le Secrétaire d'Etat estime que le but de l'amendement de M. Mottard et de Mme Detiège est de modifier l'article 108 du Code Civil, déjà modifié par l'article 13 du projet de loi, pour prévoir uniquement le domicile civil du mineur non émancipé de moins de dix-huit ans et non de moins de vingt et un ans.

Les auteurs de l'amendement ont signalé que la réalité des faits indiquait que bien souvent les adolescents de plus de dix-huit ans vivaient séparés de leurs parents.

Dans la mesure où, sans porter atteinte aux règles de capacité, cet amendement a comme conséquence de mettre en concordance le droit et les faits, il peut être accueilli. L'on peut d'ailleurs souligner qu'en ce qui concerne les allocations familiales des enfants dont les parents sont des salariés, celles-ci sont directement versées à l'allocataire s'il a dix-huit ans, ne fait plus partie du ménage et a un domicile distinct. Le droit social rencontre déjà la réalité.

Par ailleurs, l'adoption de l'amendement pourra faciliter la tâche des fonctionnaires communaux. Actuellement, sur la base

Professor Vieujean acht een dergelijke toestand denkbaar. Zo kan het gebeuren dat de materiële bewaring aan de grootouders wordt toevertrouwd en het beheer van de goederen aan een van de ouders. Als men om de woonplaats van de minderjarige vast te stellen het criterium van de materiële bewaring hanteert, zullen onvermijdelijk problemen rijzen. Hij is derhalve voorstander van de handhaving van het criterium van het beheer van de goederen, dat reeds in het huidige artikel 108 voorkomt en geen moeilijkheden met zich heeft gebracht.

De heer Mottard en Mevr. Detiège stellen een amendement voor (nr. 29, *Stuk* nr. 378/8) dat tot doel heeft na de woorden « De niet-ontvoogde minderjarige » de woorden « of de minderjarige beneden achttien jaar » in te voegen. Een 18-jarige minderjarige leeft niet altijd bij zijn ouders en het is derhalve onlogisch dat hij daar nog zijn woonplaats zou hebben.

Mevr. Merckx-Van Goey en de rapporteur steunen het amendement van de heer Mottard en Mevr. Detiège.

De rapporteur denkt aan het geval van een 18-jarige minderjarige die met een gehuwde vrouw leeft. Kan die nog zijn woonplaats bij zijn ouders hebben ?

Professor Vieujean is tegen dit amendement gekant omdat het heel wat moeilijkheden kan doen rijzen. Volgens de regels van het procesrecht geschiedt de betekening van de akten aan de woonplaats. Nu is het zo dat de minderjarige in rechte door zijn wettelijke beheerder vertegenwoordigd wordt.

Hij beklemtoont daarenboven dat in het burgerlijk recht de woonplaats niet de plaats is waar men leeft maar waar men geacht wordt zich voor de uitoefening van zijn burgerlijke rechten te bevinden. Derhalve mag de woonplaats niet worden verward met de verblijfplaats.

De heer Mottard wijst het argument betreffende de dagvaarding af. Als de vader degene is die de minderjarige voor de rechtbank wettelijk vertegenwoordigt, zal hij en niet de minderjarige worden gedagvaard. Dat de minderjarige elders zijn woonplaats heeft is dus geen probleem.

Dat de minderjarige van achttien jaar een verschillende woon- en verblijfplaats heeft kan nog andere moeilijkheden met zich brengen. Zo zullen de formulieren voor het aanvragen van uitstel van militaire dienst in de woonplaats en niet in de verblijfplaats toekomen. Worden die formulieren door de beheerder van de minderjarige niet aan de betrokkene bezorgd, dan zal die zijn aanvraag om uitstel niet tijdig kunnen indienen en zijn studies moeten onderbreken om zijn dienstplicht te vervullen.

De heer Belmans haalt een ander probleem aan. Inzake arbeidsrecht kan de achttienjarige minderjarige voor de arbeidsrechtbank worden gedaagd, maar de dagvaarding zal aan zijn woonplaats en niet aan zijn verblijfplaats geschieden.

De Staatssecretaris meent dat het amendement van de heer Mottard en van Mevr. Detiège tot doel heeft artikel 108 van het Burgerlijk Wetboek, dat reeds bij artikel 13 van het wetsontwerp werd gewijzigd, andermaal te wijzigen en zulks uitsluitend om de burgerlijke woonplaats van de niet-ontvoogde minderjarige beneden achttien jaar en niet van die beneden eenentwintig jaar vast te stellen.

De indieners van het amendement hebben erop gewezen dat jonge mensen boven achttien jaar in de praktijk zeer vaak niet bij hun ouders leven.

Voor zover dit amendement, zonder de regels op het stuk van de handelingsbekwaamheid aan te tasten, tot gevolg heeft het recht met de feiten te doen stroken, kan het worden aanvaard. In verband met de kinderbijslag voor kinderen wier ouders loontrekkenden zijn, zij overigens opgemerkt dat die bijslag rechtstreeks wordt gestort aan de gerechtigde als hij achttien jaar is, geen deel meer uitmaakt van het gezin en een afzonderlijke woonplaats heeft. Het sociaal recht stemt reeds overeen met de realiteit.

Anderzijds is de goedkeuring van het amendement van die aard dat het de taak van de gemeentelijke ambtenaren kan vergemak-

d'une circulaire du Ministre de l'Intérieur du 19 mars 1981, ceux-ci sont tenus d'obtenir l'autorisation du représentant légal d'un mineur non émancipé lorsqu'il s'inscrit dans une commune, quittant la résidence parentale pour la première fois. Lorsque le mineur non émancipé déménage ultérieurement, l'administration doit informer les représentants légaux. Ces formalités ne seront donc plus nécessaires pour les mineurs non émancipés de plus de dix-huit ans puisqu'ils n'auront plus de domicile civil obligatoire chez leurs parents.

Le Gouvernement accepte par conséquent l'amendement proposé.

L'amendement de Mme Goor-Eyben (n° 32, *Doc.* n° 378/9) est rejeté par 9 voix et une abstention.

L'amendement de M. Mottard et de Mme Detiège (n° 29, *Doc.* n° 378/8) est adopté à l'unanimité.

L'article 13 tel qu'amendé est adopté à l'unanimité et devient l'article 14.

CHAPITRE II

Modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre IV, du Code civil: « Des absents »

Art. 15 (art. 14, ancien).

L'article 14 tend à remplacer l'intitulé du Chapitre IV du Livre Ier, titre IV.

La Présidente introduit un amendement (n° 33, *Doc.* n° 378/9) visant à remplacer cet intitulé non pas par les termes « De la surveillance des enfants mineurs non émancipés dont l'un des auteurs a disparu » comme le prévoit l'article 14 du projet mais par les termes: « De l'administration de la personne et des biens des enfants mineurs non émancipés dont les deux auteurs ou le seul auteur connu a disparu. »

Elle estime que l'intitulé prévu par l'article 14 du projet ne correspond pas au contenu du chapitre qui ne comprend qu'un seul article visant à régler la surveillance de l'enfant dans l'hypothèse où le mineur n'a plus d'auteur en vie.

Elle ajoute que le critère de l'administration de la personne et des biens est plus précis sur le plan juridique que celui de surveillance. Le professeur Vieujean estime qu'un terme général tel que celui de surveillance peut être maintenu dans un titre.

M. Bourgeois demande si, étant donné que le chapitre III du titre IV du Code civil est relatif aux effets de l'absence et qu'il comprend déjà trois sections précisant ces effets, il ne faudrait pas prévoir une quatrième section (et non plus un chapitre) intitulée « Des effets de l'absence relativement aux enfants ».

Mme Merckx-Van Goey dépose un amendement (n° 37, *Doc.* n° 378/9) en ce sens.

L'amendement n° 37 de Mme Merckx-Van Goey est adopté à l'unanimité.

L'amendement n° 33 de Mme Goor-Eyben est retiré.

L'article 14 tel qu'amendé est adopté à l'unanimité et devient l'article 15.

kelijken. Op grond van een omzendbrief dd. 19 maart 1981 van de Minister van Binnenlandse Zaken hebben die ambtenaren thans de toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger van een niet-ontvoogde minderjarige nodig wanneer de betrokkene zich in een bepaalde gemeente laat inschrijven en daarbij voor het eerst de ouderlijke verblijfplaats verlaat. Als de niet-ontvoogde minderjarige achteraf verhuist, dient het gemeentebestuur de wettelijke vertegenwoordigers daarvan op de hoogte te brengen. Die formaliteiten zullen dus niet langer vereist zijn voor de niet-ontvoogde minderjarigen boven achttien jaar, aangezien zij niet meer verplicht zullen zijn hun burgerlijke woonplaats bij hun ouders te hebben.

De Regering aanvaardt bijgevolg het voorgestelde amendement.

Het amendement van Mevr. Goor-Eyben (nr. 32, *Stuk* nr. 378/9) wordt verworpen met 9 stemmen en één onthouding.

Het amendement van de heer Mottard en Mevr. Detiège (nr. 20, *Stuk* nr. 378/8) wordt eenparig aangenomen.

Het aldus geamendeerde artikel 19 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 14.

HOOFDSTUK II

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel IV, van het Burgerlijk Wetboek: « Afwezigen »

Art. 15 (vroeger art. 14).

Artikel 14 strekt ertoe het opschrift van Hoofdstuk IV van Boek I, titel IV te vervangen.

De Voorzitster stelt een amendement voor (nr. 33, *Stuk* nr. 378/9) ten einde dat opschrift te vervangen, niet door de woorden « Toezicht over de niet-ontvoogde minderjarige kinderen waarvan een van de ouders verdwenen is », maar door de woorden « Het bestuur over de persoon en de goederen van niet-ontvoogde minderjarige kinderen waarvan beide of één van beide ouders zijn verdwenen. »

De auteur van het amendement is van oordeel dat het in artikel 14 van het ontwerp voorgestelde opschrift niet overeenstemt met de inhoud van het hoofdstuk, dat slechts één artikel bevat waarin het toezicht op het kind geregeld wordt wanneer geen van beide ouders van de minderjarige nog in leven is.

Zij voegt eraan toe dat het criterium van het bestuur over de persoon en de goederen juridisch duidelijker is dan het criterium van het toezicht. Professor Vieujean is van mening dat een algemene term zoals het toezicht in een opschrift behouden kan blijven.

Aangezien hoofdstuk III van titel IV van het Burgerlijk Wetboek betrekking heeft op de gevolgen van de afwezigheid en reeds drie afdelingen bevat die de bedoelde gevolgen regelen, vraagt de heer Bourgeois of het niet beter ware een vierde afdeling (en geen hoofdstuk) in te voegen met als opschrift « Gevolgen van afwezigheid ten aanzien van de kinderen ».

Mevr. Merckx-Van Goey stelt een amendement voor in die zin (nr. 37, *Stuk* nr. 378/9).

Het amendement nr. 37 van Mevr. Merckx-Van Goey wordt eenparig aangenomen.

Het amendement nr. 33 van Mevr. Goor-Eyben wordt ingetrokken.

Het aldus geamendeerde artikel 14 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 15.

Art. 16 (art. 15, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 15 abroge l'article 141 du Code civil parce qu'il n'était plus en conformité avec la loi du 1er juillet 1974 sur l'autorité parentale.

L'article 15 est adopté à l'unanimité et devient l'article 16.

Art. 17 (art. 16, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 16 modifie l'article 142 du Code civil pour le mettre en concordance avec la loi du 1er juillet 1974 sur l'autorité parentale et avec les nouvelles dispositions que le projet de loi introduit en ce domaine (art. 373 C.C. et suivants).

La Présidente dépose un amendement (n° 34, *Doc.* n° 378/9) visant à remplacer les mots « la surveillance » par les mots « l'administration de la personne et des biens ».

Le professeur Vieujean approuve cet amendement parce que le terme « surveillance » prévu à l'article 16 n'est pas un concept juridique. Figurant à l'article 142 actuel, il avait d'ailleurs été interprété depuis 1804 dans le sens de l'administration de la personne et des biens.

M. Hermans souligne qu'en néerlandais le terme « toezicht » est également très vague. Il est donc préférable de remplacer le terme contesté par les mots « l'administration de la personne et des biens ».

Mme Detiège fait valoir que la surveillance peut être confiée à une personne et l'administration des biens à une autre. Dans le même sens, M. Van de Velde estime que le terme « surveillance » ne contient pas nécessairement une prise de décision.

L'amendement n° 34 de Mme Goor-Eyben est adopté à l'unanimité. L'article 16 est adopté à l'unanimité et devient l'article 17.

Art. 18 (art. 17, ancien).

L'article 17 abroge l'article 143 du Code civil dont l'objet est repris dans le nouvel article 142, deuxième alinéa.

L'article 17 est adopté à l'unanimité et devient l'article 18.

CHAPITRE III

**Modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre V,
du Code civil: « Du mariage »**

Art. 19 (art. 18, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que le nouvel article 149, § 1, du Code civil, proposé par l'article 18, reprend les règles prévues à l'article 149 actuel, à savoir qu'en cas de décès, absence d'un des parents ou impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit pour le mariage.

L'article 18 ajoute un § 2 à l'article 149 prévoyant que si « la filiation n'est établie qu'à l'égard de l'un des père et mère, le consentement de celui-ci suffit. »

L'article 18 est adopté à l'unanimité et devient l'article 19.

Art. 20 (art. 19, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 19 réintroduit un article 151 dans le Code civil. Cet article avait été abrogé par la loi du 15 janvier 1983.

L'article 19 prévoit que « s'il n'y a ni père, ni mère, ni aïeul, ni aïeule, ou s'ils sont absents, interdits ou dans l'impossibilité de

Art. 16 (vroeger art. 15).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 15 de weglating van artikel 141 van het Burgerlijk Wetboek beoogt, omdat dit laatste niet meer strookt met de wet van 1 juli 1974 op het ouderlijk gezag.

Artikel 15 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 16.

Art. 17 (vroeger art. 16).

Artikel 16, aldus de Staatssecretaris, wijzigt artikel 142 van het Burgerlijk Wetboek om het in overeenstemming te brengen met de wet van 1 juli 1974 op het ouderlijk gezag en met de nieuwe bepalingen welke het wetsontwerp in dezen aanbrengt (art. 373 B.W. en volgende).

De Voorzitter stelt een amendement voor (nr. 34, *Stuk* nr. 378/9) ten einde de woorden « het toezicht over het kind » te vervangen door « het bestuur over de persoon en de goederen van het kind ».

Professor Vieujean stemt in met dat amendement, omdat de Franse term « surveillance » in artikel 16 geen juridisch begrip is. Als dusdanig komt het weliswaar in het huidige artikel 142 voor, maar sinds 1804 is de term steeds geïnterpreteerd geweest in de zin van het bestuur over de persoon en de goederen.

De heer Hermans onderstreept dat de term « toezicht » eveneens erg vaag is en dat het bijgevolg verkieslijk is hem te vervangen door de woorden « het bestuur over de persoon en de goederen van het kind ».

Mevr. Detiège merkt op dat het toezicht kan worden toevertrouwd aan één persoon en het bestuur over de goederen aan een andere. Ook de heer Van de Velde vindt dat de term « toezicht » niet noodzakelijk een beslissing impliceert.

Het amendement nr. 34 van Mevr. Goor-Eyben wordt eenparig aangenomen. Artikel 16 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 17.

Art. 18 (vroeger art. 17).

Artikel 17 heft artikel 143 van het Burgerlijk Wetboek op. De inhoud daarvan is immers overgenomen in het nieuwe artikel 142, tweede lid.

Artikel 17 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 18.

HOOFDSTUK III

**Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel V,
van het Burgerlijk Wetboek: « Het huwelijk »**

Art. 19 (vroeger art. 18).

De Staatssecretaris verklaart dat het nieuwe artikel 149, § 1, van het Burgerlijk Wetboek, dat door artikel 18 wordt voorgesteld, het bepaalde in het huidige artikel 149 overneemt. Het komt erop neer dat indien een van de ouders overleden of afwezig is dan wel in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven, de toestemming van de andere voor een huwelijk volstaat.

Artikel 18 voegt aan artikel 149 een § 2 toe, luidend als volgt: « Indien de afstamming slechts vaststaat ten aanzien van één ouder, volstaat zijn toestemming. »

Artikel 18 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 19.

Art. 20 (vroeger art. 19).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 19 opnieuw een artikel 151 in het Burgerlijk Wetboek invoegt. Dat artikel was bij de wet van 15 januari 1983 opgeheven.

Artikel 19 bepaalt dat « indien er noch ouders noch grootouders zijn of indien dezen afwezig zijn, onbekwaam verklaard of

manifeste leur volonté, le mineur ne peut contracter mariage sans le consentement du conseil de famille ».

Cette règle se trouvait antérieurement à l'article 160 du Code civil qui est abrogé par l'article 23 du projet.

Mme Merckx-Van Goey demande ce qu'il en est du projet de loi visant à abaisser l'âge de la majorité à 18 ans.

Le Secrétaire d'Etat répond qu'il a été relevé de caducité mais n'est pas encore à l'ordre du jour de la Commission de la Justice du Sénat.

Le rapporteur souhaite qu'il soit adopté le plus rapidement possible parce qu'un consensus existe en vue d'abaisser l'âge de la majorité civile à 18 ans.

L'article 19 est adopté à l'unanimité et devient l'article 20.

Art. 21 (art. 20, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 152 du Code civil a été abrogé par la loi du 15 janvier 1983 qui a supprimé l'acte respectueux.

Il a dès lors été fait usage de la place disponible pour insérer une nouvelle disposition relative à la procédure de constatation de l'absence, du décès ou de l'impossibilité de manifester sa volonté en ce qui concerne ceux qui doivent consentir au mariage. Cette disposition figurait antérieurement à l'article 155 du Code civil.

La Présidente introduit un amendement (n° 35, *Doc.* n° 378/9) visant à ajouter au dernier alinéa du nouvel article 152 du Code civil que la déclaration de futurs époux relative à l'absence de l'ascendant peut être reçue non seulement par un officier de l'état civil mais également par un notaire. Les notaires souhaitent en effet pouvoir intervenir ici puisqu'en vertu de l'article 8 ils peuvent recevoir les actes de consentement au mariage.

L'amendement n° 35 est rejeté par 8 voix contre une.

L'article 20 est adopté à l'unanimité et devient l'article 21.

Art. 22 (art. 21, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 153 du Code civil avait été abrogé par la loi du 15 janvier 1983 qui a supprimé l'acte respectueux.

Il est fait usage de la place disponible pour introduire ici l'article 155bis qui détermine ceux qui exercent à l'étranger les pouvoirs conférés aux officiers de l'état civil par certaines dispositions du projet.

L'article 21 est adopté à l'unanimité et devient l'article 22.

Art. 23 (art. 22, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare qu'il est à nouveau fait usage de la place disponible du fait de l'abrogation de l'article 154 du Code civil par la loi du 15 janvier 1983.

L'article 22 reprend ici l'article 160bis du Code civil relatif à la possibilité de recours devant le tribunal de la jeunesse lorsque les personnes appelées à consentir au mariage d'un enfant mineur ont exprimé leur refus.

M. Van de Velde demande si l'article 154(nouveau) est bien à sa place.

Le Secrétaire d'Etat répond de manière affirmative et souligne que toutes les dispositions relatives au consentement au mariage ont été déplacées.

in de onmogelijkheid verkeren hun wil te kennen te geven, de minderjarige geen huwelijk mag aangaan zonder toestemming van de familieraad ».

Dit voorschrift stond tot nog toe in artikel 160 van het Burgerlijk Wetboek, dat bij artikel 23 van het ontwerp wordt opgeheven.

Mevr. Merckx-Van Goey vraagt hoever het staat met het wetsontwerp dat de leeftijd voor de meerderjarigheid tot 18 jaar zal verlagen.

De Staatssecretaris antwoordt dat het ontwerp van verval is onthouden maar dat het nog niet op de agenda van de Commissie voor de Justitie van de Senaat is geplaatst.

De rapporteur wenst dat het zo spoedig mogelijk wordt aangenomen omdat iedereen het erover eens is dat de leeftijd voor de burgerlijke meerderjarigheid tot 18 jaar moet worden verlaagd.

Artikel 19 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 20.

Art. 21 (vroeger art. 20).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 152 van het Burgerlijk Wetboek werd opgeheven bij de wet van 15 januari 1983, die de akte van eerbied heeft afgeschaft.

Bijgevolg werd van de vrijgekomen plaats gebruik gemaakt om een nieuwe bepaling in te voegen betreffende de procedure die m.b.t. tot de personen die in het huwelijk moeten toestemmen, behoort te worden toegepast voor de vaststelling van hun afwezigheid, hun overlijden of de onmogelijkheid om hun wil te kennen te geven. Deze bepaling stond vroeger in artikel 155 van het Burgerlijk Wetboek.

De Voorzitster stelt een amendement voor (nr. 35, *Stuk* nr. 378/9) ten einde aan het laatste lid van het nieuwe artikel 152 van het Burgerlijk Wetboek toe te voegen dat de verklaring van de aanstaande echtgenoten niet alleen voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, doch ook voor een notaris kan worden afgelegd. De notarissen wensen hier immers te kunnen optreden, aangezien zij krachtens artikel 8 de akten van toestemming in het huwelijk kunnen opmaken.

Amendement nr. 35 wordt verworpen met 8 tegen 1 stem.

Artikel 20 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 21.

Art. 22 (vroeger art. 21).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 153 van het Burgerlijk Wetboek werd opgeheven bij de wet van 15 januari 1983, die de akte van eerbied heeft afgeschaft.

Van de vrijgekomen plaats wordt gebruik gemaakt om de bepaling van artikel 155bis in te voegen, waarin wordt bepaald wie in het buitenland de bevoegdheden uitoefent welke door sommige bepalingen van het ontwerp aan de ambtenaren van de burgerlijke stand worden verleend.

Artikel 21 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 22.

Art. 23 (vroeger art. 22).

De Staatssecretaris verklaart dat hier andermaal gebruik wordt gemaakt van de plaats die is vrijgekomen ingevolge de opheffing van artikel 154 van het Burgerlijk Wetboek door de wet van 15 januari 1983.

Artikel 22 van het ontwerp neemt artikel 160bis van het Burgerlijk Wetboek over betreffende de mogelijkheid van hoger beroep bij de jeugdrechtbank, wanneer de personen die hun toestemming in het huwelijk van een minderjarig kind moeten verlenen, die toestemming hebben geweigerd.

De heer Van de Velde vraagt of artikel 154(nieuw) hier wel op zijn plaats is.

De Staatssecretaris antwoordt bevestigend en onderstreept dat alle bepalingen betreffende de toestemming in het huwelijk van plaats zijn veranderd.

L'article 22 est adopté à l'unanimité et devient l'article 23.

Art. 24 (art. 23, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 23 abroge les dispositions qui font double emploi avec de nouveaux articles du projet.

L'article 23 est adopté à l'unanimité et devient l'article 24.

Art. 25 (art. 24, ancien).

L'article 24 supprime les mots « légitimes ou naturels » à l'article 161 du Code civil, qui prohibe le mariage entre tous les ascendants et descendants et les alliés dans la même ligne et à l'article 162 qui prohibe le mariage entre le frère et la sœur et les alliés au même degré.

Mme Spaak demande si on ne peut épouser sa belle-mère après divorce.

Le Secrétaire d'Etat répond par la négative. Seule la prohibition du mariage entre beaux-frères et belles-sœurs peut être levée par le Roi (art. 164).

L'article 24 est adopté à l'unanimité et devient l'article 25.

Art. 26 (art. 25, ancien).

L'article 25 stipule que l'article 184 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 184. — Tout mariage contracté en contravention aux dispositions contenues aux articles 144, 147, 161, 162, 163, 342 ou 363 peut être attaqué soit par les époux eux-mêmes, soit par tous ceux qui y ont intérêt, soit par le ministère public ».

Le Gouvernement dépose un amendement (n° 19, *Doc.* n° 378/7) visant à corriger une erreur technique due au changement de numérotation au Sénat. La référence à l'article 342 doit être remplacée par le renvoi à l'article 341.

L'amendement du Gouvernement et l'article 25 sont adoptés à l'unanimité. L'article 25 devient l'article 26.

Art. 27 (art. 26, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 26 modifie l'article 187 du Code civil en remplaçant les mots « nés d'un autre mariage » par les mots « qui ne sont pas nés du mariage en cause ». Ainsi, les enfants adultérins ne sont pas exclus.

L'article 26 est adopté à l'unanimité et devient l'article 27.

Art. 28 (art. 27, ancien).

L'article 27 ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 28.

Art. 29 (art. 28, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 28 reprend en une seule disposition des règles qui se trouvaient aux articles 201 et 202 du Code civil et qui concernent la protection des époux dont le mariage contracté de bonne foi a été annulé.

L'article 28 est adopté à l'unanimité et devient l'article 29.

Art. 30 (art. 29, ancien).

L'article 29 modifie l'article 202 du Code civil qui ne protégeait les enfants que si l'un des époux dont le mariage a été annulé, était de bonne foi. Maintenant la protection est étendue au cas où aucun des époux n'est de bonne foi.

Artikel 22 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 23.

Art. 24 (vroeger art. 23).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 23 bepalingen opheft die een doublure vormen met nieuwe artikelen van het ontwerp.

Artikel 23 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 24.

Art. 25 (vroeger art. 24).

Artikel 24 schrapt de woorden « wettige of natuurlijke » in artikel 161 van het Burgerlijk Wetboek, dat het huwelijk tussen alle wettige of natuurlijke bloedverwanten in de rechte opgaande en nederdalende lijn en de aanverwanten in dezelfde lijn verbiedt, en in artikel 162, dat het huwelijk tussen wettige of natuurlijke broeders en zusters en aanverwanten in dezelfde graad verbiedt.

Mevr. Spaak vraagt of men na echtscheiding zijn schoonmoeder mag huwen.

De Staatssecretaris antwoordt ontkennend. Alleen het verbod op het huwelijk tussen schoonbroers en schoonzusters kan door de Koning worden opgeheven (art. 164).

Artikel 24 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 25.

Art. 26 (vroeger art. 25).

Artikel 25 bepaalt dat artikel 184 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 184. — Tegen elk huwelijk dat is aangegaan met overtreding van de bepaling van de artikelen 144, 147, 161, 162, 163, 342 of 363, kan worden opgekomen door de echtgenoten zelf, door allen die daarbij belang hebben en door het openbaar ministerie ».

De Regering dient een amendement in (nr. 19, *Stuk* nr. 378/7) ten einde een technische vergissing recht te zetten ten gevolge van de in de Senaat gewijzigde nummering. De verwijzing naar artikel 342 moet worden vervangen door een verwijzing naar artikel 341.

Het amendement van de Regering en artikel 25 worden eenparig aangenomen. Artikel 25 wordt artikel 26.

Art. 27 (vroeger art. 26).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 26 artikel 187 van het Burgerlijk Wetboek wijzigt door er de woorden « uit een ander huwelijk geboren » te vervangen door de woorden « die niet uit dit huwelijk geboren zijn ». Aldus worden de in overspel verwekte kinderen niet uitgesloten.

Artikel 26 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 27.

Art. 28 (vroeger art. 27).

Bij artikel 27 worden geen opmerkingen gemaakt. Het wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 28.

Art. 29 (vroeger art. 28).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 28 de in de artikelen 201 en 202 van het Burgerlijk Wetboek voorkomende regels betreffende de bescherming van de echtgenoten van wie het te goeder trouw aangegane huwelijk nietig is verklaard, in één enkele bepaling samenbrengt.

Artikel 28 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 29.

Art. 30 (vroeger art. 29).

Artikel 29 wijzigt artikel 202 van het Burgerlijk Wetboek dat aan de kinderen slechts bescherming biedt, wanneer een van de echtgenoten van wie het huwelijk nietig is verklaard, te goeder trouw was. Nu wordt die bescherming uitgebreid tot het geval waarin geen van beide echtgenoten te goeder trouw was.

L'article 29 est adopté à l'unanimité et devient l'article 30.

Art. 31 (art. 30, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 30 modifie l'intitulé du chapitre V du livre 1er, titre V, « Des obligations qui naissent du mariage » en y ajoutant la filiation.

L'article 30 est adopté à l'unanimité et devient l'article 31.

Art. 32 (art. 31, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 31 modifie l'article 203 du Code civil relatif au devoir d'entretien et d'éducation des parents et ce, à un double niveau.

Il prévoit d'abord que si la formation n'est pas achevée à la majorité de l'enfant, l'obligation se poursuit après celle-ci.

Il établit ensuite que dans les limites de ce qu'il a recueilli dans la succession de son conjoint et des avantages que celui-ci lui aurait consenti par contrat de mariage, donation au testament, l'époux survivant est tenu à l'obligation d'entretien et d'éducation à l'égard de tous les enfants de son conjoint y compris les enfants adultérins.

Pour la Présidente et pour le rapporteur, cette dernière obligation peut être admise parce qu'elle doit être uniquement exécutée au moyen des biens de l'époux décédé et non sur ses biens propres.

Le Secrétaire d'Etat ajoute que dans la mesure où l'époux décédé n'a laissé aucun bien, l'enfant sera à charge des grandparents et à défaut, du C.P.A.S.

Le rapporteur souligne que l'obligation imposée aux parents de poursuivre éventuellement leur devoir d'entretien et de formation après la majorité de l'enfant était déjà appliquée par la jurisprudence.

Mais cette obligation ne se poursuit pas indéfiniment : les parents doivent uniquement donner « une formation adéquate » à leurs enfants. Cette notion est laissée à l'appréciation de la jurisprudence. Ainsi un tribunal a jugé que les parents ne devaient pas payer les études d'ingénieur que leur enfant voulait commencer après avoir déjà obtenu trois diplômes.

M. Belmans fait remarquer qu'au deuxième alinéa du § 1 la traduction néerlandaise « loopt de verplichting tot na » est inexacte et doit être remplacée par « loopt de verplichting door na ».

La commission adopte cette correction technique à l'unanimité.

L'article 31 est adopté à l'unanimité et devient l'article 32.

Art. 33 (art. 32, ancien).

Le Secrétaire d'Etat affirme que ce texte reprend la disposition de l'article 221 du Code civil qui prévoit un droit de recours d'un époux contre l'autre pour réclamer sa contribution à l'entretien et à l'éducation des enfants mais l'étend aux parents non mariés.

La commission accepte à l'unanimité de remplacer la numérotation petit *a* par *bis*. Elle l'admet également pour les autres dispositions du projet qui utilisent cette numérotation.

L'article 32 est adopté à l'unanimité et devient l'article 33.

Artikel 29 wordt eenparig aangenomen, en wordt artikel 30.

Art. 31 (vroeger art. 30).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 23 het opschrift van hoofdstuk V van Boek I, titel V, « Verplichtingen die uit het huwelijk ontstaan », wijzigt door daaraan de afstamming toe te voegen.

Artikel 30 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 31.

Art. 32 (vroeger art. 31).

De Staatssecretaris verklaart dat artikel 31 artikel 203 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de verplichting van de ouders tot onderhoud en opvoeding van hun kinderen op twee punten wijzigt.

Het bepaalt in de eerste plaats dat de verplichting blijft bestaan na de meerderjarigheid van het kind als de opleiding niet is voltooid op het ogenblik dat het kind meerderjarig wordt.

Het bepaalt vervolgens dat de langstlevende echtgenoot tegenover alle kinderen van zijn echtgenoot, met inbegrip van de overspelige kinderen, gehouden is tot de verplichting om levensonderhoud en opvoeding te verschaffen binnen de grenzen van hetgeen hij heeft verkregen uit de nalatenschap van de vooroverledene en van de voordelen die deze hem mocht hebben verleend bij huwelijkscontract, door schenking of bij testament.

Volgens de Voorzitster en de rapporteur kan die verplichting worden aanvaard omdat ze alleen moet worden uitgevoerd met de goederen van de overleden echtgenoot en niet met de eigen goederen.

De Staatssecretaris voegt eraan toe dat het kind, wanneer de overleden echtgenoot niets heeft nagelaten, ten laste van de grootouders valt of, bij onstentenis van dezen, ten laste van het O.C.M.W.

De rapporteur onderstreept dat de aan de ouders opgelegde verplichting om eventueel hun plicht tot onderhoud en opleiding ook na de meerderjarigheid van het kind voort te zetten, door de rechtspraak reeds wordt toegepast.

Maar die verplichting loopt niet tot in het oneindige. De ouders moeten de kinderen slechts een « passende opleiding » geven. De beoordeling van dat begrip wordt aan de rechtspraak overgelaten. Zo heeft een rechtbank geoordeeld dat de ouders de ingenieursstudie die hun kind wou aanvangen nadat het reeds drie diploma's had behaald, niet moesten betalen.

De heer Belmans merkt op dat, in het tweede lid van § 1, de Nederlandse vertaling « loopt de verplichting tot na » niet correct is en moet worden vervangen door « loopt de verplichting door na ».

De commissie stemt eenparig in met deze technische verbetering.

Artikel 31 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 32.

Art. 33 (vroeger art. 32).

De Staatssecretaris stelt dat de tekst dezelfde is als die van artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek, waarin is bepaald dat de ene echtgenoot beroep kan instellen tegenover de andere om diens bijdrage te vorderen in de kosten van onderhoud en opvoeding van de kinderen; alleen geldt die bepaling nu ook voor niet-gehuwde ouders.

De commissie aanvaardt eenparig de nummering *a* te vervangen door *bis*. Dit geldt eveneens voor alle overige bepalingen van het ontwerp.

Artikel 32 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 33.

Art. 34 (art. 33, ancien).

Le Secrétaire d'Etat affirme que cette disposition règle la délégation de revenus lorsque le débiteur ne satisfait pas aux obligations régies par les articles 203, 203*bis*, 205, 207, 303 ou 337 du Code civil ou à l'engagement pris en vertu de l'article 1288, 3°, du Code judiciaire.

Le rapporteur demande si une solution est prévue lorsque le salaire d'une personne fait l'objet de plusieurs délégations.

Le Secrétaire d'Etat répond que cette question est réglée par l'amendement n° 27 du Gouvernement (*Doc.* n° 378/7) visant à insérer un article 77*bis* dans le projet.

La Présidente introduit un amendement (n° 36, *Doc.* n° 378/9) visant à remplacer la référence à l'article 337 par le renvoi à l'article 336.

Le Gouvernement se rallie à cet amendement. L'article 336 établit en effet le principe de l'action en réclamation d'une pension pour l'entretien, l'éducation et la formation adéquate, exercée par l'enfant à l'égard de celui qui a eu des relations avec la mère pendant la période légale de conception, lorsque la filiation paternelle n'est pas établie. L'article 337 règle uniquement la procédure.

L'amendement n° 36 de Mme Goor-Eyben et l'article 33 tel qu'amendé sont adoptés à l'unanimité. L'article 33 devient l'article 34.

Art. 35 (art. 34, ancien).

L'article 34 supprime le délai de viduité. Il est adopté à l'unanimité et devient l'article 35.

CHAPITRE IV

Modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre VI, du Code civil: « Du divorce »

Art. 36 et 37 (art. 35, ancien).

L'article 35 est une conséquence de la suppression de l'article 34. Il tend à supprimer les articles 295, alinéas 1er et 2, et 296 du Code civil.

M. Bourgeois présente un amendement (n° 56, *Doc.* n° 378/14) visant à modifier l'alinéa 3 de l'article 295 du Code civil. Cette modification est nécessaire, étant donné que l'alinéa 3 ne se rattache plus à rien du fait de la suppression des alinéas 1er et 2.

Cet amendement vise donc à remplacer l'alinéa 3 par la disposition suivante :

« Si les époux divorcés se réunissent en faisant célébrer de nouveau leur mariage, l'article 1465 ne sera applicable que s'il existe des enfants issus d'un mariage contracté entre les deux unions. »

Bien que les délais prévus aux alinéas 1er et 2 aient été supprimés, la référence à l'article 1465 doit être conservée afin de tenir compte de l'éventualité de mariages successifs.

L'amendement n° 56 de M. Bourgeois est adopté à l'unanimité.

L'article 35, tel qu'il a été modifié, est adopté à l'unanimité.

L'amendement portant uniquement sur l'article 295, du Code civil, l'article 35 (ancien) est divisé en deux dispositions. L'article 36 tend à supprimer les deux premiers alinéas de l'article 295 du Code civil et à remplacer son alinéa 3, tandis que l'article 37 tend à supprimer l'article 296 du Code civil.

Art. 34 (vroeger art. 33).

De Staatssecretaris verklaart dat die bepaling de delegatie van inkomsten regelt, wanneer de schuldenaar een van de bij de artikelen 203, 203*bis*, 205, 207, 303 of 337 van het Burgerlijk Wetboek opgelegde verplichtingen of de krachtens artikel 1288, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek aangegane verbintenis niet nakomt.

De rapporteur vraagt of er een oplossing is ingeval het loon van een persoon het voorwerp uitmaakt van verschillende delegaties.

De Staatssecretaris antwoordt dat dit probleem wordt opgelost door amendement nr. 27 van de Regering (*Stuk* nr. 378/7) tot invoering van een artikel 77*bis* in het ontwerp.

De Voorzitster stelt een amendement (nr. 36, *Stuk* nr. 378/9) voor om de verwijzing naar artikel 337 te vervangen door een verwijzing naar artikel 336.

De Regering is het eens met dit amendement. Artikel 336 stelt immers het beginsel dat het kind een vordering tot uitkering van levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding kan instellen tegen degene die gedurende het wettelijk tijdperk van de verwekking met zijn moeder gemeenschap heeft gehad wanneer de afstamming van vaderszijde niet vaststaat. Artikel 337 regelt alleen de procedure.

Het amendement nr. 36 van Mevrouw Goor-Eyben en artikel 33, zoals het werd geamendeerd, worden eenparig aangenomen. Artikel 33 wordt artikel 34.

Art. 35 (vroeger art. 34).

Artikel 34 heft de bepaling op betreffende de termijn tijdens welke men niet mag hertrouwen. Het wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 35.

HOOFDSTUK IV

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel VI, van het Burgerlijk Wetboek: « Echtscheiding »

Art. 36 en 37 (vroeger art. 35).

Artikel 35 vloeit voort uit de weglating van artikel 34. Het wil de artikelen 295, eerste en tweede lid, en 296 van het Burgerlijk Wetboek weglaten.

De heer Bourgeois dient een amendement (nr. 56, *Stuk* nr. 378/14) in om artikel 295, lid 3, van het Burgerlijk Wetboek te wijzigen. Dit is noodzakelijk omdat, door het wegvallen van het eerste en het tweede lid, het derde lid geen aanknopingspunt meer heeft.

Het amendement wil dit lid dus door de volgende bepaling vervangen :

« Als de gescheiden echtgenoten opnieuw huwen, is artikel 1465 slechts van toepassing wanneer er kinderen bestaan uit een huwelijk, aangegaan tussen de twee echtverbintenissen in. »

Ondanks het wegvallen van de in de leden 1 en 2 voorziene termijnen, blijft de verwijzing naar artikel 1465 in geval van opeenvolgende huwelijken noodzakelijk.

Het amendement van de heer Bourgeois nr. 56 wordt eenparig aangenomen.

Het artikel 35, zoals gewijzigd, wordt eenparig aangenomen.

Aangezien het amendement uitsluitend slaat op artikel 295 van het Burgerlijk Wetboek, wordt het vroegere artikel 35 in twee bepalingen opgesplitst. Artikel 36 wil het eerste en het tweede lid van artikel 295 van het Burgerlijk Wetboek weglaten en het derde lid vervangen, terwijl artikel 37 artikel 296 van het Burgerlijk Wetboek wil weglaten.

CHAPITRE V

Modifications des dispositions du Livre Ier, Titre VII du Code civil « De la paternité et de la filiation »

Art. 38 (art. 36, ancien).

L'article 36 remplace le titre VII du Livre Ier du Code civil par de nouvelles dispositions.

TITRE VII — DE LA FILIATION

CHAPITRE 1

De l'établissement de la filiation maternelle

Art. 312 du Code civil.

L'article 312 du Code civil, tel qu'il est proposé, dispose que l'enfant a pour mère la personne qui est désignée comme telle dans l'acte de naissance.

Cet article se base sur le principe *mater semper certa est*.
Il est adopté à l'unanimité.

Art. 313 du Code civil.

Le Gouvernement introduit un amendement (n° 20, *Doc. n° 378/7*) visant à prohiber la reconnaissance maternelle « lorsqu'elle ferait apparaître entre le père et la mère (et non « et elle » comme le prévoit le texte de l'amendement) un empêchement à mariage dont le Roi ne peut dispenser ».

L'article 321 du Code civil, tel qu'il est proposé par le projet, prévoit déjà la prohibition de la reconnaissance paternelle lorsqu'elle fait apparaître le caractère incestueux de l'enfant. Il fallait dès lors prévoir une même solution pour la reconnaissance maternelle. En effet, si la mère qui a accouché dans l'anonymat (par exemple en France où le nom de la mère ne doit pas être mentionné dans l'acte de naissance) reconnaît l'enfant après le père, cette reconnaissance révélera le caractère incestueux de l'enfant.

Il faut à ce propos rappeler que la signification ou notification de la reconnaissance d'un enfant n'a pas d'effet rétroactif.

M. Bourgeois et Mme Goor-Eyben défendent un sous-amendement (n° 40, *Doc. n° 378/10*) visant à ajouter après les termes « acte de naissance », les termes « où à défaut de cet acte » pour permettre à la mère de reconnaître l'enfant si aucun acte de naissance n'a été dressé.

M. Mottard estime que ce sous-amendement est superflu. En effet, l'hypothèse envisagée par l'amendement du Gouvernement, à savoir le fait que le nom de la mère n'est pas mentionné dans l'acte de naissance, équivaut à l'absence d'acte de naissance.

Pour M. Bourgeois, ce sous-amendement vise à éviter une interprétation restrictive de l'article 313 par les officiers de l'état civil. A défaut de jurisprudence en cette matière, il est à craindre qu'ils considèrent que l'absence d'acte de naissance n'étant pas prévue par l'article 313, la mère ne peut reconnaître son enfant dans une telle hypothèse.

Le professeur Vieujean souligne que le sous-amendement de M. Bourgeois et de Mme Goor-Eyben correspond à la formulation de l'article 314.

M. Bourgeois et Mme Goor-Eyben introduisent un deuxième sous-amendement (n° 41, *Doc. n° 378/10*) visant à ajouter au § 3 de l'article 313, deuxième alinéa, après les mots « officier de l'état civil », les mots « ou un notaire ».

HOOFDSTUK V

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel VII van het Burgerlijk Wetboek « Vaderschap en afstamming »

Art. 38 (vroeger art. 36).

Artikel 36 vervangt titel VII van Boek I van het Burgerlijk Wetboek door nieuwe bepalingen.

TITEL VII — AFSTAMMING

HOOFDSTUK 1

Vaststelling van de afstamming van moederszijde

Art. 312 van het Burgerlijk Wetboek.

Het voorgestelde artikel 312 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat het kind als moeder de persoon heeft die als zodanig in de akte van geboorte is vermeld.

Dit artikel stoelt op het *mater semper certa est*-beginsel.
Het wordt eenparig aangenomen.

Art. 313 van het Burgerlijk Wetboek.

De Regering stelt een amendement (nr. 20, *Stuk nr. 378/7*) voor om de erkenning door de moeder te verbieden indien daaruit blijkt dat tussen de moeder (en niet « haar », zoals in de tekst van het amendement staat) en de vader een huwelijksbeletsel bestaat waarvan de Koning geen ontheffing kan verlenen.

Artikel 321, zoals het door het ontwerp voorgesteld wordt, verbiedt reeds de erkenning van het vaderschap indien daaruit blijkt dat het kind in bloedschande is verwekt. Derhalve moest in een gelijkaardige oplossing voor de erkenning door de moeder worden voorzien. Indien de moeder anoniem is bevallen (b.v. in Frankrijk, waar de naam van de moeder niet in de geboorteakte moet worden vermeld) en zij het kind erkent nadat het door de vader is erkend, kan daaruit blijken dat het kind in bloedschande is verwekt.

In dat verband moet er worden aan herinnerd dat de kennisgeving of de betekening van de erkenning van een kind geen terugwerkende kracht heeft.

De heer Bourgeois en Mevr. Goor-Eyben verdedigen een subamendement (nr. 40, *Stuk nr. 378/10*) dat ertoe strekt na de woorden « is vermeld » de woorden « of bij ontstentenis van zulk een akte » in te voegen om de moeder in staat te stellen het kind te erkennen indien geen akte van geboorte werd opgesteld.

De heer Mottard acht dit subamendement overbodig. Het amendement van de Regering gaat immers uit van de veronderstelling dat de naam van de moeder niet in de akte van geboorte is vermeld; welnu, dat staat gelijk met het ontbreken van de geboorteakte.

Volgens de heer Bourgeois wil dit subamendement voorkomen dat de ambtenaren van de burgerlijke stand artikel 313 restrictief interpreteren. Zolang er geen rechtspraak ter zake is, kan geveesd worden dat zij ervan uitgaan dat, aangezien artikel 313 niet voorziet in het geval dat er geen geboorteakte bestaat, de moeder in een dergelijk geval haar kind niet kan erkennen.

Professor Vieujeau onderstreept dat het subamendement van de heer Bourgeois en van Mevr. Goor-Eyben strookt met de formulering van artikel 314.

De heer Bourgeois en Mevr. Goor-Eyben dienen een tweede subamendement in (nr. 41, *Stuk nr. 378/10*) ten einde in het tweede lid van § 3 van artikel 313, na de woorden « Belgisch ambtenaar van de burgerlijke stand » de woorden « of een notaris » in te voegen.

Le professeur Vieujean souligne qu'à l'article 319*bis*, le projet de loi ne prévoit qu'une notification par l'officier de l'état civil et non par les notaires pour ne pas les surcharger. Mais ceux-ci paraissent souhaiter d'être investis de cette mission.

La Commission estime que cet ajout est indispensable mais considère toutefois qu'il y a lieu de spécifier en deux endroits du paragraphe, à savoir après l'indication de la compétence de l'officier de l'état civil, que seul un notaire belge est qualifié à cet effet.

Les sous-amendements n°s 40 et 41 (*Doc.* n° 378/10) de Mme Goor-Eyben et de M. Bourgeois sont adoptés à l'unanimité.

L'amendement du Gouvernement (n° 20, *Doc.* 378/7), tel qu'il a été modifié, est adopté à l'unanimité.

Art. 314 du Code civil.

L'article 314 règle l'établissement judiciaire de la filiation maternelle.

Le Gouvernement introduit un amendement (n° 21, *Doc.* n° 378/7) visant à prohiber cette action judiciaire « lorsqu'elle ferait apparaître entre les père et mère un empêchement à mariage dont le Roi ne peut dispenser ».

L'article 325 du projet prohibe déjà l'établissement judiciaire de la filiation paternelle dans un tel cas. Une solution identique doit dès lors être prévue pour l'établissement judiciaire de la filiation maternelle.

Le professeur Vieujean souligne que le Sénat ne s'est pas rendu compte que l'établissement judiciaire de la filiation maternelle pouvait faire apparaître le caractère incestueux de l'enfant parce qu'il se basait sur le fait que la filiation maternelle résultait toujours de l'acte de naissance.

Mais il se peut que la femme accouche à l'étranger (en France, par exemple) dans la clandestinité et que le père reconnaisse en premier lieu l'enfant. Si ultérieurement une action judiciaire était introduite en vue de l'établissement de la filiation maternelle, celle-ci pourrait révéler le caractère incestueux de l'enfant. Il faut dès lors prohiber une telle action judiciaire sauf à dire que la filiation maternelle l'emporte toujours.

Mme Detiège estime que cet amendement du Gouvernement suscite des dangers. En effet, si, en cas d'inceste, le père reconnaît en premier lieu l'enfant, la mère n'a plus aucun droit sur celui-ci.

Le rapporteur estime qu'une telle situation peut se produire mais est exceptionnelle. C'est par exemple le cas d'un père qui a conçu un enfant avec sa fille et que celle-ci accouche en France dans l'anonymat. Si le père reconnaît l'enfant, la fille ne peut plus rien faire. Cette situation résulte du fait que le législateur a voulu protéger l'enfant en lui cachant le fait qu'il est incestueux.

Mme Detiège estime qu'une telle préoccupation est très théorique. Les enfants connaîtront généralement leur origine.

Le professeur Vieujean estime qu'au premier alinéa du texte néerlandais de l'article 314, le mot « of » doit être remplacé par le mot « en »; ce n'est en effet que si la filiation maternelle n'est établie ni par l'acte de naissance ni par voie de reconnaissance, qu'elle peut être établie judiciairement.

La commission accepte unanimement cette correction technique.

Elle décide par ailleurs unanimement de supprimer, au deuxième alinéa du texte français, les termes « identique à ».

Professor Vieujean onderstreept dat het wetsontwerp in artikel 319*bis* slechts een kennisgeving door de ambtenaar van de burgerlijke stand voorschrijft, en niet door een notaris, zulks om deze niet te overbelasten. De notarissen blijken echter zelf met die opdracht te willen worden belast.

De Commissie acht deze toevoeging noodzakelijk. Men is evenwel van oordeel dat er gespecificeerd dient te worden dat ook een Belgisch notaris bevoegd is en dat zulks tweemaal in deze paragraaf vermeld moet worden telkens na het vermelden van de ambtenaar van de burgerlijke stand.

De subamendementen nrs. 40 en 41 (*Stuk* nr. 378/10) van Mevr. Goor-Eyben en de heer Bourgeois, worden eenparig aangenomen.

Het amendement van de Regering (nr. 20, *Stuk* 378/7) wordt eenparig aangenomen.

Art. 314 van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 314 regelt de gerechtelijke vaststelling van de afstamming van moederszijde.

De Regering dient een amendement in (nr. 21, *Stuk* nr. 378/7) om die vordering te verbieden « indien daaruit blijkt dat tussen de moeder en de vader een huwelijksbeletsel bestaat waarvan de Koning geen ontheffing kan verlenen ».

Artikel 325 van het ontwerp verbiedt reeds de gerechtelijke vaststelling van de afstamming van vaderszijde in een dergelijk geval. Bijgevolg moet eenzelfde oplossing worden gevonden voor de gerechtelijke vaststelling van de afstamming van moederszijde.

Professor Vieujean onderstreept dat de Senaat niet heeft ingezien dat de gerechtelijke vaststelling van de afstamming van moederszijde de bloedschendige aard van de afstamming zou kunnen doen blijken, omdat hij ervan uitging dat de afstamming van moederszijde steeds voortvloeit uit de akte van geboorte.

Het kan echter gebeuren dat de vrouw in het buitenland (b.v. in Frankrijk) klandestien bevalt en de vader als eerste het kind erkent. Indien naderhand een vordering wordt ingesteld om de afstamming van moederszijde vast te stellen, zou het bloedschendige karakter van de afstamming aan het licht kunnen komen. Bijgevolg moet een dergelijke rechtsvordering evenzo worden verboden, al dient uiteraard te worden gezegd dat de afstamming van moederszijde steeds primeert.

Mevr. Detiège vindt dat het amendement van de Regering bepaalde gevaren inhoudt. Wanneer de vader in een geval van bloedschande als eerste het kind erkent, heeft de moeder immers geen enkel recht meer op dat kind.

De heer Hermans stelt dat een dergelijke situatie mogelijk is maar toch uitzonderlijk. Dat kan zich voordoen wanneer een vader bij zijn dochter een kind heeft verwekt, en de dochter in Frankrijk klandestien haar kind ter wereld brengt. Indien de vader het kind erkent, kan de dochter niets meer ondernemen. Dat is het gevolg van het feit dat de wetgever het kind heeft willen beschermen door voor hem het feit verborgen te houden dat het in bloedschande is verwekt.

Mevr. Detiège acht die redering wel erg theoretisch. Algemeen genomen zullen de kinderen toch ontdekken van wie zij afstammen.

Professor Vieujean meent dat op de derde regel van het eerste lid van artikel 314 het woord « of » moet vervangen worden door het woord « en ». Het is immers pas wanneer de afstamming van moederszijde noch door de akte van geboorte noch door middel van erkenning is vastgesteld, dat zulks via gerechtelijke weg kan gebeuren.

De commissie aanvaardt eenparig die technische verbetering.

Overigens besluit ze eenparig in het tweede lid van de Franse tekst de woorden « identique à » weg te laten.

Au troisième alinéa, il a été également décidé de remplacer le mot « *beweerde* » par « *vermeende* ». Cette modification vaut également pour les autres articles.

L'amendement du Gouvernement n° 21 est adopté par 6 voix contre une.

L'article 314 tel qu'amendé est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 2

De l'établissement de la filiation paternelle

SECTION 1. — DE LA PRESOMPTION DE PATERNITÉ

Art. 315 du Code civil.

Le texte de l'article 315 établit la présomption de paternité suivante : « L'enfant né pendant le mariage ou dans les 300 jours qui suivent la dissolution ou l'annulation du mariage a pour père le mari ».

Mme Goor-Eyben a déposé un amendement (n° 42, *Doc.* n° 378/10) visant à remplacer dans le texte néerlandais le mot « *man* » par « *echtgenoot* » correspondant au terme français « *mari* ».

L'amendement est adopté à l'unanimité.

L'article 315 tel qu'amendé est adopté à l'unanimité.

Art. 316 du Code civil.

L'article 316 prévoit que la présomption de paternité établie par l'article 315 n'est pas applicable « lorsqu'il ressort d'un jugement déclaratif d'absence que l'enfant est né plus de 300 jours après la disparition du mari ».

L'amendement de Mme Goor-Eyben (n° 39, *Doc.* n° 378/10) vise à ajouter *in limine* de cet article, les mots : « Sans préjudice des droits des tiers de bonne foi ».

Les auteurs justifient leur amendement par le fait qu'un délai assez long peut s'écouler entre l'établissement de la filiation paternelle par le jeu de la présomption de paternité (art. 315 du Code civil) et le jugement déclaratif d'absence. Pendant ce délai, la filiation sera établie sur base de la présomption de paternité de l'article 315. Mais l'enfant peut accomplir en sa qualité de fils du père présumé des actes juridiques avec des tiers. Ces actes seront ultérieurement mis à néant par le jugement déclaratif d'absence rendant inapplicable rétroactivement la présomption de paternité. Il convient dès lors de protéger les tiers de bonne foi en ajoutant *in limine* de l'article 316 les mots « Sans préjudice des droits des tiers de bonne foi ».

Cet amendement est adopté à l'unanimité.

L'amendement de Mme Goor-Eyben (n° 42, *Doc.* n° 378/10) visant à remplacer, dans le texte néerlandais, le mot « *man* » par le terme « *echtgenoot* » est également adopté à l'unanimité.

L'article 316 tel qu'amendé est adopté à l'unanimité.

Art. 317 du Code civil.

L'article 317 reprend les principes de l'ancien article 315, deuxième alinéa, du Code civil. Il établit que si l'enfant naît dans les 300 jours après la dissolution ou l'annulation du mariage de la mère et après le mariage de celle-ci, il a pour père le nouveau mari. Mais si celui-ci conteste la paternité, le précédent mari est tenu pour le père. Cependant ce dernier peut également contester

Tevens wordt besloten om in de Nederlandse tekst van het derde lid het woord « *beweerde* » te vervangen door « *vermeende* ». Deze wijziging geldt ook voor de andere artikelen.

Het amendement van de Regering (nr. 21) wordt met 6 stemmen tegen 1 aangenomen.

Het aldus geamendeerde artikel 314 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2

Vaststelling van de afstamming van vaderszijde

AFDELING 1. — VERMOEDEN VAN VADERSZIJDE

Art. 315 van het Burgerlijk Wetboek.

De tekst van artikel 315 schept volgend vermoeden van vaderschap : « Het kind dat geboren is tijdens het huwelijk of binnen 300 dagen na de ontbinding of de nietigverklaring van het huwelijk, heeft de man tot vader ».

Mevr. Goor-Eyben stelt een amendement voor (nr. 42, *Stuk* nr. 378/10) dat ertoe strekt het woord « *man* » te vervangen door het woord « *echtgenoot* », als equivalent voor het Franse « *mari* ».

Het amendement wordt eenparig aangenomen.

Het aldus geamendeerde artikel 315 wordt eenparig aangenomen.

Art. 316 van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 316 bepaalt dat het vermoeden van vaderschap dat in artikel 315 is vastgesteld, niet van toepassing is « wanneer uit een vonnis van afwezigheidsverklaring blijkt dat het kind geboren is meer dan 300 dagen na de verdwijning van de man ».

Het amendement van Mevr. Goor-Eyben (nr. 39, *Stuk* nr. 378/10) strekt ertoe *in fine* van dit artikel de woorden in te voegen « onverminderd de rechten van de te goeder trouw handelende derden ».

De auteurs verantwoorden hun amendement door het feit dat een vrij lange periode kan verlopen tussen de vaststelling van de afstamming van vaderszijde door het bestaan van het vermoeden van vaderschap (art. 315 van het Burgerlijk Wetboek) en het vonnis van afwezigheidsverklaring. Gedurende die termijn zal de afstamming vastgesteld worden op grond van het vermoeden van vaderschap van artikel 315. Maar het kind kan als afstammeling van de vermoedelijke vader rechtshandelingen stellen tegenover derden. Die handelingen zullen later worden tenietgedaan door het vonnis van afwezigheidsverklaring waardoor het vermoeden van vaderschap met terugwerkende kracht verdwijnt. De derden te goeder trouw moeten dus beschermd worden door *in fine* van artikel 316 de woorden toe te voegen « onverminderd de rechten van de te goeder trouw handelende derden ».

Het amendement wordt eenparig aangenomen.

Het amendement van Mevr. Goor-Eyben (nr. 42, *Stuk* nr. 378/10) dat ertoe strekt het woord « *man* » te vervangen door het woord « *echtgenoot* » wordt eveneens eenparig aangenomen.

Het aldus geamendeerde artikel 316 wordt eenparig aangenomen.

Art. 317 van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 317 neemt de principes over van het vroegere artikel 315, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek. Het bepaalt dat indien het kind geboren is binnen 300 dagen na de ontbinding of de nietigverklaring van het huwelijk van zijn moeder en na een nieuw huwelijk van deze, het de nieuwe echtgenoot tot vader heeft. Wanneer deze laatste evenwel het vaderschap betwist,

sa paternité, laquelle pourrait aussi être supplantée par la reconnaissance d'un tiers.

L'article 317 est adopté à l'unanimité.

Art. 318 du Code civil.

L'article 318 est relatif au désaveu de paternité qui devient la contestation de paternité puisque l'action n'est plus réservée au mari mais appartient également à la mère, à l'enfant et au précédent mari. Cette disposition étend en outre les cas de désaveu par simple déclaration, désaveu actuellement régi par les articles 313, deuxième alinéa, et 314 du Code civil actuel.

§ 3, 3°.

Le § 3, 3°, prévoit que la paternité peut être contestée par simple déclaration « lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après l'autorisation de résidence séparée fondée sur l'article 223 du Code civil ».

M. Bourgeois se demande si la référence à l'article 223 du Code civil est justifiée étant donné qu'en cette matière la jurisprudence est très divergente.

Ainsi certains juges de paix refusent d'appliquer l'article 223 lorsque la réconciliation entre les époux s'avère impossible. En revanche, d'autres appliquent cette mesure pour une durée indéterminée et organisent ainsi une véritable séparation de fait.

Enfin, certains juges prononcent des mesures pour une durée d'un mois renouvelable en demandant chaque fois aux époux de tenter de se réconcilier pendant ce délai. Il n'y a dans ce dernier cas aucune garantie qu'il n'y a pas réunion de fait des époux pendant cette période.

Le professeur Vieujean partage le point de vue de M. Bourgeois sur la jurisprudence des juges de paix concernant l'article 223. Il ajoute cependant que si le juge demande aux époux de se réconcilier, il ne prononcera plus d'autorisation de résidence séparée. L'article 318, § 3, 3°, ne sera dès lors pas applicable.

Il souligne encore que le 3° du § 3 de l'article 318 doit, dans certains cas, être combiné avec le 1° du § 3 de l'article 318. Ainsi, il se peut que l'expiration de l'autorisation de résidence séparée pendant la période légale de la conception soit précédée du procès-verbal soit de conciliation, soit de non-conciliation prévu à l'article 1258 du Code judiciaire relatif à la procédure en divorce pour cause déterminée. La période de la conception est alors couverte par deux décisions judiciaires différentes.

M. Bourgeois introduit un amendement (n° 44, Doc. n° 378/10) visant à remplacer le 3° du § 3 par le texte de l'article 320, 3°, en y ajoutant *in limine*, les mots: « Lorsque l'enfant ». Il faut en effet également permettre la contestation de paternité lorsque l'enfant est né moins de 180 jours depuis que la mesure de résidence séparée a pris fin ou depuis la réunion de fait des époux.

§ 3, 4° et 5°.

Certains membres se demandent quelle est la différence entre les 4° et 5° du § 3 et quel est par conséquent l'intérêt du 5°.

Le professeur Vieujean déclare que le 4° et le 5° du § 3 visent deux situations très différentes.

wordt de vorige echtgenoot geacht de vader te zijn. Laatstgenoemde kan echter eveneens zijn vaderschap betwisten, dat ook door de erkenning door een derde kan worden verdrongen.

Artikel 317 wordt eenparig aangenomen.

Art. 318 van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 318 heeft betrekking op de ontkenning van vaderschap, die een betwisting van vaderschap wordt, aangezien de vordering niet meer voorbehouden is voor de echtgenoot, maar eveneens kan worden ingesteld door de moeder, het kind en de vorige echtgenoot. Door deze bepaling worden eveneens de thans onder de artikelen 313, tweede lid, en 314 van het huidige Burgerlijk Wetboek vallende gevallen van ontkenning van vaderschap door een gewone verklaring uitgebreid.

§ 3, 3°.

Paragraaf 3, 3°, bepaalt dat het vaderschap kan worden betwist door een gewone verklaring « wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen nadat toestemming is gegeven tot een afzonderlijk verblijf op grond van artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek ».

De heer Bourgeois vraagt of die verwijzing naar artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek wel verantwoord is aangezien de rechtspraak in die aangelegenheid zeer uiteenlopend is.

Zo weigeren bepaalde vrederechters artikel 223 toe te passen wanneer de verzoening tussen de echtgenoten onmogelijk blijkt. Andere vrederechters daarentegen passen die maatregel voor onbepaalde tijd toe en scheppen zodoende een echte feitelijke scheiding.

Ten slotte zijn er sommige rechters die maatregelen uitspreken voor de duur van een maand; die periode kan worden verlengd en de rechter vraagt telkens aan de echtgenoten dat ze zouden pogen zich ondertussen te verzoenen. In dit laatste geval is geen waarborg voorhanden dat de echtgenoten gedurende die periode niet feitelijk herenigd waren.

Professor Vieujean deelt het standpunt van de heer Bourgeois inzake de rechtspraak van de vrederechters met betrekking tot artikel 223, doch hij voegt eraan toe dat, indien de rechter de echtgenoten tracht te verzoenen, hij geen toestemming meer zal geven om een afzonderlijk verblijf te hebben. Artikel 318, § 3, 3°, zal derhalve niet van toepassing zijn.

Voorts wijst hij erop dat het 3° van § 3 van artikel 318 in bepaalde gevallen in samenhang dient te worden gelezen met het 1° van § 3 van datzelfde artikel 318. Zo is het mogelijk dat het proces-verbaal van verzoening of van niet-verzoening, dat bedoeld is in artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de echtscheiding op grond van bepaalde feiten, opgesteld werd voor het verstrijken van de toestemming om tijdens de wettelijke periode van verwekking een afzonderlijk verblijf te hebben. In dat geval is de periode van verwekking gedekt door twee verschillende rechterlijke beslissingen.

De heer Bourgeois stelt een amendement voor (nr. 44, *Stuk* nr. 378/10) hetwelk beoogt het 3° van § 3 te vervangen door de tekst van artikel 320, 3°, en *in limine* de woorden « ingeval het kind » te vervangen door de woorden « wanneer het kind ». Men dient immers ook de mogelijkheid te bieden om het vaderschap te betwisten wanneer het kind geboren is minder dan 180 dagen na het verstrijken van de maatregel betreffende het afzonderlijk verblijf of na de feitelijke hereniging van de echtgenoten.

§ 3, 4° en 5°.

Sommige leden informeren naar het verschil tussen het 4° en het 5° van § 3 en bijgevolg naar het belang van het 5°.

Professor Vieujean verklaart dat het 4° en het 5° van § 3 betrekking hebben op twee erg verschillende situaties.

Le 4° vise l'hypothèse où la filiation maternelle ne résulte pas de l'acte de naissance (parce que la femme a, par exemple, accouché en France) mais est établie par voie de reconnaissance ou par le biais d'une action judiciaire. Les circonstances de la naissance étant suspectes, le mari peut contester la paternité de l'enfant par simple déclaration. Sur base de l'article 325 *in fine* du Code civil actuel, le mari doit faire la preuve qu'il n'est pas le père de l'enfant. Si le 4° du § 3 de l'article 318 est adopté, le mari sera cru sur parole.

Le 5° du § 3 de l'article 318 vise le désaveu préventif. Il s'agit du cas où le mari apprend officieusement que sa femme a accouché dans l'anonymat et où il conteste la paternité avant que la filiation maternelle ne soit établie. Il peut en effet craindre d'être décédé au moment où sa femme reconnaîtra l'enfant et, par conséquent, ne plus pouvoir contester la présomption de paternité. Si le mari est cru sur parole lorsqu'il déclare contester à titre préventif la paternité, il doit néanmoins prouver la maternité de sa femme.

En France, la notion de désaveu préventif a été créée sur base des articles 323 et 325 du Code civil. En Belgique, certains jugements l'avaient déjà admise.

M. Van de Velde pose la question de savoir si le 5° est applicable lorsque la femme a accouché à l'étranger dans l'anonymat, mais a vécu avec son mari pendant les 8 mois qui précèdent l'accouchement. S'il n'est pas applicable, la paternité peut-elle néanmoins être contestée par toutes les voies de droit ?

Le professeur Vieujean affirme d'abord que le 5° du § 3 n'est pas applicable puisque le § 3 de l'article 318 prévoit de manière générale que la paternité ne peut être contestée par simple déclaration lorsqu'il y a en réunion de fait des époux au temps de la conception. Mais la contestation de paternité par preuve contraire reste toujours possible (art. 318, § 2).

M. Van de Velde se demande si le § 3 de l'article 318 est applicable dans le cas d'une séparation de fait sans changement d'adresse.

Le professeur Vieujean lui répond que le changement d'adresse ne constitue pas une preuve absolue. Le juge n'est pas lié par les mentions du registre de la population.

M. Mottard introduit un amendement (n° 45, *Doc.* n° 378/10) visant à supprimer le 5° du § 3 de l'article 318. La possibilité de contester une paternité encore inexistante (la filiation maternelle n'étant pas établie, la présomption de paternité ne peut s'appliquer) lui paraît dénuée de toute signification.

Elle est en outre contraire à l'article 18 du Code judiciaire qui requiert l'existence d'un intérêt né et actuel. Comment peut-il exister en l'espèce alors que la présomption de paternité n'existe pas et que l'enfant n'est même peut-être pas né viable ?

Le professeur Vieujean souligne que la jurisprudence exige uniquement l'existence d'un intérêt sérieux pour intenter une action mais que cet intérêt sera établi par la preuve de la maternité de l'épouse. Il ajoute que la contestation de paternité ne pourra se faire que si l'enfant est viable.

M. Mottard estime de toute manière que le 5° du § 3 de l'article 318 est mal rédigé et qu'il faudrait préciser que la naissance a été dissimulée et que l'acte de naissance ne contient pas le nom de la mère.

M. Moureaux estime que le caractère quasi automatique de cette contestation de paternité est suspect.

In het 4° wordt uitgegaan van de onderstelling dat de afstamming van moederszijde niet uit de geboorteakte af te leiden is (omdat de vrouw b.v. in Frankrijk bevallen is) maar door erkenning of bij rechterlijke beslissing vastgesteld is. Wanneer de geboorte onder verdachte omstandigheden plaatsvond, kan de man door een gewone verklaring betwisten dat hij de vader van het kind is. Op grond van het huidige artikel 325 *in fine*, van het Burgerlijk Wetboek dient de man het bewijs te leveren dat hij niet de vader van het kind is. Wordt het 4° van § 3 van artikel 318 aangenomen, dan zal men hem op zijn woord geloven.

Het 5° van § 3 van artikel 318 heeft betrekking op de preventieve vordering tot ontkenning van vaderschap. Het betreft het geval waarin de echtgenoot op officieuze wijze verneemt dat zijn vrouw anoniem bevallen is en hij het vaderschap betwist voordat de afstamming van moederszijde vaststaat. Hij kan immers vrezen dat hij al dood zal zijn wanneer zijn vrouw het kind zal erkennen, zodat hij niet meer in staat zal zijn het vermoeden van vaderschap te betwisten. De echtgenoot wordt weliswaar op zijn woord geloofd wanneer hij verklaart het vaderschap preventief te betwisten, maar hij moet het bewijs leveren dat zijn vrouw de moeder is.

In Frankrijk werd het begrip preventieve vordering tot ontkenning van vaderschap op grond van de artikelen 323 en 325 van het Burgerlijk Wetboek ingevoerd. In België is het reeds door bepaalde vonnissen aanvaard.

De heer Van de Velde vraagt of het 5° toepassing vindt wanneer de vrouw in den vreemde anoniem bevallen is doch gedurende de aan de bevalling voorafgaande 8 maanden met haar man heeft samengeleefd. Kan, indien dat punt niet van toepassing is, het vaderschap niettemin met alle wettelijke middelen worden betwist ?

Professor Vieujean stelt in de eerste plaats dat het 5° van § 3 geen toepassing vindt aangezien § 3 van artikel 318 als algemene regel bepaalt dat het vaderschap niet betwist kan worden door middel van een gewone verklaring wanneer de echtgenoten ten tijde van de verwekking feitelijk herenigd waren. Doch de betwisting van het vaderschap door het leveren van het tegenbewijs blijft te allen tijde mogelijk (art. 318, § 2).

De heer Van de Velde vraagt of § 3 van artikel 318 toepasselijk is in geval van feitelijke scheiding zonder adresverandering.

Professor Vieujean antwoordt daarop dat een verandering van adres geen onomstootbaar bewijs is. Voor de rechter zijn de vermeldingen in het bevolkingsregister niet bindend.

De heer Mottard dient een amendement (nr. 45, *Stuk* nr. 378/10) in tot weglating van het 5° van § 3 van artikel 318. De mogelijkheid om een nog niet bestaand vaderschap te betwisten (aangezien de afstamming van moederszijde niet vaststaat, kan het vermoeden van vaderschap geen toepassing vinden) lijkt hem volslagen absurd.

Bovendien is zulks in strijd met artikel 18 van het Gerechtelijk Wetboek volgens hetwelk het belang een reeds verkregen en dadelijk belang moet zijn. Hoe kan dat in dit geval aangezien het vermoeden van vaderschap niet bestaat en het kind misschien niet eens levensvatbaar zal zijn ?

Professor Vieujean wijst erop dat de rechtspraak enkel en alleen het bestaan van een ernstig belang vereist om een rechtsvordering te kunnen instellen doch dat belang zal worden vastgesteld door het leveren van het bewijs dat de echtgenote de moeder is. Hij voegt eraan toe dat de betwisting van vaderschap slechts mogelijk zal zijn mits het kind levensvatbaar is.

De heer Mottard meent dat het 5° van § 3 van artikel 318 hoe dan ook slecht opgesteld is en dat zou moeten worden bepaald dat de geboorte verborgen gehouden werd en de akte van geboorte de naam van de moeder niet bevat.

De heer Moureaux vindt het vrijwel automatisch karakter van die betwisting van vaderschap verdacht.

Le professeur Vieujean rappelle qu'en vertu du premier alinéa du § 3, cette contestation de paternité par simple déclaration ne s'applique pas si l'enfant a la possession d'état à l'égard des deux époux ou s'il y a eu réunion de fait de ceux-ci au temps de la conception.

L'amendement de M. Mottard (n° 45) est rejeté par 5 voix contre 2 et 1 abstention.

L'amendement de M. Bourgeois (n° 44) est adopté à l'unanimité.

L'article 318 tel qu'amendé est adopté par 6 voix contre 2.

SECTION 2 — DE LA RECONNAISSANCE

Art. 319 du Code civil.

A. SUBORDINATION DE LA RECONNAISSANCE PATERNELLE A UN CONSENTEMENT

1) De la mère ou de l'enfant.

Le professeur Vieujean brosse d'abord un tableau de la législation en cette matière dans les pays voisins. En Allemagne, la reconnaissance de paternité est annulable si l'enfant ou son représentant légal ne l'accepte pas dans les six mois; mais le père peut obtenir une déclaration judiciaire de paternité.

Aux Pays-Bas, le régime est celui du matriarcat total, la mère donne ou refuse son consentement et le père ne dispose même pas d'un recours.

En Grande-Bretagne, il n'existe pas de reconnaissance de paternité mais une inscription du nom du père dans les registres de l'état civil qui est similaire et ne peut se faire sans le consentement de la mère.

Le professeur fait ensuite l'historique des solutions envisagées lors des travaux de la commission du Sénat relatif à l'article 319. Une première suggestion, non retenue, avait été d'insérer une disposition visant à soumettre au consentement de la mère la reconnaissance par le père d'un enfant dont la conception résulte d'un viol (*Doc. Sénat n° 904/2, 1984-1985, p. 58*). Il a ensuite été question de prévoir un délai de trois mois avant que la reconnaissance paternelle ne produise ses effets: avant l'expiration de ce terme, la mère pouvait faire opposition à la reconnaissance (p. 61). La commission a ensuite retenu le principe du droit d'opposition préventif pour la mère (p. 64). Les partisans du consentement préalable de la mère voulaient avant tout éviter que celle-ci soit forcée d'engager une procédure.

Au cours des travaux, il avait également été question d'établir une distinction selon que la reconnaissance aurait lieu ou non dans un délai de trois ans à partir de la naissance: avant trois ans, la reconnaissance par le père devait d'emblée être considérée comme acquise; passé ce délai, le consentement préalable de la mère devait être requis (p. 63).

Si l'on considère que la solution retenue à l'article 319, à savoir le consentement préalable de la mère et, en cas de refus, une possibilité de recours du père devant le juge, ne réserve pas un traitement égal aux deux sexes, il serait possible d'imaginer une procédure parfaitement symétrique pour les parents: si le père reconnaissait l'enfant avant la mère, il devrait alors donner son consentement à la reconnaissance ultérieure de l'enfant par la mère.

Le professeur Vieujean attire enfin l'attention de la commission sur le fait qu'amender l'article 319 implique que soit aussi amendé l'article 330. Dans la perspective de l'article 319 tel qu'il figure dans le projet transmis par le Sénat, la femme qui a donné son consentement à la reconnaissance par le père, ne peut par la suite contester cette reconnaissance sur base de l'article 330.

Professor Vieujean herinnert eraan dat, krachtens het eerste lid van § 3, de vordering tot betwisting van vaderschap door een gewone verklaring niet gegrond zal worden verklaard indien het kind ten aanzien van beide echtgenoten bezit van staat heeft of dezen ten tijde van de verwekking feitelijk herenigd waren.

Het amendement van de heer Mottard (nr. 45) wordt verworpen met 5 tegen 2 stemmen en 1 onthouding.

Het amendement van de heer Bourgeois (nr. 44) wordt eenparig aangenomen.

Het geamendeerde artikel 318 wordt aangenomen met 6 tegen 2 stemmen.

AFDELING 2 — ERKENNING

Art. 319 van het Burgerlijk Wetboek.

A. ONDERGESCHIKTHEID VAN DE ERKENNING DOOR DE VADER AAN DE TOESTEMMING

1) Van de moeder of het kind.

Professor Vieujean geeft eerst een overzicht van de desbetreffende wetgeving in onze buurlanden. In Duitsland kan de erkenning van het vaderschap worden vernietigd indien het kind of zijn wettige vertegenwoordiger er niet binnen zes maanden in toestemt; de vader kan evenwel van de rechtbank een verklaring van vaderschap krijgen.

Nederland heeft een matriarchaal bestel: de moeder geeft of weigert haar toestemming zonder dat de vader daartegen enig verweer heeft.

In Groot-Brittannië bestaat geen erkenning van het vaderschap maar wel een inschrijving van de naam van de vader in de bevolkingsregisters, wat gelijkaardige gevolgen heeft en niet kan gebeuren zonder toestemming van de moeder.

Professor Vieujean geeft dan een overzicht van de oplossingen die in de Senaatscommissie in verband met artikel 319 onder ogen werden genomen. Volgens een eerste, niet aangehouden voorstel, zou een bepaling worden ingevoegd die ertoe strekte de erkenning door de vader van een kind dat ingevolge een verkrachting is verwekt, afhankelijk te maken van de toestemming van de moeder (*Stuk Senaat nr. 904/2, 1984-1985, blz. 58*). Dan werd gedacht aan een termijn van drie maanden vóór de erkenning door de vader uitwerking krijgt; de moeder zou vóór het verstrijken van die termijn tegen de erkenning verzet kunnen doen (blz. 61). De commissie hield het vervolgens bij het recht op preventief verzet door de moeder (blz. 64). De voorstanders van de voorafgaande toestemming van de moeder wensten vooral te vermijden dat deze gedwongen zou worden een procedure in te stellen.

Er werd in de loop van de werkzaamheden ook aan gedacht een onderscheid te maken naargelang de erkenning al dan niet binnen een termijn van drie jaar na de geboorte zou plaatshebben; binnen drie jaar zou erkenning door de vader zonder meer worden toegestaan, maar na die termijn zou de voorafgaande toestemming van de moeder vereist zijn (blz. 63).

Ofschoon de uiteindelijk in artikel 319 vastgelegde oplossing, nl. voorafgaande toestemming van de moeder en, in geval van weigering, mogelijkheid voor de vader om zich tot de rechter te wenden, de beide geslachten niet op gelijke voet behandelt, is nochtans een volledig gelijklopende procedure voor beide ouders denkbaar: als de vader het kind vóór de moeder erkent, zou hij zijn toestemming moeten geven voor de latere erkenning van het kind door de moeder.

Professor Vieujean wijst de commissie erop dat een wijziging van artikel 319 ook de wijziging van artikel 330 noodzakelijk maakt. Volgens artikel 319, zoals het in het door de Senaat overgezonden ontwerp staat, kan de vrouw die in de erkenning door de vader heeft toegestemd, nadien die erkenning niet meer betwisten op grond van artikel 330.

M. Moureaux définit les deux lignes directrices de l'amendement n° 15 (*Doc.* n° 378/6) dont M. Mottard et lui-même sont les auteurs. Il s'agit essentiellement d'éviter toute discrimination entre la reconnaissance maternelle et la reconnaissance paternelle en permettant au père de reconnaître l'enfant sans devoir obtenir le consentement de la mère. Seul l'accord de l'enfant est requis lorsqu'il est âgé de plus de 18 ans en vue d'aligner cet âge sur celui, futur et probable, de la majorité.

Le texte du projet de loi privilégie la reconnaissance maternelle, puisqu'elle peut être établie de plein droit, alors que la reconnaissance paternelle ne peut être établie qu'avec le consentement de la mère.

M. Mottard fait observer que le texte du projet fait courir à la Belgique le risque de se voir sanctionner une nouvelle fois par la Cour européenne des droits de l'homme sur la base des articles 8 et 14 de la Convention européenne des droits de l'homme.

Il insiste sur le caractère discriminatoire de la procédure judiciaire prévue pour la reconnaissance paternelle : c'est une procédure longue, coûteuse et lourde. Les cas où la tentative de conciliation prévue à l'article 319, § 3, troisième alinéa, aboutira ne seront vraisemblablement pas légion. On peut donc s'attendre à ce que les causes de ce type soient presque systématiquement renvoyées au tribunal de première instance.

Le jugement étant susceptible d'appel, la procédure de reconnaissance de l'enfant pourrait donc bien durer au total trois, voire quatre ans. En outre, la durée n'est pas le seul aspect négatif. Parce qu'elle est conflictuelle, la procédure crée un climat malsain pour l'enfant.

Enfin, il arrivera, qu'un père découragé ou effrayé par le coût de la procédure, renonce à exercer ses droits. Le texte du projet risque donc de priver de fait certains pères de leurs droits. Le seul moyen d'éviter ces différents problèmes est d'inverser le mécanisme et de permettre au père de reconnaître son enfant, la mère pouvant ultérieurement contester cette reconnaissance sur base de l'article 330.

M. Van de Velde s'explique sur les amendements qu'il a introduits (n°s 11 à 14, *Doc.* n° 378/5) et qui se basent sur les amendements présentés au Sénat par les sénateurs Herman-Michielsen et Reynders (*Doc.* Senaat, n° 904/5, 1984-1985). Ils visent également à supprimer le consentement préalable de la mère à la reconnaissance paternelle. Seul l'accord de l'enfant est requis s'il a quinze ans accomplis. Mais à la différence de l'amendement de MM. Moureaux et Mottard, ils prévoient que « Dans les trois mois de la notification de la reconnaissance, la mère à qui elle a été faite peut, par simple requête, demander au tribunal de première instance du domicile de l'enfant d'annuler la reconnaissance. Le tribunal l'annule s'il est prouvé que le défendeur n'est pas le père de l'enfant ou que la reconnaissance est faite à l'encontre des intérêts de celui-ci ».

∴

En ce qui concerne l'amendement de MM. Mottard et Moureaux, le professeur Vieujean estime qu'il faudrait prévoir que la reconnaissance de l'enfant n'est recevable que moyennant son consentement préalable non seulement s'il a plus de 18 ans mais également s'il s'agit d'un mineur émancipé.

A la suite de cette suggestion, MM. Mottard et Moureaux introduisent un sous-amendement (n° 48, 1), *Doc.* n° 378/12) visant à remplacer les mots « de plus de 18 ans » par les mots « de plus de 15 ans ».

De heer Moureaux verduidelijkt de twee krachtlijnen van amendement nr. 15 (*Stuk* nr. 378/6) dat hij samen met de heer Mottard heeft ingediend. Het komt er vooral op aan discriminatie tussen erkenning door de moeder en erkenning door de vader te vermijden door toe te staan dat de vader het kind kan erkennen zonder daartoe de toestemming van de moeder te moeten krijgen. Alleen de toestemming van het kind is vereist wanneer het meer dan 18 jaar oud is, dit laatste ten einde die leeftijd in overeenstemming te brengen met wat later waarschijnlijk de leeftijd voor de meerderjarigheid zal zijn.

Volgens de tekst van het wetsontwerp wordt echter de erkenning door de moeder bevoorrecht aangezien die van rechtswege kan gebeuren, terwijl voor erkenning door de vader de toestemming van de moeder vereist is.

De heer Mottard wijst op het gevaar dat België ingevolge die nieuwe tekst andermaal door het Europese Hof voor de rechten van de mens wordt veroordeeld op grond van de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

Hij onderstreept het discriminerende karakter van de gerechtelijke procedure voor de erkenning door de vader : het is een lange, logge en dure procedure. De gevallen waarin de bij artikel 319, § 3, derde lid, bedoelde poging tot verzoening slaagt, zullen waarschijnlijk niet talrijk zijn. Zaken van die aard zullen dan ook naar alle verwachting bijna stelselmatig naar de rechtbank van eerste aanleg worden verwezen.

Daar tegen de uitspraak beroep kan worden ingesteld, kan de behandeling van de erkenning van een kind allicht drie of zelfs vier jaar aanslepen. Maar dat is niet de enige negatieve kant van de zaak : de hele conflictsituatie van de procedure schept voor het kind een ongezonde sfeer.

Ten slotte zal het vaak voorkomen dat een vader zich laat afschrikken door de kosten van de procedure en bij voorbaat van de uitoefening van zijn rechten afziet. Met de tekst van het ontwerp kunnen dus sommige vaders feitelijk van hun rechten worden beroofd. De enige mogelijkheid om die moeilijkheden te voorkomen is de regeling om te keren en de vader toe te laten zijn kind te erkennen, waarbij de moeder die erkenning nadien op grond van artikel 330 kan betwisten.

De heer Van de Velde geeft toelichting bij zijn amendementen (nrs. 11 tot 14, *Stuk* Senaat nr. 378/5) die steunen op de amendementen die in de Senaat werden ingediend door de senatoren Herman-Michielsen en Reynders (*Stuk* nr. 904/5, 1984-1985). Zij strekken er eveneens toe de voorafgaande toestemming van de moeder tot de erkenning door de vader af te schaffen. Alleen de toestemming van het kind is vereist als het ten volle 15 jaar oud is. Maar in tegenstelling met het amendement van de heren Moureaux en Mottard bepalen zijn amendementen dat de moeder aan wie de kennisgeving is gedaan, « binnen drie maanden te rekenen van de kennisgeving van de erkenning bij geveren verzoekschrift de vernietiging van de erkenning kan vorderen van de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van het kind. De rechtbank vernietigt de erkenning indien het bewijs wordt geleverd dat de verweerder niet de vader van het kind is, of dat de erkenning in strijd met de belangen van het kind is geschied ».

∴

Wat het amendement van de heren Mottard en Moureaux betreft, dient volgens professor Vieujean te worden bepaald dat erkenning van een kind met diens voorafgaande toestemming niet alleen ontvankelijk is wanneer het meer dan 18 jaar oud is, maar ook wanneer het om een ontvoogde minderjarige gaat.

Daarop dienen de heren Mottard en Moureaux een subamendement (nr. 48, 1), *Stuk* nr. 378/12) in, dat ertoe strekt de woorden « 18 jaar » te vervangen door de woorden « 15 jaar ».

M. Moureaux définit les deux lignes directrices de l'amendement n° 15 (*Doc.* n° 378/6) dont M. Mottard et lui-même sont les auteurs. Il s'agit essentiellement d'éviter toute discrimination entre la reconnaissance maternelle et la reconnaissance paternelle en permettant au père de reconnaître l'enfant sans devoir obtenir le consentement de la mère. Seul l'accord de l'enfant est requis lorsqu'il est âgé de plus de 18 ans en vue d'aligner cet âge sur celui, futur et probable, de la majorité.

Le texte du projet de loi privilégie la reconnaissance maternelle, puisqu'elle peut être établie de plein droit, alors que la reconnaissance paternelle ne peut être établie qu'avec le consentement de la mère.

M. Mottard fait observer que le texte du projet fait courir à la Belgique le risque de se voir sanctionner une nouvelle fois par la Cour européenne des droits de l'homme sur la base des articles 8 et 14 de la Convention européenne des droits de l'homme.

Il insiste sur le caractère discriminatoire de la procédure judiciaire prévue pour la reconnaissance paternelle : c'est une procédure longue, coûteuse et lourde. Les cas où la tentative de conciliation prévue à l'article 319, § 3, troisième alinéa, aboutira ne seront vraisemblablement pas légion. On peut donc s'attendre à ce que les causes de ce type soient presque systématiquement renvoyées au tribunal de première instance.

Le jugement étant susceptible d'appel, la procédure de reconnaissance de l'enfant pourrait donc bien durer au total trois, voire quatre ans. En outre, la durée n'est pas le seul aspect négatif. Parce qu'elle est conflictuelle, la procédure crée un climat malsain pour l'enfant.

Enfin, il arrivera, qu'un père découragé ou effrayé par le coût de la procédure, renonce à exercer ses droits. Le texte du projet risque donc de priver de fait certains pères de leurs droits. Le seul moyen d'éviter ces différents problèmes est d'inverser le mécanisme et de permettre au père de reconnaître son enfant, la mère pouvant ultérieurement contester cette reconnaissance sur base de l'article 330.

M. Van de Velde s'explique sur les amendements qu'il a introduits (n°s 11 à 14, *Doc.* n° 378/5) et qui se basent sur les amendements présentés au Sénat par les sénateurs Herman-Michielsen et Reynders (*Doc.* Senaat, n° 904/5, 1984-1985). Ils visent également à supprimer le consentement préalable de la mère à la reconnaissance paternelle. Seul l'accord de l'enfant est requis s'il a quinze ans accomplis. Mais à la différence de l'amendement de MM. Moureaux et Mottard, ils prévoient que « Dans les trois mois de la notification de la reconnaissance, la mère à qui elle a été faite peut, par simple requête, demander au tribunal de première instance du domicile de l'enfant d'annuler la reconnaissance. Le tribunal l'annule s'il est prouvé que le défendeur n'est pas le père de l'enfant ou que la reconnaissance est faite à l'encontre des intérêts de celui-ci ».

..

En ce qui concerne l'amendement de MM. Mottard et Moureaux, le professeur Vieujean estime qu'il faudrait prévoir que la reconnaissance de l'enfant n'est recevable que moyennant son consentement préalable non seulement s'il a plus de 18 ans mais également s'il s'agit d'un mineur émancipé.

A la suite de cette suggestion, MM. Mottard et Moureaux introduisent un sous-amendement (n° 48, 1), *Doc.* n° 378/12) visant à remplacer les mots « de plus de 18 ans » par les mots « de plus de 15 ans ».

De heer Moureaux verduidelijkt de twee krachtlijnen van amendement nr. 15 (*Stuk* nr. 378/6) dat hij samen met de heer Mottard heeft ingediend. Het komt er vooral op aan discriminatie tussen erkenning door de moeder en erkenning door de vader te vermijden door toe te staan dat de vader het kind kan erkennen zonder daartoe de toestemming van de moeder te moeten krijgen. Alleen de toestemming van het kind is vereist wanneer het meer dan 18 jaar oud is, dit laatste ten einde die leeftijd in overeenstemming te brengen met wat later waarschijnlijk de leeftijd voor de meerderjarigheid zal zijn.

Volgens de tekst van het wetsontwerp wordt echter de erkenning door de moeder bevoorrecht aangezien die van rechtswege kan gebeuren, terwijl voor erkenning door de vader de toestemming van de moeder vereist is.

De heer Mottard wijst op het gevaar dat België ingevolge die nieuwe tekst andermaal door het Europese Hof voor de rechten van de mens wordt veroordeeld op grond van de artikelen 8 en 14 van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

Hij onderstreept het discriminerende karakter van de gerechtelijke procedure voor de erkenning door de vader : het is een lange, logge en dure procedure. De gevallen waarin de bij artikel 319, § 3, derde lid, bedoelde poging tot verzoening slaagt, zullen waarschijnlijk niet talrijk zijn. Zaken van die aard zullen dan ook naar alle verwachting bijna stelselmatig naar de rechtbank van eerste aanleg worden verwezen.

Daar tegen de uitspraak beroep kan worden ingesteld, kan de behandeling van de erkenning van een kind allicht drie of zelfs vier jaar aanslepen. Maar dat is niet de enige negatieve kant van de zaak : de hele conflictsituatie van de procedure schept voor het kind een ongezonde sfeer.

Ten slotte zal het vaak voorkomen dat een vader zich laat afschrikken door de kosten van de procedure en bij voorbaat van de uitoefening van zijn rechten afziet. Met de tekst van het ontwerp kunnen dus sommige vaders feitelijk van hun rechten worden beroofd. De enige mogelijkheid om die moeilijkheden te voorkomen is de regeling om te keren en de vader toe te laten zijn kind te erkennen, waarbij de moeder die erkenning nadien op grond van artikel 330 kan betwisten.

De heer Van de Velde geeft toelichting bij zijn amendementen (nrs. 11 tot 14, *Stuk* Senaat nr. 378/5) die steunen op de amendementen die in de Senaat werden ingediend door de senatoren Herman-Michielsens en Reynders (*Stuk* nr. 904/5, 1984-1985). Zij strekken er eveneens toe de voorafgaande toestemming van de moeder tot de erkenning door de vader af te schaffen. Alleen de toestemming van het kind is vereist als het ten volle 15 jaar oud is. Maar in tegenstelling met het amendement van de heren Moureaux en Mottard bepalen zijn amendementen dat de moeder aan wie de kennisgeving is gedaan, « binnen drie maanden te rekenen van de kennisgeving van de erkenning bij gewoon verzoekschrift de vernietiging van de erkenning kan vorderen van de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van het kind. De rechtbank vernietigt de erkenning indien het bewijs wordt geleverd dat de verweerder niet de vader van het kind is, of dat de erkenning in strijd met de belangen van het kind is geschied ».

..

Wat het amendement van de heren Mottard en Moureaux betreft, dient volgens professor Vieujean te worden bepaald dat erkenning van een kind met diens voorafgaande toestemming niet alleen ontvankelijk is wanneer het meer dan 18 jaar oud is, maar ook wanneer het om een ontvoogde minderjarige gaat.

Daarop dienen de heren Mottard en Moureaux een subamendement (nr. 48, 1), *Stuk* nr. 378/12) in, dat ertoe strekt de woorden « 18 jaar » te vervangen door de woorden « 15 jaar ».

En ce qui concerne l'amendement n° 13 de M. Van de Velde, le professeur Vieujean déclare qu'au remplacement du mot « consentements » par le mot « consentement » doit s'ajouter le remplacement des mots « les personnes » (art. 319, § 3, troisième alinéa) par les mots « la personne ». Il propose en outre de fusionner le § 3bis de l'amendement n° 14 et le § 4 de l'article 319, qui ont un contenu fort semblable.

..

Le Secrétaire d'Etat explique pourquoi il lui semble inopportun d'admettre les amendements de MM. Mottard et Moureaux ainsi que celui de M. Van de Velde.

L'amendement de MM. Mottard et Moureaux remet en question un problème largement débattu en Commission du Sénat et pour lequel un groupe de travail restreint avait même été constitué.

Dans la justification de leur amendement, ses auteurs font valoir que ce qu'ils souhaitent modifier n'a été admis en Commission du Sénat que par une « très courte majorité ». S'il est bien exact que la Commission du Sénat s'est prononcée par 9 voix contre 8 en faveur du consentement préalable de la mère, il faut cependant remarquer que c'est à l'unanimité des 12 membres présents qu'elle a, en fin de discussion de l'article 319, adopté cet article. Elle a ainsi approuvé l'économie générale de cette nouvelle disposition.

Lors de la discussion de l'article 319 en Commission du Sénat, il a déjà été répondu à l'argument développé par les auteurs de l'amendement (le risque d'atteinte à la Convention des Droits de l'Homme par la différenciation entre l'établissement de la filiation paternelle et de la filiation maternelle, cette dernière n'impliquant pas de consentements préalables). Il a été fait remarquer que l'on ne pouvait parler de « discrimination » dès lors que le seul intérêt qui justifiait la différence de régime était l'intérêt de l'enfant. Il a été également fait remarquer que l'on pouvait tout aussi bien parler de « discrimination » pour l'établissement de la filiation d'un enfant né hors du mariage, compte tenu du principe *mater semper certa est* qui permet l'établissement immédiat de la filiation maternelle.

Il faut souligner enfin que, de toutes façons, le refus de consentement de la mère de l'enfant mineur ne fera pas obstacle à une reconnaissance de l'enfant majeur par le père (avec le consentement de l'enfant). Et l'enfant est d'autant plus protégé que la Commission du Sénat a prévu dans l'article 319 un recours en cas de refus de consentement, par simple requête devant le juge de paix en vue de conciliation et, à défaut de conciliation, devant le tribunal de première instance qui statuera en fonction des intérêts de l'enfant.

L'ampleur des discussions en Commission du Sénat prouve que le problème soulevé par le consentement de la mère de l'enfant mineur a été longuement étudié. Il serait peu justifiable de recommencer un débat qui fut tout à fait complet.

Cette même remarque vaut également, souligne le Secrétaire d'Etat, pour l'amendement de M. Van de Velde. D'autant que la Commission du Sénat n'a jamais admis que les éventuels frais de procédure, en cas d'opposition d'une mère célibataire à la reconnaissance de son enfant, soient à la charge de cette dernière.

Le Secrétaire d'Etat tient à donner également lecture à la Commission d'une lettre qui lui a été adressée par le bâtonnier Kirschen et qui insiste sur la nécessité de modifier au plus vite notre législation pour éviter une nouvelle condamnation de l'Etat devant la Cour européenne des Droits de l'Homme à Strasbourg.

In verband met amendement nr. 13 van de heer Van de Velde merkt professor Vieujean op dat de vervanging van het woord « toestemmingen » door het woord « toestemming » gepaard moet gaan met de vervanging van het woord « personen » door het woord « persoon » (art. 319, § 3, derde lid). Hij stelt tevens voor § 3bis van amendement nr. 14 en § 4 van artikel 319, waarvan de inhoud veel gelijkenis vertoont, samen te voegen.

..

De Staatssecretaris legt uit waarom het hem ongepast lijkt de amendementen van de heren Mottard en Moureaux, alsook dat van de heer Van de Velde, aan te nemen.

Het amendement van de heren Mottard en Moureaux doet weer vragen rijzen omtrent een probleem dat reeds uitvoerig is besproken in de Senaatscommissie, en voor hetwelk zelfs een beperkte werkgroep was opgericht.

In de verantwoording van hun amendement, stellen de auteurs dat wat zij willen veranderen, in de Senaatscommissie slechts werd aangenomen met een « zeer nipte meerderheid ». Hoewel het juist is dat de Senaatscommissie zich met 9 tegen 8 stemmen heeft uitgesproken voor de voorafgaande toestemming van de moeder, moet er toch op worden gewezen dat de 12 aanwezige leden na de bespreking van artikel 319, dit artikel eenparig hebben aangenomen. De Senaatscommissie heeft aldus de algemene opzet van deze nieuwe bepaling goedgekeurd.

Tijdens de bespreking van artikel 319 in de Senaatscommissie werd het argument van de auteurs van het amendement reeds weerlegd (gevaar dat het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens wordt geschonden, doordat een onderscheid wordt gemaakt tussen de vaststelling van de afstamming van vaderszijde en de afstamming van moederszijde, aangezien voor deze laatste geen voorafgaande toestemmingen vereist zijn). Er werd op gewezen dat men hier niet kan spreken van « discriminatie », aangezien het enige belang dat de verschillende stelsels rechtvaardigt, het belang van het kind is. Er werd eveneens op gewezen dat men net zo goed zou kunnen spreken van « discriminatie » voor de vaststelling van de afstamming van een buiten het huwelijk geboren kind, gelet op het beginsel *mater semper certa est*, waardoor het mogelijk is de afstamming van moederszijde onmiddellijk vast te stellen.

Ten slotte zij onderstreept dat het feit dat de moeder haar toestemming weigert, hoe dan ook geen hinderpaal vormt voor de erkenning van het meerderjarige kind door de vader (met toestemming van het kind). Het kind wordt bovendien nog beter beschermd doordat de Senaatscommissie in artikel 319 heeft voorzien in een rechtsmiddel wanneer de toestemming wordt geweigerd. In dat geval kan een gewoon verzoekschrift tot de vrederechter worden gericht met het oog op een verzoening, of — bij gebreke van verzoening — tot de rechtbank van eerste aanleg die uitspraak zal doen met inachtneming van de belangen van het kind.

De omvang van de besprekingen in de Senaatscommissie toont aan dat het probleem dat rijst naar aanleiding van de toestemming van de moeder van het minderjarige kind grondig is bestudeerd. Het lijkt moeilijk te verantwoorden dat een bespreking die geheel afgerond was, zou worden overgedaan.

De Staatssecretaris onderstreept dat dezelfde opmerking geldt voor het amendement van de heer Van de Velde. Te meer daar de Senaatscommissie nooit heeft aanvaard dat de eventuele procedurekosten, in geval van verzet van een ongehuwde moeder tegen de erkenning van haar kind, door haar zouden moeten worden gedragen.

De Staatssecretaris stelt er prijs op aan de Commissie een brief van stafhouder Kirschen voor te lezen, waarin wordt aangedrongen op een snelle wijziging van onze wetgeving, om te vermijden dat ons land opnieuw zou worden veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg. De Staatspre-

Le Secrétaire d'Etat souhaite donc que l'examen des articles les plus délicats, à savoir les articles 319 et 319bis ne retardent pas exagérément l'avancement des travaux de la Commission.

∴

Dans le cadre de la discussion de ces différents amendements plusieurs intervenants contestent que les dispositions de l'article 319 aient un caractère discriminatoire.

Mme Merckx-Van Goey estime qu'il faut en fait considérer l'ensemble de cet article. Rien dans l'article 319 n'empêche le père qui veut reconnaître son enfant de le faire. Il est seulement prévu que, pour ce faire, il doit s'adresser à la justice si la mère refuse son consentement. Il n'y a là rien de discriminatoire. Il est d'ailleurs parfaitement normal que l'exigence du consentement préalable de la mère accorde à celle-ci une forme de participation dans la reconnaissance de son enfant, puisque la mère s'est dès la naissance chargée de la responsabilité de l'enfant et des obligations qui en découlent. Elle doit dès lors pouvoir s'exprimer dans l'intérêt de son enfant. Il est également justifié que la procédure soit à la charge du père.

Elle conclut que l'amendement de MM. Mottard et Moureaux, visant à supprimer le consentement préalable de la mère ne doit pas être retenu.

Le rapporteur s'est également interrogé sur le caractère discriminatoire ou non de l'article 319. La conclusion de ses réflexions est que le texte du projet est conforme à l'intérêt de l'enfant. Il se peut en effet qu'après avoir conçu un enfant avec une femme non mariée, un homme la quitte et qu'il s'en aille pendant de nombreuses années à l'étranger. Si, à son tour, il reconnaît l'enfant, cette reconnaissance ne se produit pas nécessairement dans l'intérêt de celui-ci.

Si, comme le proposent MM. Mottard et Moureaux, on inverse le mécanisme, la même procédure très longue et très complexe devrait être affrontée par la mère qui contesterait la reconnaissance et, entre-temps, l'homme qui a reconnu l'enfant en serait légalement le père. Si la mère semble privilégiée par rapport au père, c'est en fait dans l'intérêt de l'enfant. Or, la loi doit protéger la partie la plus faible. Dès lors, M. Hermans ne croit pas que la Belgique puisse être sanctionnée pour les dispositions de l'article 319.

M. Bourgeois rappelle que, si l'article 14 de la Convention européenne des droits de l'homme prohibe les discriminations basées sur le sexe, la race, la couleur, la langue, la religion, les opinions politiques ou toutes autres opinions, l'origine nationale ou sociale, l'appartenance à une minorité nationale, la fortune, la naissance ou toute autre situation, c'est dans le souci de garantir les intérêts de ceux que la Convention vise à protéger.

Comme M. Hermans, M. Bourgeois estime que dans l'article 319 — et c'est là le plus important — l'exigence du consentement préalable de la mère, qui semble privilégier cette dernière, vise à protéger l'intérêt de l'enfant et rencontre dès lors l'objectif de la Convention.

Les situations sont multiples, dans lesquelles la reconnaissance par le père pourrait avoir des conséquences dommageables pour l'enfant et où il est souhaitable que le consentement préalable de la mère soit requis (exemple : reconnaissance par un homme d'une autre race, motifs intéressés). La reconnaissance est également contestable lorsque la mère a assumé seule pendant des années les charges d'éducation de l'enfant ou lorsque la reconnaissance intervient après un viol.

De toute manière, la procédure longue et coûteuse pour le père, que critiquent MM. Mottard et Moureaux, n'intervient que s'il y a contestation entre la mère et l'homme qui veut reconnaître l'enfant. Par conséquent, M. Bourgeois estime que la solution retenue au Sénat n'est pas une mauvaise solution, car elle va dans le sens de ce qui est presque toujours l'intérêt de l'enfant.

taris wenst dan ook dat het onderzoek van de neteligste artikelen, meer bepaald de artikelen 319 en 319bis, het vorderen van de werkzaamheden van de Commissie niet al te zeer zou vertragen.

∴

Bij de behandeling van die amendementen ontkennen verscheidene sprekers dat de bepalingen van artikel 319 discriminerend zouden zijn.

Mevr. Merckx-Van Goey verklaart dat het artikel feitelijk in zijn geheel moet worden gezien. In artikel 319 verhindert niets de vader, die zijn kind wil erkennen, dat ook te doen. Alleen wordt bepaald dat hij daartoe naar de rechter moet gaan als de moeder haar toestemming weigert. Dat is geen discriminatie. Het is trouwens volkomen normaal dat de moeder met de vereiste voorafgaande toestemming betrokken wordt bij de erkenning van haar kind, aangezien zij vanaf de geboorte de verantwoordelijkheid voor het kind en de daaruit voortvloeiende verplichtingen op zich heeft genomen. Zij moet zich dan ook over het belang van haar kind kunnen uitspreken. Voorts is het billijk dat de kosten van de procedure ten laste van de vader zijn.

Zij meent tot besluit dat het amendement van de heren Mottard en Moureaux waarbij de voorafgaande toestemming van de moeder zou worden afgeschaft, niet behoort te worden aangenomen.

De rapporteur, die zich ook heeft afgevraagd of artikel 319 discriminerend is, is tot het besluit gekomen dat de tekst van het ontwerp met het belang van het kind strookt. Het is immers denkbaar dat een man bij een ongehuwde vrouw een kind verwekt, haar daarna verlaat en zich vele jaren in het buitenland ophoudt. Als hij bij zijn terugkeer het kind erkent, gebeurt dat niet noodzakelijk in het belang van dat kind.

Als de regeling wordt omgekeerd, zoals de heren Mottard en Moureaux voorstellen, zou de moeder, die de erkenning betwist, voor dezelfde zeer lange en ingewikkelde procedure staan, terwijl de man die het kind erkende, diens wettige vader zou zijn. Als de moeder blijkbaar bevoorrecht is ten opzichte van de vader, dan is dat in het belang van het kind. De wet moet overigens de zwakste partij beschermen. De heer Hermans meent dan ook niet dat België met de bepalingen van artikel 319 moeilijkheden zou kunnen krijgen.

De heer Bourgeois wijst erop dat artikel 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens discriminatie verbiedt die gebaseerd is op geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status, om de belangen te waarborgen van hen die het Verdrag wil beschermen.

Zoals de heer Hermans, is de heer Bourgeois van oordeel dat in artikel 319 — en dat is juist het belangrijkste — de vereiste voorafgaande toestemming van de moeder, die deze laatste lijkt te bevoordelen, de belangen van het kind wil beschermen, en bijgevolg tegemoetkomt aan het doel van het Verdrag.

Er zijn tal van gevallen waarin de erkenning door de vader nadelige gevolgen voor het kind zou kunnen hebben en waarin het wenselijk is dat de voorafgaande toestemming van de moeder noodzakelijk is (bv. erkenning door een man van een ander ras, eigenbelang). De erkenning is eveneens aanvechtbaar wanneer de moeder gedurende jaren alleen heeft ingestaan voor de opvoeding van het kind of wanneer het om de erkenning gaat van een kind dat ingevolge een verkrachting werd verwekt.

Hoe dan ook, de voor de vader langdurige en kostbare procedure, waar de heren Mottard en Moureaux kritiek op hebben, komt er pas wanneer er betwisting ontstaat tussen de moeder en de man die het kind wil erkennen. Bijgevolg is de heer Bourgeois van oordeel dat de oplossing die de Senaat voorstaat, geen slechte oplossing is, want ze gaat in de zin van wat bijna altijd in het belang van het kind is.

M. Mottard estime que le cas d'un enfant né d'un viol et que son père souhaiterait reconnaître peut être considéré comme une hypothèse d'école.

M. Chevalier ne partage pas les vues des intervenants précédents. La reconnaissance par le père est loin d'être nécessairement contraire à l'intérêt de l'enfant : celui qui désire reconnaître l'enfant ne contracte-t-il pas par là des obligations à l'égard de ce dernier ? L'hypothèse d'une reconnaissance reposant sur des motifs fantaisistes est donc peu vraisemblable. D'autre part, le texte de l'article 319 du projet prévoit une procédure longue et complexe.

A cet égard, M. Van de Velde fait remarquer que l'amendement déposé par MM. Mottard et Moureaux ne prévoit, lui, aucune procédure.

M. Moureaux estime que le texte de l'article 319 du projet peut conduire à favoriser des comportements encore extrêmement marginaux mais qui pourraient se répandre dans le futur. Un courant hyperféministe ne veut-il pas promouvoir la maternité en refusant la paternité ? Il ne s'agit pas d'hypothèses d'école, mais de situations bien réelles de femmes encore très minoritaires pour l'instant, désirant avoir un enfant mais ne souhaitant pas de compagnon. Le texte transmis par le Sénat pourrait encourager la multiplication de ce type de comportement.

Mme Merckx-Van Goey répond que l'article 319 prévoit suffisamment de garanties pour empêcher une opposition discrétionnaire de la mère. Il appartiendra à la justice, si la mère refuse son consentement, de décider si la reconnaissance peut avoir lieu. Mais étant donné que la mère s'est chargée jusqu'ici de l'enfant il n'y a aucune raison pour que la procédure soit à sa charge.

M. Bourgeois partage les vues de l'intervenant précédent. Par ailleurs si une femme désire un enfant en pleine connaissance de cause et veut s'en charger seule, il faut respecter ce choix. Or l'amendement de MM. Mottard et Moureaux rendrait impossible cette liberté de choix.

M. Van de Velde déplore que l'examen de l'article 319 fasse une place trop grande à des cas en fait marginaux : la discussion ne donne-t-elle pas à penser que le père n'aurait souvent d'autre but, en reconnaissant l'enfant, que de nuire à la mère ? En fait, la reconnaissance d'un enfant par son père biologique ou naturel est à considérer *a priori* comme un acte positif et ne peut dès lors avoir aucun caractère répréhensible. La reconnaissance n'implique-t-elle pas que le père se met moralement et financièrement au service de l'enfant ? Si la mère doit avoir la possibilité d'apporter éventuellement la preuve contraire, le simple fait d'avoir mis l'enfant au monde ne lui confère pas pour autant le droit de priver celui-ci de son père véritable. Il importe donc de défendre les droits de la paternité.

M. Bourgeois fait observer qu'en prônant une approche positive de la paternité, les amendements de M. Van de Velde ne résolvent pas le problème de la reconnaissance paternelle pour des motifs intéressés. Or de tels cas sont parfaitement vraisemblables : l'enfant peut avoir fait un héritage ou avoir une profession très rémunératrice — après l'accomplissement d'études payées par la mère. Une ingérence du père par une reconnaissance tardive de l'enfant serait alors à redouter.

M. Van de Velde est d'accord avec les objections soulevées par M. Bourgeois. Cependant, ne reste-t-il pas toujours l'article 330 pour offrir des garanties contre toute reconnaissance inopportune ?

La présidente pense également que l'article 330 du Code civil donnera à la mère la possibilité d'avoir le mot de la fin.

De heer Mottard vindt dat het geval van een vader die een ingevolge een verkrachting verwekt kind wenst te erkennen, als een schoolhypothese mag worden beschouwd.

De heer Chevalier is het niet eens met de vorige sprekers. De erkenning door de vader hoeft helemaal niet strijdig te zijn met de belangen van het kind, verre vandaar; gaat hij die het kind wil erkennen, ten opzichte van dat kind geen verplichtingen aan ? Het is bijgevolg weinig waarschijnlijk dat een erkenning gebeurt om redenen die geen steek houden. Voorts voorziet de tekst van artikel 319 van het ontwerp in een lange en ingewikkelde procedure.

De heer Van de Velde merkt in dat verband op dat het amendement van de heren Mottard en Moureaux geen procedureregels bevat.

De heer Moureaux vindt dat de tekst van artikel 319 van het ontwerp ertoe kan leiden dat tot nog toe zeer uitzonderlijke gedragingen in de hand worden gewerkt, die echter in de toekomst navolging zouden kunnen vinden. Wil een hyperfeministische tendens immers niet het moederschap stimuleren met afwijzing van het vaderschap ? Het gaat hier niet om een schoolhypothese, maar wel degelijk om reële toestanden waarbij vrouwen, die tot nog toe een zeer kleine minderheid vormen, wel een kind wensen maar geen levensgezel. De door de Senaat overgezonden tekst zou dat soort gedrag kunnen aanmoedigen.

Mevr. Merckx-Van Goey antwoordt dat artikel 319 voldoende waarborgen bevat om een discretionair verzet van de moeder te beletten. Wanneer de moeder haar toestemming weigert, zal het gerecht moeten beslissen of de erkenning kan doorgaan. Maar aangezien de moeder tot nu toe de zorg voor het kind op zich heeft genomen, is er geen reden om de procedure te haren laste te leggen.

De heer Bourgeois is het met die zienswijze eens. Wanneer een vrouw met volle kennis van zaken een kind wenst en dat alleen wil opvoeden, moet men die keuze eerbiedigen. Het amendement van de heren Mottard en Moureaux zou die vrijheid van keuze echter onmogelijk maken.

De heer Van de Velde betreurt dat bij het onderzoek van artikel 319 een te grote plaats wordt ingeruimd voor eigenlijk marginale gevallen : wekt de bespreking immers niet de indruk dat de vader met de erkenning van het kind vaak geen ander doel heeft dan de moeder schade te berokkenen ? In feite moet de erkenning van een kind door zijn biologische of natuurlijke vader *a priori* worden beschouwd als een positieve daad, die bijgevolg niets laakbaars kan hebben. Impliceert de erkenning immers niet dat de vader moreel en financieel voor het kind wil instaan ? Hoewel de moeder de mogelijkheid moet hebben in voorkomend geval het bewijs van het tegendeel te leveren, verstrekt het loutere feit dat zij het kind ter wereld heeft gebracht haar daarom nog niet het recht dat kind van zijn werkelijke vader te beroven. Bijgevolg moeten ook de rechten van het vaderschap worden verdedigd.

De heer Bourgeois merkt op dat de amendementen van de heer Van de Velde weliswaar van een positieve kijk op het vaderschap uitgaan, maar dat ze toch het probleem van de erkenning door de vader uit eigenbelang niet oplossen. Nochtans zijn dergelijke gevallen zeer goed denkbaar : het kind kan een erfenis hebben gekregen of kan een zeer winstgevend beroep hebben na voltooiing van door de moeder betaalde studies. Een inmenging van de vader middels een laattijdige erkenning van het kind valt dan immers te vrezen.

De heer Van de Velde is het met de bezwaren van de heer Bourgeois eens. Maar rest er dan niet steeds artikel 330 om waarborgen te bieden tegen een ongewenste erkenning ?

De voorzitter meent eveneens dat artikel 330 van het Burgerlijk Wetboek de moeder de mogelijkheid biedt het laatste woord te hebben.

M. Moureaux estime que, dans les cas cités par M. Bourgeois et qui postulent tous une reconnaissance tardive, l'enfant refusera lui-même l'ingérence du père.

M. Bourgeois conteste que les cas cités par lui soient marginaux : il s'agit en fait de cas qui peuvent être importants. En outre, les dispositions de la loi doivent pouvoir offrir une réponse lorsque des difficultés se présentent. Il importe donc que la procédure soit clairement établie car, en cas de conflit entre l'intérêt de la mère et de l'enfant, d'une part, et celui du père, d'autre part, il appartiendra à la justice de trancher.

∴

La présidente fait observer que tant les dispositions du projet que celles contenues dans les amendements introduits ne prévoient pas le consentement de la mère lorsque l'enfant est majeur ou mineur émancipé. Or, la mère peut être la seule à savoir que l'homme qui désire reconnaître l'enfant n'en est pas le père biologique.

Le professeur Vieujean répond à cette objection en rappelant les possibilités offertes à « tout intéressé » par l'article 330 du Code civil.

2. Consentement de l'épouse.

M. Belmans introduit des amendements (n° 53, 1 et 2 *Doc.* n° 378/13) visant d'une part à compléter le deuxième alinéa du § 3 de l'article 319 par la phrase suivante : « Si celui qui reconnaît l'enfant est marié, le consentement de son épouse est également requis » et d'autre part, à supprimer l'article 319*bis*.

Etant lié à la problématique de la reconnaissance de l'enfant adultérin, la discussion de cet amendement est reprise dans la discussion de l'article 319*bis*.

B. DELAI POUR LA RECONNAISSANCE

Plusieurs membres de la commission s'interrogent sur l'opportunité de limiter dans le temps la possibilité de reconnaissance par le père.

La présidente fait observer à MM. Mottard et Moureaux que l'amendement qu'ils ont introduit ne contient aucune disposition spéciale quant au problème des reconnaissances tardives. Or une reconnaissance tardive peut être inopportune.

M. Mottard envisage alors de modifier son amendement en prévoyant un terme d'un an à partir de la naissance.

Mme Merckx-Van Goey rappelle que, lors de la discussion de ce projet au Sénat, une procédure similaire à celle proposée par MM. Mottard et Moureaux avait originellement été envisagée, assortie d'un délai de trois ans (*Doc. Sénat* n° 904/2, 1984-1985, p. 63), avant que l'on ne décide finalement d'inverser le mécanisme de la reconnaissance par le père en exigeant le consentement préalable de la mère.

Un délai d'un an, comme suggéré par M. Mottard, serait un peu court, car le père peut avoir de bonnes raisons (le fait, par exemple, que son divorce n'a pas été prononcé) pour ne pas reconnaître l'enfant tout de suite après la naissance.

M. Moureaux répond que la fixation d'un délai est toujours arbitraire. Un délai de trois ans lui paraît toutefois raisonnable.

Il dépose, dès lors, avec M. Mottard un sous-amendement (n° 48, 2), *Doc.* n° 378/12) à leur amendement initial complétant l'article 319 par un sixième alinéa qui prévoit que si la reconnaissance est faite plus de trois ans après la naissance de l'enfant, elle sera homologuée par le tribunal de première instance. Celui-ci rejettera la demande d'homologation s'il est prouvé

De heer Moureaux vindt dat het kind in de door de heer Bourgeois geciteerde gevallen, die alle een laattijdige erkenning postuleren, zelf een inmenging van de vader zal weigeren.

De heer Bourgeois is het er niet mee eens dat de door hem aangehaalde gevallen marginaal zijn : het gaat in feite om gevallen die zeer belangrijk kunnen zijn. Bovendien moeten de wetsbepalingen een oplossing kunnen bieden wanneer zich moeilijkheden voordoen. Bijgevolg is het van belang dat de procedure duidelijk vastligt, want wanneer de belangen van de moeder en van het kind enerzijds, en die van de vader anderzijds, in strijd zijn met elkaar, zal het gerecht de zaak moeten beslechten.

∴

De voorzitter merkt op dat de bepalingen van het ontwerp zowel als die van de voorgestelde amendementen niet in de toestemming van de moeder voorzien wanneer het kind een meerderjarige of een ontvoogde minderjarige is. Nochtans kan de moeder de enige zijn die weet of de man die het kind wenst te erkennen, al dan niet de biologische vader is.

Professor Vieujean antwoordt op dat bezwaar met de mogelijkheden die artikel 330 van het Burgerlijk Wetboek aan « iedere belanghebbende » biedt.

2. Toestemming van de echtgenote.

De heer Belmans stelt amendementen voor (nr. 53, 1 en 2 *Stuk* nr. 378/13), hetwelk beoogt enerzijds het tweede lid van § 3 van artikel 319 met de volgende zin aan te vullen : « Indien de erkenner gehuwd is, is ook de toestemming van zijn echtgenote vereist » en anderzijds artikel 319*bis* weg te laten.

Aangezien dat amendement verband houdt met de problemen omtrent de erkenning van het in overspel verwekte kind, zal het worden behandeld bij de bespreking van artikel 319*bis*.

B. TERMIJN VOOR DE ERKENNING

Verscheidene leden vragen zich af of het wel opportuun is de mogelijkheid van een erkenning door de vader in de tijd te beperken.

De voorzitter wijst de heren Mottard en Moureaux erop dat het door hen ingediende amendement geen bijzondere bepalingen bevat met betrekking tot het vraagstuk van de laattijdige erkenningen. Welnu, een laattijdige erkenning kan inopportuun zijn.

De heer Mottard verklaart dat hij overweegt zijn amendement te wijzigen door een termijn van een jaar, te rekenen van de geboorte, op te leggen.

Mevr. Merckx-Van Goey herinnert eraan dat, bij de bespreking van het ontwerp in de Senaat, aanvankelijk gedacht werd aan een procedure die gelijkenis vertoont met die welke door de heren Mottard en Moureaux voorgesteld wordt en waarvoor een termijn van drie jaar zou vastgesteld worden (*Stuk* Senaat nr. 904/2, 1984-1985, blz. 63), voordat men er uiteindelijk toe beslist het mechanisme van de erkenning door de vader om te keren door de voorafgaande toestemming van de moeder te eisen.

Een termijn van één jaar, zoals door de heer Mottard gesuggereerd wordt, zou wel wat kort zijn aangezien de vader deugdelijke redenen (b.v. het feit dat zijn echtscheiding nog niet is uitgesproken) kan hebben om het kind niet dadelijk na de geboorte te erkennen.

De heer Moureaux antwoordt dat de vaststelling van een termijn altijd willekeurig is, doch een termijn van drie jaar komt hem redelijk voor.

Hij stelt derhalve, samen met de heer Mottard, een subamendement (nr. 48, 2), *Stuk* nr. 378/12) voor op hun oorspronkelijk amendement ten einde artikel 319 aan te vullen met een zesde lid waarin bepaald wordt dat indien het kind meer dan drie jaar na de geboorte erkend wordt, die erkenning door de rechtbank van eerste aanleg moet worden gehomologeerd. Die rechtbank zal het

que le demandeur n'est pas le père. A défaut de cette preuve, il devra statuer sur la demande d'homologation en se fondant sur l'intérêt de l'enfant.

C. PROCEDURE DE LA RECONNAISSANCE

Le rapporteur se demande si, en vue d'alléger la procédure, on ne pourrait pas supprimer l'intervention du juge de paix.

M. Bourgeois lui répond qu'il ne verrait personnellement aucune objection à ce que l'on prévoie une autre procédure que celle du projet, s'il est possible d'améliorer celle-ci. Il rappelle toutefois que, si le Sénat a prévu l'intervention du juge de paix, c'est d'une part parce qu'il s'agit là d'un échelon de la justice plus proche des citoyens et donc d'une procédure moins longue et moins onéreuse, et d'autre part afin de rendre possible une discussion entre les parties par leur convocation en chambre du conseil. Le Sénat espérait ainsi entourer la reconnaissance de l'enfant d'une atmosphère de réconciliation. (*Doc. Sénat n° 904/2, 1984-1985, p. 64*).

Le professeur Vieujean éclaire les considérations qui ont amené les sénateurs à prévoir l'intervention du juge de paix : c'est le caractère peu onéreux de la procédure qui a été l'élément déterminant. Certains sénateurs avaient également envisagé la possibilité d'une convocation en chambre du conseil du tribunal de première instance mais cette idée a été rejetée au nom du principe de la publicité des audiences.

Le professeur Vieujean fait ensuite observer que l'on ne peut pas parler de lourdeur dans la procédure prévue à ce premier niveau. En effet, seules deux personnes pourraient être convoquées avec le père lors de la procédure de conciliation : la mère et, éventuellement, l'enfant. En outre, il n'est pas question d'enquête à ce niveau.

D. VOTES

Les amendements de M. Van de Velde (n°s 11 à 14, *Doc. n° 378/5*) sont rejetés par 8 voix contre 2 et 1 abstention.

Les sous-amendements de MM. Mottard et Moureaux (n° 48, *Doc. n° 378/12*) sont rejetés par 4 voix contre 5 et 2 abstentions.

L'amendement de MM. Mottard et Moureaux (n° 15, *Doc. n° 378/6*) est rejeté par 3 voix contre 5 et 3 abstentions.

L'amendement de M. Belmans (n° 53, 1) *Doc. n° 378/13*) est rejeté par 5 voix contre 2 et 3 abstentions.

L'article 319 est adopté par 5 voix et 5 abstentions.

Art. 319bis du Code civil.

A. AMENDEMENT DE M. BOURGEOIS (n° 46, *Doc. n° 378/11*)

M. Bourgeois fait remarquer que le texte transmis par le Sénat n'y a pas fait l'unanimité. Il laisse en effet à l'homme marié toute liberté de reconnaître un enfant issu d'une relation extraconjugale, cette reconnaissance étant purement et simplement notifiée à l'épouse.

L'orateur estime qu'il faut protéger l'institution du mariage et que l'article 319bis du projet, en plaçant l'épouse et la famille légitime devant un fait accompli, ne répond pas à cet objectif.

homologatieverzoek afwijzen indien het bewijs wordt geleverd dat de eiser niet de vader is. Bij gebreke van zodanig bewijs dient zij uitspraak te doen over het homologatieverzoek met inachtneming van het belang van het kind.

C. ERKENNINGSPROCEDURE

De rapporteur vraagt zich af of het, om de procedure te verlichten, niet mogelijk zou zijn de bemoeïing van de vrederechter weg te laten.

De heer Bourgeois antwoordt dat hij geen bezwaar zou hebben tegen een andere procedure dan die waarin het ontwerp voorziet indien het mogelijk is er verbeteringen in aan te brengen. Hij herinnert er evenwel aan dat de Senaat in de bemiddeling van de vrederechter voorzien heeft, enerzijds omdat die rechtsinstantie dichter bij de burger staat en de procedure er minder lang en minder duur is en anderzijds omdat zulks de mogelijkheid biedt tot een discussie tussen de partijen, die in raadkamer worden opgeroepen. De Senaat hoopte dat de erkenning aldus in een geest van verzoening tot stand zou komen (*Stuk Senaat nr. 904/2, 1984-1985, blz. 64*).

Professor Vieujean geeft opheldering omtrent de redenen die de senatoren ertoe gebracht hebben in de bemiddeling van de vrederechter te voorzien. Daarbij was het vrij goedkope karakter van de procedure het doorslaggevend element. Een aantal senatoren hadden ook de mogelijkheid geopperd de partijen in de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg op te roepen, doch uit idee werd verworpen wegens het beginsel van de openbaarheid van de terechtzittingen.

Professor Vieujean merkt vervolgens op dat men de op dit eerste niveau voorgeschreven procedure niet log kan noemen. Bij de verzoeningsprocedure kunnen, samen met de vader, immers slechts twee personen worden opgeroepen : de moeder en eventueel het kind. Bovendien is er geen sprake van een getuigenverhoor op dat niveau.

D. STEMMINGEN

De amendementen van de heer Van de Velde (nrs. 11 tot 14, *Stuk nr. 378/5*) worden verworpen met 8 tegen 2 stemmen en 1 onthouding.

De subamendementen van de heren Mottard en Moureaux (nr. 48, *Stuk nr. 378/12*) worden verworpen met 4 tegen 5 stemmen en 2 onthoudingen.

Het amendement van de heren Mottard en Moureaux (nr. 15, *Stuk nr. 378/6*) wordt verworpen met 3 tegen 5 stemmen en 3 onthoudingen.

Het amendement van de heer Belmans (nr. 53, *Stuk nr. 378/13*) wordt verworpen met 5 tegen 2 stemmen en 3 onthoudingen.

Artikel 319 wordt aangenomen met 5 stemmen en 5 onthoudingen.

Art. 319bis van het Burgerlijk Wetboek.

A. AMENDEMENT VAN DE HEER BOURGEOIS (nr. 46, *Stuk nr. 378/11*)

De heer Bourgeois merkt op dat over de door de Senaat overgezonden tekst in die assemblee geen eenstemmingheid bestond. Naar luid van die tekst staat het een gehuwd man immers volkomen vrij een uit een buitenechtelijke verhouding geboren kind te erkennen waarbij de echtgenote van die erkenning achteraf gewoon in kennis wordt gesteld.

Spreker meent dat het huwelijk als instelling dient te worden beschermd en dat artikel 319bis van het ontwerp niet aan dat oogmerk beantwoordt doordat de echtgenote en het wettige gezin voor een voldongen feit worden geplaatst.

Une première possibilité de protection de l'épouse, et partant, de l'institution du mariage, consisterait à ne permettre à l'époux de reconnaître un enfant né hors mariage que moyennant l'autorisation préalable de l'épouse.

M. Bourgeois déclare que son parti a renoncé à défendre cette possibilité, car il s'avère que, dans beaucoup de cas, l'épouse pourrait ne pas être à même de refuser son consentement : tant des raisons morales que des intérêts matériels (par exemple dans le cas — fréquent — d'un ménage d'indépendants où l'épouse aide le mari) pourraient contraindre l'épouse à donner son autorisation contre son gré.

Une deuxième possibilité a été exprimée par l'amendement introduit au Sénat par Mme Staels-Dompas (*Doc. Sénat* n° 904/3, 1984-1985) qui, s'il ne prévoyait pas le consentement préalable de l'épouse, organisait toutefois au bénéfice de celle-ci un droit de recours contre la reconnaissance par l'époux d'un enfant adultérin.

Comme l'a souligné le Vice-Premier Ministre, cet amendement obligeait le juge à trancher entre des intérêts totalement opposés puisqu'il ne devait pas uniquement se prononcer sur la véracité de la paternité mais également sur l'opportunité de celle-ci.

S'il n'approuve pas les deux solutions précédentes, M. Bourgeois critique néanmoins l'article 319bis du projet pour une double raison.

Tout d'abord, les possibilités de collusion entre la mère et le père présumé, c'est-à-dire l'homme marié qui veut reconnaître l'enfant, sont réelles, car tout homme peut prétendre qu'il est le père biologique de l'enfant. L'article 319bis tel qu'il figure dans le projet ne prévoit pas que soit mise en question l'authenticité de la paternité.

D'autre part, l'épouse qui entend s'opposer à la reconnaissance par son mari, d'un enfant né hors mariage doit engager elle-même, à ses frais, risques et périls, la procédure en contestation prévue à l'article 330, sans pourtant avoir commis aucune faute.

En outre, d'une manière plus générale, il ne faut pas perdre de vue les conséquences de la reconnaissance sur les droits successoraux de l'époux survivant et des enfants issus du mariage.

En réponse à cette double objection, l'amendement (n° 4, *Doc.* n° 378/3) proposé par M. Bourgeois s'articule autour de deux axes :

- une procédure d'homologation de l'acte de reconnaissance est prévue, visant à faire vérifier l'authenticité de la paternité par le tribunal. Il faut souligner que la procédure d'homologation ne comporte que l'examen de l'authenticité biologique de la paternité, et non de l'opportunité de la reconnaissance;
- l'épouse du demandeur est impliquée dans la procédure d'homologation : elle est convoquée devant le tribunal par requête. La possibilité lui est ainsi donnée de faire vérifier l'authenticité de la paternité de son époux par le tribunal.

S'il apparaît que le demandeur est bien le père biologique de l'enfant, la reconnaissance sera homologuée. Cette procédure, estime M. Bourgeois, offre l'avantage de protéger à la fois l'intérêt du père qui souhaite reconnaître l'enfant et celui du mariage toujours existant.

M. Hermans fait observer qu'il ne s'agit pas d'examiner de manière positive la véracité de la paternité. Ce que la partie qui conteste cette revendication devra essayer d'établir, c'est la preuve que le demandeur ne peut pas être le père. Ceci peut être prouvé avec 99 % de certitude. Par contre, il ne peut être prouvé de façon certaine que le demandeur soit bien le père; tout au plus pourra-t-on parler de paternité probable.

Een eerste mogelijkheid tot bescherming van de echtgenote en bijgevolg van het huwelijk als instelling zou erin bestaan dat de echtgenoot een buitenechtelijk kind slechts zou mogen erkennen mits de echtgenote daartoe vooraf haar toestemming geeft.

De heer Bourgeois verklaart dat zijn partij ervan afgezien heeft die mogelijkheid te verdedigen omdat vaak blijkt dat de echtgenote haar toestemming niet kan weigeren: zowel morele als materiële belangen (b.v. in het vaak voorkomende geval van een huwelijk van zelfstandigen waarbij de echtgenote de man helpt) kunnen de echtgenote ertoe dwingen haar toestemming tegen wil en dank te geven.

Een tweede mogelijkheid was verwoord in het amendement dat door Mevr. Staels-Dompas in de Senaat werd ingediend (*Stuk Senaat* nr. 904/3, 1984-1985) en waarbij, ofschoon niet in de voorafgaande toestemming van de echtgenote voorzien werd, haar niettemin het recht werd toegekend om tegen de erkenning door haar man van een in overspel verwekt kind op te komen.

Zoals de Vice-Eerste Minister heeft opgemerkt verplichtte dat amendement de rechter te kiezen tussen volkomen tegenstrijdige belangen, aangezien hij zich niet alleen over de echtheid doch tevens over de opportuniteit van het vaderschap diende uit te spreken.

Ofschoon hij met de twee voorgaande oplossingen niet kan instemmen, brengt de heer Bourgeois niettemin kritiek uit op artikel 319bis van het ontwerp en wel om twee redenen.

In de eerste plaats bestaat er een reële kans dat de moeder en de vermoedelijke vader, d.w.z. de gehuwde man die het kind wil erkennen, onder één hoedje spelen, want de eerste de beste kan beweren de biologische vader van een kind te zijn. Artikel 319bis, zoals het in het ontwerp voorkomt, bepaalt niet dat de echtheid van het vaderschap in twijfel kan worden getrokken.

Bovendien moet de echtgenote die zich tegen de erkenning door haar man van een buitenechtelijk kind wil verzetten, op eigen kosten en risico's zelf de vordering tot betwisting, waarin voorzien is bij artikel 330, instellen ofschoon haar geen schuld kan worden aangewreven.

Bovendien mag men, meer algemeen gezien, niet voorbijgaan aan de gevolgen van de erkenning voor het erfrecht van de langstlevende echtgenoot en van de uit het huwelijk geboren kinderen.

Om dat dubbele bezwaar op te vangen is het door de heer Bourgeois voorgestelde amendement (nr. 4, *Stuk* nr. 378/3) rond twee krachtlijnen opgebouwd :

- er wordt voorzien in een homologatie van de akte van erkenning waarbij de bedoeling voorziet dat de rechtbank de echtheid van het vaderschap nagaat. Hierbij zij aangestipt dat de homologatieprocedure slechts een onderzoek naar de biologische echtheid van het vaderschap inhoudt en niet naar de opportuniteit van de erkenning;
- de echtgenote van de verzoeker wordt bij de homologatieprocedure betrokken : zij wordt bij verzoekschrift voor de rechtbank opgeroepen. Aldus krijgt zij de mogelijkheid om de echtheid van het vaderschap van haar echtgenoot door de rechtbank te doen onderzoeken.

Indien blijkt dat de verzoeker wel degelijk de biologische vader van het kind is, wordt de erkenning gehomologeerd. Volgens de heer Bourgeois biedt die procedure het voordeel dat ze tegelijkertijd de belangen van de vader die het kind wenst te erkennen, en die van het nog altijd bestaande huwelijk beschermt.

De heer Hermans merkt op dat het er hier niet om gaat de echtheid van het vaderschap op een positieve wijze te onderzoeken. De partij die de eis betwist, zal het bewijs moeten trachten te leveren dat de verzoeker niet de vader kan zijn. Dat laatste kan met 99 % zekerheid worden bewezen. Daarentegen kan niet met zekerheid worden bewezen dat de verzoeker wel degelijk de vader is; men kan ten hoogste spreken van vermoedelijk vaderschap.

A la suite de modifications purement formelles suggérées par le professeur Vieujean, M. Bourgeois remanie le texte de son amendement de la manière suivante (n° 46, *Doc.* n° 378/11) :

— § 1er, premier alinéa : remplacer les mots « L'épouse doit être impliquée » par les mots « L'épouse du demandeur doit être appelée à la cause ».

— § 1er, troisième alinéa : remplacer les mots « s'il s'avère que le demandeur n'est pas le père de l'enfant » par « s'il est prouvé que... ».

— § 1er, dernier alinéa : ajouter après « La reconnaissance est définitive à partir du moment où... » les mots « et elle sortit ses effets à partir de la date de la requête ».

— supprimer les 2°, 3°, 4° et le § 4.

M. Bourgeois souligne que le dernier alinéa de son nouvel amendement vise à tenir compte d'objections émises par certains membres de la commission selon lesquels la procédure d'homologation pourrait retarder la reconnaissance. Pour éviter cet inconvénient, il prévoit que la reconnaissance « sortit ses effets à partir de la date de la requête ». L'épouse ne peut dès lors utiliser la procédure d'homologation à des fins dilatoires.

M. Bourgeois déclare enfin que la participation de l'épouse à la reconnaissance par le biais d'un jugement d'homologation constitue un droit minimum.

Le Vice-Premier Ministre souligne que la question de la reconnaissance de l'enfant adultérin peut être abordée de deux manières : soit au niveau de ses effets, soit au niveau de la procédure.

La commission s'est dès le départ mise d'accord pour amender le projet de loi en atténuant les effets inéquitables de la reconnaissance au profit de l'épouse et des enfants légitimes. Pour le Vice-Premier Ministre, ce compromis doit avoir pour conséquence de ne pas porter atteinte au principe de la reconnaissance. Tout enfant a en effet le droit d'être reconnu. La reconnaissance d'un enfant adultérin ne peut à elle seule être soumise à une procédure dont le résultat est incertain. Si l'amendement de M. Bourgeois était adopté, le Vice-Premier Ministre craint qu'au Sénat, un compromis ne puisse être atteint et que le projet de loi ne puisse dès lors être voté au cours de cette législature.

M. Bourgeois s'étonne de la réponse du Vice-Premier Ministre qui dans son exposé introductif avait fait appel à l'imagination des membres de la commission. Le C.V.P. a envisagé une solution qui ne va pas aussi loin que certaines suggestions émises au Sénat puisqu'elle ne prévoit ni le consentement de l'épouse ni un droit d'opposition de celle-ci, obligeant le juge à décider de l'opportunité de la reconnaissance. Elle vise uniquement à éviter que l'enfant adultérin soit reconnu par quelqu'un qui n'en est pas le père biologique et qu'ultérieurement l'épouse doive, sur base de l'article 330, prendre elle-même la responsabilité d'une procédure de contestation de la reconnaissance à l'égard de quelqu'un qui est toujours son mari puisque le mariage subsiste.

M. Bourgeois ajoute que la procédure d'homologation est simple et peu coûteuse pour le père.

Le Vice-Premier Ministre estime que si on adopte la thèse défendue par le C.V.P., il faudrait également exiger l'homologation de toutes les reconnaissances d'enfants naturels et plus particulièrement de celle d'un enfant naturel qui se réalise après le mariage.

Nadat een aantal loutere vormwijzigingen door professor Vieujean werden voorgesteld, wijzigd de heer Bourgeois de tekst van zijn amendement als volgt (nr. 46, *Stuk* nr. 378/11) :

— § 1, eerste lid : de woorden « De echtgenote van de verzoeker dient in de procedure betrokken te worden » vervangen door de woorden « De echtgenote van de verzoeker dient in het geding betrokken te worden ».

— § 1, derde lid : de woorden « indien blijkt dat de verzoeker niet de vader is van het kind » vervangen door de woorden « indien wordt bewezen dat de erkenner niet de vader is ».

— § 1, laatste lid : de woorden « De erkenning wordt definitief vanaf de inschrijving van het vonnis van homologatie in de rand van de akte van erkenning » vervangen door de woorden « De erkenning wordt definitief vanaf de inschrijving van het vonnis van homologatie in de rand van de akte van erkenning en heeft uitwerking vanaf de datum van het verzoekschrift ».

— de 2°, 3°, 4° en § 4 weglaten.

De heer Bourgeois wijst erop dat het laatste lid van zijn nieuw amendement ertoe strekt rekening te houden met de bezwaren van sommige commissieleden die vrezen dat de homologatieprocedure de erkenning zou kunnen vertragen. Om dat te voorkomen stelt hij voor dat de erkenning « uitwerking heeft vanaf de datum van het verzoekschrift. » Zo zou de echtgenote geen gebruik kunnen maken van de homologatieprocedure om de zaak op de lange baan te schuiven.

Volgens de heer Bourgeois is de deelneming van de echtgenote aan de erkenning, langs een vonnis van homologatie om, een minimaal recht.

De Vice-Eerste Minister wijst erop dat het probleem van de erkenning van het in overspel verwekte kind op twee manieren kan worden gesteld : in verband met de gevolgen en in verband met de procedure.

De commissie was van meet af aan akkoord om het wetsontwerp te wijzigen door de onbillijke gevolgen van de erkenning voor de echtgenote en de wettige kinderen te verzachten. Volgens de Vice-Eerste Minister houdt een dergelijk compromis in dat aan het principe van de erkenning geen afbreuk wordt gedaan. Elk kind heeft immers het recht om erkend te worden. De erkenning van een overspelig kind mag op zichzelf niet afhankelijk gesteld worden van een procedure waarvan de uitslag onzeker is. Indien het amendement van de heer Bourgeois wordt aangenomen, aldus de Vice-Eerste Minister, bestaat het gevaar dat in de Senaat geen compromis kan worden bereikt zodat het wetsontwerp tijdens deze legislatuur niet meer kan worden aangenomen.

De heer Bourgeois is verwonderd over het antwoord van de Vice-Eerste Minister, die tijdens zijn inleidend betoog een beroep had gedaan op de verbeeldingskracht van de commissieleden. De C.V.P. heeft een oplossing voorgesteld die niet zo ver gaat als bepaalde in de Senaat gedane suggesties aangezien ze noch in de toestemming van de echtgenote noch in enig recht van verzet vanwege deze laatste voorziet, zodat de rechter verplicht zou zijn uitspraak te doen over de opportuniteit van de erkenning. Die oplossing wil enkel vermijden dat het overspelig kind erkend wordt door iemand die er niet de biologische vader van is en dat de echtgenote nadien, op grond van artikel 330, zelf de verantwoordelijkheid zou moeten nemen een procedure in te spannen tot betwisting van de erkenning tegen iemand die nog steeds haar echtgenoot is aangezien het huwelijk blijft bestaan.

De heer Bourgeois voegt eraan toe dat de homologatieprocedure eenvoudig is en voor de vader weinig kosten meebrengt.

De Vice-Eerste Minister meent dat, indien men het standpunt van de C.V.P. aanvaardt, men ook de homologatie zou moeten eisen van alle erkenningen van natuurlijk kinderen en meer bepaald dan wanneer het gaat om de erkenning van een natuurlijk kind, die na het huwelijk plaats vindt.

On peut d'ailleurs se demander si le nombre de pères qui reconnaissent un enfant qui n'est pas le leur est plus élevé pour les enfants adultérins que pour les autres. La reconnaissance est généralement un acte gratuit. Elle le sera d'autant plus pour l'enfant adultérin qu'en vertu des amendements adoptés par la commission, le père se voit en principe privé, suite à la reconnaissance, des avantages que l'épouse lui a consentis par contrat de mariage.

Outre le fait qu'elle crée des discriminations entre les reconnaissances, le Vice-Premier Ministre estime que la procédure d'homologation est contestable parce qu'elle impose une preuve négative de la paternité qui en raison de son imperfection crée des injustices. Seule la possibilité d'introduire une action en contestation de paternité doit être prévue (art. 330) pour empêcher qu'un enfant, qui n'est pas l'enfant biologique de son père, le reste.

Pour M. Bourgeois, toutes les reconnaissances ne sont pas comparables. La reconnaissance d'un enfant adultérin pose un problème particulier étant donné l'existence du mariage. L'épouse doit être protégée. Il faut en effet éviter que le mari puisse par exemple subordonner le maintien du mariage à la reconnaissance d'un enfant qui ne serait même pas le sien. La procédure d'homologation ne pourra être qualifiée de discriminatoire par la Cour européenne des droits de l'homme de Strasbourg parce qu'elle vise à protéger le mariage.

On ne peut imposer à l'épouse de devoir engager ultérieurement une procédure de contestation de paternité sur base de l'article 330 à laquelle elle renoncera sans doute en raison de son impact psychologique, moral et financier.

Pour répondre à l'objection du Vice-Premier Ministre selon laquelle l'amendement de M. Bourgeois est discriminatoire puisqu'il ne vise que la reconnaissance d'enfants adultérins, M. Hermans dépose un amendement (n° 47, *Doc.* n° 378/12) visant à introduire un article 319ter dans le projet de loi.

Cet article est rédigé comme suit : « Lorsque, pendant le mariage, un des époux reconnaît un enfant qui a été conçu avant le mariage par une tierce personne, il y a lieu de suivre la procédure d'homologation prévue à l'article 319bis ».

M. Van de Velde se demande si l'amendement de M. Bourgeois ne devrait pas prévoir que si le jugement d'homologation n'est pas transcrit dans un certain délai, la reconnaissance est sans effet. Il se base à cet effet sur l'article 354 du code civil qui établit que si le jugement d'homologation de l'adoption n'est pas transcrit dans un délai de quatre mois, l'adoption est sans effet.

Le professeur Vieujean estime qu'une telle sanction ne peut être prévue pour la reconnaissance qui crée un lien de filiation encore inexistant.

Il estime que les amendements à l'article 36 du projet (n° 46 de M. Bourgeois — *Doc.* n° 378/11 — visant à remplacer l'article 319bis, et n° 47 de M. Hermans — *Doc.* n° 378/12 — visant à insérer un article 319ter) créent certaines inégalités qui pourraient être évitées.

L'article 319bis établit une distinction entre :

- 1) la reconnaissance de paternité et de maternité, la première étant seule soumise à homologation;
- 2) la filiation adultérine et la filiation légitime ou naturelle; la reconnaissance de l'enfant adultérin étant seule soumise à homologation si le mariage n'est pas dissous.

Men kan zich trouwens de vraag stellen of het aantal vaders die een kind erkennen dat het hunne niet is, hoger ligt voor de in overspel verwekte kinderen dan voor de andere kinderen. De erkenning is doorgaans een belangloze daad. Dat zal des te meer het geval zijn wanneer het om een overspelig kind gaat aangezien de vader, krachtens de door de Commissie aangenomen amendementen, ingevolge de erkenning in principe, de voordelen verliest die de echtgenote hem bij huwelijkscontract heeft verleend.

De Vice-Eerste Minister meent dat de homologatieprocedure niet alleen een discriminatie in het leven roept tussen de diverse soorten van erkenning, maar is bovendien van oordeel dat zij betwistbaar is omdat zij een negatief bewijs van het vaderschap oplegt hetgeen, gelet op de onvolmaaktheden van de procedure, tot onrechtvaardige toestanden aanleiding kan geven. Er moet alleen een mogelijkheid worden geboden om een vordering tot betwisting van vaderschap in te stellen (artikel 330) ten einde te vermijden dat een kind dat biologisch gezien niet het kind is van een bepaalde vader, toch die status behoudt.

Volgens de heer Bourgeois kunnen de diverse erkenningen niet met elkaar worden vergeleken. De erkenning van een in overspel verwekt kind doet een bijzonder probleem rijzen gelet op het bestaan van het huwelijk. De echtgenote moet worden beschermd. Men moet immers voorkomen dat de echtgenoot bij voorbeeld het voortbestaan van het huwelijk afhankelijk gaat stellen van de erkenning van een kind dat zelfs het zijne niet is. De homologatieprocedure zal door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg niet als discriminerend kunnen worden beschouwd aangezien zij de bescherming van het huwelijk op het oog heeft.

Men mag de echtgenote niet verplichten later een procedure te moeten instellen om het vaderschap op grond van artikel 330 te betwisten aangezien zij, gelet op de psychologische, morele en financiële weerslag van die procedure daarvan wellicht zal moeten afzien.

Ten einde tegemoet te komen aan de bezwaren van de Vice-Eerste Minister, die meent dat het amendement van de heer Bourgeois een discriminatie inhoudt aangezien het enkel slaat op de erkenning van in overspel verwekte kinderen, stelt de heer Hermans een amendement voor (nr. 47, *Stuk* nr. 378/12) dat ertoe strekt in het ontwerp een artikel 319ter in te voegen.

Dit amendement luidt als volgt : « Wanneer een der echtgenoten tijdens het huwelijk een kind erkent, dat vóór het huwelijk verwekt is bij een derde, moet de procedure van homologatie worden gevolgd zoals voorzien is in artikel 319bis ».

De heer Van de Velde vraagt of het amendement van de heer Bourgeois ook niet zou moeten bepalen dat de erkenning zonder gevolg blijft wanneer het vonnis van homologatie niet binnen een bepaalde termijn overgeschreven is. Hij steunt daarvoor op artikel 354 van het Burgerlijk Wetboek waarin bepaald is dat wanneer het vonnis van homologatie van de adoptie niet binnen een termijn van vier maanden is overgeschreven, de adoptie zonder gevolg blijft.

Volgens professor Vieujean mag een dergelijke sanctie niet opgelegd worden in verband met de erkenning, die een tot dan toe onbestaand afstammingsverband in het leven roept.

Hij is van oordeel dat de amendementen op artikel 36 van het ontwerp (nr. 46 van de heer Bourgeois — *Stuk* nr. 378/11 — dat artikel 319bis vervangt, en nr. 47 van de heer Hermans — *Stuk* nr. 378/12 — dat artikel 319ter invoegt) bepaalde ongelijkheden creëren die zouden kunnen worden vermeden.

Artikel 319bis maakt een onderscheid tussen :

- 1) de erkenning van het vaderschap en van het moederschap, waarvan alleen de eerste gehomologeerd moet worden;
- 2) de afstamming die steunt op overspel en de wettige of de natuurlijke afstamming; alleen de erkenning van een uit overspel geboren kind moet worden gehomologeerd indien het huwelijk niet ontbonden is.

L'article 319ter rencontre la seconde objection; il ne rencontre pas vraiment la première, quoique se rapportant à la reconnaissance faite par « l'un des époux », puisqu'il a trait à l'enfant naturel conçu avant le mariage et non à l'enfant adultérin.

L'article 319ter suscite à son tour des objections d'ordre technique :

1) Il se rapporte à la reconnaissance de maternité comme à la reconnaissance de paternité. Or il est inséré dans la section 2 (« De la reconnaissance ») du chapitre 2, lequel est intitulé : « De l'établissement de la filiation paternelle ». Si on le maintient tel qu'il a été voté en première lecture, il faudrait le déplacer et en faire par exemple un article 328bis.

2) La vérification de maternité n'a pas beaucoup de sens; elle n'est requise dans l'article 319ter que pour donner un semblant d'égalité, d'autant plus illusoire que presque toujours la maternité sera établie par l'acte de naissance.

Ne serait-il pas plus logique de s'en tenir à la vérification de la paternité? Si l'on prenait ce parti, les articles 319bis et 319ter pourraient être refondus en un texte unique: il suffirait de supprimer les mots « pendant le mariage » dans la première phrase de l'article 319bis, laquelle deviendrait donc :

« Si le père est marié et reconnaît un enfant conçu par une autre femme que son épouse, l'acte de reconnaissance doit en outre être présenté ... »

Des votes étant intervenus sur les amendements de M. Bourgeois (n° 46) et de M. Hermans (n° 47) ainsi que sur l'article 319bis avant l'intervention de M. Vieujean, la Commission décide à l'unanimité d'annuler ces votes.

M. Bourgeois présente un sous-amendement (n° 58, Doc. n° 378/15) à l'amendement n° 46 (Doc. n° 378/11). Ce sous-amendement vise à supprimer les mots « pendant le mariage » à l'article 319bis.

B. AMENDEMENT DE M. BELMANS (n° 53, Doc. n° 378/13)

Pour tenter de trouver une solution de compromis et pour répondre également à l'objection du Vice-Premier Ministre concernant la discrimination entre les enfants conçus ou nés avant le mariage et ceux conçus ou nés pendant le mariage, M. Belmans, dépose un amendement visant à supprimer l'article 319bis et à compléter l'article 319, § 3, deuxième alinéa par la phrase suivante : « Si celui qui reconnaît l'enfant est marié, le consentement de son épouse est également requis ».

Il renvoie à la justification écrite de son amendement. Le fait d'appeler également l'épouse légitime du père à la cause permet de lever la dernière incertitude, qui pourrait résulter de l'inobservation des modalités de la notification ou de la signification (art. 319bis ou 322). L'obligation de porter la reconnaissance de l'enfant à la connaissance de l'épouse, prévue à l'article 319bis, est superflue et peut donc être supprimée. On ne peut objecter que le consentement de l'épouse serait une *conditio sine qua non* et que son refus pourrait dès lors bloquer l'affaire, puisque le tribunal décide « en tenant compte de l'intérêt de l'enfant ».

M. Bourgeois approuve l'objet de l'amendement. Il est bon, en effet, que tous les intéressés puissent faire valoir leur point de vue sans que le père biologique soit par ailleurs empêché de prendre ses responsabilités. L'intervenant estime cependant que l'application pratique de cette nouvelle condition risque d'être problématique et considère que la procédure d'homologation qu'il a proposée présente plus d'avantages.

M. Belmans estime quant à lui que le libre consentement de l'épouse est essentiel. Il ne faut en effet pas oublier que s'il y a un enfant adultérin, l'harmonie et l'équilibre des relations conjugales laissent souvent à désirer.

Artikel 319ter komt aan het tweede bezwaar tegemoet. Aan het eerste komt het eigenlijk niet tegemoet, hoewel het betrekking heeft op de erkenning door « een der echtgenoten », aangezien het slaat op een vóór het huwelijk verwekt natuurlijk kind en niet op een uit overspel geboren kind.

Artikel 319ter doet op zijn beurt bezwaren van technische aard rijzen :

1) Het slaat op de erkenning van het moederschap zowel als op die van het vaderschap. Het wordt evenwel ingevoegd in afdeling 2 (« Erkenning ») van hoofdstuk 2, dat het opschrift « Vaststelling van de afstamming van vaderszijde » draagt. Indien men de tekst handhaaft zoals hij in eerste lezing werd aangenomen, zou men hem moeten verplaatsen en er bijvoorbeeld een artikel 328bis van moeten maken.

2) Controle van het moederschap heeft weinig zin. Ze is slechts nodig in artikel 319bis om een schijn van gelijkheid op te houden, die des te meer illusoir is daar het moederschap haast altijd door de geboortakte zal zijn vastgesteld.

Ware het niet logischer te volstaan met de controle van het vaderschap? Dan zouden de artikelen 319bis en 319ter tot één tekst kunnen worden samengevoegd: het zou volstaan de woorden « tijdens het huwelijk » in de eerste zin van artikel 319bis te schrappen. Die zou dan als volgt luiden :

« Wanneer de vader gehuwd is en een kind erkent dat verwekt is bij een andere vrouw dan zijn echtgenote, moet de erkenning worden medegedeeld aan zijn echtgenote. »

Aangezien vóór de toelichting van professor Vieujean over de amendementen van de heer Bourgeois (nr. 46) en van de heer Hermans (nr. 47), evenals over artikel 319bis was gestemd, besluit de Commissie eenparig de uitslag van die stemmingen te vernietigen.

De heer Bourgeois dient een subamendement (nr. 58, Stuk nr. 378/15) in op het amendement nr. 46 (Stuk nr. 378/11). Het strekt ertoe: In artikel 319bis de woorden « tijdens het huwelijk » weglaten.

B. AMENDEMENT VAN DE HEER BELMANS (nr. 53, Stuk nr. 378/13)

Ten einde tot een compromisoplossing te komen en tevens de bezwaren op te vangen van de Vice-Eerste Minister in verband met de discriminatie tussen de kinderen verwekt of geboren vóór het huwelijk en die welke verwekt of geboren zijn tijdens het huwelijk, stelt de heer Belmans een amendement voor dat ertoe strekt artikel 319bis weg te laten en artikel 319, § 3, tweede lid, aan te vullen met de volgende zin : « Indien de erkenner gehuwd is, is ook de toestemming van zijn echtgenote vereist. »

Hij verwijst naar de schriftelijke toelichting die hij bij het amendement gaf. Door ook de wettige echtgenote van de vader in de erkenningsprocedure te betrekken is de laatste onzekerheid, die zou kunnen voortvloeien uit de gebrekkige mededeling of betekening (art. 319bis of 322) uit de weg geruimd. De mededelingsplicht opgelegd in artikel 319bis is overbodig en kan dus wegvallen. Het bezwaar dat de toestemming van de echtgenote een absolute vereiste zou zijn, zodat haar veto de zaak zou kunnen blokkeren, is niet terecht daar de rechtbank oordeelt « met inachtneming van de belangen van het kind ».

De heer Bourgeois gaat akkoord met de bedoelingen van het amendement. Het is positief dat alle belanghebbende inspraak hebben, terwijl de biologische vader toch niet verhinderd wordt zijn verantwoordelijkheid op te nemen. Toch heeft hij bezwaren omtrent de praktische haalbaarheid. Hij meent dat de procedure van homologatie die hij heeft vooropgesteld meer voordelen heeft.

De heer Belmans gaat uit van een vrije toestemming van de echtgenote. Men moet er toch rekening mee houden dat de huwelijksrelatie, zeker indien er een buitenechtelijk kind is, niet zo harmonieus en evenwichtig is als dat wel zou moeten zijn.

Il se peut que la femme dépende financièrement de son conjoint, ce qui influencera sa décision. Il se peut également que les deux époux soient partenaires au sein d'une entreprise commerciale et qu'il soit primordial qu'ils le restent.

M. Bourgeois estime que l'épouse doit être protégée et que son amendement n° 46 (*Doc. n° 378/11*) offre cette protection.

La présidente estime également que le fait de prévoir le consentement de l'épouse peut placer celle-ci devant des choix difficiles.

C. SIGNIFICATION OU NOTIFICATION

Le § 2 de l'article 319*bis* prévoit la notification de la reconnaissance lorsqu'elle est reçue par un officier d'état civil belge tandis que le § 3 impose la signification lorsqu'elle est reçue à l'étranger.

M. Bourgeois se demande si dans les deux cas, il ne faudrait pas prévoir une signification.

Le professeur Vieujean rappelle que l'article 32 du Code judiciaire définit la signification comme la remise d'une copie de l'acte par exploit d'huissier et la notification comme l'envoi d'un acte de procédure en original ou en copie par la poste ou, dans les cas déterminés par la loi, suivant les formes qu'elle prescrit.

Si la notification est une procédure plus simple, elle ne peut être imposée lorsque la reconnaissance n'est pas reçue par un officier d'état civil belge. D'autres dispositions prévoient également la notification lorsque l'acte est reçu en Belgique et la signification lorsqu'il est accompli à l'étranger.

M. Hermans estime que si on ne fait pas participer l'épouse à la procédure par le biais de l'homologation de la reconnaissance, il faut au moins lui offrir la garantie d'un exploit d'huissier.

Le professeur Vieujean déclare que la signification n'offre pas nécessairement plus de garanties. En effet, l'officier de l'état civil qui reçoit une reconnaissance ne va pas vouloir faire les frais de la signification et va dès lors s'en remettre à cet effet aux parties. En revanche la notification est toujours faite par lui.

Si M. Hermans accepte l'argument du professeur Vieujean d'un point de vue théorique, il estime toutefois qu'en pratique la notification peut poser des problèmes. Le facteur vient avec un pli recommandé et accepte de le faire signer par quelqu'un d'autre que le destinataire. Il n'y a dès lors aucune garantie que l'épouse soit réellement au courant.

Le professeur Vieujean déclare qu'il en est de même pour l'exploit d'huissier puisqu'en vertu de l'article 35 du Code judiciaire, il peut être remis « à un parent, allié, préposé ou serviteur du destinataire ». Il ajoute qu'à la différence de l'exploit d'huissier, la lettre recommandée sera toujours sous pli fermé.

La présidente se pose également la question de savoir si un délai ne devrait pas être imposé pour la notification et la signification.

Le professeur Vieujean répond que la diligence est imposée par le § 4 de l'article 319*bis* puisque la reconnaissance est inopposable à l'épouse et aux enfants légitimes tant qu'elle n'a pas été signifiée ou notifiée selon le cas.

Le Vice-Premier Ministre considère qu'il est impensable de dire que si la notification n'a pas eu lieu dans un certain délai, elle est sans effet. On ne peut en effet imposer de recommencer toute la procédure.

Het is mogelijk dat de vrouw economisch afhankelijk is van haar echtgenoot. Haar toestemming zal hierdoor beïnvloed worden. Zo kunnen echtgenoten een handelszaak hebben waarin het partnerschap essentieel is.

De heer Bourgeois is van oordeel dat de echtgenote moet beschermd worden en hij meent dat zijn amendement nr. 46 (*Stuk nr. 378/11*) deze bescherming biedt.

De voorzitter is eveneens van mening dat het feit dat de echtgenote haar toestemming moet geven haar voor een moeilijk keuze kan plaatsen.

C. BETEKENING OF KENNISGEVING

Paragraaf 2 van artikel 319*bis* voorziet in de kennisgeving van de erkenning wanneer deze is ontvangen door een Belgisch ambtenaar van de burgerlijke stand, terwijl § 3 de betekening oplegt wanneer de erkenning in het buitenland is ontvangen.

De heer Bourgeois vraagt zich af of in beide gevallen niet in een betekening moet worden voorzien.

Professor Vieujean herinnert eraan dat artikel 32 van het Gerechtelijk Wetboek de betekening omschrijft als de afgifte, bij deurwaardersexploot, van een afschrift van de akte, en de kennisgeving als de toezending van een akte van rechtspleging in origineel of in afschrift langs de post of, in de gevallen die de wet bepaalt, in de vormen die deze voorschrijft.

De kennisgeving is een eenvoudiger procedure, maar ze mag niet opgelegd worden wanneer de erkenning niet door een Belgisch ambtenaar van de burgerlijke stand is ontvangen. In andere bepalingen wordt eveneens in kennisgeving voorzien wanneer de akte in België is verleden en in betekening wanneer de akte in het buitenland is verleden.

Volgens de heer Hermans moet aan de echtgenote, wanneer zij niet bij de procedure wordt betrokken via de homologatie van de erkenning, ten minste de garantie van een deurwaardersexploot worden gegeven.

Professor Vieujean stipt aan dat een betekening niet noodzakelijk meer garanties biedt. De ambtenaar van de burgerlijke stand die de erkenning ontvangt, zal niet voor de kosten van een betekening willen opdraaien en zal dit dan ook aan de partijen overlaten. Kennisgeving, daarentegen, geschiedt altijd door hem.

De heer Hermans is het uit een theoretisch oogpunt eens met het argument van professor Vieujean, maar meent dat de kennisgeving in de praktijk voor problemen kan zorgen. De postbode belt aan met een aangetekende brief en stemt ermee in dat een ander dan de geadresseerde de zending aftekent. Er is dan ook geen garantie dat de echtgenote werkelijk op de hoogte is gebracht.

Volgens professor Vieujean geldt voor het deurwaardersexploot net hetzelfde, aangezien het krachtens artikel 35 van het Gerechtelijk Wetboek mag worden « ter hand gesteld aan een bloedverwant, aanverwant, dienstbode of aangestelde van de geadresseerde ». Hij voegt daaraan toe dat een aangetekende brief, in tegenstelling tot een deurwaardersexploot, altijd onder gesloten omslag ter hand wordt gesteld.

De voorzitter vraagt zich af of voor de kennisgeving en de betekening geen termijn moet worden gesteld.

Professor Vieujean antwoordt dat § 4 van artikel 319*bis* spoed voorschrijft, aangezien de erkenning niet aan de echtgenote noch aan de wettige kinderen kan worden tegengeworpen zolang de kennisgeving of de betekening niet heeft plaatsgehad.

Volgens de Vice-Eerste Minister is het ondenkbaar de kennisgeving zonder gevolg te verklaren indien ze niet binnen een bepaalde termijn is geschied. Men kan immers niet eisen dat de hele procedure wordt overgedaan.

D. RECEPTION DE LA RECONNAISSANCE PAR UN OFFICIER DE L'ETAT CIVIL

La présidente se demande s'il ne faudrait pas prévoir que la notification peut être également faite par un notaire.

Le professeur Vieujean déclare que les notaires n'y voient pas d'inconvénient mais y sont au contraire favorables. Cependant par souci de cohérence il faudrait également prévoir la possibilité de leur intervention dans d'autres dispositions du projet de loi.

E. VOTES

L'amendement n° 4 de M. Bourgeois (*Doc.* n° 378/3) est remplacé par son amendement n° 46 (*Doc.* n° 378/11).

L'amendement de M. Belmans (n° 53/2, *Doc.* n° 378/3) — étant lié à son amendement (n° 53/1) à l'article 319 a été rejeté par le même vote.

L'amendement n° 47 (*Doc.* n° 378/12) de M. Hermans est rejeté à l'unanimité.

Le sous-amendement de M. Bourgeois (n° 58, *Doc.* n° 378/15) à son amendement n° 46 est adopté par 5 voix contre 4.

L'amendement n° 46 de M. Bourgeois (*Doc.* n° 378/11) est adopté par 5 voix contre 4 et devient l'article 319bis.

Art. 320 du Code civil.

La Commission décide de remplacer au point 3 du texte néerlandais les mots « de datum waarop » par le mot « nadat ». Pour le surplus, cet article ne donne lieu à aucune observation. Il est adopté à l'unanimité.

Art. 321 du Code civil.

Cet article ne donne lieu à aucune observation. Il est adopté à l'unanimité.

SECTION 3 — DE LA RECHERCHE DE PATERNITE

Art. 322 du Code civil.

Le Gouvernement dépose un amendement (n° 22, *Doc.* n° 378/7), visant à mettre le premier alinéa de l'art. 322 en concordance avec l'art. 319 qui permet à l'enfant majeur, mineur émancipé ou de 15 ans et dans certains cas la mère de s'opposer à la recherche de paternité.

L'amendement est adopté à l'unanimité.

L'article 322 tel qu'amendé est adopté à l'unanimité.

Art. 323 du Code civil.

Cet article ne donne lieu à aucune observation. Il est adopté à l'unanimité.

Art. 324 du Code civil.

§ 1er.

Le professeur Vieujean souligne que le § 1er prévoit la possibilité d'introduire une demande en recherche de paternité. La paternité est présumée s'il est établi que le défendeur a eu des relations avec la mère pendant la période légale de la conception, sauf s'il existe des « doutes sérieux ». Ces « doutes sérieux » peuvent par exemple résulter du refus injustifié d'un prélèvement de sang en vue d'une expertise hématologique.

M. Chevalier estime que la notion de « doutes sérieux », qui est laissée à l'appréciation du juge, peut provoquer des difficultés.

D. ONTVANGST VAN DE ERKENNING DOOR EEN AMBTENAAR VAN DE BURGERLIJKE STAND

De voorzitter vraagt zich af of niet moet worden bepaald dat de betekening ook door een notaris kan worden gedaan.

Volgens Professor Vieujean hebben de notarissen daar niets op tegen. Wil men evenwel de nodige samenhang behouden, dan moet men tevens de mogelijkheid worden geboden voor andere bepalingen van het ontwerp op te treden.

E. STEMMINGEN

Het amendement nr. 4 van de heer Bourgeois (*Stuk* nr. 378/3) wordt vervangen door zijn amendement nr. 46 (*Stuk* nr. 378/11).

Het amendement van de heer Belmans (nr. 53/2, *Stuk* nr. 378/3) hangt samen met zijn amendement (nr. 53/1) op artikel 319. Het wordt met dezelfde stemming verworpen.

Het amendement nr. 47 (*Stuk* nr. 378/12) van de heer Hermans wordt eenparig verworpen.

Het subamendement van de heer Bourgeois (nr. 58, *Stuk* nr. 378/15) op zijn amendement nr. 46 wordt aangenomen met 5 tegen 4 stemmen.

Het amendement nr. 46 van de heer Bourgeois (*Stuk* nr. 378/11) wordt aangenomen met 5 tegen 4 stemmen en wordt artikel 319bis.

Art. 320 van het Burgerlijk Wetboek.

De Commissie besluit in punt 3 van de Nederlandse tekst de woorden « na de datum waarop » te vervangen door het woord « nadat ». Voorts geeft dit artikel geen aanleiding tot opmerkingen en het wordt eenparig aangenomen.

Art. 321 van het Burgerlijk Wetboek.

Dit artikel geeft geen aanleiding tot opmerkingen en het wordt eenparig aangenomen.

AFDELING 3 — ONDERZOEK NAAR HET VADERSCHAP

Art. 322 van het Burgerlijk Wetboek.

De Regering stelt een amendement (nr. 22, *Stuk* nr. 378/7) voor dat tot doel heeft het eerste lid van artikel 322 in overeenstemming te brengen met artikel 319, dat het meerderjarige, het onvoogde minderjarige of het 15-jarige kind en, in sommige gevallen, ook de moeder in staat stelt tegen het onderzoek naar het vaderschap verzet te doen.

Het amendement wordt eenparig aangenomen.

Het gewijzigde artikel 322 wordt eenparig aangenomen.

Art. 323 van het Burgerlijk Wetboek.

Dit artikel geeft geen aanleiding tot opmerkingen en wordt eenparig aangenomen.

Art. 324 van het Burgerlijk Wetboek.

§ 1.

Professor Vieujean wijst erop dat in § 1 in de mogelijkheid wordt voorzien om een vordering in te stellen tot onderzoek van het vaderschap. Indien vaststaat dat de verweerder gedurende het wettelijk tijdvak van de verwekking gemeenschap heeft gehad met de moeder, wordt het vaderschap vermoed, behalve bij « ernstige twijfel ». « Ernstige twijfel » kan bijvoorbeeld rijzen wanneer zonder gegronde reden het nemen van een bloedmonster voor een bloedanalyse wordt geweigerd.

De heer Chevalier meent dat de notie « ernstige twijfel », die aan het oordeel van de rechter wordt overgelaten, tot moeilijkhe-

Cette notion n'apparaît d'ailleurs nulle part dans notre droit civil. On ne pourra donc se baser sur aucune jurisprudence pour l'interpréter. Il demande par ailleurs s'il s'agit d'une présomption *juris tantum* impliquant que le contraire doit être prouvé.

Le professeur Vieujean précise que cette notion est utilisée en droit suisse et en droit allemand. Contrairement à la présomption *juris et de jure*, qui est irréfragable, et à la présomption *juris tantum*, qui vaut jusqu'à la preuve contraire, la notion de «doutes sérieux» implique une appréciation selon l'intime conviction du juge et laisse par conséquent une plus grande latitude à la défense.

Le fait que le demandeur refuse la preuve sanguine peut par exemple faire naître un doute mais ne constitue pas une preuve contraire.

M. Chevalier souligne le danger d'un pouvoir d'appréciation trop important du juge. Il propose de voir établir une présomption *juris tantum*.

Quelques membres de la commission demandent quelle nuance il y a entre «doutes sérieux» et «doutes». Si le doute n'est pas sérieux, il n'existe pas vraiment. Il est donc superflu de qualifier le doute de «sérieux». Si le mot «sérieux» était maintenu, les avocats risqueraient de plaider que le doute n'est pas sérieux.

§ 2.

Le § 2 concerne la demande de pension alimentaire et renvoie donc à l'article 336 (Chapitre 6 — De l'action en réclamation d'une pension pour l'entretien, l'éducation et la formation adéquate).

Le professeur Vieujean estime qu'il eût été souhaitable de restreindre la portée de cette disposition, car elle permettrait de condamner le défendeur même en cas de doute ou de doute sérieux. C'était moins grave dans le projet initial, qui permettait de condamner plusieurs hommes *in solidum*. Cette possibilité ayant disparu, la mère qui a eu plusieurs amants pourrait, à son choix, faire condamner l'un d'eux sans que le défendeur puisse même opposer le doute né d'un refus de prélèvement sanguin.

M. Mottard fait observer que le § 2 a non seulement une portée trop large, mais qu'il est en outre superflu, étant donné qu'il existe déjà une possibilité d'action en réclamation d'une pension. Il propose dès lors de le supprimer.

La commission se range à son point de vue.

∴

Mme Merckx-Van Goey dépose un amendement (n° 49, Doc. n° 378/12) qui tient compte des remarques que la commission a formulées au sujet de l'article 324. Elle propose de supprimer le mot «sérieux» au troisième alinéa du § 1er, ainsi que le § 2.

∴

L'amendement n° 49 de Mme Merckx-Van Goey (Doc. n° 378/12) est adopté à l'unanimité.

L'amendement n° 38 de Mme Goor-Eyben (Doc. n° 378/10) est dès lors devenu sans objet.

L'article 324, ainsi modifié, est adopté à l'unanimité.

Art. 325 du Code civil.

Le Gouvernement présente un amendement (n° 23, Doc. n° 378/7) qui tend à remplacer dans l'article 325 le mot «défendeur» par les mots «père». L'existence d'un empêchement au mariage dans le chef de l'héritier qui intervient comme défendeur n'entraîne évidemment pas l'irrecevabilité.

den aanleiding kan geven. Het begrip komt overigens nergens voor in ons burgerlijk recht. Voor de interpretatie ervan zal men dus niet kunnen terugvallen op rechtspraak. Voorts vraagt hij of het om een vermoeden *juris tantum* gaat waarbij het bewijs van het tegendeel verlangd wordt.

Professor Vieujean zegt dat dit begrip in het Zwitserse en het Duitse recht gebruikt wordt. In tegenstelling tot het vermoeden *juris et de jure*, waartegen niets in te brengen valt, en het vermoeden *juris tantum* waarbij het vermoeden bestaat dat het tegendeel bewezen wordt, verwijst «ernstige twijfel» naar de innerlijke overtuiging van de rechter. Het laat dus meer ruimte aan de verdediging.

Het feit dat de eiser een bloedproef weigert kan b.v. twijfel doen rijzen maar betekent nog geen tegenproef.

De heer Chevalier wijst op het gevaar van een te ruime beoordelingsbevoegdheid vanwege de rechter. Hij stelt de invoering van een vermoeden *juris tantum* voor.

Enkele leden van de commissie vragen wat het verschil is tussen «ernstige twijfel» en «twijfel». Als twijfel niet ernstig is, twijfelt men eigenlijk niet. «Ernstig» is dus overbodig. Als het woord «ernstig» gehandhaafd wordt, zullen sommige advocaten wellicht pleiten dat de twijfel niet ernstig is.

§ 2.

§ 2 betreft een vordering tot onderhoudsgeld en verwijst bijgevolg naar artikel 336 (Hoofdstuk 6 — Vordering van levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding).

Volgens professor Vieujean gaat dit artikel iets te ver, aangezien het enerzijds de mogelijkheid schept de verweerder te veroordelen, zelfs in geval van twijfel of ernstige twijfel. Het oorspronkelijke ontwerp, luidens hetwelk verscheidene mannen *in solidum* konden worden veroordeeld, was minder vergaand. Aangezien die mogelijkheid is vervallen, kan de moeder die verscheidene minnaars heeft gehad, naar keuze een van het laten veroordelen, zonder dat de verweerder de twijfel kan inroepen die is ontstaan uit een weigering om een bloedmonster te laten nemen.

De heer Mottard merkt op dat § 2 niet alleen te ver gaat, maar bovendien overbodig is omdat er reeds een mogelijkheid tot vordering bestaat, en stelt voor § 2 te schrappen.

De commissie is het hiermee eens.

∴

Mevr. Merckx-Van Goey stelt een amendement (nr. 49, Stuk nr. 378/12) voor dat tegemoet komt aan de opmerkingen van de commissie bij artikel 324. Zij stelt voor het woord «ernstige» in het derde lid van § 1 te schrappen en § 2 volledig te laten vervallen.

∴

Amendement nr. 49 van Mevr. Merckx-Van Goey (Stuk nr. 378/12) wordt eenparig aangenomen.

Derhalve vervalt amendement nr. 38 van Mevr. Goor-Eyben (Stuk nr. 378/10).

Het aldus gewijzigde artikel 324 wordt eenparig aangenomen.

Art. 325 van het Burgerlijk Wetboek.

De Regering heeft een amendement (nr. 23, Stuk nr. 378/7) ingediend om in artikel 325 het woord «verweerder» te vervangen door de woorden «vader». Indien er een huwelijksbeletsel zou zijn in hoofde van de erfgenaam die als verweerder optreedt, heeft dat uiteraard geen onontvankelijkheid tot gevolg.

Etant donné que l'article 325 utilise les termes « le jugement ferait apparaître », M. Mottard estime qu'il faut remplacer le mot « défendeur » par les mots « père prétendu ».

Le Gouvernement dépose un sous-amendement (n° 51, Doc. n° 378/13) tendant à ajouter le mot « prétendu » après le mot « père ».

..

Le sous-amendement n° 51 et l'amendement n° 23 du Gouvernement sont adoptés à l'unanimité.

L'article 325, tel qu'il a été modifié, est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 3

Dispositions communes concernant le mode d'établissement de la filiation

SECTION 1 — DU MOMENT DE LA CONCEPTION

Art. 326 du Code civil.

L'article 312 du Code civil établit actuellement une présomption irréfutable de durée de la conception (de 300 à 180 jours avant la naissance). L'enfant peut simer ~~conception~~ au moment ~~le plus favorable~~ et le mari doit prouver que pendant la totalité du délai il a été dans l'impossibilité de cohabiter avec son épouse. L'article 326 du projet maintient cette présomption mais la rend réfragable. Il peut par exemple être prouvé que la grossesse a duré 301 jours.

L'article 326 est adopté à l'unanimité.

SECTION 2 — DE LA CONNAISSANCE

Art. 327 du Code civil.

Cet article reprend la règle de l'article 334 du Code civil, mais en excluant le testament. Le professeur Vieujean fait part de l'inquiétude des notaires. Ceux-ci craignent de passer des actes relatifs aux successions sans connaître tous les héritiers. Ils ont suggéré plusieurs solutions : enregistrement des titres de filiation dans un registre central ou bien mention des reconnaissances en marge de l'acte de naissance de leur auteur. Ne pourrait-on examiner du moins le second système ?

En accord avec le Gouvernement, la présidente propose de soumettre ces propositions à l'avis de la Commission permanente de l'état civil.

Cette question pourra être réglée ultérieurement par le biais d'un projet ou d'une proposition de loi.

L'article 327 est adopté à l'unanimité.

Art. 328 du Code civil.

Premier alinéa.

M. Mottard demande quelles catégories sont visées par le terme « incapable ».

Le Secrétaire d'Etat répond que, par « incapable », on entend en l'occurrence l'interdit, le mineur d'âge et le mineur placé sous statut de minorité prolongée (qui est en fait aussi un interdit). Il suffit qu'ils possèdent la faculté de discernement nécessaire pour donner leur consentement de fait. La reconnaissance est d'ailleurs un acte juridique personnel pour lequel aucune représentation n'est possible et aucune assistance ne peut être accordée.

En permettant à ces personnes de reconnaître un enfant, cet article évite en outre qu'en l'occurrence, la filiation doive toujours

Aangezien in artikel 325 wordt gezegd dat « uit het vonnis... zou blijken », meent de heer Mottard dat de term « verweerder » moet worden vervangen door de term « vermeende vader ».

De Regering stelt een subamendement (nr. 51, Stuk nr. 378/13) voor ten einde het woord « vermeende » in te voegen vóór het woord « vader ».

..

Het subamendement nr. 51 en het amendement nr. 23 van de Regering worden eenparig aangenomen.

Artikel 325, zoals gewijzigd, wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3

Gemeenschappelijke bepalingen nopens de wijze waarop de afstamming wordt vastgesteld

AFDELING 1 — HET TIJDSTIP VAN DE VERWEKKING

Art. 326 van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 312 van het Burgerlijk Wetboek stelt een onweerlegbaar vermoeden in zake de duur van het tijdvak van de verwekking (van de 300ste tot en met de 180ste dag vóór de geboorte). Het kind kan zijn verwekking op het voor hem gunstigste ogenblik situeren. De man moet bewijzen dat hij gedurende de hele duur van de wettelijke periode van verwekking geen gemeenschap heeft kunnen hebben met zijn echtgenote. Artikel 326 van het ontwerp handhaaft dat vermoeden, maar maakt het weerlegbaar. Het bewijs kan b.v. worden geleverd dat de zwangerschap 301 dagen heeft geduurd.

Artikel 326 wordt eenparig aangenomen.

AFDELING 2 — DE ERKENNING

Art. 327 van het Burgerlijk Wetboek.

Dit artikel neemt het bepaalde in artikel 334 van het Burgerlijk Wetboek over, maar met uitsluiting van het testament. Professor Vieujean deelt mee dat de notarissen bezorgd zijn. Zij vrezen dat zij akten betreffende erfenissen zullen moeten verlijden zonder alle erfgenamen te kennen. Zij hebben verscheidene oplossingen voorgesteld : inschrijving van de akten van afstamming in een centraal register ofwel vermelding van de erkenningen op de kant van de akte van geboorte van de erkennende vader of moeder. Kan niet ten minste de tweede regeling worden onderzocht ?

In afspraak met de Regering stelt de voorzitter voor de vaste commissie van de Burgerlijke Stand over die voorstellen te raadplegen.

Dat probleem kan later worden geregeld via een wetsontwerp of een wetsvoorstel.

Artikel 327 wordt eenparig aangenomen.

Art. 328 van het Burgerlijk Wetboek.

Eerste lid.

De heer Mottard vraagt welke categorieën met de term « onbekwamen » bedoeld worden.

De Staatssecretaris antwoordt dat hier de onbekwaamverklarde, de minderjarige en de minderjarige die onder het statuut van de verlengde minderjarigheid valt (die eigenlijk ook een onbekwaamverklarde is) bedoeld worden. Het volstaat dat ze over het nodige onderscheidingsvermogen beschikken om hun feitelijke toestemming te geven. De erkenning is immers een persoonlijke rechtshandeling waarvoor geen vertegenwoordiging mogelijk is en waarbij geen bijstand kan verleend worden.

Bovendien vermijdt dit artikel, door voor die personen in de mogelijkheid van een vrijwillige erkenning te voorzien, dat de

être constatée par le tribunal. Il tend donc également à assurer une certaine protection.

Deuxième alinéa.

Expliquant la portée de ce second alinéa, le Secrétaire d'Etat précise que celui-ci vise à permettre la reconnaissance d'un enfant conçu ou d'un enfant décédé et que, dans ce dernier cas, il faut empêcher que la reconnaissance soit motivée par l'appât du gain. C'est pourquoi il est prévu qu'un enfant décédé ne peut être reconnu que s'il y a déjà un successeur.

M. Chevalier signale que si les textes français et néerlandais sont identiques quant au fond, ils diffèrent quant à la forme, ce qui nuit à la clarté. La version française contient, en effet, un double négation, tandis que la tournure utilisée dans la version néerlandaise est positive. L'intervenant propose de supprimer la double négation et de libeller le texte français comme suit : « Elle peut être faite au profit d'un enfant conçu ou d'un enfant décédé, si ce dernier a laissé une postérité. »

Les membres de la commission marquent leur accord sur cette correction technique.

∴

M. Mottard fait remarquer que l'article 328 traite de deux choses distinctes qui n'ont en fait guère de rapport entre elles : la reconnaissance par un incapable et la reconnaissance d'un enfant conçu ou d'un enfant décédé.

Des membres de la commission proposent de remédier à cette anomalie en faisant débiter le second alinéa par les mots « Elle peut par ailleurs être faite ».

Cette correction technique est acceptée par l'ensemble de la commission.

L'article 328, tel qu'il a été corrigé par la commission, est adopté à l'unanimité.

Art. 329 du Code civil.

Cet article ne donne lieu à aucune observation et est adopté à l'unanimité.

Art. 330 du Code civil.

Mme Goor-Eyben et M. Bourgeois déposent un amendement (n° 43, *Doc.* n° 378/10) visant à renverser la charge de la preuve. Il prévoit que c'est à l'auteur de la reconnaissance d'apporter la preuve, par toutes voies de droit, qu'il est le père ou la mère de l'enfant, sinon la reconnaissance est mise à néant.

Le professeur Vieujean souligne que la preuve positive de la paternité est impossible.

A la suite de cette objection, Mme Goor-Eyben et M. Bourgeois retirent leur amendement, étant donné qu'il est lié à l'amendement déposé à l'article 319 par MM. Mottard et Moureaux (n° 15, *Doc.* n° 378/6) et rejeté.

L'amendement n° 16 de MM. Mottard et Moureaux (*Doc.* n° 378/6) devient sans objet, compte tenu du rejet de leur amendement (n° 15, *Doc.* n° 378/6) à l'article 319.

L'article 330 est adopté par 7 voix contre 4.

CHAPITRE 4

Actions relatives à la filiation

SECTION 1re — GENERALITES

Art. 331 du Code civil.

La commission propose de modifier la numérotation de cet article. L'article 331 *a* deviendrait l'article 331 *bis*, le 331 *b* deviendrait le 331 *ter* et ainsi de suite. Cette correction technique est acceptée.

afstamming in deze gevallen steeds in rechte zou moeten vastgesteld worden. Het heeft dus ook een beschermende functie.

Tweede lid.

De Staatssecretaris licht de bedoeling van dit tweede lid toe. De erkenning van een verwekt kind en van een overleden kind is mogelijk. In dit laatste geval dient wel vermeden te worden dat de erkenning uit winstbejag gebeurt. Daarom wordt bepaald dat de erkenning alleen mogelijk is indien er reeds een erfopvolger is.

De heer Chevalier merkt op dat de Nederlandse en de Franse tekst qua inhoud wel gelijk zijn, doch qua vorm niet overeenstemmen, wat de duidelijkheid niet ten goede komt. De Franse tekst bevat een dubbele negatie, terwijl de Nederlandse tekst positief gesteld is. Hij stelt voor de dubbele negatie te laten wegvallen. De Franse tekst zou daardoor luiden als volgt : « Elle peut être faite au profit d'un enfant conçu ou d'un enfant décédé, si ce dernier a laissé une postérité. »

De leden van de commissie zijn het met deze technische correctie eens.

∴

De heer Mottard merkt op dat artikel 328 twee onderscheiden zaken behandelt die eigenlijk weinig met elkaar te maken hebben : de erkenning door een onbekwame en de erkenning van een verwekt of van een overleden kind.

Enkele commissieleden stellen voor die eigenaardigheid te ondervangen door in het tweede lid het woord « bovendien » vóór het werkwoord in te voegen.

Die technische correctie wordt éénparig aanvaard.

Artikel 328, zoals verbeterd door de commissie, wordt eenparig aangenomen.

Art. 329 van het Burgerlijk Wetboek.

Dit artikel geeft geen aanleiding tot bespreking en wordt eenparig aangenomen.

Art. 330 van het Burgerlijk Wetboek.

Mevr. Goor-Eyben en de heer Bourgeois stellen een amendement (nr. 43, *Stuk* nr. 378/10) voor ten einde de bewijslast om te keren. Het amendement stelt dat degene die erkent, door alle wettelijke middelen het bewijs moet leveren dat hij of zij de vader of de moeder is van het kind, zo niet wordt de erkenning teniet gedaan.

Professor Vieujean beklemtoont dat het positieve bewijs van het vaderschap onmogelijk is.

Gelet op dat bezwaar trekken Mevr. Goor-Eyben en de heer Bourgeois hun amendement in, aangezien het gekoppeld is aan het amendement dat door de heren Mottard en Moureaux werd voorgesteld op artikel 319 (nr. 15, *Stuk* nr. 378/6) en verworpen werd.

Aangezien het amendement van de heren Mottard en Moureaux (nr. 15, *Stuk* nr. 378/6) op artikel 319 werd verworpen, komt hun amendement nr. 16 (*Stuk* nr. 378/6) te vervallen.

Artikel 330 wordt aangenomen met 7 tegen 4 stemmen.

HOOFDSTUK 4

Vorderingen met betrekking tot de afstamming

AFDELING 1 — ALGEMEEN

Art. 331 van het Burgerlijk Wetboek.

De commissie stelt voor om de nummering van dit artikel te wijzigen. Artikel 331 *a* zou 331 *bis* worden, 331 *b* wordt 331 *ter* enzovoort. De technische correctie wordt aanvaard.

MM. Chevalier et Mottard présentent un amendement n° 50 (*Doc. n° 378/12*) visant à spécifier, à l'article 331, § 1er, que le tribunal de première instance compétent est celui dans le ressort duquel le domicile de l'enfant est situé.

Ils veulent ainsi prévenir les difficultés qui pourraient surgir dans le cas où les règles ordinaires en matière de compétence seraient appliquées. Selon ces règles ordinaires, c'est le tribunal étranger qui est compétent si le défendeur habite à l'étranger et qu'il n'a pas de domicile en Belgique.

∴

L'amendement n° 50 (*Doc. n° 378/12*) de MM. Mottard et Chevalier est adopté à l'unanimité.

L'article 331, tel qu'il a été modifié, est adopté à l'unanimité.

Art. 331bis du Code civil.

Cet article ne donne lieu à aucune observation et est adopté à l'unanimité.

Art. 331ter du Code civil.

Cet article prévoit la prescription trentenaire des actions relatives à la filiation lorsque la loi ne fixe pas un délai plus court. Le Gouvernement précise que l'article 2252 du Code civil, qui prévoit la suspension des délais de prescription pendant la minorité, ne s'applique pas en l'espèce.

L'article 331ter est adopté à l'unanimité.

Art. 331^{quater} du Code civil.

Cet article ne donne lieu à aucune observation et est adopté à l'unanimité.

Art. 331^{quinquies} du Code civil.

Le Secrétaire d'Etat signale qu'il y a lieu de spécifier qu'il s'agit en l'occurrence d'un désistement d'instance et non d'un désistement d'action. Les héritiers conservent la faculté d'intenter une action comme prévu à l'article 332.

Cet article est adopté à l'unanimité.

Art. 331^{sexies} du Code civil.

L'amendement n° 24 (*Doc. n° 373/7*) du Gouvernement est adopté par 7 voix contre 4. Dans le texte néerlandais, le terme « onbekwame » est remplacé par « onbekwaamverklaarde ».

L'article 331^{sexies} est adopté par 7 voix contre 4.

Art. 331^{septies} et *octies* du Code civil.

Les articles 331^{septies} et *octies* ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité.

Art. 331^{nonies} du Code civil.

M. Van de Velde demande si le 331^{nonies} ne pourrait être joint au 331^{octies} pour ne former avec celui-ci qu'un seul article.

Le professeur Vieujean estime qu'il ne peut en être ainsi et ce parce que l'article 331^{nonies} ne vise pas uniquement les conflits de filiation mais a une portée générale.

L'article 331^{nonies} est adopté à l'unanimité.

De heren Chevalier en Mottard stellen een amendement nr. 50 (*Stuk nr. 378/12*) voor om in artikel 331, § 1, te specificeren dat de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van het kind bevoegd is.

Ze willen aldus moeilijkheden vermijden die zouden kunnen rijzen indien de gewone regels inzake bevoegdheid gelden. Volgens de gewone regeling zou in geval de verweerder in het buitenland woont (zonder woonplaats in België), de buitenlandse rechtbank bevoegd zijn.

∴

Het amendement nr. 50 (*Stuk nr. 378/2*) van de heren Mottard en Chevalier wordt eenparig aangenomen.

Artikel 331, zoals gewijzigd, wordt eenparig aangenomen.

Art. 331bis van het Burgerlijk Wetboek.

Dit artikel geeft geen aanleiding tot opmerkingen en wordt eenparig aangenomen.

Art. 331ter van het Burgerlijk Wetboek,

Het artikel voorziet in een 30-jarige verjaringstermijn. De Regering verduidelijkt dat artikel 2252 van het Burgerlijk Wetboek, dat voorziet in de schorsing van de verjaringstermijnen tijdens de minderjarigheid, hier niet geldt.

Het artikel 331ter wordt eenparig aangenomen.

Art. 331^{quater} van het Burgerlijk Wetboek.

Dit artikel geeft geen aanleiding tot opmerkingen en wordt eenparig aangenomen.

Art. 331^{quinquies} van het Burgerlijk Wetboek.

De Staatssecretaris wijst erop dat expliciet gesteld dient te worden dat het hier een afstand van geding betreft en niet een afstand van rechtsvordering. De erfgenamen behouden de mogelijkheid om een vordering in te stellen zoals bepaald in artikel 332.

Dit artikel wordt eenparig aangenomen.

Art. 331^{sexies} van het Burgerlijk Wetboek.

Het amendement nr. 24 (*Stuk nr. 378/7*) van de Regering wordt aangenomen met 7 tegen 4 stemmen. In de Nederlandse tekst wordt het woord « onbekwame » vervangen door « onbekwaamverklaarde ».

Artikel 331^{sexies} wordt aangenomen met 7 tegen 4 stemmen.

Art. 331^{septies} en *octies* van het Burgerlijk Wetboek.

De artikelen 331^{septies} en *octies* geven geen aanleiding tot opmerkingen en worden eenparig aangenomen.

Art. 331^{nonies} van het Burgerlijk Wetboek.

De heer Van de Velde vraagt of artikel 331^{nonies} niet met artikel 331^{octies} kan worden samengevoegd tot één artikel.

Volgens professor Vieujean kan dit niet, aangezien artikel 331^{nonies} niet alleen betrekking heeft op geschillen inzake afstamming maar een algemene strekking heeft.

Artikel 331^{nonies} wordt eenparig aangenomen.

SECTION 2 — DES ACTIONS EN PARTICULIER

Art. 332 du Code civil.

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'amendement du Gouvernement (n° 25, Doc. n° 378/7) vise à combler une lacune, à savoir, le cas d'un enfant posthume. Il faut permettre dans une telle situation aux héritiers de contester la paternité du mari si celui-ci est décédé, sans avoir agi, mais en étant encore dans le délai utile pour le faire.

M. Hermans demande si une telle possibilité n'est pas déjà prévue par l'article 330 qui vise tout intéressé.

Le professeur Vieujean souligne qu'à la différence de l'article 332, l'article 330 ne vise pas l'homme marié mais celui qui a reconnu un enfant. Le projet de loi a supprimé de façon générale l'action des héritiers mais a omis le cas de l'enfant posthume. Or, dans une telle hypothèse, les héritiers peuvent avoir intérêt à contester la paternité. Si après le décès de son mari une femme donne naissance à un enfant métis, seuls l'enfant et elle peuvent contester la paternité. Si la succession est avantageuse, ils ne le feront pas. Par contre, les autres héritiers tels que les ascendants ou les frères et sœurs peuvent y avoir intérêt.

Mme Detiège demande si l'amendement du Gouvernement vise toute veuve qui aurait un enfant après le décès de son mari.

Tout en répondant affirmativement, le professeur Vieujean rappelle que cette possibilité existe déjà dans l'article 331 actuel en vertu duquel il faut prouver que l'enfant n'est pas celui de son père présumé.

L'amendement n° 25 du Gouvernement est adopté à l'unanimité.

L'article 332 tel qu'amendé est adopté à l'unanimité.

Art. 332bis du Code civil.

M. Bourgeois pose la question de savoir quel est le lien entre l'article 330 et l'article 332bis.

Le professeur Vieujean répond que les articles 330 et 332bis doivent être cumulés. Toute action en contestation est subordonnée à l'existence d'un intérêt qui n'est pas purement patrimonial. A l'article 332bis, les termes « sans préjudice de l'article 330 » signifient en réalité « sans préjudice des restrictions prévues aux alinéas 2 et 3 du § 1 de l'article 330 ».

La présidente demande si un délai de trente ans pour pouvoir intenter une action en contestation n'est pas trop long.

Le professeur Vieujean déclare que dans le Code civil actuel, les actions de contestation sont perpétuelles. Il ajoute que si les délais seront à l'avenir de trente ans, ils ne seront pas suspendus pendant la minorité de l'enfant.

L'article 332bis est adopté à l'unanimité.

Art. 332ter et 332quater du Code civil.

Ces deux dispositions ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptées à l'unanimité.

AFDELING 2 — DE VORDERINGEN IN HET BIJZONDER

Art. 332 van het Burgerlijk Wetboek.

Het amendement van de Regering (nr. 25, Stuk nr. 378/7) heeft volgens de Staatssecretaris tot doel te voorzien in een leemte, met name het geval van een na de dood van de echtgenoot geboren kind. In dit geval moeten de erfgenamen in staat worden gesteld het vaderschap van de echtgenoot te betwisten indien deze is overleden zonder in rechte te zijn opgetreden, lopende de termijn om zulks te doen.

De heer Hermans vraagt of die mogelijkheid niet reeds bestaat ingevolge artikel 330, dat op elke belanghebbende betrekking heeft.

Professor Vieujean onderstreept dat artikel 330, in tegenstelling tot artikel 332, niet doelt op de gehuwde man maar op degene die het kind heeft erkend. Het wetsontwerp heeft de vordering van de erfgenamen in het algemeen afgeschaft, maar het geval van een na de dood van de echtgenoot geboren kind buiten beschouwing gelaten. Nu kunnen de erfgenamen in zo'n geval er belang bij hebben het vaderschap te betwisten. Indien de vrouw, na het overlijden van haar man, een halfbloed ter wereld brengt, kunnen alleen dit kind en zichzelf het vaderschap betwisten. Heeft de man veel goederen nagelaten, dan zullen zij dit niet doen. De andere erfgenamen, zoals de bloedverwanten in de opgaande lijn en de broers en zusters kunnen er echter wel belang bij hebben het vaderschap te betwisten.

Mevr. Detiège vraagt of het amendement van de Regering betrekking heeft op elke weduwe die een kind krijgt na het overlijden van haar echtgenoot.

Professor Vieujean antwoordt bevestigend, doch herinnert er tevens aan dat die mogelijkheid reeds bestaat in het huidige artikel 331, krachtens hetwelk moet worden bewezen dat het kind niet van de vermoedelijke vader is.

Amendement nr. 25 van de Regering wordt eenparig aangenomen.

Het gewijzigde artikel 332 wordt eenparig aangenomen.

Art. 332bis van het Burgerlijk Wetboek.

De heer Bourgeois vraagt wat het verband is tussen artikel 330 en artikel 332bis.

Professor Vieujean antwoordt dat de artikelen 330 en 332bis in samenhang moeten worden gelezen. De rechtsvordering tot betwisting kan slechts worden ingesteld ingeval een niet louter vermogensrechtelijk belang bestaat. De woorden « Onverminderd artikel 330 » in artikel 332bis, betekenen in werkelijkheid « Onverminderd de beperkingen bepaald in het tweede en het derde lid van § 1 van artikel 330 ».

De voorzitter vraagt of de termijn van dertig jaar waarbinnen een rechtsvordering tot betwisting kan worden ingesteld niet te lang is.

Professor Vieujean wijst erop dat krachtens het huidige Burgerlijk Wetboek de rechtsvorderingen tot betwisting onverjaarbaar zijn. Hij voegt daaraan toe dat, ofschoon de termijnen voortaan dertig jaar zullen bedragen, zij niet zullen worden geschorst tijdens de minderjarigheid van het kind.

Artikel 332bis wordt eenparig aangenomen.

Art. 332ter en 332quater van het Burgerlijk Wetboek.

Die twee bepalingen geven geen aanleiding tot opmerkingen en worden eenparig aangenomen.

SECTION 3 — DE LA PUBLICATION DE LA DECISION JUDICIAIRE
SUR LES REGISTRES DE L'ETAT CIVIL

Art. 333 du Code civil.

M. Van de Velde pose la question de savoir si le terme « copie » utilisé au § 1 vise une copie libre ou une copie conforme.

Il demande en outre si l'officier de l'état civil ne refusera pas de transcrire le dispositif du jugement ou arrêt sur base d'une copie parce que la transcription se fait toujours à partir d'une expédition.

MM. Mottard et Vieujean soulignent que le § 1 de l'article 333 vise nécessairement une copie conforme.

L'article 333 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 5

Des effets de la filiation

I. — Discussion générale

A. Exposé du Secrétaire d'Etat

Le Secrétaire d'Etat rappelle que le projet voté par le Sénat consacre le principe de la liberté de reconnaissance et ne prévoit aucune restriction quant aux effets et aux conséquences de l'établissement d'une filiation adultérine par rapport à l'établissement d'une autre filiation.

C'est ainsi que l'article 334 du projet voté par le Sénat dispose que « quel que soit le mode d'établissement de la filiation, les enfants et leurs descendants ont les mêmes droits et les mêmes obligations à l'égard des père et mère et de leurs parents et alliés, et les père et mère et leurs parents et alliés ont les mêmes droits et les mêmes obligations à l'égard des enfants et de leurs descendants ».

Il importe cependant de signaler que lors de la discussion du projet en séance publique, divers amendements ont été déposés. La presque totalité de ces amendements tendait à tempérer certains effets et conséquences résultant de l'établissement de la filiation adultérine.

Ces amendements ont cependant tous été rejetés quoique chacun reconnaissait que le texte du projet contenait des imperfections, notamment à ce sujet. C'est pourquoi le Gouvernement propose les modifications suivantes :

a) Effets non patrimoniaux

Il pourrait être précisé dans le texte qu'un enfant conçu pendant le mariage par l'un des époux et une personne autre que son conjoint ne peut être élevé au domicile conjugal qu'avec le consentement de ce conjoint.

Il paraît en effet justifié de laisser au conjoint vis-à-vis duquel cet enfant est totalement étranger, la faculté de décider s'il accepte ou non que l'enfant soit élevé au domicile conjugal.

b) Effets patrimoniaux

Une des conséquences du projet de loi en matière de filiation est que désormais toute entrave à l'établissement du lien de filiation disparaît, sauf le cas particulier des enfants incestueux (art. 321 et 325).

La filiation adultérine peut être établie, tant par une reconnaissance volontaire (art. 319bis) que par un jugement (art. 322) s'il s'agit de la filiation paternelle. La filiation adultérine « a matre » également peut être établie par une reconnaissance (art. 313) ou par un jugement (art. 314).

AFDELING 3 — BEKENDMAKING VAN DE RECHTERLIJKE
BESLISSING IN DE REGISTERS VAN DE BURGERLIJKE STAND

Art. 333 van het Burgerlijk Wetboek.

De heer Van de Velde vraagt of het in § 1 gebruikte woord « afschrift » op een vrij afschrift dan wel op een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift doelt.

Voorts vraagt hij of de ambtenaar van de burgerlijke stand niet zal weigeren het beschikkend gedeelte van het vonnis of arrest over te schrijven op grond van een afschrift, aangezien het overschrijven steeds op grond van een expeditie geschiedt.

De heren Mottard en Vieujeau beklemtonen dat § 1 van artikel 333 noodzakelijkerwijs betrekking heeft op een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift.

Artikel 333 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 5

Gevolgen van de afstamming

I. — Algemene bespreking

A. Uiteenzetting van de Staatssecretaris

De Staatssecretaris herinnert eraan dat het door de Senaat aangenomen ontwerp het beginsel van de vrijheid van erkenning huldigt en dat geen enkele beperking gesteld wordt inzake de gevolgen van de vaststelling van de afstamming van de in overspel verwekte kinderen ten opzichte van de vaststelling van enige andere afstamming.

Zo bepaalt het door de Senaat aangenomen artikel 334 dat « ongeacht de wijze waarop de afstamming is vastgesteld, de kinderen en hun afstammelingen dezelfde rechten en dezelfde verplichtingen ten opzichte van de ouders en hun bloed- en aanverwanten hebben en dat de ouders en hun bloed- en aanverwanten dezelfde rechten en dezelfde verplichtingen ten opzichte van de kinderen en hun afstammelingen hebben ».

Er zij evenwel aangestipt dat tijdens de bespreking van het ontwerp in openbare vergadering verscheidene amendementen werden ingediend. Vrijwel al die amendementen beoogden bepaalde gevolgen van de vaststelling van de afstamming van in overspel verwekte kinderen te verzwakken.

Al die amendementen werden echter verworpen, hoewel eenieder erkende dat het ontwerp, met name op dat punt, onvolmaakt-heden vertoonde. Daarom stelt de Regering de volgende wijzigingen voor :

a) Gevolgen die geen betrekking hebben op het vermogen

Er zou in de tekst kunnen worden aangegeven dat een kind dat tijdens het huwelijk verwekt is door een van de echtgenoten en een andere persoon dan zijn echtgenoot, alleen met diens toestemming in de echtelijke woning kan worden opgevoed.

Het lijkt immers verantwoord dat aan de echtgenoot voor wie dat kind volledig vreemd is, de mogelijkheid wordt gelaten om te beslissen of hij aanvaardt dat het kind al dan niet in de echtelijke woning opgevoed wordt.

b) Gevolgen met betrekking tot het vermogen

Een van de gevolgen van het wetsontwerp betreffende de afstamming is dat voortaan elke belemmering voor de vaststelling van de afstamming verdwijnt behalve wanneer het in bloedschande verwekte kinderen betreft (artikelen 321 en 325).

De afstamming van een in overspel verwekt kind kan worden vastgesteld zowel door vrijwillige erkenning (art. 319bis) als bij vonnis (art. 322) als het de afstamming van vaderszijde betreft. Ook de afstamming van moederszijde van een in overspel verwekt kind kan door erkenning (art. 316) of bij vonnis (art. 314) worden vastgesteld.

Cette liberté plus grande d'établir la vraie filiation fait surgir quelques questions en ce qui concerne les rapports entre l'enfant adultérin d'une part et, d'autre part, le conjoint de son père ou de sa mère. Elle en fait surgir aussi, bien entendu, dans les rapports entre époux.

Plusieurs situations doivent être envisagées, sur le plan des effets patrimoniaux.

On doit se représenter d'abord le cas du mari ou de la femme à qui l'adultère de l'autre époux a été « révélé ». L'époux outragé peut certes demander le divorce. S'il s'en abstient, il peut à juste titre se demander ce qui se passerait s'il venait à mourir avant le « coupable ». Celui-ci héritera de lui et profitera de tous les avantages stipulés dans le contrat de mariage, en cas de dissolution du mariage par le décès, au profit du conjoint survivant; qui plus est, tout ce qui pourrait échoir au conjoint survivant reviendra un jour à ses propres héritiers, parmi lesquels se trouve, seul ou avec d'autres, l'enfant adultérin.

Sans doute, le droit successoral *ab intestat* du conjoint est essentiellement un droit en usufruit qui s'éteint à sa mort. Mais il peut y avoir davantage. En l'absence de descendants, l'époux survivant recueille en pleine propriété la totalité du patrimoine commun (art. 745bis, § 1, deuxième alinéa).

Même si le défunt laisse des descendants, le contrat de mariage peut attribuer la totalité du patrimoine commun à l'époux survivant (art. 1461 et 1464) et contenir des donations en sa faveur, en pleine propriété (appelées institutions contractuelles).

Tous ces avantages ont été consentis, le plus souvent, à titre réciproque et sont une des manifestations de la solidarité conjugale. On peut à bon droit se demander s'ils ont encore une « cause » ou une raison d'être lorsque l'infidélité du conjoint apparaît de manière évidente.

Le Gouvernement estime que c'est à l'époux outragé, victime de l'adultère, qu'il appartient d'en décider, dans une certaine mesure. C'est à lui de décider s'il convient de déshériter l'autre époux et même de lui enlever la réserve que lui reconnaît l'article 915bis du Code civil. C'est à lui de décider s'il y a lieu de révoquer les donations faites par contrat de mariage qui, rappelons-le, sont irrévocables, même pour cause d'ingratitude (art. 959 Code civil).

Il suffit donc d'adopter un texte qui confère à l'époux, mari ou femme, à qui l'adultère est révélé par l'établissement du lien de filiation, le droit de révoquer les donations faites à l'autre époux par contrat de mariage ⁽¹⁾ et de le priver de tout ou partie de ses droits successoraux.

Par analogie avec la règle qui s'applique en cas de divorce, à savoir l'article 299 du Code civil, les avantages matrimoniaux seront d'office révoqués; autrement dit le conjoint « en tort » ne pourra plus s'en prévaloir au moment du partage du patrimoine commun.

Rappelons que par « avantages matrimoniaux » on entend essentiellement les clauses de partage inégal du patrimoine commun, en faveur de l'époux survivant ou de l'un des époux s'il survit. En principe, ces avantages ne sont point considérés comme des donations mais comme des conventions entre associés, à titre onéreux. Ils ne peuvent plus être invoqués en cas de dissolution du mariage par le divorce.

⁽¹⁾ Selon l'article 1096 du Code civil, les donations entre époux, faites pendant le mariage, sont toujours révocables.

Die ruimere vrijheid om de werkelijke afstamming vast te stellen doet enkele vragen rijzen in verband met de betrekkingen tussen het in overspel verwekte kind enerzijds en de echtgenoot van zijn vader of moeder anderzijds. Dit geldt uiteraard ook voor de echtgenoten.

Inzonderheid wat de gevolgen met betrekking tot het vermogen betreft mochten verschillende situaties in overweging worden genomen.

In de eerste plaats is er het geval van de man of de vrouw aan wie het overspel van de andere echtgenoot « onthuld » werd. De bedrogen echtgenoot kan natuurlijk echtscheiding vorderen. Doet hij dat niet, dan kan hij zich terecht afvragen wat er zal gebeuren mocht hij vóór de « schuldige » sterven. Laatstgenoemde zal van hem erven en alle voordelen genieten die in het huwelijkscontract ten behoeve van de langstlevende echtgenoot bedongen zijn in geval van ontbinding van het huwelijk door de dood van de echtgenoot; erger nog, de erfenis die aan de langstlevende echtgenoot te beurt valt, komt vroeg of laat toe aan zijn eigen erfgenamen, die al dan niet uitsluitend uit het in overspel verwekte kind bestaan.

Het erfrecht bij versterf van de echtgenoot is weliswaar hoofdzakelijk een recht op vruchtgebruik dat eindigt door zijn dood. Er kan echter nog meer zijn: bij ontstentenis van afstammelingen verkrijgt de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van het gehele gemeenschappelijke vermogen (art. 745bis, § 1, tweede lid).

Doch zelfs als de overledene afstammelingen achterlaat, kan het huwelijkscontract het gehele gemeenschappelijke vermogen toekennen aan de langstlevende echtgenoot (art. 1461 en 1464) en in volle eigendom schenkingen in zijn voordeel bevatten (zogenaaamde contractuele erfstellingen).

In de meeste gevallen werden die voordelen bij wijze van wederkerigheid toegekend en zijn een van de uitingen van de echtelijke saamhorigheid. Men kan zich terecht afvragen of die voordelen nog een reden van bestaan hebben als de ontrouw van de echtgenoot overduidelijk is.

De Regering meent dat de bedrogen echtgenoot, die het slachtoffer is van het overspel daar binnen bepaalde perken een beslissing moet kunnen over treffen. Hij moet uitmaken of de andere echtgenoot al dan niet moet worden onterfd en zelfs of hem het voorbehouden gedeelte moet worden ontnomen dat hem bij artikel 915bis van het Burgerlijk Wetboek is toegekend. Hij moet beslissen over het al dan niet herroepen van de schenkingen die bij het huwelijkscontract gedaan zijn en die, zoals bekend, zelfs wegens ondankbaarheid, onherroepelijk zijn (art. 959 van het Burgerlijk Wetboek).

Men kan dus volstaan met een tekst goed te keuren waarbij aan de echtgenoot, man of vrouw, aan wie door de vaststelling van de afstamming het overspel onthuld wordt het recht toegekend wordt om de aan de andere echtgenoot bij huwelijkscontract gedane schenkingen te herroepen ⁽¹⁾ en hem geheel of gedeeltelijk zijn erfrechten te ontnemen.

Naar analogie met de regel die in geval van echtscheiding toepassing vindt, met name artikel 299 van het Burgerlijk Wetboek, worden de voordelen die voortvloeien uit het huwelijk, ambtshalve herroepen, met andere woorden, de « schuldige » echtgenoot kan er geen aanspraak meer op maken bij de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen.

Hierbij zij eraan herinnerd dat men onder « voordelen die voortvloeien uit het huwelijk » vooral de bedingen verstaat met betrekking tot de ongelijke verdeling van het gemeenschappelijk vermogen ten gunste van de langstlevende echtgenoot of van een van de echtgenoten indien die overleeft. In principe worden die voordelen niet als schenkingen beschouwd doch als overeenkomsten tussen deelgenoten, onder bezwarende titel. In geval van ontbinding van het huwelijk door echtscheiding kunnen zij niet meer worden ingeroepen.

⁽¹⁾ Volgens artikel 1096 van het Burgerlijk Wetboek zijn de tussen echtgenoten tijdens het huwelijk gedane schenkingen steeds herroepelijk.

Le Gouvernement propose donc de faire de l'établissement de la filiation adultérine une cause nouvelle de révocation de ces avantages, au détriment de l'époux « coupable ».

Les mesures que l'on vient d'envisager permettent à l'époux à qui l'adultère cause un préjudice au moins moral de prendre certaines dispositions afin que l'enfant de son conjoint, qui reste un étranger et même un intrus pour lui, ne profite pas un jour des avantages concédés à son père ou à sa mère. Ces mesures sont prises en prévision du cas où l'auteur de l'enfant, père ou mère, survivrait à l'époux qu'il a trompé.

Il convient ensuite d'examiner l'autre hypothèse, celle dans laquelle le père et la mère de l'enfant adultérin meurt le premier, laissant comme héritier le conjoint survivant. Celui-ci pourrait donc se trouver en présence de cet enfant et venir en concours avec lui.

La situation privilégiée du conjoint survivant, depuis la loi du 14 mai 1981, fait que si le défunt laisse d'autres descendants, légitimes, naturels, ou adoptifs, les droits du conjoint survivant, usufruitier de toute la succession, ne seront pas affectés (réduits) par la venue d'un enfant adultérin du défunt.

Il en irait autrement si cet enfant était, ce qui est possible, le seul descendant de l'époux prédécédé. Dans ce cas, assez particulier, les droits du conjoint en subiraient une atteinte: il ne pourrait plus obtenir en pleine propriété la totalité du patrimoine commun (comme si le défunt ne laissait pas de descendants). La survivance de l'enfant adultérin pourrait aussi entraîner une réduction des donations faites au conjoint survivant, puisque l'enfant sera héritier à réserve.

Pour éviter ces effets inattendus de l'établissement d'une filiation adultérine, des amendements ont déjà été proposés l'an passé en Commission de la Justice du Sénat mais n'ont pas été approuvés par une majorité. Il est en effet permis de s'interroger sur la possibilité même de limiter les droits de l'enfant en présence du conjoint de son père ou de sa mère et de réintroduire ainsi des distinctions selon que le conjoint survivant vient en concours avec des enfants légitimes, adoptifs, naturels ou adultérins.

Cependant, en cas de concours entre le conjoint survivant et un enfant adultérin de l'autre époux, il ne faut pas que cet enfant puisse demander la conversion de l'usufruit sur base de l'article 745^{quater}, § 1, du Code civil. Il serait en effet particulièrement vexatoire pour le conjoint d'être contraint de partager la succession avec un enfant dont la seule présence lui révèle la violation par l'autre époux, des devoirs conjugaux.

Les conséquences de l'établissement d'un lien de filiation adultérine peuvent se faire sentir dès l'ouverture de la succession du père ou de la mère, si l'enfant réclame sa part en nature. Elles peuvent aussi se faire sentir longtemps après l'ouverture de la succession, si le lien de filiation n'est établi qu'après le décès du père ou de la mère. Comme tout héritier, l'enfant dont la filiation serait établie après l'ouverture de la succession (par un jugement), pourrait réclamer sa part (et sa réserve) en nature et donc remettre en question les résultats d'un partage « consommé ».

De Regering stelt dus voor om van de wijze waarop de afstamming van het in overspel verwekte kind wordt vastgesteld, een nieuwe reden te maken voor de herroeping van die voordelen, ten nadele van de « schuldige » echtgenoot.

De bedoelde maatregelen bieden de echtgenoot aan wie het overspel ten minste morele schade berokkent, de mogelijkheid om sommige schikkingen te treffen zodat het kind van de echtgenoot, dat voor hem een vreemde en zelfs een indringer blijft, niet op zekere dag de voordelen geniet die aan zijn vader of zijn moeder zijn toegekend. Die maatregelen worden genomen voor het geval dat de ouder, vader of moeder van het kind, de bedrogen echtgenoot zou overleven.

Vervolgens dient men de andere mogelijkheid onder de ogen te zien, waarin de vader of de moeder van het in overspel verwekte kind als eerste sterft en de langstlevende echtgenoot als erfgenaam overblijft. Laatstgenoemde kan dus tegenover het kind komen te staan en samen met dit kind tot de erfenis komen.

De sedert de wet van 14 mei 1981 ontstane bevoorrechte situatie van de langstlevende echtgenoot brengt met zich dat zijn rechten als vruchtgebruiker van de gehele nalatenschap niet worden aangetast (verminderd) door de komst van een in overspel verwekt kind van de overledene, indien deze andere wettige, natuurlijke of aangenomen afstammelingen achterlaat.

De zaken zouden een geheel andere wending nemen indien het kind — en dat behoort tot de mogelijkheden — de enige afstamming van de vooroverleden echtgenoot is. In dat eerder zeldzame geval worden de rechten van de echtgenoot wel geschonken: hij kan niet meer het gehele gemeenschappelijke vermogen in volle eigendom verkrijgen (alsof de overledene geen afstammelingen had). Het opdagen van het in overspel verwekte kind zou ook een vermindering van de aan de langstlevende echtgenoot gedane schenkingen kunnen inhouden aangezien dat kind erfgenaam is met voorbehouden erfdeel.

Om die onverwachte gevolgen van de vaststelling van een afstamming van een in overspel verwekt kind te voorkomen, werden vorig jaar reeds in de Senaatcommissie voor de Justitie amendementen voorgesteld die echter geen meerderheid hebben gehaald. Men kan zich immers afvragen of de mogelijkheid zelfs bestaat van de rechten van het kind te beperken ten aanzien van de echtgenoot van zijn vader of moeder om aldus opnieuw een onderscheid in te voeren naargelang de langstlevende echtgenoot met wettige, dan wel met geadopteerde, natuurlijke of in overspel verwekte kinderen opkomt.

Ingeval de langstlevende echtgenoot en een in overspel verwekt kind van de andere echtgenoot samen tot de erfenis komen, moet worden voorkomen dat dit kind de omzetting van het vruchtgebruik op grond van artikel 745^{quater}, § 1, van het Burgerlijk Wetboek vordert. Het zou voor de echtgenoot immers bijzonder tergend zijn mocht hij worden verplicht de nalatenschap te delen met een kind waarvan het bestaan alleen al wijst op de schending van de echtelijke plichten door de andere echtgenoot.

De gevolgen van de vaststelling van de afstamming van het in overspel verwekte kind kunnen reeds duidelijk worden bij het opvallen van de erfenis van de vader of van de moeder, indien het kind zijn aandeel in natura opeist. Zij kunnen ook veel later dan bij het opvallen van de erfenis duidelijk worden, indien de vaststelling van de afstamming slechts na het overlijden van de vader of de moeder geschiedt. Het kind waarvan de afstamming (bij vonnis) wordt vastgesteld na het opvallen van de erfenis kan, zoals elke erfgenaam, zijn aandeel en zijn voorbehouden deel in natura opeisen en hierdoor het resultaat van een reeds « voltrokken » verdeling aanvechten.

Autrement dit, les « héritiers apparents » ne seront jamais à l'abri d'une action en pétition d'hérédité que formerait contre eux celui dont la filiation ne serait prouvée que longtemps après l'ouverture de la succession.

C'est pourquoi, il a été envisagé de modifier, d'une manière générale, certaines règles traditionnelles de notre droit successoral, telles que le rapport et la réduction « en nature » des libéralités, ainsi que le droit de tout héritier de demander sa part en nature (art. 826). Le problème n'a jamais été examiné d'une manière approfondie.

On peut se demander s'il n'y aurait pas lieu au moins de légiférer pour assurer la validité des actes de disposition accomplis de bonne foi par ceux qui ignoraient l'existence d'autre(s) descendant(s) de leur auteur.

B. Discussion.

M. Bourgeois se réjouit de la note du Gouvernement relative aux effets de l'établissement de la filiation adultérine qui avaient été déjà partiellement évoqués au Sénat à la suite du dépôt d'amendements (*Doc. Sénat*, 1984-1985, n° 904/3, 6, 7, 8) mais à propos desquels le Sénat a estimé qu'il était impossible de les analyser de manière approfondie.

La note du Gouvernement tente de résoudre la contradiction entre les intérêts de la famille légitime et ceux de l'enfant adultérin en proposant des solutions précises. Elle envisage notamment la révocation des avantages et libéralités consentis par l'épouse à son conjoint par contrat de mariage. Il est également proposé de limiter le droit de l'enfant adultérin au droit de réclamer uniquement sa part en valeur lorsqu'une succession a été partagée avant l'établissement de la filiation adultérine.

Mais outre ces deux solutions auxquelles il se rallie, M. Bourgeois se demande s'il ne faudrait pas prévoir certaines dispositions relatives au nom, telles que par exemple la règle selon laquelle l'enfant adultérin ne porte pas automatiquement le nom du père sauf si l'épouse y consent. Cette solution évitera toute tension entre les enfants légitimes et l'enfant adultérin. La question se pose d'ailleurs de savoir s'il est toujours opportun que le nom de l'enfant adultérin soit changé après l'établissement de la filiation adultérine.

En outre, il estime que la part de l'enfant adultérin dans le cadre de la succession ne devrait, en toute hypothèse, être attribuée qu'en valeur. Il craint que la présence de l'enfant adultérin qui n'appartient pas à la famille légitime constitue un problème de plus au moment du partage qui suscite déjà parfois de nombreuses difficultés au sein de la famille légitime. Cette solution n'établirait pas de réelles discriminations puisque l'enfant adultérin aurait droit à la totalité de sa part mais uniquement en valeur.

Le professeur Vieujean estime que la solution proposée par M. Bourgeois quant au nom risque d'être très compliquée. Il se demande par conséquent si elle est utile. Le Code civil ne doit pas être transformé en une loi de sécurité sociale.

Met andere woorden, de « schijnbare erfgenamen » zijn nooit veilig voor een rechtsvordering tot opvordering van nalatenschap, tegen hen ingesteld door degene waarvan de afstamming pas veel later dan bij het openvallen van de erfenis wordt vastgesteld.

Daarom is overwogen bij wijze van algemene maatregel, sommige traditionele bepalingen van ons erfrecht te wijzigen, zoals de inbreng en de inkorting « in natura » van de schenkingen, evenals het recht van elke erfgenaam om zijn deel in natura te vorderen (art. 826). Het probleem is nooit ten gronde onderzocht.

De vraag kan worden gesteld of niet een wet dient te worden uitgevaardigd, al was het maar om de geldigheid van daden van beschikking, te goeder trouw verricht door hen die niet op de hoogte waren van het bestaan van « andere » afstammelingen van hun ouder, veilig te stellen.

B. Bespreking.

De heer Bourgeois verheugt zich over de regeringsnota betreffende de gevolgen van de vaststelling van de afstamming van een in overspel verwekt kind, die reeds even ter sprake gebracht werden in de Senaat naar aanleiding van de indiening van amendementen (*Stuk Senaat*, 1984-1985, nrs. 904/3, 6, 7 en 8), doch waarbij de Senaat gemeend had dat ze niet ten gronde konden worden besproken.

De regeringsnota tracht de tegengestelde belangen van de wettige familie te verzoenen met die van het in overspel verwekte kind door een nauwkeurig omlijnde oplossing voor te stellen. In de nota wordt onder meer de herroeping overwogen van de voordelen en schenkingen die bij huwelijkscontract door de vrouw aan haar echtgenoot zijn gedaan. Tevens wordt voorgesteld het recht van het in overspel verwekte kind te beperken uitsluitend tot het recht om zijn aandeel in waarde te vorderen wanneer de nalatenschap verdeeld werd vóór de afstamming van het betrokken kind vastgesteld was.

Doch naast die twee voorstellen, waarmee de heer Bourgeois instemt, vraagt hij zich af of men niet in een aantal bepalingen betreffende de naam dient te voorzien, zoals b.v. de regel volgens welke het in overspel verwekte kind niet automatisch de naam van de vader draagt, behalve indien de echtgenote erin toestemt. Die oplossing zal de spanningen tussen de wettige kinderen en het in overspel verwekte kind voorkomen. De vraag rijst trouwens of het wel altijd opportuun is dat de naam van het in overspel verwekte kind na de vaststelling van zijn afstamming veranderd wordt.

Bovendien is hij de mening toegedaan dat het aandeel van het in overspel verwekte kind in het raam van de nalatenschap hoe dan ook alleen maar in waarde zou mogen worden toegekend. Hij vreest dat alleen reeds de aanwezigheid van het in overspel verwekte kind, dat geen deel uitmaakt van de wettige familie, nog een bijkomend probleem zal doen rijzen op het ogenblik van de verdeling, die voor de wettige familie niet zelden reeds heel wat moeilijkheden oplevert. Die oplossing zou geen echte discriminatie in het leven roepen aangezien het in overspel verwekte kind recht zou hebben op geheel zijn aandeel, zij het alleen maar in waarde.

Professor Vieujean meent dat van de door de heer Bourgeois voorgestelde regeling betreffende de naam gevreesd kan worden dat ze erg ingewikkeld zal zijn. Bijgevolg vraagt hij zich af of die regeling wel nuttig is. Het Burgerlijk Wetboek mag geen sociale-zekerheidswet worden.

II. — Discussion des articles

Art. 334 du Code civil.

M. Bourgeois s'informe de la portée du terme « alliés » et de la nécessité de le maintenir.

Le professeur Vieujean souligne que le terme « alliés » vise par exemple la belle-mère ou l'épouse de l'oncle. Il estime que l'article 334 pourrait être rédigé de la manière suivante : « Quel que soit le mode d'établissement de la filiation, les enfants et leurs descendants ont les mêmes droits et les mêmes obligations. »

L'énumération qui est proposée n'est pas justifiée. Elle n'avait pour but que de souligner la nouveauté de la disposition. D'autres dispositions évidentes ont de même été inscrites dans le Code civil parce qu'elles modifiaient entièrement la situation antérieure. Il en est ainsi de l'article 529 qui stipule que sont meubles les rentes perpétuelles ou viagères parce que sous l'ancien régime elles étaient considérées comme immeubles.

M. Bourgeois estime préférable de maintenir l'article 334 tel qu'il est rédigé.

L'article 344 est adopté par 7 voix contre 1 et 1 abstention.

Art. 334bis du Code civil.

Mme Goor, Mlle Detaille, MM. Bourgeois et Van de Velde ont déposé un amendement n° 1 (*Doc. n° 378/2*) visant à insérer un article 334bis dans le projet de loi et rédigé comme suit : « L'enfant conçu pendant le mariage par l'un des époux et une personne autre que son conjoint ne peut être élevé à la résidence conjugale qu'avec le consentement de ce dernier. »

1. Formulation de l'amendement.

M. Mottard considère que cet amendement est inutile parce que la solution qu'il propose relève du droit commun. Il est en outre dangereux parce qu'il peut conduire à une interprétation *a contrario* pour les enfants naturels et les enfants d'un premier lit.

Le professeur Vieujean souligne que la solution proposée par l'amendement est déjà admise, non seulement pour les enfants adultérins mais également pour les enfants naturels et pour les enfants d'un premier lit. C'est l'application de la maxime « mariage demande ménage ».

Il propose par conséquent de rédiger l'article 334bis de la manière suivante : « L'enfant né de l'un des deux époux et d'une personne autre que son conjoint ne peut être élevé à la résidence conjugale qu'avec le consentement de ce dernier. » Cette disposition serait conforme à la jurisprudence en vigueur. Il ajoute que si l'amendement était adopté tel qu'il est rédigé, une interprétation *a contrario* pourrait surgir.

Mme Detiège demande si la suggestion du professeur Vieujean vise également les enfants que l'épouse aurait eus avec un autre homme, c'est-à-dire les enfants adultérins *a matre* ou les enfants d'un premier lit. Si tel était le cas, le conjoint pourrait s'opposer à accueillir l'enfant du premier mariage à la résidence conjugale. Elle estime qu'une telle solution serait regrettable.

Mme Merckx-Van Goey rejoint Mme Detiège. Elle considère que la mère est toujours responsable de son enfant. Une veuve qui se remarie ne peut être séparée de son enfant par la seule

II. — Bespreking van de artikelen

Art. 334 van het Burgerlijk Wetboek.

De heer Bourgeois informeert naar de draagwijdte van het woord « aanverwanten » en vraagt zich af of dat woord wel dient behouden te worden.

Professor Vieujean wijst erop dat het woord « aanverwanten » bij voorbeeld op de schoonmoeder of op de echtgenote van de oom doelt. Hij meent dat artikel 334 als volgt zou kunnen worden gesteld : « Ongeacht de wijze waarop de afstamming is vastgesteld, hebben de kinderen en hun afstammelingen dezelfde rechten en dezelfde verplichtingen. »

De voorgestelde opsomming is niet verantwoord. Ze was alleen bedoeld om te beklemtonen dat het om een geheel nieuwe bepaling gaat. Nog andere vanzelfsprekende bepalingen werden in het Burgerlijk Wetboek opgenomen omdat ook zij de vroegere toestand volledig wijzigden. Dat geldt onder meer voor artikel 529 waarin bepaald wordt dat althoudende renten of lijfrenten roerende goederen zijn, omdat zij onder het ancien régime als onroerend beschouwd werden.

De heer Bourgeois acht het verkieslijk artikel 334 te handhaven zoals het thans gesteld is.

Artikel 334 wordt aangenomen met 7 tegen 1 stem en 1 onthouding.

Art. 334bis van het Burgerlijk Wetboek.

Mevr. Goor, Mej. Detaille en de heren Bourgeois en Van de Velde stellen een amendement nr. 1 (*Stuk nr. 378/2*) voor dat ertoe strekt een artikel 334bis in te voegen, luidend als volgt : « Het kind dat tijdens het huwelijk verwekt wordt door een der echtgenoten en een andere persoon dan de echtgenoot mag in de echtelijke woonplaats niet worden opgevoed dan met toestemming van deze laatste. »

1. Vorm van het amendement.

De heer Mottard meent dat het amendement overbodig is aangezien de daarin voorgestelde regeling tot het gemeen recht behoort. Bovendien is het niet zonder gevaar daar het tot een redenering *a contrario* kan leiden voor de natuurlijke kinderen en de kinderen uit een eerste huwelijk.

Professor Vieujean wijst erop dat de in het amendement voorgestelde regeling reeds aanvaard is, niet alleen voor de overspelige kinderen, maar ook voor de natuurlijke kinderen en voor de kinderen uit een eerste huwelijk. Het gaat hier om de toepassing van het adagium « een huwelijk vergt een gezin ».

Derhalve stelt hij voor artikel 334bis als volgt te doen luiden : « Het kind geboren uit een van de echtgenoten en een andere persoon dan de echtgenoot mag in de echtelijke woonplaats niet worden opgevoed dan met toestemming van deze laatste. » Een dergelijke bepaling zou in overstemming zijn met de huidige rechtspraak. Professor Vieujean voegt eraan toe dat, mocht het amendement worden aangenomen zoals het is voorgesteld, een interpretatie *a contrario* mogelijk zou zijn.

Mevr. Detiège vraagt of het voorstel van professor Vieujean eveneens doelt op de kinderen die de echtgenote met een andere man zou gehad hebben, dat wil zeggen de in overspel door de vrouw verwekte kinderen of de kinderen uit een eerste huwelijk. Mocht dat zo zijn, dan zou de echtgenoot zich kunnen verzetten tegen de opname in de echtelijke woonplaats van het kind uit een eerste huwelijk. Dat zou volgens haar betreutswaardig zijn.

Mevr. Merckx-Van Goey is het eens met Mevr. Detiège. Volgens haar is de moeder steeds verantwoordelijk voor haar kind. Een weduwe die hertrouwt, mag niet van haar kind worden

volonté de son conjoint. Elle propose dès lors de maintenir l'amendement dans sa formulation initiale.

Pour le rapporteur, les objections soulevées par Mmes Detiège et Merckx-Van Goey disparaissent partiellement si le texte original est maintenu. Il rappelle en outre que les cas de désaveu de paternité sont fort rares.

Mme Detiège considère toutefois que si la formulation de l'amendement est retenue une discrimination est établie entre les enfants adultérins et les autres.

Le rapporteur estime quant à lui qu'une distinction peut être introduite lorsqu'elle est justifiée par l'intérêt des enfants.

Le professeur Vieujean insiste cependant sur le fait que si l'amendement est maintenu tel quel, il risque de conduire à une interprétation *a contrario*.

En doctrine la question s'est posée de savoir si un des conjoints peut imposer à l'autre un enfant qui n'est pas commun. Lors d'un colloque à la K.U.L., la plupart des magistrats y ont répondu de manière négative.

En ce qui concerne la jurisprudence, il n'y a qu'une décision d'un juge de paix prise sur base de l'article 223. Il s'agissait de deux époux qui avaient chacun des enfants d'un premier lit qui ne s'entendaient pas. Le juge de paix a ordonné une expertise pour voir s'il y avait une animosité telle entre la fille du premier lit, majeure, et sa belle-mère que la première devait quitter la résidence conjugale.

Si l'article 334bis n'était pas adopté, en cas de litige, le juge de paix serait compétent pour prendre des mesures urgentes et provisoires sur base de l'article 223 du Code civil.

M. Bourgeois estime que la suggestion faite par le professeur Vieujean concerne les effets du mariage en général et devrait par conséquent faire l'objet d'une autre disposition sous peine d'oublier qu'un des effets du mariage est réglé dans la loi sur la filiation.

Le Secrétaire d'Etat estime que la formulation de l'amendement doit être maintenue. En effet, en vertu de l'article 334 du Code civil tel qu'il est proposé qui renvoie à l'article 32 (art. 31, ancien) (modifiant l'art. 203 du Code civil) le père est tenu d'élever et d'entretenir son enfant adultérin. Pour éviter tout doute, il faut préciser que cet enfant ne peut être admis au domicile conjugal sans le consentement de l'épouse. En ce qui concerne les autres enfants, il faut s'en tenir à la jurisprudence.

M. Moureaux souligne le danger de mentionner uniquement dans le rapport que pour les autres enfants on s'en tient à la jurisprudence actuelle. En effet, les tribunaux ne se réfèrent aux travaux préparatoires que lorsque les textes de loi ne sont pas clairs. En l'espèce, se basant sur un texte clair, les tribunaux risquent de procéder à une interprétation *a contrario*.

2. Utilité de l'amendement.

En ce qui concerne l'utilité de l'amendement, M. Bourgeois déclare que les auteurs ont voulu envisager toutes les conséquences de la reconnaissance.

Mme Detiège doute de la nécessité d'insérer l'article 334bis même en ce qui concerne les enfants adultérins. Il y aura peu de cas où le mari demandera à son épouse d'accepter l'enfant à la résidence conjugale, étant donné que la reconnaissance aboutira

géscheiden alleen maar omdat haar echtgenoot dat wil. Zij stelt derhalve voor de oorspronkelijke tekst van het amendement te handhaven.

Volgens de rapporteur vervallen de bezwaren van Mevr. Detiège en Merckx-Van Goey gedeeltelijk indien de oorspronkelijke tekst wordt gehandhaafd. Hij wijst er daarenboven op dat maar zeer zelden een vordering tot ontkenning van vaderschap wordt ingesteld.

Mevr. Detiège meent echter dat, indien de voorgestelde tekst wordt aangenomen, een discriminatie in het leven wordt geroepen tussen de overspelige kinderen en de andere.

De rapporteur vindt dat een onderscheid kan worden ingevoerd als zulks in het belang van de kinderen verantwoord is.

Toch benadrukt professor Vieujean dat, indien het amendement ongewijzigd behouden blijft, er gevaar bestaat voor een interpretatie *a contrario*.

In de rechtsleer is de vraag gerezen of een van de echtgenoten aan de andere een kind kan opdringen dat geen gemeenschappelijk kind is. Tijdens een colloquium in de K.U.L. hebben de meeste aanwezige magistraten op die vraag ontkennend geantwoord.

Op het vlak van de rechtspraak is er alleen maar een uitspraak van een vrederechter op grond van artikel 223. Het ging om twee echtgenoten die allebei kinderen hadden uit een eerste huwelijk, die in onmin leefden met elkaar. De vrederechter heeft een onderzoek laten instellen om na te gaan of de vijandigheid tussen de meerderjarige dochter uit het eerste huwelijk en haar stiefmoeder inderdaad van die aard was dat eerstgenoemde de echtelijke woonplaats diende te verlaten.

Indien artikel 334bis niet wordt aangenomen, zou de vrederechter, in geval van geschil, bevoegd zijn om, op grond van artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek, dringende voorlopige maatregelen te treffen.

De heer Bourgeois is van oordeel dat het voorstel van professor Vieujean betrekking heeft op de gevolgen van het huwelijk in het algemeen en derhalve in een andere bepaling zou moeten worden opgenomen, zo niet zou men uit het oog verliezen dat een van de gevolgen van het huwelijk geregeld wordt door de wet op de afstamming.

De Staatssecretaris meent dat de tekst van het amendement moet gehandhaafd blijven. Op grond van het thans voorgestelde artikel 334 van het Burgerlijk Wetboek, waarin verwezen wordt naar artikel 32 (vroeger art. 31) (tot wijziging van art. 203 van het Burgerlijk Wetboek) is de vader aan zijn overspelig kind levensonderhoud en opvoeding verschuldigd. Wil men alle twijfel wegnemen, dan moet gepreciseerd worden dat dit kind zonder de toestemming van de echtgenote niet in de echtelijke woonplaats kan worden opgevoed. Wat de andere kinderen betreft, moet men zich richten naar de thans bestaande rechtspraak.

De heer Moureaux wijst erop dat het gevaarlijk is in het verslag alleen te vermelden dat men zich, wat de andere kinderen betreft, dient te richten naar de thans bestaande rechtspraak. De rechtbanken houden immers alleen rekening met de parlementaire voorbereiding wanneer de wettekst onduidelijk is. Aangezien ze hier voor een duidelijke tekst staan, bestaat het gevaar dat de rechtbanken wel eens tot een interpretatie *a contrario* zouden kunnen besluiten.

2. Nut van het amendement.

In verband met het nut van het amendement verklaart de heer Bourgeois dat de auteurs rekening hebben willen houden met alle gevolgen van de erkenning.

Mevr. Detiège twijfelt aan de noodzaak artikel 334bis in te voegen, zelfs wat de overspelige kinderen betreft. Er zullen maar weinig gevallen zijn waarin de echtgenoot aan zijn echtgenote vraagt het kind in de echtelijke woonplaats op te nemen, aange-

souvent au divorce. De plus la mère souhaitera garder l'enfant. Le problème peut se poser si elle est décédée. Dans ce cas ou bien l'épouse acceptera de cohabiter avec l'enfant ou bien il y aura divorce.

Mme Spaak regrette également la solution retenue par l'article 334bis. En effet si le mari prouve que l'enfant est adultérin *a matre*, et veut exclure l'enfant de la famille, ce dernier doit être mis à l'assistance publique sauf pour la femme à divorcer. Mais comme le divorce risque d'être prononcé à ses torts, elle sera privée de la garde de ses enfants légitimes.

Le professeur Vieujean fait remarquer qu'en cas de divorce la garde de l'enfant n'est plus attribuée en fonction des torts. S'il n'y a pas d'accord entre les époux, le président du tribunal tient compte d'une part de la relation qui existe entre chacun des parents et les enfants, et d'autre part, de la disponibilité de chacun des deux parents.

En ce qui concerne l'utilité de la disposition, Mme Merckx-Van Goey souligne que l'article 334bis se présente comme une compensation à la possibilité de reconnaître les enfants adultérins. Une disposition semblable existe d'ailleurs également dans la loi française.

Mme Goor-Eyben souligne qu'en vertu de l'article 211, le père ou la mère peut offrir de recevoir, nourrir et entretenir l'enfant à qui il doit des aliments dans sa demeure. Dans ce cas, le tribunal devra le dispenser du paiement de la pension alimentaire.

M. Moureaux observe que l'article 211 vise « sa demeure » mais non la résidence conjugale.

Le Secrétaire d'Etat souligne que l'amendement n'établit aucune discrimination puisqu'il vise aussi bien les enfants adultérins de l'homme que ceux de la femme.

3. *Forme du consentement.*

M. Chevalier se demande de quelle manière le consentement de l'épouse sera donné. Cela se fera-t-il par un simple écrit, par un acte notarié, par une requête ou uniquement de manière orale ?

M. Mottard souligne qu'étant donné que le mode de consentement n'est pas déterminé, le mari va essayer d'imposer l'enfant à son épouse. Il se demande également si l'épouse peut revenir sur son consentement.

4. *Champ d'application de la disposition.*

M. Chevalier souligne que cet article peut également viser une femme qui a été inséminée. Peut-on imaginer que le mari doive alors donner son accord pour accueillir l'enfant à la résidence conjugale.

En ce qui concerne l'insémination artificielle, le professeur Vieujean estime qu'il n'y a pas de problème. Si le mari a consenti à l'insémination, l'enfant lui est attribué. Ni l'enfant, ni la mère, ni le mari ne peuvent contester la paternité.

M. Chevalier demande ce qu'il en est des mères porteuses.

Le professeur Vieujean estime qu'un tel problème doit être abordé séparément. Dans les textes actuels et dans le projet, la maternité est liée à l'accouchement.

5. *Vote.*

L'amendement n° 1 introduisant un article 334bis est adopté par 6 voix contre 3 et 1 abstention.

zien de erkenning vaak tot echtscheiding zal leiden. Bovendien zal de moeder het kind wensen te behouden. Wel kan het probleem rijzen wanneer de moeder overleden is. In dat geval zal de echtgenote ofwel erin toestemmen om met het kind samen te leven, ofwel zal het tot echtscheiding komen.

Ook Mevr. Spaak betreurt de oplossing waarvoor in artikel 334bis is gekozen. Indien de echtgenoot immers bewijst dat het kind door zijn vrouw in overspel verwekt is en hij dat kind uit het gezin wil sluiten, moet het kind door het O.C.M.W. worden opgenomen, tenzij de vrouw tot echtscheiding besluit. Maar aangezien het gevaar bestaat dat de echtscheiding in haar nadeel zal worden uitgesproken, zal zij het recht van bewaring over haar wettige kinderen verliezen.

Professor Vieujean merkt op dat, in geval van echtscheiding, bij de toekenning van het recht van bewaring niet langer rekening wordt gehouden met het feit dat iemand al dan niet in het ongelijk gesteld is. Komt het niet tot een akkoord tussen de echtgenoten, dan houdt de voorzitter van de rechtbank rekening, enerzijds met de banden die bestaan tussen elkeen van de ouders en de kinderen, en anderzijds met de beschikbaarheid van elk van de ouders.

Nog in verband met het nut van de tekst wijst Mevr. Merckx-Van Goey erop dat artikel 334bis een tegenwicht vormt voor de mogelijkheid om overspelige kinderen te erkennen. In het Franse recht bestaat trouwens een gelijkaardige bepaling.

Mevr. Goor-Eyben wijst erop dat de vader of de moeder kan aanbieden het kind waaraan hij of zij levensonderhoud verschuldigd is, bij zich in huis op te nemen en het aldaar kost en onderhoud te verschaffen. In dat geval zal hij of zij door de rechtbank vrijgesteld worden van de verplichting om een uitkering tot onderhoud te betalen.

Volgens de heer Moureaux wordt in artikel 211 het « huis » bedoeld en niet de echtelijke woonplaats.

De Staatssecretaris wijst erop dat het amendement helemaal niet discriminerend is aangezien het zowel slaat op de overspelige kinderen van de man als op die van de vrouw.

3. *Vorm van de toestemming.*

De heer Chevalier vraagt op welke wijze de echtgenote haar toestemming moet geven. Zal dat gewoon schriftelijk kunnen gebeuren of in een notariële akte of bij wijze van verzoekschrift ? Of zal die toestemming uitsluitend mondeling worden gegeven ?

De heer Mottard wijst erop dat aangezien de wijze waarop de toestemming wordt gegeven niet bepaald is, de man zal pogen het kind aan zijn echtgenote op te dringen. Ook vraagt hij of de echtgenote op de gegeven toestemming kan terugkomen.

4. *Toepassingsgebied van de bepaling.*

De heer Chevalier wijst erop dat dit artikel eveneens geldt voor een vrouw bij wie kunstmatige inseminatie werd toegepast. Is het denkbaar dat de man zijn toestemming moet geven om dat kind in de echtelijke woonplaats op te voeden ?

Volgens professor Vieujean rijzen in dat geval geen problemen. Indien de man zijn toestemming heeft gegeven voor de kunstmatige inseminatie, wordt het kind aan hem toegeschreven. Noch het kind, noch de moeder, noch de vader kunnen het vaderschap betwisten.

De heer Chevalier wijst op het probleem van de leenmoeders.

Volgens professor Vieujean moet dat probleem afzonderlijk worden besproken. Zowel in de thans bestaande teksten als in het ontwerp is het moederschap gekoppeld aan de bevalling.

5. *Stemming.*

Het amendement nr. 1 tot invoering van een artikel 334bis wordt aangenomen met 6 tegen 3 stemmen en 1 onthouding.

Art. 334ter du Code civil.

Mme Goor, Mlle Detaille, MM. Bourgeois et Van de Velde ont déposé un amendement (n° 2, Doc. n° 378/2) visant à insérer un article 334ter dans le Code civil.

Premier alinéa.

Le premier alinéa est rédigé comme suit :

« Art. 334ter. — La reconnaissance qui fait apparaître qu'un enfant a été conçu pendant le mariage par un des époux et une autre personne que son conjoint aura pour effet de faire perdre à son auteur tous les avantages que l'autre époux lui avait consentis par contrat de mariage en prévision du partage du patrimoine commun ainsi que les libéralités contenues dans ce contrat sauf si cet époux manifeste expressément, par acte devant notaire, sa volonté de confirmer, en tout ou partie, les dispositions du contrat de mariage. »

1. Protection des tiers.

Le professeur Vieujean estime que le premier alinéa de l'article 334ter établit une cause de révocation de tous les avantages consentis par un des époux à l'autre par contrat de mariage semblable à celle qui est établie par l'article 299 en cas de divorce. Mais si dans l'hypothèse de l'article 299, les tiers sont protégés par le fait qu'ils sont avertis du divorce, il n'en est pas de même en cas de reconnaissance d'un enfant adultérin. Si lorsqu'un conjoint reconnaît un enfant adultérin, il perd immédiatement tous les avantages qui lui ont été consentis par contrat de mariage, les tiers ignorent ce fait et peuvent être préjudiciés. Ainsi, lorsque la communauté a été liquidée, cette liquidation pourra être remise en question si ultérieurement la filiation adultérine est établie. Entre-temps des actes de disposition peuvent avoir été accomplis.

Le professeur Vieujean propose donc que la révocation ne soit pas automatique mais se fasse par acte notarié (qui doit être transcrit).

M. Bourgeois souligne que le caractère automatique de la révocation est expressément voulu à titre de compensation à la possibilité de reconnaître l'enfant adultérin sans l'accord de l'épouse. Le C.V.P. préférerait au départ que la reconnaissance soit soumise au consentement de l'épouse. Il a renoncé à soutenir cette thèse parce qu'il estime qu'en pratique elle peut conduire à des difficultés. L'épouse pourrait en effet être, dans certains cas, forcée de donner son consentement par exemple lorsqu'elle dépend financièrement de son époux ou lorsqu'elle travaille avec lui dans le cadre d'une affaire commune.

L'épouse doit cependant disposer de garanties, telles que l'automatisme de la révocation des avantages matrimoniaux et autres libéralités, qui lui permettront d'être apaisée et d'éviter le recours au divorce.

Si l'épouse devait expressément procéder à la révocation, elle risquerait de ne pas le faire et d'être ainsi placée dans une situation inégalitaire. En outre, le père qui a eu un enfant adultérin prendra plus facilement ses responsabilités si la situation juridique est claire.

Le professeur Vieujean souligne que pour concilier le principe de l'automatisme et la nécessité de protéger les tiers, on pourrait ajouter au début du premier alinéa de l'article 334ter les termes : « Sans préjudice des droits des tiers de bonne foi ».

Art. 334ter van het Burgerlijk Wetboek.

Mevr. Goor, Mej. Detaille, de heren Bourgeois en Van de Velde hebben een amendement voorgesteld (nr. 2, Stuk 378/2) tot invoeging van een artikel 334ter in het Burgerlijk Wetboek.

Eerste lid.

Het eerste lid luidt als volgt :

« Art. 334ter. — De erkenning waaruit blijkt dat een kind tijdens het huwelijk werd verwekt door een der echtgenoten en een andere persoon dan de echtgenoot, heeft tot gevolg dat degene die het kind erkent, alle voordelen verliest die de andere echtgenoot bij huwelijksovereenkomst heeft toegestaan in het vooruitzicht van een verdeling van het gemeenschappelijk vermogen, evenals de schenkingen welke in die overeenkomst vervat liggen, tenzij die echtgenoot bij een voor notaris verleden akte uitdrukkelijk zijn wil te kennen geeft de bepalingen van de huwelijksovereenkomst geheel of ten dele te handhaven.

1. Bescherming van de derden.

Professor Vieujean meent dat het eerste lid van artikel 334ter voor alle door de ene echtgenoot aan de andere bij huwelijkscontract toegekende voordelen een oorzaak tot herroeping vaststelt welke gelijkenis vertoont met die welke bij artikel 299 vastgesteld is in geval van echtscheiding. In de hypothese van artikel 299 worden de derden beschermd doordat zij van de echtscheiding verwittigd worden, doch dat is niet het geval bij erkenning van een in overspel verwekt kind. Een echtgenoot die een in overspel verwekt kind erkent, verliest onmiddellijk alle voordelen die hem bij huwelijkscontract verleend waren, maar de derden zijn daarvan niet op de hoogte en kunnen daar dus nadeel door ondervinden. Zo kan het gebeuren dat, wanneer een gemeenschap vereffend werd, die vereffening kan worden aangevochten indien de afstamming van een in overspel verwekt kind achteraf vastgesteld wordt. Ondertussen kunnen echter daden van beschikking gesteld zijn.

Professor Vieujean stelt dus voor dat de herroeping niet automatisch geschiedt, doch bij notariële akte (die moet worden overgeschreven).

De heer Bourgeois wijst erop dat het automatisch karakter van de herroeping uitdrukkelijk gewild is als compensatie voor de mogelijkheid om het in overspel verwekte kind zonder de instemming van de echtgenote te erkennen. De C.V.P. gaf er aanvaankelijk de voorkeur aan dat de erkenning afhankelijk werd gesteld van de toestemming van de echtgenote. De partij heeft die stelling opgegeven omdat zij meende dat zulks in de praktijk tot moeilijkheden kan leiden. De echtgenote zou in sommige gevallen immers gedwongen kunnen worden haar toestemming te geven, bijvoorbeeld wanneer zij financieel van haar man afhangt of wanneer zij met hem in het kader van een gemeenschappelijk opgezette zaak samenwerkt.

De echtgenote moet echter garanties hebben, zoals het automatische karakter van de herroeping van de bij huwelijkscontract verleende voordelen en andere schenkingen, die een « bedarend » effect zullen hebben en waardoor voorkomen wordt dat het tot echtscheiding komt.

Mocht de echtgenote verplicht zijn die voordelen uitdrukkelijk te herroepen, dan bestaat het risico dat een en ander niet gebeurt en zij dus aan het kortste eind trekt. Bovendien zal de vader van een in overspel verwekt kind gemakkelijker zijn verantwoordelijkheid opnemen als de juridische toestand klaar en duidelijk is.

Professor Vieujean beklemtoont dat men, om het beginsel van het automatisch karakter met de noodzakelijke bescherming van de derden te verzoenen, het eerste lid van artikel 334ter met de volgende woorden zou kunnen laten aanvangen : « Onverminderd de rechten van de te goeder trouw handelende derden heeft » (met weglating, wegens inversie, van het woord « heeft » op de derde regel).

Le Secrétaire d'Etat se demande si la suggestion du professeur Vieujean ne vise en réalité que les donations à effet immédiat et non celles qui produisent uniquement un effet au moment du décès.

Le professeur Vieujean répond que la protection des tiers doit être assurée non seulement dans le cas des libéralités immédiates mais également pour les institutions contractuelles et pour les avantages matrimoniaux. Ainsi si la reconnaissance a lieu après le décès de l'épouse, l'auteur peut avoir traité avec des tiers qui, en l'absence de clause de protection, devraient restituer ce qu'ils ont acquis.

Mme Merckx-Van Goey et M. Hermans déposent un sous-amendement (n° 5, Doc. n° 378/3) tendant à compléter le premier alinéa de l'article 334ter par ce qui suit : « La révocation des avantages et des donations ne porte pas atteinte aux droits des tiers de bonne foi. »

2. Portée de l'amendement.

Mme Detiège constate que si l'épouse est d'accord de maintenir les libéralités et avantages matrimoniaux, elle doit aller devant notaire. Elle plaide pour que cette procédure complexe soit uniquement imposée pour la révocation.

M. Moureaux estime que l'article 334ter correspond à une conception de la société qu'il ne partage pas. Avec Mme Detiège, il demande en outre pourquoi la sanction doit être automatique. Même si personne n'est censé ignorer la loi, l'épouse ne saura sans doute pas que la révocation est automatique.

Enfin, il considère que le Gouvernement adopte des conceptions différentes dans des projets distincts. Dans le projet de loi sur le viol, il soumet la sanction du viol entre époux à une plainte. Si le conjoint ne porte pas plainte ou la retire, il n'y a aucune sanction. En revanche, lors de la reconnaissance d'un enfant adultérin, qui pour lui est moins grave qu'un viol, la sanction est automatique.

M. Mottard se rallie à la thèse de M. Moureaux. Il estime également inacceptable de présumer de la volonté de l'épouse par une révocation automatique.

M. Chevalier ajoute que cette disposition restaure le principe de la culpabilité de celui qui a commis un adultère. Dans la justification de l'amendement, il est d'ailleurs à différentes reprises question de sanction. Or, à l'heure actuelle les tribunaux refusent d'accorder des dommages et intérêts pour préjudice matériel en cas d'adultère mais uniquement 1 franc symbolique pour le dommage moral.

Le professeur Vieujean estime que le terme de « sanction » est peu approprié sauf s'il est pris dans le sens large de règle applicable si une autre n'est pas respectée.

M. Chevalier considère en outre que l'amendement porte atteinte au principe de l'irrévocabilité des donations faites par contrat de mariage. Il se demande enfin si cet article 334ter nouveau vise les cas de l'insémination artificielle.

Mme Detiège estime par ailleurs que le premier alinéa de l'article 334ter établit une modification unilatérale du régime matrimonial.

Pour le professeur Vieujean une telle modification peut très bien intervenir par le fait de la loi. C'est d'ailleurs ce que prévoit déjà l'article 299 du Code civil relatif à la révocation en cas de divorce des avantages consentis à l'autre époux.

M. Hermans souligne également le parallélisme avec l'article 299. Si le père reconnaît un enfant adultérin, la mère peut

De Staatssecretaris vraagt zich af of de suggestie van professor Vieujean in werkelijkheid niet alleen doelt op de schenkingen met onmiddellijke uitwerking en niet op die welke uitsluitend bij het overlijden effect sorteren.

Professor Vieujean antwoordt dat de bescherming van de derden niet alleen in het geval van schenkingen met onmiddellijke uitwerking dient te worden gewaarborgd doch ook voor de contractuele erfstellingen en voor de bij huwelijkscontract verleende voordelen. Zo kan de ouder, indien de erkenning na het overlijden van de echtgenote plaatsvindt, overeenkomsten gesloten hebben met derden die, bij ontstentenis van een vrijwaringsbeding, zouden moeten teruggeven wat zij gekregen hebben.

Mevr. Merckx-Van Goey en de heer Hermans stellen een subamendement voor (nr. 5, Stuk nr. 378/3), hetwelk beoogt het eerste lid van artikel 334ter aan te vullen met wat volgt : « De herroeping van de voordelen en van de schenkingen doet geen afbreuk aan de rechten van derden te goeder trouw. »

2. Draagwijze van het amendement.

Mevr. Detiège constateert dat, indien de echtgenote het ermee eens is om de schenkingen en de bij huwelijkscontract verleende voordelen te handhaven, zij zulks ten overstaan van een notaris moet bevestigen. Zij is er voorstander van dat die ingewikkelde procedure alleen voor de herroeping opgelegd wordt.

Volgens de heer Moureaux beantwoordt artikel 334ter aan een opvatting van de samenleving die hij onmogelijk kan delen. Met Mevr. Detiège vraagt hij zich af waarom de sanctie automatisch moet zijn. Ook al wordt iedereen geacht de wet te kennen, de echtgenote zal ongetwijfeld niet weten dat de herroeping automatisch geschiedt.

Tot slot meent hij dat de Regering in onderscheiden ontwerpen verschillende opvattingen huldigt. In het wetsontwerp op de verkrachting kan verkrachting tussen echtgenoten alleen worden gestraft indien klacht is ingediend. Indien de echtgenoot geen klacht indient of zijn klacht intrekt, komt er dus geen straf. Bij de erkenning van een in overspel verwekt kind, een aangelegenheid die spreker minder ernstig acht dan verkrachting, volgt de straf daarentegen wel automatisch.

De heer Mottard is het met de zienswijze van de heer Moureaux eens. Ook hij vindt het onaanvaardbaar dat de echtgenote geacht wordt te willen dat de herroeping automatisch geschiedt.

De heer Chevalier voegt daaraan toe dat die bepaling het beginsel herstelt dat degene die overspel heeft gepleegd, schuldig is. In de verantwoording van het amendement is trouwens bij herhaling sprake van sanctie. Welnu, momenteel weigeren de rechtbanken schadevergoeding toe te staan wegens materiële schade in geval van overspel en kennen ze alleen 1 symbolische frank toe voor morele schade.

Professor Vieujean vindt de term « sanctie » weinig passend, behalve wanneer die wordt gebruikt in de ruime zin van toepasselijke regel wanneer een andere niet wordt nageleefd.

Volgens de heer Chevalier doet het amendement afbreuk aan het beginsel van de onherroepelijkheid van de bij huwelijkscontract gedane giften. Hij vraagt of het nieuwe artikel 334ter ook betrekking heeft op de met kunstmatige inseminatie verwekte kinderen.

Mevr. Detiège meent voorts dat het eerste lid van artikel 334ter een eenzijdige wijziging van het huwelijksgoederenstelsel invoert.

Professor Vieujean acht een dergelijke wijziging zeer wel mogelijk via de wet. Daarin wordt trouwens reeds voorzien door artikel 299 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de herroeping van de aan de andere echtgenoot verleende voordelen in het geval van echtscheiding.

Ook de heer Hermans wijst op het parallelisme met artikel 299. Wanneer de vader een overspelig kind erkent, bestaat

vouloir divorcer. Si elle ne le fait pas, elle doit pouvoir néanmoins disposer d'une sécurité du point de vue successoral.

En ce qui concerne l'automatisme de la révocation, le professeur Vieujean considère qu'elle permet d'éviter un transfert de biens. En effet, il se peut que l'épouse soit décédée avant que la reconnaissance ait eu lieu et qu'elle ne puisse plus révoquer les donations.

Certains membres ont invoqué le fait que l'épouse ne connaîtra pas l'existence de l'article 334ter et ses effets. La question se pose ici de savoir dans quel sens il faut faire jouer l'ignorance. N'est-il pas plus facile de faire un acte de paix consistant à mettre fin à la révocation qu'un acte de guerre?

La présidente partage ce point de vue. Elle estime que pour la paix du ménage, il faut prévoir le caractère automatique de la révocation des libéralités, quitte à ce que l'épouse confirme expressément les dispositions du contrat de mariage.

3. *Rétroactivité de la disposition.*

Mme Detiège s'inquiète du caractère rétroactif de la révocation et demande si ce principe de rétroactivité n'a pas suscité des difficultés en ce qui concerne la loi du 14 juillet 1976, difficultés qui pourraient avoir des conséquences en l'espèce.

Le professeur Vieujean répond qu'à la différence de la question qui s'est posée pour la loi du 14 juillet 1976 il ne s'agit pas en l'espèce d'une disposition rétroactive mais de la révocation des libéralités qui sont considérées comme n'ayant jamais existé. Quant à la loi du 14 juillet 1976, il rappelle que la question s'est posée de savoir si le nouveau régime légal s'appliquait rétroactivement c'est-à-dire depuis le mariage (interprétation de l'art. 1, 2°, des dispositions transitoires de la loi du 14 juillet 1976). Si le rapport du Sénat (*Doc. Sénat*, 1974-1975, n° 683/2) estimait qu'il n'y avait pas de rétroactivité, celui de la Chambre (*Doc. Chambre* n° 869/3, 1975-1976) prônait la solution contraire, solution qui aboutissait d'ailleurs à des difficultés insurmontables.

Au Sénat une proposition de loi a été déposée modifiant la loi du 14 juillet 1976 relative aux droits et devoirs respectifs des époux et aux régimes matrimoniaux et rejetant la solution de la rétroactivité (*Doc. Sénat* n° 33, S.E. 1977). Elle a été amendée par la Chambre (*Doc. Chambre* n° 36/1 à 4, S.E. 1977) et est renvoyée au Sénat où elle est toujours pendante (*Doc. Sénat* n° 33/2, S.E. 1977).

Entre-temps, la jurisprudence s'est ralliée à la solution proposée par le Sénat.

Deuxième alinéa.

Le deuxième alinéa de l'article 334ter, objet de l'amendement, est rédigé comme suit :

« Dans le même cas le conjoint peut priver, par testament, l'auteur de la reconnaissance de tout ou partie de ses droits successoraux à l'exception de ceux qu'il tient de l'article 915bis, § 2). »

Le professeur Vieujean suggère de supprimer les termes « par testament ». Le but de cette disposition est en effet de priver le conjoint de sa première réserve qui porte sur l'usufruit de la moitié des biens de la succession (art. 915bis, § 1). Cela peut se faire par testament ou d'une autre manière.

Le Vice-Premier Ministre rejoint le professeur Vieujean. Il estime que cette suppression d'une réserve peut également se faire par une donation indirecte à des tiers. Il ajoute que d'un point de vue humanitaire la réserve visée par l'article 915bis, § 2, et portant sur le logement principal de la famille et les meubles meublants qui le garnissent doit être maintenue.

de kans dat de moeder uit de echt wil scheiden. Doet zij dat niet, dan moet ze ten minste over een zekerheid op erfrechtelijk vlak beschikken.

Professor Vieujean is van mening dat dank zij het automatische karakter van de herroeping een overdracht van goederen kan worden vermeden. De echtgenote kan immers overleden zijn nog vóór de erkenning heeft plaatsgehad, zodat ze de giften niet meer kan herroepen.

Sommige leden hebben geattendeerd op het feit dat de echtgenote niet op de hoogte zal zijn van het bestaan van artikel 334ter en de gevolgen daarvan. Hier kan men zich afvragen in welke zin die onwetendheid kan worden gehanteerd. Is het immers niet makkelijker een verzoenende daad te stellen door de herroeping ongedaan te maken i.p.v. twist en verdeeldheid te zaaien?

De voorzitter is het met die zienswijze eens. Ten einde de gezinsvrede te bewaren, moet de herroeping van de giften volgens haar een automatisch karakter krijgen, ook al kan de echtgenote uitdrukkelijk de schikkingen van het huwelijkscontract bevestigen.

3. *Terugwerkende kracht van de bepaling.*

Mevr. Detiège heeft bedenkingen bij het retroactieve karakter van de herroeping. Zij vraagt of het beginsel van de terugwerkende kracht geen moeilijkheden heeft opgeleverd in verband met de wet van 14 juli 1976. Die moeilijkheden zouden er ook in het onderhavige geval kunnen zijn.

Professor Vieujean antwoordt dat het, in tegenstelling tot het probleem dat voor de wet van 14 juli 1976 rees, in onderhavige geval niet om een bepaling met terugwerkende kracht gaat, maar wel om de herroeping van de schenkingen die geacht worden nooit te hebben bestaan. In verband met de wet van 14 juli 1976 stipt hij aan dat de vraag rees of de nieuwe wettelijke regeling met terugwerkende kracht toepasselijk was d.w.z. vanaf het huwelijk (interpretatie van art. 1, 2°, van de overgangsbepalingen van de wet van 14 juli 1976). Terwijl in het verslag van de Senaat (*Stuk Senaat*, 1974-1975, nr. 683/2) gesteld werd dat er geen terugwerkende kracht was, hield het verslag van de Kamer (*Stuk Kamer* nr. 869/3, 1975-1976) het tegenovergestelde voor, wat overigens tot onoplosbare moeilijkheden heeft geleid.

In de Senaat werd een wetsvoorstel ingediend tot wijziging van de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels. Daarin werd de terugwerkende kracht afgewezen (*Stuk Senaat* nr. 33, B.Z. 1977). Het voorstel werd door de Kamer geamendeerd (*Stuk Kamer* nr. 36/1 tot 4, B.Z. 1977) en is teruggezonden naar de Senaat waar het nog steeds hangende is (*Stuk Senaat* nr. 33/2, B.Z. 1977).

Inmiddels heeft de rechtspraak zich bij de door de Senaat voorgestelde oplossing aangesloten.

Tweede lid.

Het tweede lid van artikel 334ter is in het amendement als volgt geredigeerd :

« In hetzelfde geval kan de echtgenoot degene die het kind erkent, bij testament geheel of ten dele van de erfopvolging uitsluiten, met uitzondering van het erfrecht dat hij krachtens artikel 915bis, § 2, bezit. »

Professor Vieujean stelt voor de woorden « bij testament » weg te laten. Die bepaling wil immers de echtgenoot zijn eerste voorbehouden gedeelte ontnemen dat slaat op het vruchtgebruik van de helft van de goederen van de nalatenschap (art. 915bis, § 1). Zulks kan bij testament of op een andere manier gebeuren.

De Vice-Eerste Minister is het eens met professor Vieujean. Hij vindt dat die weglating van een voorbehouden gedeelte eveneens kan gebeuren via een onrechtstreekse schenking aan derden. Hij voegt eraan toe dat om humanitaire redenen het in artikel 915bis, § 2, bedoelde voorbehouden gedeelte, dat slaat op de voornaamste woning van het gezin en het daarin aanwezige huisraad, moet worden gehandhaafd.

Mme Merckx-Van Goey et M. Hermans déposent un sous-amendement (n° 6, *Doc.* n° 378/3) tendant à supprimer les mots « par testament ».

Troisième alinéa.

Le troisième alinéa de l'article 334ter, objet de l'amendement n° 2, est rédigé comme suit :

« Dans tous les cas où l'établissement de la filiation fait apparaître qu'un enfant a été conçu pendant le mariage par un des époux et une autre personne que son conjoint, les effets que l'alinéa 1er attache à une reconnaissance volontaire se produiront et le conjoint pourra exercer le droit que lui confère le deuxième alinéa. »

Le professeur Vieujean estime qu'il serait préférable de rédiger cet alinéa de la manière suivante : « Dans les cas où la filiation adultérine est établie autrement que par reconnaissance... » et ce pour viser toutes les autres hypothèses d'établissement de la filiation adultérine.

Le Vice-Premier Ministre se demande si la protection des tiers de bonne foi ne doit pas être également visée à cet alinéa.

Le professeur Vieujean répond par la négative étant donné que cet alinéa renvoie expressément au premier alinéa.

∴

Les sous-amendements n°s 5 et 6 (*Doc.* n° 378/3) sont adoptés par 6 voix et 3 abstentions.

L'amendement n° 2 (*Doc.* n° 378/2) introduisant un article 334ter est adopté par 5 voix contre 2 et 1 abstention.

Art. 335 du Code civil.

Le Gouvernement dépose un amendement (n° 26, *Doc.* n° 378/7) visant à résoudre le cas non prévu par le projet où la filiation paternelle est établie avant la filiation maternelle. L'enfant portera alors nécessairement le nom de son père.

Un autre amendement a été déposé par Mmes Goor-Eyben et Merckx-Van Goey et MM. Bourgeois et Hermans (n° 8, *Doc.* n° 378/4) prévoyant que si le père est marié et reconnaît un enfant adultérin, cet enfant ne peut porter le nom de son père que moyennant le consentement de l'épouse.

Le Gouvernement ne peut soutenir cet amendement. Il estime en effet que le droit au nom est une conséquence de la filiation.

Le Secrétaire d'Etat cite à cet effet le Professeur De Page qui dans son traité de droit civil écrit au sujet du nom (Tome I, n° 297) :

« Le nom ..., étant une conséquence de la filiation et le mode de désignation légale des personnes, est une chose hors commerce. Sa fixité est d'ordre public et le nom véritable peut toujours être recherché et déterminé. Il représente pour l'intéressé un intérêt moral et non un intérêt patrimonial. La société est intéressée autant que l'individu à la détermination du nom véritable et à son immutabilité ».

L'article 337 ancien porte que « la reconnaissance faite pendant le mariage par l'un des époux au profit d'un enfant naturel qu'il aurait eu, avant son mariage, d'un autre que son conjoint ne pourra nuire ni à celui-ci, ni aux enfants nés de ce mariage ». Cet article a été interprété par plusieurs auteurs et par une grande partie de la jurisprudence comme permettant aux enfants légitimes

Mevr. Merckx-Van Goey et le heer Hermans stellen een subamendement voor (nr. 6, *Stuk* nr. 378/3) ten einde de woorden « bij testament » weg te laten.

Derde lid.

Het derde lid van artikel 334ter is in amendement nr. 2 als volgt gesteld :

« In alle gevallen waarbij uit de vaststelling van de afstamming blijkt dat een kind tijdens het huwelijk werd verwekt door een der echtgenoten en een andere persoon dan de echtgenoot, gelden dezelfde gevolgen als die welke het eerste lid aan een vrijwillige erkenning verbindt en de echtgenoot kan het recht uitoefenen dat hem bij het tweede lid wordt verleend. »

Professor Vieujean acht het verkieslijk deze tekst in de volgende vorm te stellen : « In de gevallen waarin de afstamming van een in overspel verwekt kind anders dan door erkenning is vastgesteld... », zulks om alle andere mogelijkheden tot vaststelling van de afstamming van een in overspel verwekt kind in de tekst op te nemen.

De Vice-Eerste Minister vraagt of de bescherming van de te goeder trouw handelende derden niet eveneens in dit lid hoeft te worden opgenomen.

Professor Vieujean meent van niet, aangezien dit lid uitdrukkelijk naar het eerste lid verwijst.

∴

De subamendementen nrs. 5 en 6 (*Stuk* nr. 378/3) worden aangenomen met 6 stemmen en 3 onthoudingen.

Het amendement nr. 2 (*Stuk* nr. 378/2) tot invoering van een artikel 334ter wordt aangenomen met 5 tegen 2 stemmen en 1 onthouding.

Art. 335 van het Burgerlijk Wetboek.

De Regering stelt een amendement (nr. 26, *Stuk* nr. 378/7) voor ter oplossing van een niet in het ontwerp geregeld geval, met name wanneer de afstamming van vaderszijde nog vóór de afstamming van moederszijde vaststaat. Het kind zal dan noodzakelijkerwijze de naam van de vader dragen.

Een ander amendement, dat werd voorgesteld door Mevr. Goor-Eyben en Merckx-Van Goey en de heren Bourgeois en Hermans (nr. 8, *Stuk* nr. 378/4), bepaalt dat wanneer de vader gehuwd is en een in overspel verwekt kind erkent, dit kind pas de naam van zijn vader kan dragen wanneer de echtgenote daarmee instemt.

De Regering kan het met dit amendement niet eens zijn. Zij is immers van oordeel dat het recht op de naam uit de afstamming voortvloeit.

In dit verband citeert de Staatssecretaris Professor De Page, die in zijn handboek van burgerlijk recht (Deel I, nr. 297) het volgende schrijft :

« De naam ... is een gevolg van de afstamming en de wettige wijze waarop de personen worden aangewezen. Het is een niet-verhandelbare zaak. Zijn onveranderlijk karakter is van openbare orde en de werkelijke naam kan steeds opgezocht en bepaald worden. Voor de belanghebbende is hij van moreel en niet van vermogensrechtelijk belang. Zowel de samenleving als het individu hebben belang bij de vaststelling van de werkelijke naam en zijn onveranderlijkheid ».

Het huidige artikel 337 bepaalt dat « de erkenning tijdens het huwelijk door een van de echtgenoten gedaan ten voordele van een natuurlijk kind dat hij vóór zijn huwelijk heeft gehad bij een andere persoon dan zijn echtgenoot, noch aan deze laatste, noch aan de uit dit huwelijk geboren kinderen nadeel kan toebrengen ». Door tal van auteurs en door een groot gedeelte van de

mes de faire valoir leur intérêt à s'opposer à ce que l'enfant naturel use de leur nom.

A cet égard, De Page précise : « En France, la doctrine voit l'article 337 d'un fort mauvais œil. Elle le considère comme inspiré du désir égoïste de défendre la famille contre l'enfant naturel dont les droits les plus élémentaires seraient impunément violés. On va même jusqu'à considérer l'article 337 comme immoral et en tout cas on en restreint le plus possible l'application ... »

Le Secrétaire d'Etat déclare que le droit moderne s'oriente dans le sens du droit français. Ceci est particulièrement évident depuis le prononcé de l'arrêt Marckx par la Cour de Strasbourg.

Toujours est-il que l'on peut déduire de l'article 337 qu'il existe un droit au nom. En effet, dès lors que l'article 337 reconnaissait aux enfants légitimes la possibilité de s'opposer à ce qu'un enfant naturel porte le nom de son père, ceci ne pouvait résulter que de l'existence dans le chef des enfants légitimes d'un réel droit.

Un premier arrêt rendu par la Cour d'appel de Liège le 28 juillet 1920 a ébranlé la théorie traditionnelle du droit belge en la matière.

Cet arrêt porte qu'on doit décider que, de même que l'enfant légitime trouve dans son acte de naissance la liberté, le droit et même le devoir de porter le nom de son père, ce qui est universellement admis en principe et en pratique dans toute la législation ancienne et moderne, de même l'enfant naturel trouve dans son acte de naissance émarginé de la mention de la reconnaissance volontaire ou forcée le même droit.

L'accès au nom du père constituant un droit dans le chef de l'enfant légitime et de l'enfant naturel, priver l'enfant adultérin de ce même droit ou en conditionner l'exercice à l'existence d'un consentement de la part du conjoint du père reviendrait à établir une discrimination entre enfants légitimes, enfants naturels et enfants naturels adultérins.

Dès lors que l'enfant issu du mariage se voit reconnu le droit de porter le nom de son père et que ce même droit est également reconnu à l'enfant naturel, il n'est plus légalement admissible d'en priver l'enfant adultérin puisque toute discrimination entre enfants est désormais exclue.

Enfin, le Secrétaire d'Etat souligne qu'un récent arrêt du Conseil d'Etat (30 juillet 1985, *J. T.* 1986, p. 47) a encore précisé l'étroite liaison entre le nom et la filiation : ... « le droit au nom patronymique dérive de la parenté comme une conséquence de la filiation ».

La jurisprudence est donc constante pour considérer que le droit au nom est intimement lié à l'établissement de la filiation.

M. Bourgeois souligne que l'amendement n° 8 vise, comme d'autres, à aménager certaines conséquences de la reconnaissance paternelle d'un enfant adultérin. Si l'enfant peut porter le nom de son père c'est uniquement avec l'accord de l'épouse.

Le professeur Vieujean souligne la difficulté d'appliquer un tel amendement. Si l'enfant est reconnu par un père marié qui divorce ultérieurement, il portera d'abord le nom de sa mère, si l'épouse n'a pas consenti, puis après le divorce celui de son père.

Mme Detiège fait valoir qu'il y a d'autres cas de changement de nom. Il en est ainsi lorsqu'une femme a un enfant avant le mariage.

rechtspraak is dit artikel geïnterpreteerd als houdende de mogelijkheid voor de wettige kinderen om hun belang te laten gelden en zich er tegen te verzetten dat het natuurlijke kind hun naam gebruikt.

In dat verband preciseert De Page : « In Frankrijk wordt artikel 337 door de rechtsleer zeer kritisch beoordeeld. Zij beschouwt het als ingegeven door het egoïstische verlangen het gezin te verdedigen tegen het natuurlijke kind, van wie de meest elementaire rechten ongestraft geschonden zouden worden. Artikel 337 wordt zelfs als immoreel aangemerkt en in ieder geval wordt de toepassing ervan zoveel mogelijk beperkt ... »

De Staatssecretaris wijst erop dat het moderne recht de richting van het Franse recht uitgaat. Zulks is inzonderheid gebleken sedert het door het Hof van Straatsburg gevelde arrest-Marckx.

Hoe dan ook, uit artikel 337 kan worden afgeleid dat het recht op de naam bestaat. Aangezien artikel 337 de wettige kinderen de gelegenheid biedt zich ertegen te verzetten dat het natuurlijk kind de naam van hun vader draagt, kan dit slechts voortvloeien uit het bestaan van een reëel recht voor de wettige kinderen.

Een eerste arrest dat op 28 juli 1920 door het Hof van beroep te Luik werd gewezen, heeft de traditionele opvatting van het Belgische recht ter zake op de helling gezet.

Dit arrest preciseert dat moet worden gesteld dat, aangezien het wettige kind met zijn akte van geboorte de vrijheid, het recht en zelfs de plicht krijgt de naam van zijn vader te dragen, wat overal in beginsel wordt aanvaard en in de praktijk wordt toegepast in de hele klassieke en moderne wetgeving, evenzo het natuurlijke kind hetzelfde recht krijgt met zijn akte van geboorte, op de kant waarvan zijn vrijwillige of gedwongen erkenning wordt vermeld.

Aangezien de naam van de vader zowel voor het wettige kind als voor het natuurlijke kind een recht is, zou, indien aan het in overspel verwekte kind ditzelfde recht wordt ontzegd dan wel de uitoefening ervan afhankelijk wordt gesteld van een toestemming vanwege de echtgenote van de vader, tussen de wettige en de natuurlijke kinderen enerzijds, en de natuurlijke in overspel verwekte kinderen anderzijds een discriminatie in het leven worden geroepen.

Aangezien aan het uit het huwelijk geboren kind het recht wordt toegekend om de naam van zijn vader te dragen en ditzelfde recht ook aan het natuurlijke kind wordt toegekend, is het wettelijk niet langer aanvaardbaar dat dit recht aan het in overspel verwekte kind wordt ontzegd, daar elke discriminatie tussen kinderen voortaan verboden is.

Tot slot beklemtoont de Staatssecretaris dat in een recent arrest van de Raad van State (30 juli 1985, *J. T.* 1986, blz. 47) de nauwe band tussen de naam en de afstamming wordt gepreciseerd : ... « het recht op de familienaam vloeit voort uit de bloedverwantschap als een gevolg van de afstamming ».

Luidens een vaste rechtspraak is het recht op de naam dus nauw verbonden met de vaststelling van de afstamming.

De heer Bourgeois wijst erop dat het amendement nr. 8, net zoals andere amendementen, tot doel heeft bepaalde gevolgen van de erkenning door de vader van een in overspel verwekt kind beter te regelen. Als het kind de naam van zijn vader mag dragen, kan dit alleen met de toestemming van de echtgenote.

Professor Vieujean stipt aan dat een dergelijk amendement moeilijk kan worden toegepast. Is het kind erkend door een gehuwde vader wiens huwelijk nadien door echtscheiding ontbonden wordt, dan zal het eerst de naam van zijn moeder dragen, zo de echtgenote niet heeft toegestemd, en na de echtscheiding, de naam van zijn vader.

Mevr. Detiège wijst erop dat er nog andere gevallen van naamsverandering bestaan, b.v. wanneer een vrouw vóór het huwelijk een kind heeft gehad.

La présidente fait remarquer que cet amendement a essentiellement pour but de protéger la cellule familiale existante avant la reconnaissance de l'enfant adultérin. La présidente estime que l'enfant qui ne vit pas avec son père n'a pas nécessairement intérêt à porter son nom.

M. Bourgeois ajoute que la mère ne souhaite pas toujours que l'enfant porte automatiquement le nom de son père.

Pour M. Moureaux, l'amendement va à l'encontre de la philosophie du projet puisqu'il vise uniquement à protéger les intérêts de la famille légitime et plus particulièrement son prestige. Il crée en outre une discrimination entre les enfants adultérins et les autres.

Il s'oppose par conséquent à l'amendement mais se déclare par ailleurs insatisfait par l'article 335 et par l'amendement du Gouvernement qui octroient automatiquement le nom du père à l'enfant. Il estime que cette disposition pose toute la question du nom. De nouvelles solutions peuvent être envisagées en la matière: l'enfant pourrait par exemple avoir le choix entre l'un ou l'autre nom ou porter les deux.

A ce propos, Mme Spaak rappelle que sous la législature précédente, elle a cosigné une proposition de loi de M. Klein (*Doc. n° 566, 1982-1983*) instaurant le libre choix du nom de famille. Ce texte visait à permettre un choix du nom plus étendu que celui qui est actuellement prévu par le chapitre V du projet de loi sur la filiation. Elle pose la question de savoir s'il ne serait pas opportun d'élargir le projet dans le sens préconisé par la proposition de loi.

Le Vice-Premier Ministre déclare que cette proposition de loi n'a pas été adoptée par la Chambre et que seul le projet de loi relatif aux noms et aux prénoms (*Doc. n° 966/1, 1983-1984*) qui concerne le changement de noms et de prénoms a été voté par la Chambre et est en discussion au Sénat.

Une proposition de loi de M. Van den Bossche relative au patronyme (*Doc. n° 272/1*) a cependant été jointe au projet de loi. Elle n'a cependant pas été examinée.

∴

Le professeur Vieujean souligne que le deuxième alinéa de l'amendement de Mmes Goor-Eyben, Merckx-Van Goey et MM. Bourgeois et Hermans ne devrait pas se présenter sous forme d'un § 4 mais qu'il peut être inséré dans le § 3 de l'article 335. Il suggère également de supprimer les termes « ou si la filiation maternelle n'est pas établie » étant donné que le § 3 vise l'hypothèse où la filiation paternelle est établie après la filiation maternelle.

La commission se rallie à ces deux objections.

L'amendement n° 26 du Gouvernement (*Doc. n° 378/7*) est adopté à l'unanimité.

L'amendement n° 8 de Mmes Goor-Eyben, Merckx-Van Goey et de MM. Bourgeois et Hermans est adopté par 6 voix contre 5.

L'article 335 tel qu'amendé est adopté par 6 voix contre 5.

De voorzitter merkt op dat het amendement in hoofdzaak tot doel heeft de bestaande gezinskern te beschermen voordat het overspelige kind wordt erkend. De voorzitter meent voorts dat het kind dat niet met zijn vader samenleeft, er niet noodzakelijk belang bij heeft diens naam te dragen.

De heer Bourgeois herinnert eraan dat de moeder niet altijd wenst dat het kind automatisch de naam van zijn vader draagt.

Volgens de heer Moureaux druist het amendement in tegen de filosofie van het ontwerp aangezien het alleen de bescherming van de belangen van het wettige gezin en inzonderheid zijn aanzien op het oog heeft. Bovendien houdt het een discriminatie in tussen de in overspel verwekte kinderen en de andere.

De heer Moureaux is dus tegen het amendement gekant en kan anderzijds evenmin genoegen nemen met artikel 335 en met het amendement van de Regering, die automatisch de naam van de vader aan het kind toekennen. Volgens hem brengt die bepaling opnieuw het vraagstuk van de naam aan de orde. Ter zake kan aan nieuwe oplossingen worden gedacht: het kind kan b.v. de keuze worden gelaten tussen de ene of de andere naam of het kan ze allebei dragen.

In dat verband herinnert Mevr. Spaak eraan dat zij tijdens de vorige legislatuur samen met de heer Klein een wetsvoorstel (*Stuk nr. 566, 1982-1983*) heeft ondertekend tot instelling van de vrije keuze van de familienaam. Die tekst had tot doel een ruimere keuze mogelijk te maken dan die waarin thans wordt voorzien door hoofdstuk V van het wetsontwerp betreffende de afstamming. Zij vraagt of het niet raadzaam ware het ontwerp te verruimen in de door voormeld wetsvoorstel aangegeven zin.

De Vice-Eerste Minister wijst erop dat dit wetsvoorstel niet door de Kamer werd aangenomen en dat alleen het wetsontwerp betreffende de namen en voornamen (*Stuk nr. 966/1, 1983-1984*), dat betrekking heeft op de naams- en voornaamsverandering, door de Kamer is aangenomen en thans in de Senaat wordt besproken.

Bij het wetsontwerp is evenwel een wetsvoorstel van de heer Van den Bossche (*Stuk nr. 272/1*) betreffende de familienaam gevoegd. Het werd echter niet besproken.

∴

Volgens professor Vieujean moet het tweede lid van het amendement van Mevr. Goor-Eyben en Merckx-Van Goey en de heren Bourgeois en Hermans niet de vorm van een § 4 krijgen, maar kan het in § 3 van artikel 335 worden ingevoegd. Hij stelt tevens voor de woorden « of indien de afstamming van moederszijde niet vaststaat » weg te laten, aangezien § 3 doelt op het geval waarin de afstamming van vaderszijde wordt vastgesteld na de afstamming van moederszijde.

De commissie treedt beide bezwaren bij.

Het amendement nr. 26 van de Regering (*Stuk nr. 378/7*) wordt eenparig aangenomen.

Het amendement nr. 8 van Mevr. Goor-Eyben en Merckx-Van Goey en de heren Bourgeois en Hermans wordt aangenomen met 6 tegen 5 stemmen.

Het gewijzigde artikel 335 wordt aangenomen met 6 tegen 5 stemmen.

CHAPITRE 6

De l'action en réclamation d'une pension pour l'entretien, l'éducation et la formation adéquate

Art. 336 à 341 du Code civil.

A l'article 336, il est décidé de remplacer dans le texte néerlandais le mot « tijdperk » par le mot « tijdvak ». Cette modification vaut également pour les autres articles. Pour le surplus, ces dispositions ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptées à l'unanimité.

L'article 36 est adopté par 6 voix contre 5. Il devient l'article 38.

CHAPITRE VI

Modifications aux dispositions du Livre 1er, Titre IX, du Code civil : « De la puissance paternelle »

Art. 39 (art. 37 ancien)

Cet article ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 39.

SECTION 1 — DE LA PERSONNE DE L'ENFANT

Art. 40 (art. 38 ancien).

La commission décide de remplacer dans le texte néerlandais le mot « bestuur » par le mot « gezag ». Pour le surplus, cet article ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 40.

Art. 41 (art. 39 ancien).

Le professeur Vieujean souligne que cette disposition vise à adapter à la nouvelle législation l'article 374 qui visait le cas de parents mariés.

Cet article est adopté à l'unanimité et devient l'article 41.

Art. 42 (art. 40 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que cette disposition établit l'autorité parentale d'un seul parent lorsque la filiation n'est pas complètement établie.

L'article 40 est adopté à l'unanimité et devient l'article 42.

SECTION 2 — DES BIENS DE L'ENFANT

Art. 43 et 44 (art. 41 et 42 anciens).

Le professeur Vieujean signale que les notaires se demandent si, dans le texte néerlandais le mot « beheer » ne doit pas être remplacé par « bestuur ».

Le rapporteur et M. Bourgeois soulignent que l'expression « de goederen beheren » est bien connue en néerlandais.

Mme Merckx-Van Goey déclare que dans le droit des sociétés le terme « beheer » a été remplacé par le mot « bestuur ». Il en est de même dans la loi du 14 juillet 1976 sur les régimes matrimoniaux. Mais comme le stipule clairement l'article 1415 du code civil le terme « bestuur » est plus large que le terme « beheer ». Il comprend les pouvoirs d'administration, de jouissance et de disposition.

Les articles 41 et 42 sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent respectivement les articles 43 et 44.

HOOFDSTUK 6

Vordering tot uitkering van levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding

Art. 336 tot 341 van het Burgerlijk Wetboek.

In artikel 336 wordt besloten in de Nederlandse tekst het woord « tijdperk » te vervangen door het woord « tijdvak ». Die wijziging geldt ook voor de andere artikelen. Voorts geven die bepalingen geen aanleiding tot opmerkingen en ze worden eenparig aangenomen.

Artikel 36, dat artikel 38 wordt, wordt aangenomen met 6 tegen 5 stemmen.

HOOFDSTUK VI

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel IX, van het Burgerlijk Wetboek : « Ouderlijke Macht »

Art. 39 (vroeger art. 37).

Dit artikel, dat geen aanleiding geeft tot opmerkingen, wordt eenparig aangenomen als artikel 39.

AFDELING 1 — DE PERSOON VAN HET KIND

Art. 40 (vroeger art. 38).

De commissie besluit in de Nederlandse tekst het woord « bestuur » te vervangen door het woord « gezag ». Voorts worden bij dit artikel geen opmerkingen gemaakt en het wordt eenparig aangenomen als artikel 40.

Art. 41 (vroeger art. 39).

Professor Vieujean beklemtoont dat die bepaling tot doel heeft artikel 374, dat betrekking heeft op de gehuwde ouders, aan te passen aan de nieuwe wetgeving.

Dit artikel wordt eenparig aangenomen als artikel 41.

Art. 42 (vroeger art. 40).

De Staatssecretaris verklaart dat die bepaling het ouderlijk gezag van een enkele ouder vaststelt wanneer de afstamming niet volkomen vaststaat.

Artikel 40 wordt eenparig aangenomen als artikel 42.

AFDELING 2 — DE GOEDEREN VAN HET KIND

Art. 43 en 44 (vroeger art. 41 en 42).

Professor Vieujean wijst erop dat de notarissen zich afvragen of het woord « beheer » in de Nederlandse tekst niet door « bestuur » moet worden vervangen.

Zowel de rapporteur als de heer Bourgeois stippen aan dat de goederen beheren » een algemeen gangbare Nederlandse uitdrukking is.

Volgens Mevr. Merckx-Van Goey werd het woord « beheer » in het vennootschapsrecht door het woord « bestuur » vervangen. Hetzelfde is geschied in de wet van 14 juli 1976 betreffende de huwelijksvermogensstelsels. Maar zoals duidelijk wordt bepaald in artikel 1415 van het Burgerlijk Wetboek, is de term « bestuur » ruimer dan de term « beheer ». Eerstgenoemde term omvat alle bevoegdheden van beheer, genot en beschikking.

De artikelen 41 en 42, die respectievelijk de artikelen 43 en 44 worden, worden eenparig aangenomen.

Art. 45 (art. 43 ancien).

Cet article ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 45.

Art. 46 (art. 44 ancien).

M. Mottard se demande pourquoi le deuxième alinéa prévoit que le tribunal de la jeunesse peut uniquement être saisi sur réquisition du procureur du Roi. Il faudrait également permettre à toute personne justifiant d'un intérêt à la protection du mineur de le saisir.

Le rapporteur soutient cette proposition. Il cite l'exemple de dommages et intérêts versés aux parents d'un mineur suite à un accident qui lui a été causé. Si le père dilapide cette somme, la mère doit pouvoir s'adresser au tribunal de la jeunesse.

Le professeur Vieujean rappelle que dans un tel cas, elle dispose du recours prévu à l'article 376 du projet. Mais il ne s'oppose pas à la proposition de M. Mottard qui ne peut conduire à des abus puisque la preuve d'un intérêt à la protection du mineur devra être apportée.

M. Mottard dépose un amendement en ce sens (n° 52, doc. n° 378/13).

Cet amendement est adopté à l'unanimité.

L'article 44 tel qu'amendé est adopté à l'unanimité et devient l'article 46.

Art. 47 (art. 45 ancien).

Cet article ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 45.

Art. 48 (art. 46 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que cette disposition règle la question de la jouissance des biens du mineur lorsque les époux sont séparés.

L'article 46 est adopté à l'unanimité et devient l'article 48.

Art. 49 (art. 47 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que cet article reprend l'article 385 actuel du Code civil.

L'article est adopté à l'unanimité et devient l'article 49.

CHAPITRE VII

Modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre X,
du Code civil :
« De la minorité, de la tutelle et de l'émancipation »

Art. 50 (art. 48 ancien).

Cet article ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 50.

Art. 51 (art. 49 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que cet article élargit l'article 390 actuel pour le rendre applicable aux parents non mariés.

Art. 45 (vroeger art. 43).

Bij dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt en het wordt eenparig aangenomen als artikel 45.

Art. 46 (vroeger art. 44).

De heer Mottard vraagt zich af waarom in het tweede lid wordt bepaald dat de jeugdrechtbank alleen op vordering van de procureur des Konings kan optreden. De jeugdrechtbank zou eveneens moeten kunnen worden aangesproken door iedere persoon die bewijst dat hij belang heeft bij de bescherming van de minderjarige.

De rapporteur steunt dit voorstel. Hij citeert het voorbeeld van schadevergoeding die aan de ouders van een minderjarige werd uitgekeerd ten gevolge van een ongeval waarbij deze laatste was betrokken. Als de vader dit bedrag verkwist, moet de moeder zich tot de jeugdrechtbank kunnen wenden.

Professor Vieujean herinnert eraan dat de moeder in een dergelijk geval beschikt over het bij artikel 376 van het ontwerp bedoelde rechtsmiddel. Hij is evenwel niet tegen het voorstel van de heer Mottard gekant aangezien het geen aanleiding kan geven tot misbruiken, daar de betrokkene het bewijs zal moeten leveren dat hij belang heeft bij de bescherming van de minderjarige.

De heer Mottard stelt in die zin een amendement voor (nr. 52, Stuk nr. 378/13).

Dit amendement wordt eenparig aangenomen.

Het gewijzigde artikel 44, dat artikel 46 wordt, wordt eenparig aangenomen.

Art. 47 (vroeger art. 45).

Bij dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt en het wordt eenparig aangenomen als artikel 45.

Art. 48 (vroeger art. 46).

De Staatssecretaris verklaart dat deze bepaling het vraagstuk regelt van het genot van de goederen van de minderjarige wanneer de ouders gescheiden zijn.

Artikel 46 wordt eenparig aangenomen als artikel 48.

Art. 49 (vroeger art. 47).

De Staatssecretaris verklaart dat dit artikel het huidige artikel 385 van het Burgerlijk Wetboek overneemt.

Het artikel wordt eenparig aangenomen als artikel 49.

HOOFDSTUK VII

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel X,
van het Burgerlijk Wetboek :
« Minderjarigheid, voogdij en ontvoogding ».

Art. 50 (vroeger art. 48).

Bij dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt en het wordt eenparig aangenomen als artikel 50.

Art. 51 (vroeger art. 49).

Volgens de Staatssecretaris verruimt dit artikel het huidige artikel 390, dat toepasselijk gemaakt wordt op de ongehuwde ouders.

Pour le rapporteur, cette disposition suscite un problème lorsque les époux sont séparés. Si la mère a la garde de l'enfant et que le père s'en désintéresse complètement, il aura néanmoins la tutelle de l'enfant lors du décès de la mère. Une telle conséquence peut être dramatique pour l'enfant.

Le professeur Vieujean souligne que si la tutelle de l'enfant mineur appartient d'office au survivant, c'est sous réserve du contrôle exercé par le tribunal de la jeunesse.

L'article 49 est adopté à l'unanimité et devient l'article 51.

Art. 52, 53 et 54 (art. 50, 51 et 52 anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent respectivement les articles 52, 53 et 54.

Art. 55 (art. 53 ancien).

Cet article modifie l'article 405 du Code civil pour l'étendre à tous les enfants.

Certains membres proposent de remplacer dans le texte néerlandais le mot « bediening » par « ambt ».

Moyennant cette correction technique, l'article est adopté à l'unanimité et devient l'article 55.

Art. 56 et 57 (art. 54 et 55 anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent respectivement les articles 56 et 57.

Art. 58, 59 et 60 (art. 56 ancien).

L'article 56 ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité. Pour des raisons légistiques cet article est divisé en trois nouveaux articles : les articles 58, 59 et 60.

Art. 61 (art. 57 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que cette disposition modifie l'article 477 du Code civil qui ne prévoit pas le cas où la filiation n'est établie qu'à l'égard d'un seul auteur. Le point 2 vise en outre à éviter que le parent survivant puisse bloquer l'émancipation. Certains membres estiment que l'âge de 15 ans est bas.

Le professeur Vieujean souligne que le Code civil actuel permet déjà l'émancipation à partir de 15 ans. Mais c'est au tribunal de la jeunesse d'apprécier s'il convient de l'accorder.

L'article 57 est adopté à l'unanimité et devient l'article 61.

Art. 62 et 63 (art. 58 et 59 anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent respectivement les articles 62 et 63.

Art. 64 (art. 60 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 60 modifie l'article 487^{quater} pour prévoir le cas du mineur placé sous statut de minorité prolongée dont l'un des auteurs est décédé ou dont la filiation n'est établie qu'à l'égard d'un des auteurs.

L'article 60 est adopté à l'unanimité et devient l'article 64.

Art. 65 (art. 61 ancien).

Cet article ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 65.

Volgens de rapporteur doet die bepaling problemen rijzen wanneer de echtgenoten gescheiden zijn. Wanneer de moeder met de bewaring van het kind belast is en de vader er helemaal geen belang in stelt, krijgt hij bij overlijden van de moeder niettemin de voogdij over het kind, wat voor dit laatste tragisch kan zijn.

Professor Vieujean wijst erop dat de voogdij over het minderjarige kind ambtshalve aan de langstlevende toekomt, onverminderd het toezicht van de jeugdrechtbank.

Artikel 49 wordt eenparig aangenomen als artikel 51.

Art. 52, 53 en 54 (vroeger art. 50, 51 en 52).

Bij die artikelen worden geen opmerkingen gemaakt. Ze worden eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 52, 53 en 54.

Art. 55 (vroeger art. 53).

Met artikel 53 wordt artikel 405 van het Burgerlijk Wetboek tot alle kinderen uitgebreid.

Enkele leden vragen het woord « bediening » in de Nederlandse tekst te vervangen door « ambt ».

Het artikel wordt met die tekstverbetering eenparig aangenomen als artikel 55.

Art. 56 en 57 (vroeger art. 54 en 55).

De artikelen 54 en 55 worden zonder opmerkingen eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 56 en 57.

Art. 58, 59 en 60 (vroeger art. 56).

Artikel 56 wordt zonder opmerkingen eenparig aangenomen. Om wetstechnische redenen wordt het gesplitst in drie nieuwe artikelen : 58, 59 en 60.

Art. 61 (vroeger art. 57).

De Staatssecretaris verklaart dat deze bepaling een wijziging aanbrengt in artikel 477 van het Burgerlijk Wetboek, dat niet voorziet in het geval waarin de afstamming slechts ten aanzien van een van de ouders vaststaat. Het 2de punt strekt er voorts toe te vermijden dat de langstlevende ouder de ontvoogding tegenhoudt. Sommige leden vinden de leeftijd van 15 jaar wel wat laag.

Professor Vieujean merkt op dat het Burgerlijk Wetboek nu al de ontvoogding vanaf 15 jaar mogelijk maakt. De jeugdrechtbank dient echter uit te maken of zij moet worden toegestaan.

Artikel 57 wordt eenparig aangenomen als artikel 61.

Art. 62 en 63 (vroeger art. 58 en 59).

De artikelen 58 en 59 worden zonder opmerkingen eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 62 en 63.

Art. 64 (vroeger art. 60).

De Staatssecretaris wijst erop dat met artikel 60 en artikel 487^{quater} van het Burgerlijk Wetboek voorzien wordt in het geval van de in staat van verlengde minderjarigheid verkerende minderjarige waarvan een van de ouders overleden is of wiens afstamming slechts ten aanzien van een van de ouders vaststaat.

Artikel 60 wordt eenparig aangenomen als artikel 64.

Art. 65 (vroeger art. 61).

Dit artikel wordt zonder opmerkingen eenparig aangenomen als artikel 65.

CHAPITRE VIII

Modifications aux dispositions du Livre III, Titre 1er,
du Code civil: « Des successions »

Art. 66 (art. 62, ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare qu'en raison de l'égalité établie par le projet entre tous les enfants, l'article 723 du Code civil devait être modifié. Il prévoit en effet que « la loi règle l'ordre de succéder entre les héritiers légitimes: à leur défaut, les biens passent aux enfants naturels et s'il n'y en a pas, à l'Etat ».

M. Van de Velde se demande si le mot « toekomen » ne doit pas être substitué au mot « vervallen ».

D'autres membres estiment que même si le mot « vervallen » est désuet, il est utilisé en droit successoral.

L'article 62 est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 66.

Art. 67 (art. 63 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 724 du Code civil doit être modifié puisque tous les héritiers ont la saisine de plein droit et non plus uniquement les héritiers légitimes.

M. Mottard estime qu'au dernier alinéa les termes « dans les formes qui seront déterminées » sont peu clairs. Ils semblent dire que ces formes seront déterminées à l'avenir. Le texte néerlandais est moins ambigu. M. Mottard propose dès lors de dire « dans les formes déterminées ci-après ».

Moyennant cette correction technique, l'article 63 est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 67.

Art. 68 (art. 64 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 64 nouveau règle la succession des descendants quel que soit le mode d'établissement de leur filiation.

M. Mottard estime que les termes « nés de père et mère différents » sont ambigus. Visent-ils les enfants nés de différents mariages?

Le professeur Vieujean souligne qu'ils s'appliquent également aux enfants nés de parents non mariés.

Le rapporteur propose dès lors de dire « encore qu'ils n'aient pas les mêmes parents » tout en maintenant le texte néerlandais tel quel.

Moyennant cette correction technique, l'article 64 est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 68.

Art. 69 (art. 65 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que l'article 65 concerne la succession du conjoint survivant mais ne vise plus uniquement les enfants légitimes et naturels.

Le professeur Vieujean souligne que dans le texte français les mots « article 745, § 1er » doivent être remplacés par article 745bis, § 1er.

Moyennant cette correction technique, l'article 65 est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 69.

HOOFDSTUK VIII

Wijzigingen in de bepalingen van Boek III, Titel I,
van het Burgerlijk Wetboek: « Erfenissen »

Art. 66 (vroeger art. 62).

De Staatssecretaris wijst erop dat artikel 723 van het Burgerlijk Wetboek moet worden gewijzigd, aangezien met het ontwerp de gelijkheid onder alle kinderen wordt ingevoerd. Dat artikel stelt immers dat « de wet de orde van erfopvolging onder de wettige erfgenamen bepaalt; bij gebreke van wettige erfgenamen, vervallen de goederen aan de natuurlijke kinderen, en bij ontstentenis van deze, aan de Staat ».

De heer Van de Velde vraagt zich af of het woord « toekomen » niet beter zou zijn dan « vervallen ».

Volgens andere leden is het woord « vervallen » wel uit de tijd, maar is het in het erfrecht gebruikelijk.

Artikel 62 wordt eenparig aangenomen als artikel 66.

Art. 67 (vroeger art. 63).

De Staatssecretaris wijst erop dat artikel 724 van het Burgerlijk Wetboek moet worden herzien aangezien alle erfgenamen, en niet meer alleen de wettige, van rechtswege in het bezit treden van de nalatenschap.

De heer Mottard vindt dat in de Franse tekst in het laatste lid het woord « ci-après » moet worden toegevoegd, wat duidelijker is en overeenstemt met de Nederlandse tekst, die stelt « in de vorm die hierna wordt bepaald ». Anders wordt de indruk gewekt dat die vorm in de toekomst zal worden bepaald.

Artikel 63 wordt met die technische wijziging eenparig aangenomen als artikel 67.

Art. 68 (vroeger art. 64).

De Staatssecretaris stipt aan dat het nieuwe artikel 64 de erfopvolging van de afstammelingen regelt, ongeacht de wijze waarop hun afstamming is vastgesteld.

De heer Mottard acht de woorden « nés de père et mère différents » in de Franse tekst onduidelijk. Worden daarmee kinderen uit verschillende huwelijken bedoeld?

Professor Vieujean wijst erop dat ze ook op kinderen van ongehuwde ouders slaan.

De rapporteur stelt dan ook voor de Franse tekst te doen luiden als volgt: « encore qu'ils n'aient pas les mêmes parents » zoals in de Nederlandse tekst staat.

Artikel 64 wordt met die technische verbetering eenparig aangenomen als artikel 68.

Art. 69 (vroeger art. 65).

De Staatssecretaris wijst erop dat artikel 65 de erfopvolging van de langstlevende echtgenoot betreft, waarbij echter niet meer alleen de wettige en natuurlijke kinderen bedoeld zijn.

Professor Vieujean vestigt er de aandacht op dat, in de Franse tekst, de woorden « article 745, § 1er » moeten worden vervangen door « article 745bis, § 1er ».

Met die tekstverbetering wordt artikel 65 eenparig aangenomen als artikel 69.

Art. 70 (art. 66 ancien et art. 66*bis* nouveau).

a) article 66 :

Certains membres soulignent que les termes « blote eigendom » ne sont plus utilisés dans le langage courant. Mais par souci de cohérence avec d'autres dispositions du Code civil, ils décident de ne pas les remplacer.

L'article 66 est adopté à l'unanimité.

b) article 66*bis* (nouveau) :

Mme Goor-Eyben, Mlle Detaille, MM. Bourgeois et Van de Velde ont déposé un amendement (n° 9, Doc. n° 378/4) visant à insérer un article 66*bis* dans le projet, rédigé comme suit : « L'article 745*quater*, § 1er, du même code est complété par un deuxième alinéa rédigé comme suit : » L'enfant conçu pendant le mariage par l'un des époux et par une personne autre que son conjoint, ne peut demander la conversion de l'usufruit. »

Le Secrétaire d'Etat souligne que cet amendement correspond à une demande de la Chambre des notaires soucieuse de sortir de situations difficiles.

Il déclare par ailleurs qu'il s'agit d'un amendement, déposé par les groupes de la majorité, que le Gouvernement entend soutenir.

Depuis la réforme de la législation sur le conjoint survivant, l'article 745*bis* du Code civil prévoit que lorsqu'un conjoint survivant est en concours avec des descendants (enfants légitimes, naturels ou adoptifs), il recueille l'usufruit de toute la succession.

Avec le nouvel article 65 (art. 69 *nouveau*) du projet de loi, cette même règle est maintenue mais élargie en cas du concours entre le conjoint survivant et tous les descendants quels qu'ils soient (légitimes ou non).

Par ailleurs, l'article 66 du projet de loi modifie l'article 745*quater* du Code civil. Cet article stipulerait désormais que tous les descendants de l'époux précédé (légitimes ou non) peuvent demander la conversion de l'usufruit du conjoint survivant en leur qualité de nus-propriétaires. Cette conversion s'opérerait en la pleine propriété de certains biens grevés de l'usufruit, ou en une somme d'argent ou en rente indexée.

Tout en maintenant le droit de l'enfant adultérin à participer à la succession de son auteur, il est cependant peu acceptable de lui permettre également de demander la conversion de l'usufruit.

Si un homme marié reconnaît un enfant adultérin et décède, l'épouse recueille l'usufruit de toute la succession (par exemple une maison de campagne à laquelle elle tient pour des raisons sentimentales), mais l'enfant adultérin pourrait exiger la conversion ! (sauf pour le logement principal qui est exclu pour tous les descendants sans l'accord du conjoint survivant par l'article 745*quater*, § 4). Cette possibilité doit être écartée. C'est pourquoi l'amendement refuse à un enfant adultérin le droit de demander la conversion de l'usufruit.

Le Gouvernement soutient donc cet amendement mais dépose un sous-amendement (n° 17, Doc. n° 378/7) qui ne constitue qu'une toilette de texte.

En effet, l'amendement stipule : « L'enfant conçu pendant le mariage par l'un des époux et par une personne autre que son conjoint ne peut demander la conversion de l'usufruit ». Le Gouvernement propose de remplacer ce texte par le texte suivant : « L'enfant conçu pendant le mariage par le défunt et par une personne autre que le conjoint survivant ne peut demander la conversion de l'usufruit ».

Art. 70 (vroeger art. 66 (nieuw) en artikel 66*bis*).

a) artikel 66 :

Volgens enkele leden worden de woorden « blote eigendom » in de Nederlandse omgangstaal niet meer gebruikt, maar omwille van de overeenstemming met andere bepalingen van het Burgerlijke Wetboek besluiten zij die niet te vervangen.

Artikel 66 wordt eenparig aangenomen.

b) artikel 66*bis* (nieuw) :

Mevr. Goor-Eyben, mej. Detaille en de heren Bourgeois en Van de Velde hebben een amendement (nr. 9, *Stuk* nr. 378/4) voorgesteld, dat ertoe strekt in het ontwerp een artikel 66*bis* in te voegen, luidend als volgt : « Artikel 745*quater*, § 1, van hetzelfde wetboek wordt aangevuld met een tweede lid, luidend als volgt : « Het kind dat tijdens het huwelijk wordt verwekt door een der echtgenoten en een andere persoon dan de echtgenoot, kan niet om de omzetting van het vruchtgebruik verzoeken. »

De Staatssecretaris ondersteekt dat dit amendement beantwoordt aan een verzoek van de Kamer der notarissen, die daarin een oplossing ziet voor moeilijke gevallen.

Voorts verklaart hij dat het om een amendement gaat van de meerderheidsfracties, dat door de Regering wordt gesteund.

Sedert de hervorming van de wet betreffende het erfrecht van de langstlevende echtgenoot bepaalt artikel 745*bis* van het Burgerlijk Wetboek dat wanneer de langstlevende echtgenoot met afstammelingen (wettige, natuurlijke of geadopteerde kinderen) opkomt, hij het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap verkrijgt.

Met het nieuwe artikel 65 (art. 69 *nieuw*) van het wetsontwerp wordt diezelfde regel behouden en zelfs uitgebreid ingeval de langstlevende echtgenoot opkomt met alle andere afstammelingen, wie zij ook mogen zijn (al dan niet wettige afstammelingen).

Anderzijds wijzigt artikel 66 van het wetsontwerp artikel 745*quater* van het Burgerlijk Wetboek. Dit artikel bepaalt dat voortaan alle (al dan niet wettige) afstammelingen van de vooroverleden echtgenoot, in hun hoedanigheid van blote eigenaar, kunnen vorderen dat het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot wordt omgezet, hetzij in de volle eigendom van bepaalde met vruchtgebruik belaste goederen, hetzij in een geldsom, hetzij in een geïndexeerde rente.

Ofschoon het in overspel verwekte kind het recht behoudt om aan de nalatenschap van zijn ouder deel te nemen, is het moeilijk te aanvaarden dat dit kind daarnaast nog de omzetting van het vruchtgebruik zou mogen vragen.

Als een gehuwde man een buitenechtelijk kind erkent en overlijdt, verkrijgt zijn echtgenote het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap (b.v. een buitenverblijf waaraan zij om sentimentele redenen gehecht is); het in overspel verwekte kind zou evenwel de omzetting kunnen eisen ! (behalve die van het vruchtgebruik van de voornaamste woning want deze is, conform artikel 745*quater*, § 4, zonder de instemming van de langstlevende echtgenoot voor alle afstammelingen uitgesloten). Dat moet onmogelijk worden gemaakt en daarom wordt in het amendement aan het in overspel verwekte kind het recht ontzegd om de omzetting van het vruchtgebruik te vragen.

De Regering steunt dus dat amendement maar stelt een sub-amendement voor (nr. 17, *Stuk* nr. 378/7) dat niets anders beoogt dan een vormcorrectie.

Het amendement bepaalt immers het volgende : « Het kind dat tijdens het huwelijk wordt verwekt door een der echtgenoten en een andere persoon dan de langstlevende echtgenoot, kan niet om de omzetting van het vruchtgebruik verzoeken ». De Regering stelt voor deze tekst te vervangen door de volgende tekst : « Het kind dat tijdens het huwelijk verwekt is door toedoen van de overledene en een andere persoon dan de langstlevende echtgenoot, kan niet om de omzetting van het vruchtgebruik verzoeken ».

C'est bien évidemment l'enfant adultérin du défunt qui ne peut réclamer la conversion de l'usufruit mais pour la clarté du texte et pour la mise en concordance avec l'article 745*quater* du Code civil (qui précise toujours « le conjoint survivant »), mieux vaut l'indiquer.

L'amendement n° 9 (*Doc.* n° 378/4) est retiré.

La disposition prévue par le sous-amendement n° 17 (*Doc.* n° 378/7) est adoptée par 7 voix et 4 abstentions. Il est toutefois décidé de supprimer dans le texte néerlandais les mots « toedoen van ».

Les articles 66 et 66*bis* visant chacun à modifier l'article 745*quater*, § 1, du Code civil, ils sont fusionnés en un seul article 70.

Art. 71 et 72 (art. 67 et 68, anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent respectivement les articles 71 et 72.

Art. 73. (art. 68*bis* nouveau).

Mme Goor-Eyben, Mlle Detaille et MM. Bourgeois et Van de Velde ont déposé un amendement (n° 3, *Doc.* n° 378/2) visant à insérer un article 68*bis* dans le projet de loi et rédigé comme suit :

« Art. 68*bis*. — Il est inséré dans le Code civil un article 826*bis* rédigé comme suit :

» Art. 826*bis*. — Les héritiers dont les liens de parenté avec le défunt ne sont pas établis ou qui n'ont pas revendiqué leurs droits dans les six mois à compter de l'ouverture de la succession, ne pourront plus contester la validité des actes accomplis ultérieurement par les autres héritiers ou légataires agissant de bonne foi ni réclamer leur part en nature dans les biens aliénés ou partagés par eux après ce délai.

» L'héritier qui aura été omis dans le partage pourra toujours exercer ses droits en valeur. »

Selon M. Bourgeois cette disposition vise à éviter que par exemple lorsqu'une reconnaissance intervient après la liquidation et le partage de la succession les actes même de disposition accomplis par les héritiers « apparents », puissent être remis en cause. C'est pourquoi elle stipule que les héritiers découverts tardivement ne conservent que des droits en valeur dans la succession qui a déjà été liquidée et partagée.

Le professeur Vieujean estime que cette disposition est utile et qu'elle rencontrera les objections des notaires. Après l'adoption du projet de loi par le Sénat ceux-ci s'étaient en effet plaints de l'absence de protection des tiers.

Le professeur propose néanmoins de remplacer le mot « ou » par le terme « et ». Si le terme « ou » est maintenu, les héritiers dont les liens de parenté avec le défunt sont établis mais qui n'ont pas revendiqué leurs droits dans les 6 mois parce qu'il sont temporairement absents, ne pourront plus réclamer leurs droits en nature.

Le Secrétaire d'Etat suggère d'un point de vue légistique d'insérer le contenu de l'article 68*bis* dans l'article 828 du Code civil qui avait été abrogé. Il souligne en outre que cette disposition ne vise pas uniquement le cas des enfants adultérins mais est d'un caractère général. Elle n'établit donc aucune discrimination.

Het ligt voor de hand dat het in overspel verwekte kind van de overledene niet kan vragen dat het vruchtgebruik omgezet wordt, doch om de tekst duidelijker te maken en hem in overeenstemming te brengen met artikel 745*quater* van het Burgerlijk Wetboek (waarin het altijd gaat om « de langstlevende echtgenoot ») is het beter dat uitdrukkelijk te stellen.

Amendement nr. 9 (*Stuk* nr. 378/4) wordt ingetrokken.

De in het subamendement nr. 17 (*Stuk* nr. 378/7) bedoelde bepaling wordt aangenomen met 7 stemmen en 4 onthoudingen. Beslist wordt evenwel in de Nederlandse tekst de woorden « toedoen van » weg te laten.

De artikelen 66 en 66*bis* beogen beide artikel 745*quater*, § 1, van het Burgerlijk Wetboek te wijzigen. Ze worden derhalve in een enkel artikel 70 samengevoegd.

Art. 71 en 72 (vroeger artikelen 67 en 68).

Bij die artikelen worden geen opmerkingen gemaakt en ze worden eenparig aangenomen. Ze worden respectievelijk de artikelen 71 en 72.

Art. 73. (art. 68*bis* nieuw).

Mevr. Goor-Eyben, mej. Detaille en de heren Bourgeois en Van de Velde hebben een amendement voorgesteld (nr. 3, *Stuk* nr. 378/2) dat beoogt in het wetsontwerp een artikel 68*bis* in te voegen. luidend als volgt :

« Art. 68*bis*. — In het Burgerlijk Wetboek wordt een artikel 826*bis* ingevoegd, luidend als volgt :

» Art. 826*bis*. — De erfgenamen wier banden van verwantschap met de overledene niet zijn vastgesteld of die hun rechten niet hebben opgeëist binnen zes maanden na het openvallen van de nalatenschap, kunnen de geldigheid van de handelingen die later te goeder trouw zijn verricht door de andere erfgenamen of legatarissen, niet meer betwisten, noch hun aandeel in natura opvorderen van de goederen die door deze laatsten na die termijn zijn vervreemd of verdeeld.

» De erfgenaam die niet bij de verdeling werd betrokken, behoudt het recht om de tegenwaarde van zijn aandeel te vorderen. »

Volgens de heer Bourgeois wil men met die bepaling voorkomen dat, als b.v. een kind wordt erkend wanneer de nalatenschap reeds vereffend en verdeeld is, de door de « schijnbare » erfgenamen gestelde daden, zelfs die van beschikking, zouden worden aangevochten. Daarom wordt bepaald dat de laattijdig opdagen-de erfgenamen alleen het recht behouden om de tegenwaarde van hun aandeel in de reeds vereffende en verdeelde nalatenschap te vorderen.

Professor Vieujean acht die bepaling nuttig en meent dat ze aan de bezwaren van de notarissen tegemoet zal komen. Na de aanneming van het wetsontwerp in de Senaat hadden die er immers op gewezen dat derden hier geen bescherming genieten.

Professor Vieujean stelt niettemin voor het woord « of » door het woord « en » te vervangen. Wordt het woord « of » behouden, dan zullen de erfgenamen wier banden van verwantschap met de overledene zijn vastgesteld doch die, doordat zij tijdelijk afwezig waren, niet binnen zes maanden hun rechten hebben opgeëist, die rechten niet meer in natura kunnen laten gelden.

Om wetstechnische redenen stelt de Staatssecretaris voor de inhoud van artikel 68*bis* in het vroeger opgeheven artikel 828 van het Burgerlijk Wetboek op te nemen. Bovendien beklemtont hij dat die bepaling niet alleen op het geval van de in overspel verwekte kinderen doelt, doch dat ze van algemene aard is. Ze roept dus geen discriminatie in het leven.

M. Van de Velde estime que dans la justification de l'amendement le terme « schijnbare » (erfgenamen) ne peut être utilisé car il semble viser des héritiers qui en réalité n'auraient pas cette qualité. Il voudrait même parler de « algemeen bekend » ou de « vermoedelijke erfgenamen ».

Le Secrétaire d'Etat souligne qu'en français le terme « apparent », suscite quelques confusions et devrait être placé entre guillemets. Le terme doit être compris comme visant les héritiers qui se sont déjà manifestés et qui sont considérés comme les seuls héritiers.

Mme Detiège voudrait savoir pourquoi le terme de 6 mois a été choisi et si cette disposition est applicable lorsque la décès a été caché à certains héritiers.

Le professeur Vieujean souligne que si après 30 ans toute pétition d'hérédité disparaît, après 6 mois seuls les droits en nature sont éteints sur ce qui est partagé. N'étant pas trop long, le délai de 6 mois paraît se justifier. Il ajoute que lorsque le décès a été volontairement dissimulé l'article n'est pas applicable parce que les héritiers ne sont pas de bonne foi (cf. tableaux non déclarés).

Mme Merckx-Van Goey et M. Hermans déposent un sous-amendement (n° 7, *Doc.* n° 378/3) tendant à remplacer le liminaire par ce qui suit: « Un article 828, rédigé comme suit, est inséré dans le Code civil. »

Le sous-amendement n° 7 (*Doc.* n° 378/3) est adopté par 6 voix et 3 abstentions.

L'amendement n° 3 (*Doc.* n° 378/2) est adopté par 6 voix contre 1 et 2 abstentions.

L'article 68bis devient l'article 73.

Art. 74 (art. 68ter, nouveau).

I. Amendement n° 10 (*Doc.* n° 378/4)

Mmes Goor-Eyben, Merckx-Van Goey, MM. Bourgeois et Hermans ont déposé un amendement (n° 10, *Doc.* n° 378/4) introduisant un article 68ter dans le projet de loi qui vise à écarter du partage en nature les enfants « illégitimes ».

Le Gouvernement s'oppose à cet amendement qui crée une discrimination contraire à la philosophie du projet.

M. Bourgeois souligne qu'au sens strict l'amendement ne crée pas de discrimination puisque l'enfant naturel ou adultérin reçoit la même part que les autres, mais en vue d'éviter des difficultés résultant d'un partage en nature, l'amendement prévoit qu'il peut ne recevoir sa part qu'en valeur.

Le partage des successions étant déjà parfois très compliqué, il faut éviter de placer la famille devant des situations imprévisibles telles que l'intervention ultérieure d'un enfant naturel ou adultérin. Celui-ci pourrait par exemple exiger la vente du patrimoine alors que la famille s'était mise d'accord pour le maintenir tel quel.

M. Derycke se demande si l'article 815 du Code civil, en vertu duquel il peut être convenu de suspendre le partage pendant un temps limité (cinq ans renouvelable) n'écarter pas ce danger.

Le professeur Vieujean répond que l'enfant illégitime doit alors participer à cette convention. Quant à l'amendement, M. Vieujean déclare que tel qu'il est rédigé, il n'atteint pas son but. Il écarte en effet du partage en nature l'enfant adultérin ou naturel *a patre* mais non *a matre*.

De heer Van de Velde meent dat in de verantwoording van het amendement het woord « schijnbare » (erfgenamen) niet mag worden gebezigd, want daarmee wordt de indruk gewekt dat het om erfgenamen gaat welke die hoedanigheid niet echt zouden bezitten. Hij acht het verkieslijk te spreken van « algemeen bekende » of « vermoedelijke » erfgenamen.

De Staatssecretaris wijst erop dat ook het woord « apparent » in de Franse tekst enige verwarring kan stichten en dat het tussen aanhalingstekens zou moeten worden geplaatst. Onder die term moeten worden verstaan de erfgenamen die reeds zijn komen opdagen en als de enige erfgenamen beschouwd worden.

Mevr. Detiège vraagt waarom een termijn van zes maanden gekozen werd en of die bepaling toepassing vindt wanneer het overlijden tegenover bepaalde erfgenamen verzwegen werd.

Professor Vieujean beklemtoont dat een rechtsvordering tot opvordering van nalatenschap verjaart door verloop van 30 jaar, maar dat de rechten op het aandeel van hetgeen verdeeld wordt reeds na 6 maanden vervallen. De termijn van zes maanden lijkt verantwoord omdat die niet te lang is. Hij voegt eraan toe dat wanneer het overlijden opzettelijk verzwegen werd, het artikel niet van toepassing is, omdat de erfgenamen dan niet te goeder trouw zijn (cf. niet aangegeven schilderijen).

Mevr. Merckx-Van Goey en de heer Hermans dienen een subamendement in (nr. 7, *Stuk* nr. 378/3), dat beoogt de aanhef van artikel 68bis te vervangen door wat volgt: « In het Burgerlijk Wetboek wordt een artikel 828 ingevoegd, luidend als volgt: ».

Het subamendement nr. 7 (*Stuk* nr. 378/3) wordt aangenomen met 6 stemmen en 3 onthoudingen.

Het amendement nr. 3 (*Stuk* nr. 378/2) wordt als artikel 73 aangenomen met 6 tegen 1 stem en 2 onthoudingen.

Artikel 68bis wordt artikel 73.

Art. 74 (art. 68ter, nieuw).

I. Amendement nr. 10 (*Stuk* nr. 378/4)

De dames Goor-Eyben en Merckx-Van Goey en de heren Bourgeois en Hermans hebben een amendement voorgesteld (nr. 10, *Stuk* nr. 378/4) tot invoeging in het ontwerp van een artikel 68ter, dat ertoe strekt « onwettige » kinderen van de verdeling in natura uit te sluiten.

De Regering kant zich tegen het amendement, dat een met de opzet van het ontwerp strijdige discriminatie tot stand brengt.

De heer Bourgeois wijst erop dat het amendement strikt genomen geen discriminatie schept, aangezien het natuurlijke of in overspel verwekte kind hetzelfde deel krijgt als de anderen, maar om uit een verdeling in natura voortvloeiende moeilijkheden te voorkomen, kan dat kind volgens het amendement slechts de tegenwaarde van zijn deel krijgen.

De verdeling van nalatenschappen is soms al ingewikkeld genoeg, zodat dient te worden vermeden dat families voor onvoorzienbare toestanden komen te staan, zoals het later opdagen van een natuurlijk of in overspel verwekt kind dat bij voorbeeld de verkoop van het vermogen zou kunnen eisen, terwijl de familie het erover eens was geworden dat vermogen bijeen te houden.

De heer Derycke vraagt of dat risico niet wordt opgevangen door artikel 815 van het Burgerlijk Wetboek, volgens hetwelk « men mag overeenkomen de verdeling voor een bepaalde tijd (niet langer dan vijf jaar, maar vernieuwbaar) uit te stellen ».

Professor Vieujean antwoordt dat het onwettige kind dan bij die overeenkomst betrokken moet worden. Met betrekking tot het amendement verklaart de heer Vieujean dat het, zoals het is opgesteld, niet het beoogde doel bereikt. Van de verdeling in natura wordt immers wel het door de vader maar niet het door de moeder verwekte overspelige of natuurlijke kind uitgesloten.

Pour M. Moureaux, l'amendement crée une discrimination qui, si elle n'est pas matérielle, est du moins psychologique parce qu'elle place l'enfant naturel ou adultérin dans une situation humiliante.

Mme Spaak souligne quant à elle que l'enfant adultérin se manifeste généralement plus tard et n'a pas d'attachement particulier pour les biens de la famille. Il ne ressentira dès lors aucune discrimination s'il reçoit uniquement sa part en valeur.

M. Moureaux estime que l'argument de Mme Spaak d'absence d'attachement aux biens peut valoir également pour les enfants légitimes.

M. Mottard ajoute que le texte de l'amendement n'existe pas dans les législations étrangères.

La présidente attire l'attention sur le fait que l'amendement prévoit une possibilité et non une obligation.

Le professeur Vieujean estime néanmoins que cet amendement réintroduit une discrimination. Pour l'éviter, les parents vont à nouveau devoir recourir à l'adoption de leur enfant naturel, par exemple après divorce, pour que l'épouse ne doive pas donner son consentement.

Mme Merckx-Van Goey déclare que dans un tel cas, le conjoint survivant n'existe plus.

Le professeur Vieujean répond que l'ancien mari peut s'être remarié et avoir dès lors un autre conjoint survivant. L'amendement protège ainsi les enfants du dernier mariage qui n'ont pas nécessairement souffert de l'adultère.

II. Sous-amendement n° 54 (Doc. n° 378/13)

Mme Merckx-Van Goey dépose un sous-amendement à l'amendement n° 10 pour en limiter l'application aux enfants adultérins.

Cet sous-amendement ne fait l'objet d'aucune discussion étant donné qu'il est remplacé par un nouvel amendement (n° 55, Doc. n° 378/14).

III. Sous-amendement n° 55 (Doc. n° 378/14)

M. Bourgeois et Mme Goor-Eyben présentent un sous-amendement (n° 55, Doc. n° 378/14), visant à remplacer le texte proposé par Mme Merckx-Van Goey dans son sous-amendement n° 54 (Doc. n° 378/13).

Le sous-amendement met l'accent sur deux conditions :

1. Le mariage n'a pas été préalablement dissous par le divorce;
2. L'enfant n'a pas été élevé au foyer commun.

Il convient de fournir certaines précisions au sujet de cette dernière condition. L'expression « élevé au foyer commun » doit être interprétée au sens large. L'article 68ter ne s'appliquerait pas s'il ressortait des circonstances que l'enfant a été « accepté » par la famille du père ou de la mère marié. L'article ne s'applique que s'il s'avère que l'enfant n'a jamais eu de contacts avec la famille ou qu'il en a été expressément « exclu ».

Le professeur Vieujean fait observer que le texte de l'amendement serait plus clair si l'on remplaçait les mots « et/ou » par le mot « ou » qui permet également de prévoir tous les cas possibles.

Les auteurs de l'amendement et les membres de la commission se rallient à ce point de vue.

Le sous-amendement n° 55 et l'amendement n° 10 sont adoptés par 6 voix contre 5.

De heer Moureaux vindt dat het amendement misschien geen materiële maar dan toch een psychologische discriminatie schept, die voor het natuurlijke of in overspel verwekte kind vernederend is.

Mevr. Spaak merkt op dat het overspelige kind meestal pas later van zich laat horen en niet erg aan het familiebezit gehecht is, zodat het zich niet benadeeld zal voelen als het uitsluitend de tegenwaarde van zijn deel krijgt.

De heer Moureaux wijst erop dat het argument van Mevr. Spaak als zou een overspelig kind weinig gehecht zijn aan het familiebezit, ook voor wettige kinderen kan gelden.

De heer Mottard voegt daaraan toe dat in buitenlandse wetgevingen geen bepalingen zoals die van het amendement voorkomen.

De voorzitter vestigt er de aandacht op dat het amendement in een mogelijkheid voorziet, niet in een verplichting.

Professor Vieujean vindt niettemin dat met het amendement opnieuw een discriminatie wordt geschapen. Om die te omzeilen gaan de ouders weer hun toevlucht moeten nemen tot adoptie van hun natuurlijk kind, b.v. na echtscheiding, omdat de echtgenote haar toestemming niet zou moeten geven.

Mevr. Merckx-Van Goey verklaart dat er in dat geval geen langstlevende echtgenoot meer is.

Professor Vieujean antwoordt daarop dat de vroegere echtgenoot kan hertrouwd zijn en dat er dus een andere langstlevende echtgenoot kan zijn. Zo worden de kinderen uit het laatste huwelijk, die niet noodzakelijk onder het overspel te lijden hadden, door het amendement beschermd.

II. Subamendement nr. 54 (Stuk nr. 378/13)

Mevr. Merckx-Van Goey had op het amendement nr. 10 een subamendement voorgesteld om de toepassing ervan tot in overspel verwekte kinderen te beperken.

Dat subamendement geeft geen aanleiding tot bespreking, doordat het door een nieuw amendement (nr. 55, Stuk nr. 378/14) vervangen is.

III. Subamendement nr. 55 (Stuk nr. 378/14)

De heer Bourgeois en Mevr. Goor-Eyben hebben een subamendement (nr. 55, Stuk nr. 378/14) voorgesteld dat het subamendement nr. 54 van Mevr. Merckx-Van Goey (Stuk nr. 378/13) vervangt.

Het amendement legt de nadruk op twee voorwaarden :

1. Het huwelijk werd vooraf niet ontbonden door echtscheiding;
2. Het kind werd niet in de gemeenschappelijke woning opgevoed.

Dit laatste dient wel enige verduidelijking te krijgen. « Opvoeden in de gemeenschappelijke woning », moet ruim geïnterpreteerd worden. Artikel 68ter zou niet toepasselijk zijn als uit de omstandigheden blijkt dat het kind in de familie van de gehuwde vader of moeder werd « aanvaard ». Het artikel wordt pas toepasselijk als blijkt dat het kind nooit contact gehad heeft met de familie of er uitdrukkelijk « uitgesloten » werd.

Professor Vieujean merkt op dat de tekst van het amendement zou kunnen worden verduidelijkt door in de plaats van « en/of », alleen « of » te schrijven. Op die manier wordt evengoed in alle mogelijke gevallen voorzien.

De indieners van het amendement en de commissie zijn het daarmee eens.

Het subamendement nr. 55, alsmede het amendement nr. 10 worden aangenomen met 6 tegen 5 stemmen.

IV. Amendement n° 59 (Doc. n° 378/15)

Le professeur Vieujean estime que la formulation de l'amendement n° 55 (Doc. n° 378/14) de M. Bourgeois pourrait être améliorée.

Il formule trois critiques :

1) « Marié avec un tiers » est ambigu, car ces mots pourraient se rapporter à un précédent conjoint du défunt; on risquerait, dès lors, que l'article permette aux enfants d'un second mariage d'écarter du partage en nature les enfants nés d'un adultère commis pendant le premier mariage.

2) « Issus de ce mariage » : il n'est pas clair qu'il s'agit du mariage dissous par le décès du de cujus.

3) « Dissous par le divorce » aggrave l'ambiguïté. Les enfants d'un premier mariage du de cujus auraient-ils le droit d'exclure leur frère adultérin du partage en nature si ce premier mariage avait été dissous par le décès du premier conjoint du de cujus ?

Le professeur Vieujean propose, dès lors, de rédiger l'article 68ter de la manière suivante :

« Le conjoint et les descendants issus de son mariage avec le défunt peuvent écarter du partage en nature les enfants conçus pendant ce mariage d'une personne autre que ledit conjoint, à moins que ces enfants n'aient été élevés au foyer commun.

» Les enfants ainsi écartés du partage en nature recevront la valeur de leur part (, laquelle sera, au besoin, estimée par expert). De cette valeur sera déduit ce que les héritiers sont tenus de rapporter en vertu des articles 843 et 844.

» Toutefois la faculté de les écarter du partage en nature n'appartient pas aux descendants issus du mariage si celui-ci a été dissous avant l'ouverture de la succession ».

M. Van de Velde se dit satisfait par cette nouvelle formulation qui poursuit le même objectif que l'amendement n° 55 (Doc. n° 378/14).

M. Bourgeois estime également que ce texte est plus clair et qu'il reprend tous les éléments établis de manière confuse dans l'amendement n° 55. Il se demande toutefois si ce texte permet aux enfants d'un second mariage d'écarter du partage en nature les enfants nés d'un adultère commis pendant le premier mariage. Le professeur Vieujean répond que les termes « issus de son mariage » et les mots « pendant ce mariage » excluent une telle hypothèse.

M. Van de Velde approuve cette solution. Il ne peut selon lui y avoir de discrimination entre un enfant adultérin d'un premier mariage et les enfants légitimes d'un second mariage quelle que soit la cause de dissolution du premier mariage.

La présidente pose la question de savoir si le texte proposé protège les enfants d'un premier mariage au cours duquel l'adultère a été commis.

Le professeur Vieujean répond que le dernier alinéa exclut cette possibilité mais il rappelle que l'amendement n° 55 (Doc. n° 378/14) ne prévoyait pas non plus une telle protection.

M. Bourgeois introduit en reprenant le texte proposé par le professeur Vieujean un amendement (n° 59, Doc. n° 378/15) en remplacement de l'amendement n° 10 (Doc. n° 378/4).

La disposition doit cependant être introduite à la place de l'article 837 du code civil et non à celle de l'article 841.

IV. Amendement nr. 59 (Stuk nr. 378/15)

Professor Vieujean meent dat het amendement nr. 55 (nr. 378/14) van de heer Bourgeois redactioneel verbeterd kan worden.

Zijn opmerking is drievoudig :

1) « Gehuwd was met een derde » is dubbelzinnig, want die woorden kunnen slaan op een vroegere echtgenoot van de overledene; men zou dan het gevaar lopen dat de kinderen uit een tweede huwelijk door het artikel in staat worden gesteld de uit tijdens het eerste huwelijk gepleegd overspel geboren kinderen van de verdeling in natura uit te sluiten.

2) « Uit dat huwelijk geboren » : het is niet duidelijk dat het gaat om het huwelijk dat is ontbonden door het overlijden van de de cujus.

3) « Ontbonden (is) door echtscheiding » doet de dubbelzinnigheid nog toenemen. Zouden de kinderen uit een eerste huwelijk van de de cujus gerechtigd zijn hun in overspel verwekte broer van de verdeling in natura uit te sluiten, was dit eerste huwelijk ontbonden geweest door het overlijden van de eerste echtgenoot van de de cujus ?

Derhalve stelt Professor Vieujean voor artikel 68ter te redigeren als volgt :

« De echtgenoot en de afstammelingen uit zijn huwelijk met de overledene kunnen de kinderen die tijdens dat huwelijk met een andere persoon dan genoemde echtgenoot verwekt zijn, van de verdeling in natura uitsluiten, tenzij die kinderen in de gemeenschappelijke woning zijn opgevoed.

» De aldus van de verdeling in natura uitgesloten kinderen ontvangen de tegenwaarde van hun deel (die zo nodig door een deskundige geraamd zal worden). Wat die erfgenen krachtens de artikelen 843 en 844 verplicht zijn in te brengen wordt van die tegenwaarde afgetrokken.

» De mogelijkheid om hen van de verdeling in natura uit te sluiten bestaat evenwel niet voor afstammelingen die uit het huwelijk gesproken zijn indien dit laatste vóór het openvallen van de nalatenschap is ontbonden ».

De heer Van de Velde spreekt zijn tevredenheid uit over die nieuwe formulering, die hetzelfde oogmerk nastreeft als het amendement nr. 55 (Stuk nr. 378/14).

Ook de heer Bourgeois meent dat de tekst duidelijker is en alle elementen overneemt die in het amendement nr. 55 op een verwarde manier voorkwamen. Hij vraagt zich niettemin af of die tekst de uit een tweede huwelijk geboren kinderen in staat stelt de tijdens het eerste huwelijk in overspel verwekte kinderen van de verdeling in natura uit te sluiten. Professor Vieujean antwoordt dat de woorden « uit zijn huwelijk » en de woorden « tijdens dit huwelijk » een dergelijke hypothese uitsluiten.

De heer Van de Velde keurt die oplossing goed. Volgens hem mag er geen discriminatie bestaan tussen een tijdens een eerste huwelijk in overspel verwekt kind en de wettige kinderen uit een tweede huwelijk, ongeacht de oorzaak van ontbinding van dat eerste huwelijk.

De voorzitter vraagt of de voorgestelde tekst de kinderen uit het eerste huwelijk, tijdens hetwelk het overspel gepleegd werd, bescherming biedt.

Professor Vieujean antwoordt dat dit ingevolge het laatste lid onmogelijk is, maar hij herinnert eraan dat het amendement nr. 55 (Stuk nr. 378/14) evenmin in een dergelijke bescherming voorzag.

De heer Bourgeois dient ter vervanging van amendement nr. 10 (Stuk nr. 378/4) een amendement in (nr. 59, Stuk nr. 378/15) dat de door professor Vieujean voorgestelde tekst overneemt.

De bepaling moet echter in de plaats van artikel 837 van het Burgerlijk Wetboek en niet in die van artikel 841 komen.

Le vote des amendements n°s 55 et 10 est annulé à l'unanimité.

L'amendement n° 59 est adopté par 5 voix et 4 abstentions en tant qu'article 74.

Les sous-amendements de Mme Merckx-Van Goey et M. Bourgeois à l'amendement n° 10 (Doc. n° 378/4) remplacé deviennent sans objet.

CHAPITRE IX

Modifications aux dispositions du Livre III, Titre II, du Code civil :

« Des donations entre vifs et des testaments »

Art. 75 et 76 (art. 69 et 70 anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent respectivement les articles 75 et 76.

Art. 77 (art. 71 ancien).

Le Secrétaire d'Etat déclare que le Sénat a décidé d'abroger les articles 960 à 966 du Code civil qui règlent la révocation des donations entre vivants faites par des personnes sans descendants légitimes.

L'article 71 est adopté à l'unanimité et devient l'article 77.

CHAPITRE X

Modifications au Code judiciaire

Art. 78 à 83 (art. 72 à 77 anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent les articles 78 à 83.

Art. 84 à 86 (art. 77bis et 77ter nouveaux).

Le Secrétaire d'Etat déclare que le Gouvernement a déposé deux amendements (n°s 27 et 28, Doc. n° 378/7) visant à introduire dans le projet de loi deux nouvelles dispositions (l'article 77bis et l'article 77ter) qui ont pour but de compléter le Code judiciaire. Il s'agit de prévoir trois nouvelles dispositions dans le Code judiciaire pour régler un problème épineux découlant du vote du nouveau projet de loi sur la filiation.

En effet, avec le projet de loi, des délégations de sommes en cascades sont désormais possibles, sur base de différentes dispositions :

- article 203ter (nouveau) : entretien, éducation et formation des enfants par le couple; obligation alimentaire des enfants à l'égard de leurs ascendants; obligations des père et mère divorcés à l'égard des enfants; contribution alimentaire pour les enfants dans le cas d'un divorce par consentement mutuel, réclamation d'une pension par un enfant à un homme qui a eu des relations avec sa mère pendant la conception.
- article 221 : manquement par un époux à son devoir de contribution aux charges du mariage.

De stemming over de amendementen nrs. 55 en 10 wordt eenparig tenietgedaan.

Amendement nr. 59 wordt aangenomen met 5 stemmen en 4 onthoudingen als artikel 74.

De subamendementen van Mevr. Merckx-Van Goey en van de heer Bourgeois op het vervangen amendement nr. 10 (Stuk nr. 378/4) vervallen.

HOOFDSTUK IX

Wijzigingen in de bepalingen van Boek III, Titel II, van het Burgerlijk Wetboek :

« Schenkingen onder de levenden en testamenten »

Art. 75 en 76 (vroeger art. 69 en 70).

Bij die artikelen worden geen opmerkingen gemaakt en zij worden eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 75 en 76.

Art. 77 (vroeger art. 71).

De Staatssecretaris verklaart dat de Senaat beslist heeft de artikelen 960 tot 966 van het Burgerlijk Wetboek tot regeling van de herroeping van de schenkingen onder de levenden, gedaan door personen zonder wettige afstammelingen, op te heffen.

Artikel 71 wordt eenparig aangenomen als artikel 77.

HOOFDSTUK X

Wijzigingen in het Gerechtelijk Wetboek

Art. 78 tot 83 (vroeger art. 72 tot 77).

Bij die artikelen worden geen opmerkingen gemaakt en zij worden eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 78 tot 83.

Art. 84 tot 86 (art. 77bis en 77ter nieuw).

De Staatssecretaris wijst erop dat de Regering twee amendementen (nrs. 27 en 28, Stuk nr. 378/7) heeft voorgesteld ten einde in het wetsontwerp twee nieuwe bepalingen in te voegen (artikel 77bis en artikel 77ter), die tot doel hebben het Gerechtelijk Wetboek aan te vullen. Met name wordt voorzien in drie nieuwe bepalingen in het Gerechtelijk Wetboek tot regeling van een netelig vraagstuk dat voortvloeit uit de aanneming van het nieuwe wetsontwerp betreffende de afstamming.

Het wetsontwerp maakt voortaan immers de trapsgewijze delegaties van geldsommen mogelijk, aan de hand van verschillende bepalingen :

- artikel 203ter (nieuw) : onderhoud, opvoeding en opleiding van de kinderen door het echtpaar; verplichting tot levensonderhoud door de kinderen ten aanzien van hun bloedverwanten in de opgaande lijn; verplichtingen van de gescheiden ouders ten aanzien van hun kinderen; bijdrage tot levensonderhoud voor de kinderen in het geval van een echtscheiding door onderlinge toestemming, vordering tot uitkering ingesteld door een kind tegen de man die gedurende het tijdperk van de verwekking met zijn moeder gemeenschap heeft gehad;
- artikel 221 : niet-nakoming door een echtgenoot van zijn verplichting om bij te dragen in de lasten van het huwelijk;

- article 301bis : pension alimentaire dans le cadre d'un divorce pour cause déterminée.
- article 1280, cinquième alinéa, du Code judiciaire : dans la procédure de divorce pour cause déterminée, mesures provisoires du président statuant en référé.

Dans tous ces cas, une délégation de sommes est possible; par ailleurs, le débiteur d'aliments peut avoir fait l'objet d'une ou plusieurs saisies-arrêts sur ses revenus pour non-paiement d'aliments.

Enfin, le débiteur d'aliments peut avoir des créanciers d'aliments qui ont obtenu une condamnation antérieure sans qu'il y ait saisie ou délégation.

Par conséquent, il se peut fort bien que, par exemple, le salaire d'une personne fasse l'objet d'une délégation (pour l'épouse divorcée) — d'une deuxième délégation (pour manquements à l'obligation alimentaire envers la seconde épouse) — d'une troisième délégation (pour sa mère dans le besoin). Qu'il subisse également une saisie-arrêt (pour non-paiement de la pension à un enfant avec la mère duquel il a eu des relations pendant la conception) etc.

Dans ce cas, le montant total des délégations et saisies peut dépasser le salaire. A qui l'employeur devra-t-il payer ? Il faut que le juge, saisi d'une demande de délégation, soit au courant de la situation du débiteur d'aliments pour statuer en équité. Il faut donc que tous les bénéficiaires de délégations et de saisies soient appelés à la cause. Le débiteur d'aliments devra, de son côté, appeler à la cause les créanciers auxquels il a été condamné à payer des aliments mais qui ne bénéficient pas d'une délégation et qui n'ont pas pratiqué une saisie.

Sur le plan de la procédure, cela signifie que les avis de saisie-arrêt et les avis de délégation devront tous être centralisés au greffe du tribunal de première instance du domicile du débiteur d'aliments pour permettre au greffier du tribunal (qui doit statuer sur une demande de délégation) de convoquer tous les autres créanciers d'aliments sans retarder la procédure.

Techniquement, l'on pourrait faire voter le projet de loi sur la filiation sans ces amendements au Code judiciaire; mais il faudra alors attendre la publication de la loi au *Moniteur belge* pour déposer un projet de loi puisque c'est, sur la base de ce nouveau texte sur la filiation, que les délégations en cascade seront désormais possibles !

Il semble difficilement admissible de ne pas régler immédiatement les problèmes importants que peuvent rencontrer les débiteurs d'aliments. C'est ce qu'aurait fait le Sénat en deuxième lecture du projet car, ne rien prévoir pour le débiteur d'aliments est une lacune évidente.

Les amendements n° 27 et 28 (*Doc. n° 378/7*) sont adoptés à l'unanimité.

Le premier amendement concernant deux articles du Code judiciaire, les trois dispositions adoptées deviennent respectivement les articles : 84, 85 et 86.

Art. 87 (art. 78 ancien).

Dans le texte néerlandais, l'article 331 est supprimé dans l'énumération figurant au point 1°. Pour le surplus, cet article ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité.

- artikel 301bis : uitkering tot levensonderhoud in het geval van echtscheiding op grond van bepaalde feiten;
- artikel 1280, vijfde lid, van het Gerechtelijk Wetboek : in de procedure tot echtscheiding op grond van bepaalde feiten, voorlopige maatregelen genomen door de voorzitter, rechtsprekend in kort geding.

In al die gevallen is een delegatie van geldsommen mogelijk; overigens kunnen op de inkomsten van degene die levensonderhoud verschuldigd is een of meer derdenbeslagen zijn gelegd wegens niet-betaling van onderhoudsgeld.

Tot slot kan de alimentatieplichtige geconfronteerd worden met alimentatiegerechtigden die een voorafgaande veroordeling hebben verkregen zonder dat er beslaglegging of delegatie is geweest.

Het is bijgevolg zeer wel mogelijk dat b.v. de wedde van een persoon een eerste maal wordt gedelegeerd (ten gunste van zijn vroegere echtgenote), een tweede maal (wegens niet-nakoming van de verplichting tot uitkering van levensonderhoud aan zijn tweede echtgenote) en een derde maal (voor zijn behoeftige moeder). Bovendien kan tegen hem een derdenbeslag worden gedaan (wegens niet-betaling van de uitkering aan een kind met wiens moeder hij gedurende het tijdperk van de verwekking gemeenschap heeft gehad.) enz.

In dat geval kan het totaal bedrag van de delegaties en beslagleggingen het bedrag van de wedde overschrijden. Aan wie moet de werkgever betalen ? De rechter, bij wie een vordering tot delegatie is ingesteld, moet op de hoogte zijn van de situatie van de alimentatieplichtige opdat hij uitspraak kan doen naar billijkheid. Derhalve moeten alle rechthebbenden op delegaties en beslagen bij de zaak worden betrokken. Zijnerzijds zal de alimentatieplichtige alle gerechtigden voor wie hij veroordeeld is tot betaling van levensonderhoud, maar die geen delegatie genieten en geen beslag hebben laten leggen, bij de zaak moeten betrekken.

Op het vlak van de procedure betekent zulks dat de berichten van derdenbeslag en de berichten van delegatie alle moeten worden gecentraliseerd ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van de alimentatieplichtige, ten einde de griffier van de rechtbank (die uitspraak moet doen over een vordering tot delegatie) in staat te stellen alle andere alimentatiegerechtigden op te roepen zonder de procedure te vertragen.

Uit een technisch oogpunt zou het wetsontwerp betreffende de afstamming kunnen worden aangenomen zonder die wijzigingen in het Gerechtelijk Wetboek; maar om een wetsontwerp in te dienen zal moeten worden gewacht op de bekendmaking van de wet in het *Belgisch Staatsblad*, aangezien de trapsgewijze delegaties voortaan mogelijk zullen zijn op grond van de nieuwe tekst betreffende de afstamming !

Het is bezwaarlijk aanvaardbaar dat de ernstige problemen waarmee de alimentatieplichtigen kunnen worden geconfronteerd, niet onmiddellijk worden geregeld. Dat is wat de Senaat zou hebben gedaan bij een tweede lezing van het ontwerp, aangezien een klaarblijkelijke leemte ontstaat als voor de alimentatieplichtigen geen speciale voorschriften worden ingevoerd.

De amendementen nrs. 27 en 28 (*Stuk nr. 378/7*) worden eenparig aangenomen.

Aangezien het eerste amendement betrekking heeft op twee artikelen van het Gerechtelijk Wetboek, worden de drie aangenomen bepalingen respectievelijk de artikelen 84, 85 en 86.

Art. 87 (vroeger art. 78).

In de Nederlandse tekst wordt artikel 331 weggelaten uit de opsomming onder punt 1. Voor het overige worden bij dit artikel geen opmerkingen gemaakt en het wordt eenparig aangenomen.

CHAPITRE XI

Modifications au Code pénal

Art. 88 et 89 (art. 79 et 80 anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent les articles 88 et 89.

Art. 90 (art. 81 ancien).

La Commission décide unanimement de supprimer le point 2 punissant d'une amende de vingt-six francs à cinq cents francs, l'officier de l'état civil « qui aura procédé à la célébration d'un mariage sans exiger la preuve que le futur a satisfait aux lois sur la milice ». Après la Chambre, le Sénat a en effet adopté le 12 juin 1986 un projet de loi abrogeant l'article 99 des lois sur la milice qui prévoyait que « nul ne peut être admis à contracter mariage s'il ne produit un certificat établissant qu'il a satisfait aux lois sur la milice ».

L'article 81 ainsi modifié, est adopté à l'unanimité. Il devient l'article 90.

Art. 91 à 93 (art. 82 à 84 anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent les articles 91 à 93.

Art. 94 (art. 85 ancien).

Les termes « légitimation par adoption » sont remplacés par les termes « adoption plénière » prévus par le nouveau projet de loi sur l'adoption adopté par le Sénat.

Moyennant cette correction technique, l'article 85 est adopté à l'unanimité et devient l'article 94.

Art. 95 à 98 (art. 86 à 89 anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent les articles 95 à 98.

CHAPITRE XII

Modifications à diverses dispositions législatives

Art. 99 (art. 90, ancien).

M. Moureaux estime qu'il n'appartient pas au législateur de modifier un arrêté royal.

Cet article est adopté par 6 voix et 3 abstentions et devient l'article 99.

Art. 100 à 106 (art. 91 à 97, anciens).

Ces articles ne font l'objet d'aucune observation et sont adoptés à l'unanimité. Ils deviennent les articles 100 à 106.

HOOFDSTUK XI

Wijzigingen in het Strafwetboek

Art. 88 en 89 (vroeger art. 79 en 80).

Bij die artikelen worden geen opmerkingen gemaakt en zij worden eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 88 en 89.

Art. 90 (vroeger art. 81).

De Commissie beslist eenparig punt 2 weg te laten, waarbij de ambtenaar van de burgerlijke stand wordt gestraft met een boete van zesentwintig tot vijfhonderd frank, wanneer hij « een huwelijk voltrekt zonder het bewijs te vorderen dat de aanstaande echtgenoot aan de dienstplichtwetten heeft voldaan ». Na de Kamer heeft de Senaat immers op 12 juni 1986 een wetsontwerp aangenomen ter opheffing van artikel 99 van de dienstplichtwetten, dat bepaalde dat « niemand in het huwelijk mag treden tenzij hij een getuigschrift overlegt waaruit blijkt dat hij aan de dienstplichtwetten heeft voldaan ».

Het aldus gewijzigde artikel 81 wordt eenparig aangenomen. Het wordt artikel 90.

Art. 91 tot 93 (vroeger art. 82 tot 84).

Bij deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt, en zij worden eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 91 tot 93.

Art. 94 (vroeger art. 85).

De woorden « wettiging door adoptie » worden vervangen door de woorden « volle adoptie », zoals bepaald in het door de Senaat aangenomen nieuwe wetsontwerp betreffende de adoptie.

Met deze technische verbetering wordt artikel 85 eenparig aangenomen als artikel 94.

Art. 95 tot 98 (vroeger art. 86 tot 89).

Bij die artikelen worden geen opmerkingen gemaakt en zij worden eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 95 tot 98.

HOOFDSTUK XII

Wijzigingen in diverse wetsbepalingen

Art. 99 (vroeger art. 90).

Volgens de heer Moureaux is de wetgever niet bevoegd om een koninklijk besluit te wijzigen.

Dit artikel wordt, als artikel 99, aangenomen met 6 stemmen en 3 onthoudingen.

Art. 100 tot 106 (vroeger art. 91 tot 97).

Bij die artikelen worden geen opmerkingen gemaakt en zij worden eenparig aangenomen, respectievelijk als de artikelen 100 tot 106.

CHAPITRE XIII

Dispositions transitoires

Art. 107 (art. 98 ancien).

Le professeur Vieujean souligne que l'article 98 pose la question de la rétroactivité du projet de loi.

Estimant devoir respecter l'arrêt Marckx, certains tribunaux ont depuis le 13 juin 1979 refusé d'appliquer l'article 757 du code civil relatif à la succession de l'enfant naturel, mais la Cour de cassation, dans un arrêt du 6 mars 1986 a affirmé que les articles 8 et 14 de la Convention européenne des droits de l'homme n'ont pas d'effet direct.

Lors de la discussion en commission du Sénat, (*Doc. Sénat* n° 904/2, 1984-1985, p. 160 à 162), les sénateurs se sont opposés au principe de la rétroactivité en vue d'éviter les difficultés provenant de l'application de la loi nouvelle aux successions ouvertes avant son entrée en vigueur.

C'est pourquoi l'article 98 prévoit que si la loi sort immédiatement ses pleins effets et s'applique dès lors aux enfants nés avant son entrée en vigueur et encore en vie à cette date, elle ne s'applique pas aux droits relatifs aux successions ouvertes avant son entrée en vigueur.

Cependant, si la commission de la Chambre souhaite modifier l'article 98, le professeur Vieujean propose deux alternatives.

1) *Solution de la rétroactivité au 13 juin 1979*

Le second alinéa de l'article 98 pourrait être remplacé par les deux alinéas suivants :

« Ne peuvent être exercés dans les successions ouvertes avant le 13 juin 1979 ni les droits successoraux institués par la présente loi ni ceux qui résultent d'un lien de parenté que les règles abrogées par elle ne permettaient pas d'établir.

» Dans les successions ouvertes entre le 13 juin 1979 et l'entrée en vigueur de la présente loi, ces droits ne peuvent s'exercer qu'en valeur. Toutefois les cohéritiers et les légataires peuvent exiger le partage en nature, mais sans préjudice des actes accomplis avec les tiers ni des droits acquis par ceux-ci. »

L'article 99 devrait être adapté comme suit :

« Sans qu'il puisse en résulter aucun droit pour l'époque antérieure au 13 juin 1979, l'article 312 du Code civil... ».

La fin du deuxième alinéa de l'article 102 devrait subir la même adaptation :

« Toutefois si une action en réclamation d'état, en recherche de maternité ou en recherche de paternité a été, en vertu des règles abrogées ou modifiées, rejetée par une décision passée en force de chose jugée, celle-ci ne fera pas obstacle à l'intentement d'une action ayant pour objet l'établissement de la filiation dans les conditions fixées par la présente loi, mais sans qu'il puisse en résulter aucun droit pour l'époque antérieure au 13 juin 1979 ».

2) *Validation des actes et partages passés depuis le 13 juin 1979*

On pourrait ajouter à l'article 98 un alinéa rédigé comme suit :

« Toutefois ne pourra être contestée la validité des actes et partages passés entre le 13 juin 1979 et l'entrée en vigueur de la présente loi et qui auraient attribué à un enfant né hors mariage des droits supérieurs à ceux qui lui étaient reconnus par les dispositions abrogées par la présente loi ».

HOOFDSTUK XIII

Overgangsbepalingen

Art. 107 (vroeger art. 98).

Professor Vieujean beklemtoet dat artikel 98 het vraagstuk van de retroactiviteit van het wetsontwerp opwerpt.

Sommige rechtbanken weigeren sedert 13 juni 1979 artikel 757 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de erfopvolging van de natuurlijke kinderen toe te passen, omdat ze van oordeel zijn dat het arrest-Marckx in acht moet worden genomen. Bij arrest van 6 maart 1986 heeft het Hof van Cassatie evenwel gesteld dat de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens geen directe toepassing kunnen vinden.

Tijdens de bespreking in de Senaatscommissie (*Stuk Senaat* nr. 904/2, 1984-1985, blz. 160 tot 162) hebben de senatoren zich tegen het retroactiviteitsbeginsel gekant, ten einde de moeilijkheden te voorkomen die voortvloeien uit de toepassing van de nieuwe wet op de erfenissen opgevallende vóór haar inwerkingtreding.

Derhalve bepaalt artikel 98 dat, hoewel de wet onmiddellijk volledige uitwerking heeft en derhalve van toepassing is op de kinderen geboren vóór haar inwerkingtreding en die nog in leven zijn op dat ogenblik, zij niet geldt voor de rechten in de erfenissen opgevallende vóór haar inwerkingtreding.

De Kamercommissie wenst artikel 98 evenwel te wijzigen. Professor Vieujean stelt twee mogelijkheden voor :

1) *Retroactiviteit tot 13 juni 1979*

Het tweede lid van artikel 98 zou kunnen worden vervangen door de volgende twee leden :

« Noch de bij deze wet ingestelde erfrechten, noch de rechten voortvloeiend uit een band van verwantschap die niet kon worden vastgesteld door de bij deze wet opgeheven regels, kunnen worden uitgeoefend op de erfenissen opgevallende vóór 13 juni 1979.

» In de erfenissen opgevallende tussen 13 juni 1979 en de inwerkingtreding van deze wet, kunnen die rechten slechts in waarde worden uitgeoefend. De medeërfgenenamen en de legatarissen kunnen evenwel de verdeling in natura eisen, doch onverminderd de met derden verrichte handelingen en de door dezen verworven rechten. »

Artikel 99 zou moeten worden aangepast als volgt :

« Zonder dat daaruit enig recht voor de periode voorafgaand aan 13 juni 1979 kan volgen, is artikel 312 van het Burgerlijk Wetboek... ».

Het einde van het tweede lid van artikel 102 zou eveneens in dier voege moeten worden aangepast :

« Indien echter een vordering tot introeping van staat, tot onderzoek naar het moederschap of tot onderzoek naar het vaderschap krachtens opheffen of gewijzigde regels is afgewezen bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing, vormt deze geen beletsel voor het instellen van een vordering tot vaststelling van de afstamming onder de voorwaarden bepaald in deze wet, evenwel zonder dat daaruit enig recht voor de periode voorafgaand aan 13 juni 1979 kan volgen ».

2) *Geldigverklaring van akten en verdelingen sinds 13 juni 1979*

Aan artikel 98 zou een lid kunnen worden toegevoegd, luidend als volgt :

« Onbetwistbaar is evenwel de geldigheid van de akten verleden en de verdelingen gedaan tussen 13 juni 1979 en de inwerkingtreding van deze wet en waarin aan een buiten het huwelijk geboren kind meer rechten zouden zijn toegekend dan die welke hem toegekend werden in de door deze wet opgeheven bepalingen ».

On pourrait éviter la succession de deux alinéas contenant des exceptions soulignées par l'adverbe « toutefois » en rédigeant l'ensemble de l'article 98 comme suit :

« Les dispositions de la présente loi sont applicables aux enfants nés avant son entrée en vigueur et encore en vie à cette date, mais sans qu'il puisse en résulter aucun droit dans les successions ouvertes auparavant.

» Toutefois ne pourra être contestée la validité des actes et partages passés entre le 13 juin 1979 et l'entrée en vigueur de la présente loi et qui auraient attribué à un enfant né hors mariage des droits supérieurs à ceux qui lui étaient reconnus par les dispositions abrogées par la présente loi. »

Il est proposé de limiter l'effet rétroactif de la loi du 13 juin 1979 qui est la date de l'arrêt Marckx. Il s'agit d'ailleurs de la date extrême qui puisse être retenue, puisque la Cour européenne a précisé dans son arrêt que « ... le principe de sécurité juridique, nécessairement inhérent au droit de la Convention comme au droit communautaire, dispense l'Etat belge de remettre en cause des actes ou situations juridiques antérieurs au prononcé du présent arrêt. Certains Etats contractants dotés d'une Cour constitutionnelle connaissent d'ailleurs une solution analogue : leur droit public interne limite l'effet rétroactif des décisions de cette Cour portant annulation d'une loi. » (§ 58 de l'arrêt).

La première proposition est très proche du droit néerlandais, qui a également retenu le principe de la rétroactivité en la matière. En effet, la loi du 27 octobre 1982 modifiant certaines dispositions du Code civil en vue de supprimer la distinction entre la filiation légitime et la filiation naturelle en droit successoral est entrée en vigueur le 1er décembre 1982, avec effet rétroactif au 13 juin 1979.

La deuxième proposition va moins loin. Elle constitue une solution intermédiaire prévoyant que la validité des actes passés entre le 13 juin 1979 et la date d'entrée en vigueur de la loi et qui attribuent déjà aux enfants naturels les mêmes droits qu'aux enfants légitimes ne peut être contestée.

Le professeur Vieujean fait encore observer que l'attribution d'un effet rétroactif implique que certaines dispositions du droit fiscal doivent être adaptées. En effet, si des partages entre enfants naturels et enfants légitimes devaient être modifiés en vertu de la présente loi, les montants payés indûment au fisc devraient être restitués.

M. Bourgeois se dit peu favorable au principe de rétroactivité qui n'est pas facilement accepté parce qu'il place les individus devant des situations imprévisibles. Il souligne en outre que cette rétroactivité ne visera pas uniquement d'importantes successions mais que de petites successions devront être également remises en cause.

Quant à la seconde solution proposée par le professeur Vieujean, il estime que si elle peut être admise, elle ne doit pas se référer à la date du 13 juin 1979. En effet, les actes et partages accomplis avant cette date et qui auraient octroyé à un enfant naturel des droits supérieurs à ceux qu'il détenait en vertu des dispositions abrogées ne peuvent être contestés.

Le professeur Vieujean souligne que la référence au 13 juin 1979 se justifie par le fait qu'avant l'arrêt Marckx, aucun argument juridique ne justifiait l'octroi à l'enfant naturel d'une part supérieure à celle qui résultait du Code civil.

M. Mottard plaide pour la rétroactivité. Si elle n'était pas admise, la Belgique risquerait d'être à nouveau condamnée par la Cour de Strasbourg d'autant plus qu'elle a eu le temps de mettre sa législation en concordance avec l'arrêt Marckx. Il faut en outre mettre fin aux situations intolérables régies par la loi ancienne.

De opeenvolging van twee leden met uitzonderingen, die onderstreept worden door het bijwoord « evenwel », kan worden vermeden door het gehele artikel 98 als volgt te stellen :

« Deze wet is mede van toepassing op de kinderen geboren vóór haar inwerkingtreding en die nog in leven zijn op dat ogenblik, zonder dat hieruit enig recht kan voortvloeien in vroeger opgevallen nalatenschappen.

» Onbetwistbaar is evenwel de geldigheid van de akten verkeer en de verdelingen gedaan tussen 13 juni 1979 en de inwerkingtreding van deze wet en waarin aan een buiten het huwelijk geboren kind meer rechten zouden zijn toegekend dan die welke hem toegekend werden in de door deze wet opgeheven bepalingen. »

Als uiterste datum voor het verlenen van terugwerkende kracht wordt 13 juni 1979 voorgesteld, dus de datum van het arrest-Marckx. Verder gaan kan uiteraard niet. Het Europees Hof gaf hierover volgende aanwijzing : « ... het principe van de rechtszekerheid, dat noodzakelijk samenhangt met het verdragsrecht en met het communautair recht, ontslaat de Belgische Staat ervan rechtshandelingen of juridische toestanden die dateren van vóór de uitspraak van dit arrest, op de helling te zetten. Bepaalde contracterende Staten die een grondwettelijk Hof hebben, verkeren trouwens in een gelijkaardige toestand : hun intern publiekrecht beperkt de terugwerkende kracht van de beslissingen van dit Hof waarbij een wet nietig wordt verklaard. » (§ 58 van het arrest).

Het eerste voorstel leunt sterk aan bij het Nederlands recht waar men in deze materie eveneens geopteerd heeft voor terugwerkende kracht. Inderdaad, de wet van 27 oktober 1982 houdende wijziging van enige bepalingen in het Burgerlijk Wetboek tot wegneming van het onderscheid tussen wettige en natuurlijke afstamming in het erfrecht trad in werking op 1 december 1982, met terugwerkende kracht tot 13 juni 1979.

Het tweede voorstel gaat minder ver. Het is een tussenoplossing. De geldigheid van de rechtshandelingen die in de periode tussen 1979 en de inwerkingtreding van de wet gesteld werden en waarbij aan de natuurlijke kinderen reeds dezelfde rechten als aan de wettige kinderen toegekend werden, mag niet worden betwist.

Professor Vieujean merkt nog op dat het toekennen van retroactiviteit mede tot gevolg heeft dat bepalingen in het fiscaal recht aangepast dienen te worden. Immers, indien tengevolge van deze wet verdelingen tussen natuurlijke en wettige kinderen zouden moeten gewijzigd worden, moeten ook de aan de fiscus, ten onrechte betaalde bedragen, teruggegeven worden.

De heer Bourgeois is niet erg ingenomen met het principe van de terugwerkende kracht, dat moeilijk aanvaardbaar is omdat het de burgers voor onvoorziene omstandigheden plaatst. Voorts wijst hij erop dat die terugwerkende kracht niet alleen zal gelden voor belangrijke successies maar dat ook kleine nalatenschappen op de helling zullen worden gezet.

De tweede door professor Vieujean voorgestelde oplossing acht hij aanvaardbaar, maar er mag niet worden verwezen naar de datum van 13 juni 1979. De akten en verdelingen van vóór die datum die aan een natuurlijk kind meer rechten zouden hebben toegekend dan die welke het zou krijgen op grond van de opgeheven bepalingen, kunnen immers niet worden betwist.

Professor Vieujean antwoordt dat de verwijzing naar 13 juni 1979 steunt op het feit dat vóór het arrest-Marckx geen enkel juridisch argument voorhanden was om aan een natuurlijk kind meer rechten toe te kennen dan die welke het uit het Burgerlijk Wetboek kan putten.

De heer Mottard pleit voor retroactiviteit. Bij afwijzing van die retroactiviteit zou België andermaal door het Hof van Straatsburg kunnen worden veroordeeld, te meer daar ons land de tijd gehad heeft om zijn wetten in overeenstemming te brengen met het arrest-Marckx. Bovendien dient een einde te worden gemaakt

Pour cette double raison, il soutient la première proposition du professeur Vieujean. Il estime toutefois qu'il faudrait préciser que la rétroactivité ne pourra être invoquée s'il y a chose définitivement jugée. Si les successions liquidées peuvent être remises en cause, la sécurité juridique impose de ne pas porter atteinte aux jugements. Il considère également qu'il faudrait tenir compte des droits successoraux perçus indûment et qui devraient dès lors être restitués.

Le professeur Vieujean s'oppose à l'argument de M. Mottard relatif à la chose jugée. Le contrat conclu est tout aussi respectable que le jugement rendu. Si on ne peut revenir sur ce qui a été jugé, on ne peut de même remettre en cause ce qui a été conclu. Dans les deux cas, les droits peuvent uniquement être réclamés en valeur.

M. Van de Velde s'oppose à la rétroactivité. Il estime en effet, qu'elle est inutile et suscitera des difficultés insurmontables et des procès interminables opposant différents membres d'une même famille. Si la Belgique a été condamnée par la Cour de Strasbourg le 13 juin 1979, d'autres pays l'ont également été. Elle ne doit plus être honteuse d'une législation qu'elle a décidé de corriger. En outre, si la Chambre des représentants choisissait le principe de la rétroactivité, on peut présumer que le Sénat amenderait le projet.

M. Moureaux rappelle qu'en commission du Sénat, un membre a estimé « qu'il était impossible de résoudre les problèmes soulevés par la rétroactivité de manière satisfaisante en un court laps de temps » (*Doc. Sénat*, n° 904/2, p. 160).

La présidente estime que la première solution proposée par le professeur Vieujean risque de susciter des problèmes en ce qui concerne les successions. Elle se demande s'il ne faudrait pas rejeter la rétroactivité en ce qui concerne les successions clôturées. Elle considère en outre que la rétroactivité peut donner lieu à de nombreux procès qui peuvent parfois être déchirants.

Le professeur Vieujean estime que le critère des successions clôturées est difficile à appliquer. Si la rétroactivité est admise, elle vise les successions ouvertes.

Le Secrétaire d'Etat déclare que le Gouvernement n'est pas favorable à la rétroactivité pour plusieurs raisons.

En premier lieu, elle conduira nécessairement à de nombreux litiges et fera également surgir des problèmes fiscaux relatifs aux droits de succession.

En deuxième lieu, si il est exact que la Belgique a été condamnée par la Cour européenne des droits de l'homme le 13 juin 1979 (arrêt-Marckx), cette condamnation est amoindrie par la décision de la cour de cassation refusant de reconnaître l'application directe des articles 8 et 14 de la Convention européenne des droits de l'homme.

Le Secrétaire d'Etat déclare toutefois qu'il se ralliera à la position adoptée par la commission à ce propos.

Mme Merckx-Van Goey présente un amendement n° 57 (*Doc. n° 378/14*). Le premier alinéa du texte de cet amendement correspond à l'article 98 initial. Le deuxième alinéa tend à valider les actes et partages qui, avant l'entrée en vigueur de la présente loi, ont attribué à un enfant né hors mariage des droits supérieurs à ceux qui lui étaient reconnus par les dispositions abrogées de cette loi.

Le professeur Vieujean souligne que, quoique le texte de cet amendement ne mentionne pas la date de l'arrêt Marckx (le 13 juin 1979), il est évident que ce n'est qu'à partir de ce moment qu'il a pu y avoir des hésitations (compréhensibles d'ailleurs),

aan de onder de vroegere wet vallende onduidbare toestanden. Om die beide redenen steunt hij het eerste voorstel van professor Vieujean. Hij vindt echter dat zou moeten gepreciseerd worden dat de terugwerkende kracht niet kan worden ingeroepen wanneer er reeds kracht van gewijsde is. De vereffende nalatenschappen kunnen opnieuw in het geding worden gebracht, maar voor de rechtszekerheid is het noodzakelijk dat aan de vonnissen niet wordt geraakt. Tevens vindt hij dat rekening moet worden gehouden met de ten onrechte geïnde successierechten, die dan ook zouden moeten worden terugbetaald.

Professor Vieujean kant zich tegen het argument van de heer Mottard betreffende de kracht van het gewijsde. Een overeenkomst moet evenzeer worden nageleefd als een vonnis. Indien men niet op een vonnis mag terugkomen, mag men evenmin opnieuw in het geding brengen wat werd overeengekomen. In beide gevallen kunnen de rechten alleen in waarde worden gevorderd.

De heer Van de Velde is tegen terugwerkende kracht gekant. Hij acht ze overbodig en bovendien zal ze tot onoverkomelijke moeilijkheden en tot eindeloze processen leiden tussen verschillende leden van eenzelfde familie. België werd op 13 juni 1979 weliswaar door het Hof van Straatsburg veroordeeld, maar dat viel ook anderen landen ten deel. Ons land hoeft zich niet meer te schamen over een wetgeving die het wil verbeteren. Bovendien, indien de Kamer van Volksvertegenwoordigers voor het beginsel van de terugwerkende kracht zou opteren, mag men ervan uitgaan dat de Senaat het ontwerp zal amenderen.

De heer Moureaux herinnert eraan dat in de Senaatscommissie een lid geoordeeld heeft « dat het niet mogelijk was aan de opgeworpen problematiek binnen een korte tijdsspanne een bevredigende oplossing te bieden » (*Stuk Senaat*, nr. 904/2, blz. 160).

De voorzitter meent dat de eerste oplossing die professor Vieujean voorstelt, problemen zou kunnen doen rijzen voor de nalatenschappen. Zij vraagt zich af of terugwerkende kracht niet moet worden afgewezen voor vereffende nalatenschappen. Bovendien vindt zij dat de terugwerkende kracht aanleiding kan geven tot tal van processen die soms schrijnende gevolgen kunnen hebben.

Professor Vieujean meent dat het criterium van de vereffende nalatenschappen moeilijk te hanteren valt. Indien de terugwerkende kracht wordt aanvaard, slaat die op de opengevallen nalatenschappen.

De Staatssecretaris verklaart dat de Regering om verscheidene redenen de terugwerkende kracht niet genegen is.

In de eerste plaats zal zulks aanleiding geven tot talrijke geschillen en er zullen ook belastingproblemen rijzen in verband met de successierechten.

In de tweede plaats is het weliswaar zo dat België door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op 13 juni 1979 veroordeeld werd (arrest-Marckx), doch die veroordeling werd afgezwakt door de beslissing van het Hof van Cassatie dat weigerde de rechtstreekse toepassing te erkennen van de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

De Staatssecretaris verklaart niettemin dat hij zich bij het daaromtrent door de commissie ingenomen standpunt zal aansluiten.

Mevr. Merckx-Van Goey heeft een amendement nr. 57 (*Stuk nr. 378/14*) ingediend. Het eerste lid bevat het oorspronkelijk artikel 98. Het tweede lid valideert de handelingen en verdelingen die vóór de inwerkingtreding van deze wet aan buitenechtelijke kinderen meer rechten toegekend hebben dan hen normaliter onder de opgeheven bepalingen toekwamen.

Professor Vieujean onderstreept dat, hoewel het amendement de datum van het arrest-Marckx (13 juni 1979) niet vermeldt, het vanzelf spreekt dat pas vanaf dat ogenblik (en terecht) aarzelingen konden optreden, o.m. bij de notarissen. Het is bijgevolg

notamment chez les notaires. Aussi se justifie-t-il que la validité des actes juridiques passés dans l'esprit du présent projet de loi ne puisse être contestée.

MM. Moureaux et Mottard se rallient à cet amendement parce qu'une solution plus radicale, même si elle serait théoriquement plus favorable, risque d'être écartée par le Sénat.

L'amendement n° 57 (*Doc.* n° 378/14) de Mme Merckx-Van Goey est adopté à l'unanimité.

L'article 98 ainsi modifié est adopté à l'unanimité et devient l'article 107.

Art. 108 (art. 99 ancien).

Le professeur Vieujean souligne que l'article 99 vise l'hypothèse où avant l'entrée en vigueur de la nouvelle loi un enfant a été reconnu par quelqu'un qui n'est pas sa mère. En vertu de l'article 312 du projet la maternité résulte de l'acte de naissance. Nonostante cette disposition, la reconnaissance reste efficace.

L'article 99 est adopté à l'unanimité et devient l'article 108.

Art. 109 (art. 100 ancien).

Le professeur Vieujean déclare que l'article 100 vise l'hypothèse où, selon l'article 320 du Code civil, l'enfant né d'une femme mariée à un moment quelconque de la gestation mais sans acte de naissance ou du moins dont le nom de la mère ne figure pas dans l'acte de naissance, voit sa filiation établie pas la possession d'état sans jugement.

L'article 100 fait postagier l'article 320 du Code civil pour éviter que l'enfant perde sa filiation étant donné que dans le projet de loi la possession d'état devient une preuve judiciaire parmi d'autres.

L'article 100 est adopté à l'unanimité et devient l'article 109.

Art. 110 (art. 101 ancien).

Le professeur Vieujean déclare que, sous le droit antérieur, des femmes mariées ont parfois reconnu leur enfant par exemple après avoir accouché en France dans l'anonymat. Ces reconnaissances ne pouvaient établir la filiation légitime. Mais, étant donné que l'article 313 du projet permet désormais d'établir toute filiation par reconnaissance, il faut valider ces reconnaissances antérieures.

L'article 101 est adopté à l'unanimité et devient l'article 110.

Art. 111 (art. 102 ancien).

Il y a lieu de se référer à l'article 336 et non à l'article 337.

Le professeur Vieujean déclare que l'article 100 a pour but de permettre que des actions visant à établir la filiation ou à obtenir des aliments et qui ont été rejetées sous l'ancienne loi, puissent être reprises malgré la chose jugée, si la décision rendue sous la loi ancienne a rejeté la demande sur base de règles abrogées ou modifiées.

Il est par exemple normal qu'une action en recherche de paternité rejetée parce que les conditions de l'article 340 *a* n'étaient pas réunies, puisse être réintroduite dans la mesure où ces conditions ont été abrogées par la nouvelle loi. En effet, si l'enfant avait attendu la nouvelle loi pour agir, il n'aurait pas été débouté.

L'article 102 est adopté par 6 voix et 2 abstentions et devient l'article 111.

gerechtvaardigd om de rechtshandelingen, die reeds in de geest van de nieuwe wet gesteld, zijn te valideren.

De heren Moureaux en Mottard zijn het met dat amendement eens, aangezien van een radicalere oplossing kan worden geverd dat zij door de Senaat wordt afgewezen, zelfs al zou zij theoretisch gunstiger zijn.

Het amendement nr. 57 (*Stuk* nr. 378/14) van Mevr. Merckx-Van Goey wordt eenparig aangenomen.

Het aldus gewijzigd artikel 98 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 107.

Art. 108 (vroeger art. 99).

Volgens professor Vieujean beoogt artikel 99 het geval waarin vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet een kind werd erkend door iemand die zijn moeder niet is. Krachtens artikel 312 van het ontwerp vloeit het moederschap voort uit de akte van geboorte. Ondanks die bepaling blijft de erkenning doeltreffend.

Artikel 99 wordt eenparig aangenomen als artikel 108.

Art. 109 (vroeger art. 100).

Artikel 100, aldus professor Vieujean, slaat op het geval van een kind dat, volgens artikel 320 van het Burgerlijk Wetboek, geboren is uit een vrouw die op enig tijdstip van de zwangerschap gehuwd is geweest en dat geen geboorteakte heeft of althans een akte waarin de naam van de moeder niet is vermeld. Zijn afstamming wordt bewezen door het bezit van staat, zonder vonnis.

Artikel 100 geeft een latere uitwerking aan artikel 320 van het Burgerlijk Wetboek om te voorkomen dat het kind zich niet meer op enige afstamming zou kunnen beroepen aangezien het bezit van staat in het wetsontwerp een juridisch bewijsmiddel wordt zoals andere.

Artikel 100 wordt eenparig aangenomen als artikel 109.

Art. 110 (vroeger art. 101).

Professor Vieujean verklaart dat gehuwde vrouwen onder het tot nog toe gangbare recht hun kind soms erkend hebben, b.v. na in Frankrijk clandestien te zijn bevallen. Door een dergelijke erkenning kon de wettige afstamming niet worden vastgesteld. Maar aangezien artikel 313 van het ontwerp voortaan de mogelijkheid biedt elke afstamming door middel van erkenning vast te stellen, moeten die vroegere erkenningen worden gevalideerd.

Artikel 101 wordt eenparig aangenomen als artikel 110.

Art. 111 (vroeger art. 102).

Hier zij verwezen naar artikel 336 en niet naar artikel 337.

Professor Vieujean verklaart dat artikel 102 de mogelijkheid wil bieden dat rechtsovereenkomsten tot vaststelling van de afstamming of om alimentatiegeld te verkrijgen, die onder de tot dusver geldende wet werden afgewezen, kunnen worden hernomen hoewel ze kracht van gewijsde hebben, indien de onder de tot nog toe geldende wet gewezen beslissing het verzoek heeft afgewezen op grond van regels die worden opgeheven of gewijzigd.

Zo is het b.v. normaal dat een rechtsovereenkomst tot onderzoek naar het vaderschap, die werd afgewezen omdat de voorwaarden van artikel 340, *a*, niet waren vervuld, opnieuw kan worden ingesteld voor zover die voorwaarden door de nieuwe wet zijn afgeschaft. Indien het kind immers op de nieuwe wet had gewacht om zijn eis in te stellen, zou deze laatste niet afgewezen zijn.

Artikel 102 wordt aangenomen met 6 stemmen en 2 onthoudingen als artikel 111.

Art. 112 (art. 103 ancien).

Le professeur Vieujean déclare que cette disposition prévoit pour éviter tout doute l'application des règles nouvelles aux actions en réclamation d'état ou en recherche de maternité qui n'ont pas encore fait l'objet d'une décision passée en force de chose jugée.

L'article 103 est adopté à l'unanimité et devient l'article 112.

Art. 113 (art. 104 ancien).

Le professeur Vieujean déclare que cette disposition vise à éviter que celui qui a introduit une action en désaveu de paternité, avant l'entrée en vigueur de la loi mais non encore jugée, doive réintroduire une nouvelle action parce que dans la citation, il a uniquement énuméré les conditions limitées de désaveu de l'article 313 alors que la loi nouvelle lui permet de prouver la non paternité par toutes voies de droit.

L'article 104 est adopté à l'unanimité et devient l'article 113.

Art. 114 (art. 105 ancien).

Le professeur Vieujean déclare que l'article 105 vise à appliquer l'article 320 nouveau du Code civil aux autorisations de reconnaissance qui ont été demandées mais qui n'ont pas encore fait l'objet d'une décision passée en force de chose jugée.

Cet article est adopté à l'unanimité et devient l'article 114.

Art. 115 et 116 (art. 106 et 107 anciens).

Ces deux dispositions permettent également l'application immédiate des articles 324 et 326.

Les articles sont adoptés à l'unanimité et deviennent les articles 115 et 116.

Art. 117 (art. 108 ancien).

Le professeur Vieujean déclare que pour les testaments authentiques reçus avant l'entrée en vigueur de la loi, l'article 108 écarte l'exception de l'article 327, à savoir le fait que les reconnaissances ne peuvent se faire par testament.

L'article 108 est adopté à l'unanimité et devient l'article 117.

Art. 118 (art. 109 ancien).

Dans le texte français, suite aux termes « les deux derniers alinéas de § 1 », il faut ajouter « et le dernier alinéa de § 2 ».

Pour le surplus, l'article 109 ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté par 7 voix contre 4. Il devient l'article 118.

Art. 119 (ancien art. 110).

Un certain nombre de corrections techniques doivent être apportées à cet article.

Les articles suivants du Code civil doivent être cités au § 1er : 331ter, 332, quatrième alinéa, 332ter, deuxième alinéa; 337, § 1er.

Dans le texte néerlandais du § 2, le mot « bepaling » est mis au pluriel, tandis que dans le texte français, du même paragraphe, le mot « disposition » est remplacé par le mot « législation ». L'article du Code civil visé dans ce paragraphe est le 331ter.

Dans le texte français du § 4, il faut lire « désaveu de paternité ».

Art. 112 (vroeger art. 103).

Professor Vieujean verklaart dat deze bepaling, ten einde alle twijfels weg te nemen, voorziet in de toepassing van de nieuwe voorschriften op de rechtsvorderingen tot inroeping van staat of tot onderzoek naar het moederschap die nog niet zijn afgedaan door een in kracht van gewijsde gegane beslissing.

Artikel 103 wordt eenparig aangenomen als artikel 112.

Art. 113 (vroeger art. 104).

Volgens professor Vieujean heeft deze bepaling tot doel te voorkomen dat degene die vóór de inwerkingtreding van deze wet een rechtsvordering tot ontkenning van vaderschap heeft ingesteld die evenwel nog niet is afgedaan, een nieuwe vordering moet instellen omdat hij in de dagvaarding alleen de bij artikel 313 opgesomde beperkende voorwaarden van ontkenning heeft vermeld, terwijl de nieuwe wet hem in staat stelt met alle rechtsmiddelen te bewijzen dat hij niet de vader is.

Artikel 104 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 113.

Art. 114 (vroeger art. 105).

Professor Vieujean wijst erop dat artikel 105 tot doel heeft het nieuwe artikel 320 van het Burgerlijk Wetboek toe te passen op de machtigingen tot erkenning die zijn aangevraagd, maar waarop nog geen in kracht van gewijsde gegane beslissing is gevallen.

Dit artikel wordt eenparig aangenomen als artikel 114.

Art. 115 en 116 (vroeger artt. 106 en 107).

Dank zij deze twee bepalingen kunnen de artikelen 324 en 326 eveneens onmiddellijk worden toegepast.

De artikelen worden eenparig aangenomen en worden de artikelen 115 en 116.

Art. 117 (vroeger art. 108).

Professor Vieujean verklaart dat voor de authentieke testaments die vóór de inwerkingtreding van deze wet verleden zijn, artikel 108 de bij artikel 327 bepaalde uitzondering wegneemt, met name het feit dat een erkenning niet bij testament kan geschieden. Vermeden moet immers worden dat dergelijke erkenningen in het gedrang zouden komen.

Artikel 108 wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 117.

Art. 118 (vroeger art. 109).

In de Franse tekst moeten na de woorden « les deux derniers alinéas du § 1 » de woorden « et le dernier alinéa du § 2 » worden toegevoegd.

Voor het overige worden bij artikel 109 geen opmerkingen gemaakt en het wordt als artikel 118 aangenomen met 7 tegen 4 stemmen.

Art. 119 (vroeger art. 110).

In dit artikel moeten een paar technische correcties aangebracht worden.

In § 1 moeten volgende artikelen uit het Burgerlijk Wetboek vermeld worden: 331ter; 332, vierde lid; 332ter, tweede lid; 337, § 1.

In § 2 wordt in de Nederlandse tekst het woord « bepaling » in het meervoud gezet, terwijl in de Franse tekst, « disposition » vervangen wordt door « législation ». Het vermelde artikel van het Burgerlijk Wetboek is 331ter.

In § 4 leze men de Franse tekst « désaveu de paternité ».

Les articles du Code civil auxquels il est fait référence au § 6 sont les suivants: 331ter et 332, quatrième alinéa.

L'article 110, tel qu'il a été modifié, est adopté à l'unanimité et devient l'article 119.

Art. 120 (ancien art. 111).

Dans cet article, il convient de remplacer les mots « Les articles 337 à 342 » par les mots « Les articles 337 à 341 ».

Le professeur Vieujean déclare que cette disposition vise à l'application des articles 336 à 341 aux actions en cause.

Cet article est adopté à l'unanimité et devient l'article 120.

∴

Dans le cadre de la discussion des articles, plusieurs membres ont encore fait des considérations générales :

M. Moureaux approuve entièrement la philosophie du projet. Le texte transmis par le Sénat lui paraissait bon. Il prévoyait l'égalité de traitement entre les enfants naturels et les enfants légitimes.

M. Moureaux regrette cependant que certains amendements adoptés par la commission remettent cette philosophie en question. C'est pourquoi il présentera de nouveaux amendements lors de la discussion en séance plénière afin de restaurer l'équilibre. La philosophie générale du projet l'inciterait plutôt à émettre un vote positif, mais il s'abstiendra parce que le texte adopté par la Commission sera en retrait par rapport au texte initial.

M. Mottard se rallie à la déclaration de M. Moureaux et rappelle qu'il était satisfait du texte adopté par le Sénat sous la seule réserve de l'article 319.

M. Bourgeois ne partage pas ce point de vue. En ce qui concerne la philosophie générale du projet, il est indéniable que le père naturel peut assurer ses responsabilités en toutes circonstances. Et il n'est en aucun cas dérogé à ce principe. L'article 319bis n'établit aucune nouvelle discrimination, mais il prévoit une garantie supplémentaire pour l'épouse de celui qui reconnaît l'enfant. Il est en effet normal que toutes les parties concernées aient voix au chapitre.

Des valeurs telles que le mariage et la famille sont encore protégées dans un pays comme le nôtre. L'adultère est d'ailleurs une cause de divorce. C'est donc à juste titre que le souci de protéger la famille apparaît dans cette loi.

La Présidente est satisfaite du travail qui a été accompli par la commission, qui a adopté quelques bons amendements. Elle estime par ailleurs qu'il faut protéger les droits moraux et patrimoniaux créés par le mariage.

Elle comprend toutefois les réserves émises par M. Mottard à propos de l'article 319 et regrette que ce texte n'ait pas été amendé par la commission.

∴

IV. — Vote

Le projet de loi est adopté par 6 voix et 3 abstentions.

Le rapport est approuvé à l'unanimité.

Le Rapporteur,
P. HERMANS.

Le Président,
C. GOOR-EYBEN.

In § 6 dient verwezen te worden naar de volgende artikelen van het Burgerlijk Wetboek: 331ter en 332, vierde lid.

Artikel 110, zoals het is gewijzigd, wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 119.

Art. 120 (vroeger art. 111).

In dit artikel dient de verwijzing naar artikel 342 vervangen te worden door artikel 341 van het Burgerlijk Wetboek.

Professor Vieujean verklaart dat die bepaling de toepassing van de artikelen 336 tot 341 op de bedoelde rechtsvorderingen beoogt.

Het artikel wordt eenparig aangenomen en wordt artikel 120.

∴

In het kader van de artikelsgewijze bespreking hebben verscheidene leden nog algemene beschouwingen ontwikkeld :

De heer Moureaux gaat volledig akkoord met de filosofie van het ontwerp. Zoals de tekst was overgezonden door de Senaat, was die volgens hem goed. Hij voorzag in een gelijke behandeling van de natuurlijke en wettige kinderen.

De heer Moureaux vindt het evenwel jammer dat bepaalde amendementen die in de Commissie werden goedgekeurd, tegen deze oorspronkelijke filosofie ingaan. Hij zal daarom bij de behandeling van het ontwerp in openbare vergadering nog amendementen indienen die het evenwicht opnieuw zouden kunnen herstellen. Uitgaande van de algemene filosofie van het ontwerp, is hij geneigd een positieve stem uit te brengen. De afzwakking van de oorspronkelijke tekst in de Kamercommissie houdt hem daarvan terug. Hij zal zich daarom bij de stemming onthouden.

De heer Mottard sluit zich aan bij de verklaring van de heer Moureaux en herinnert eraan dat hij tevreden was met de door de Senaat aangenomen tekst en alleen voorbehoud maakte bij artikel 319.

De heer Bourgeois is het hier niet mee eens. Wat de algemene filosofie van het ontwerp betreft, kan onbetwistbaar gesteld worden dat de natuurlijke vader zijn verantwoordelijkheid in alle omstandigheden kan opnemen. Daaraan wordt nergens afbreuk gedaan. Artikel 319bis voert geen nieuwe discriminatie in, het organiseert wel een bijkomende waarborg voor de echtgenote van de erkennende vader. Het is toch normaal dat alle betrokken partijen inspraak hebben.

Huwelijk en gezin worden in deze maatschappij en in dit land nog steeds beschermd. Overspel is trouwens een grond tot echtscheiding. Dat de bescherming van het huwelijk ook in deze wet tot uiting komt, is heel terecht.

De voorzitter is tevreden over het werk in de commissie. Er zijn een aantal goede amendementen aangenomen. Ook zij is van oordeel dat de morele en patrimoniale rechten die door het huwelijk worden gecreëerd, beschermd dienen te worden.

Zij heeft eveneens begrip voor de reserves die door de heer Mottard werden gemaakt t.a.v. artikel 319 en vindt het jammer dat deze tekst niet door de commissie geamendeerd werd.

∴

IV. — Stemming

Het ontwerp wordt aangenomen met 6 stemmen en 3 onthoudingen.

Het verslag wordt eenparig aangenomen.

De Rapporteur,
P. HERMANS.

De Voorzitter,
C. GOOR-EYBEN.

TEXTE
ADOPTÉ PAR LA COMMISSION ⁽¹⁾

CHAPITRE 1er

Modifications aux dispositions du Livre Ier,
Titre II, du Code civil: « Des actes de l'état civil »

Article 1er

A l'article 34 du Code civil, le mot « profession » est supprimé.

Art. 2.

L'article 45, § 1er, alinéa 2, du même Code, modifié par la loi du 21 mars 1969, est remplacé par la disposition suivante :

« Seules les autorités publiques, la personne que l'acte concerne, son conjoint ou son conjoint survivant, son représentant légal, ses ascendants, ses descendants, ses héritiers, leur notaire et leur avocat peuvent obtenir une copie conforme d'un acte de l'état civil datant de moins de cent ans, ou un extrait de cet acte mentionnant la filiation des personnes que l'acte concerne.

» Le président du tribunal de première instance peut, sur demande verbale ou écrite de toute personne justifiant d'un intérêt familial, scientifique ou de tout autre intérêt légitime, autoriser, sans autre forme de procès ni frais, à faire effectuer des recherches déterminées ou à faire délivrer une copie conforme ou un extrait mentionnant la filiation des personnes que l'acte concerne. »

Art. 3.

L'article 50 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 50. — § 1er. L'officier de l'état civil qui reçoit la déclaration de naissance d'un enfant dont la filiation n'est pas établie à l'égard de ses père et mère ou de l'un d'eux, ou qui transcrit dans ses registres le dispositif d'une décision judiciaire par laquelle le lien de filiation est dénié à l'égard des père et mère ou de l'un d'eux, est tenu d'en informer, dans les trois jours, le juge de paix de la résidence du mineur.

» § 2. L'officier de l'état civil qui dresse un acte de décès est tenu d'en informer, dans les trois jours, le juge de paix de la résidence des enfants mineurs du défunt.

» § 3. Le jour de l'échéance est compris dans le délai.

» Toutefois, lorsque ce jour est un samedi, un dimanche ou un jour férié légal, le jour de l'échéance est reporté au plus prochain jour ouvrable. »

Art. 4.

L'article 57bis, du même Code, inséré par la loi du 7 mars 1938, est abrogé.

TEKST
AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE ⁽¹⁾

HOOFDSTUK I

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel II, van
het Burgerlijk Wetboek: « Akten van de burgerlijke stand »

Artikel 1

In artikel 34 van het Burgerlijk Wetboek worden de woorden « het beroep » geschrapt.

Art. 2.

Artikel 45, § 1, tweede lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 21 maart 1969, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Alleen de openbare overheden, de persoon op wie de akte betrekking heeft, zijn echtgenoot of overlevende echtgenoot, zijn wettelijke vertegenwoordiger, zijn bloedverwanten in de opgaande lijn of nederdalende lijn, zijn erfgenamen, hun notaris en hun advocaat kunnen een eensluidend afschrift verkrijgen van een akte van de burgerlijke stand die minder dan honderd jaar oud is, dan wel een uittreksel uit de akte met de afstamming van de personen op wie de akte betrekking heeft.

» De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg kan, op mondeling of schriftelijk verzoek van een ieder die doet blijken van een familiaal, wetenschappelijk of een ander wettig belang, zonder enige andere vorm van proces en zonder kosten, toestemming verlenen om bepaalde opzoeken te laten verrichten of een eensluidend afschrift of een uittreksel te laten afgeven over de afstamming van de personen op wie de akte betrekking heeft. »

Art. 3.

Artikel 50 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 50. — § 1. De ambtenaar van de burgerlijke stand die de aangifte van geboorte van een kind ontvangt wiens afstamming ten aanzien van zijn ouders of van een van hen niet vaststaat of die in zijn registers het beschikkende gedeelte van een rechterlijke beslissing overschrijft waarbij de afstamming ten aanzien van de ouders of van een van hen wordt ontkend, is gehouden daarvan binnen drie dagen kennis te geven aan de vrederechter van de verblijfplaats van de minderjarige.

» § 2. De ambtenaar van de burgerlijke stand die een akte van overlijden opmaakt, is gehouden daarvan binnen drie dagen kennis te geven aan de vrederechter van de verblijfplaats van de minderjarige kinderen van de overledene.

» § 3. De vervalldag is in de termijn begrepen.

» Is die dag echter een zaterdag, een zondag of een wettelijke feestdag, dan wordt de vervalldag uitgesteld tot de eerstvolgende werkdag. »

Art. 4.

Artikel 57bis van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 7 maart 1938, wordt opgeheven.

⁽¹⁾ Les textes modifiés par la Commission sont soulignés.

⁽¹⁾ De door de Commissie gewijzigde teksten zijn onderlijnd.

Art. 5.

L'article 59 du même Code, modifié par la loi du 15 décembre 1949, est remplacé par la disposition suivante :

« Article 59. — S'il naît un enfant pendant un voyage en mer, le commandant du navire se rend personnellement et sans délai auprès du nouveau-né et reçoit la déclaration de la mère ou du père ou des deux auteurs ou, à leur défaut, de toute personne ayant assisté à l'accouchement.

» L'acte de naissance est inscrit à la suite du rôle d'équipage. »

Art. 6.

L'article 60 du même Code, modifié par la loi du 15 décembre 1949, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 60. — Au premier port où le navire abordera, le commandant sera tenu de déposer deux copies littérales signées et certifiées de sa main des actes de naissance qu'il aura rédigés, savoir, dans un port belge, au bureau du commissaire maritime et dans un port étranger, entre les mains du consul.

» L'une de ces copies restera déposée au bureau du commissaire maritime, ou à la chancellerie du consulat; l'autre sera envoyée au ministre des communications, qui fera parvenir une copie, de lui certifiée, de chacun desdits actes, à l'officier de l'état civil du domicile de l'enfant; une copie sera inscrite de suite sur les registres. »

Art. 7.

L'article 61 du même Code est abrogé.

Art. 8.

L'article 62 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 62. — § 1er. L'acte de reconnaissance mentionne :

1. les prénoms, le nom, le lieu et la date de naissance de l'enfant;

2. les prénoms, le nom, le domicile, le lieu et la date de naissance de celui qui reconnaît l'enfant et du parent à l'égard de qui le lien de filiation a déjà été établi avant la reconnaissance;

3. le cas échéant, le consentement des personnes visées à l'article 319, §§ 2 à 4, en indiquant les prénoms, le nom, le domicile, le lieu et la date de naissance du représentant légal de l'enfant s'il a consenti à la reconnaissance.

Si les personnes mentionnées à l'article 319, § 4, n'ont pas consenti à l'acte de reconnaissance mais ne se sont pas opposées à celle-ci dans le délai prévu à l'article précité ou si leur requête en annulation a été rejetée par jugement ou arrêt passé en force de chose jugée, il en est fait mention en marge de l'acte de reconnaissance.

§ 2. Dès que l'acte de reconnaissance de l'enfant est établi, il en est fait mention en marge de son acte de naissance.

§ 3. L'officier de l'état civil qui dresse l'acte de reconnaissance est tenu d'en informer, dans les trois jours, le conjoint du déclarant. Le paragraphe 3 de l'article 50 est applicable. »

Art. 9.

L'article 73 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

Art. 5.

Artikel 59 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 15 december 1949, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Artikel 59. — Wordt een kind tijdens een zeereis geboren, dan begeeft de commandant van het schip zich persoonlijk en onverwijld naar het pasgeboren kind en ontvangt hij de aangifte van de moeder of van de vader, of van beide ouders, of, bij gebreke van dezen, van enige persoon die bij de bevalling tegenwoordig is geweest.

» De akte van geboorte wordt achteraan op de monsterrol bijgeschreven. »

Art. 6.

Artikel 60 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 15 december 1949, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 60. — In de eerste haven waar het schip binnenloopt, is de commandant gehouden om twee door hem ondertekende en voor echt verklaarde letterlijke afschriften van de door hem opgestelde akten van geboorte neer te leggen, namelijk, in een Belgische haven, op het kantoor van de waterschout en in een vreemde haven, in handen van de consul.

» Een van die afschriften blijft op het kantoor van de waterschout of op de kanselarij van het consulaat berusten; het andere wordt gezonden aan de minister van verkeerswezen, die een door hem voor echt verklaard afschrift van elk van die akten doet toekomen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de woonplaats van het kind; een afschrift wordt dadelijk in de registers ingeschreven. »

Art. 7.

Artikel 61 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 8.

Artikel 62 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 62. — § 1. De akte van erkenning vermeldt :

1. de voornamen, de naam, de plaats en datum van geboorte van het kind;

2. de voornamen, de naam, de woonplaats, de plaats en datum van geboorte van degene die het kind erkent en van de ouder ten aanzien van wie de afstamming reeds vóór de erkenning vaststond;

3. in voorkomend geval, de toestemming van de personen bedoeld in de §§ 2 tot 4 van artikel 319, met vermelding van de voornamen, de naam, de woonplaats en de plaats en datum van geboorte van de wettelijke vertegenwoordiger van het kind indien hij in de erkenning heeft toegestemd.

Indien de in § 4 van artikel 319 bedoelde personen niet hebben toegestemd in de akte van erkenning maar er niet tegen zijn opgekomen binnen de in dat artikel gestelde termijn of indien hun verzoek tot nietigverklaring is afgewezen bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest, wordt daarvan melding gemaakt op de kant van de akte van erkenning.

§ 2. Zodra de akte van erkenning van het kind is opgemaakt, wordt daarvan melding gemaakt op de kant van zijn akte van geboorte.

§ 3. De ambtenaar van de burgerlijke stand die een akte van erkenning opmaakt, is gehouden daarvan binnen drie dagen kennis te geven aan de echtgenoot van de erkenner. Paragraaf 3 van artikel 50 is van toepassing. »

Art. 9.

Artikel 73 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 73. — Le consentement des père et mère ou aïeuls et aïeules peut être donné dans l'acte de mariage même ou dans un acte séparé, établi par un notaire ou par l'officier de l'état civil du lieu du mariage ou du lieu du domicile ou de la résidence de la personne appelée à consentir.

» Si le consentement au mariage est constaté par un acte séparé, les prénoms, nom et domicile de chacun des futurs époux ainsi que de tous ceux qui étaient présents à l'acte y sont mentionnés, de même que leur degré de parenté avec les futurs époux. »

Art. 10.

A l'article 76 du même Code, complété par la loi du 16 décembre 1851, article II, modifié par la loi du 14 juillet 1976, article 4, § 1er, article 1er, sont apportées les modifications suivantes :

A. le 1° est remplacé par la disposition suivante :

« 1° Les prénoms, nom et domicile et, s'ils sont connus, la date et le lieu de naissance des époux; »

B. le 3° est remplacé par la disposition suivante :

« 3° Les prénoms, nom et domicile des père et mère; »

C. le 4° est remplacé par la disposition suivante :

« 4° Dans le cas où ils sont requis, le consentement des père et mère, des aïeuls et aïeules ou du conseil de famille, ou l'autorisation du tribunal. »

Art. 11.

L'article 79 du même Code, modifié par la loi du 16 décembre 1851, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 79. — L'acte de décès énonce les prénoms, nom, domicile, lieu et date de naissance de la personne décédée; les prénoms et nom de l'autre époux, si la personne décédée était mariée ou veuve; les prénoms, nom, date de naissance et domicile des déclarants et, s'ils sont parents, leur degré de parenté.

» Le même acte contiendra de plus, s'ils sont connus, les prénoms, nom et domicile des père et mère du décédé. »

Art. 12.

Dans l'article 88 du même Code, modifié par la loi du 15 décembre 1949, le mot « prescrites » est remplacé par les mots « et les délais prescrits ».

Art. 13.

L'article 92 du même Code est abrogé.

Art. 14.

L'article 108 du même Code, remplacé par la loi du 30 avril 1958 et modifié par la loi du 8 avril 1965, est remplacé par la disposition suivante :

« Le mineur non émancipé ou de moins de 18 ans a son domicile à la résidence commune de ses père et mère ou, si ceux-ci ne vivent pas ensemble, chez celui qui administre ses biens.

» La personne sous tutelle a son domicile chez son tuteur. »

« Art. 73. — De toestemming van de ouders of van de grootouders kan worden gegeven in de akte van huwelijk zelf of in een afzonderlijke akte, opgemaakt door een notaris of door de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats van het huwelijk of van de woonplaats of de verblijfplaats van degene die zijn toestemming moet geven.

» Indien de toestemming tot het huwelijk wordt vastgesteld bij een afzonderlijke akte, worden daarin de voornamen, de naam en de woonplaats van elk van de aanstaande echtgenoten en van allen die bij de akte tegenwoordig waren, alsmede hun graad van bloedverwantschap met de aanstaande echtgenoten vermeld. »

Art. 10.

In artikel 76 van hetzelfde Wetboek, aangevuld bij de wet van 16 december 1851, artikel II, gewijzigd bij de wet van 14 juli 1976, artikel 4, § 1, artikel 1, worden volgende wijzigingen aangebracht :

A. het 1° wordt vervangen door de volgende bepaling :

« 1° De voornamen, de naam, de woonplaats en, indien zij bekend zijn, de datum en de plaats van geboorte van de echtgenoten; »

B. het 3° wordt vervangen door de volgende bepaling :

« 3° De voornamen, de naam en de woonplaats van de ouders; »

C. het 4° wordt vervangen door de volgende bepaling :

« 4° de toestemming van de ouders, van de grootouders, van de familieraad of van de rechtbank, in de gevallen waarin toestemming is vereist. »

Art. 11.

Artikel 79 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 16 december 1851, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 79. — De akte van overlijden vermeldt de voornamen, de naam, de woonplaats, de plaats en datum van geboorte van de overledene; de voornamen en de naam van de echtgenoot, indien de overledene gehuwd dan wel weduwnaar of weduwe was; de voornamen, de naam, de geboortedatum en de woonplaats van de aangevers en, indien zij verwant zijn, hun graad van verwantschap.

» Bovendien bevat dezelfde akte, voor zover die bekend zijn, de voornamen, de naam en de woonplaats van de ouders van de overledene. »

Art. 12.

In artikel 88 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 15 december 1949, worden tussen de woorden « in de vorm » en « bij de vorige bepalingen », de woorden « en binnen de termijnen » ingevoegd.

Art. 13.

Artikel 92 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 14.

Artikel 108 van hetzelfde Wetboek, vervangen door de wet van 30 april 1958 en gewijzigd bij de wet van 8 april 1965, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« De niet-ontvoogde minderjarige of de minderjarige beneden 18 jaar heeft zijn woonplaats daar waar zijn ouders hun gemeenschappelijke verblijfplaats hebben of, indien zij niet samenleven, bij de ouder die zijn goederen beheert.

» De persoon die onder voogdij is geplaatst, heeft zijn woonplaats bij zijn voogd. »

CHAPITRE II

Modifications aux dispositions du Livre Ier,
Titre IV, du Code civil : « Des absents »

Art. 15.

L'intitulé du Livre Ier, Titre IV, Chapitre IV du même Code est remplacé par l'intitulé suivant :

Section IV. — « Des effets de l'absence relativement aux enfants. »

Art. 16.

L'article 141 du même Code est abrogé.

Art. 17.

L'article 142 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 142. — Six mois après la disparition de l'un des père et mère et si l'autre est décédé, l'administration de la personne et des biens de l'enfant est dévolue par le conseil de famille à l'ascendant le plus proche, conformément à l'article 402, ou, à défaut d'ascendant, à un tuteur provisoire.

» Il en est de même lorsque la filiation n'est établie qu'à l'égard d'un seul auteur et que celui-ci a disparu. »

Art. 18.

L'article 143 du même Code est abrogé.

CHAPITRE III

Modifications aux dispositions du Livre Ier,
Titre V, du Code civil : « Du mariage »

Art. 19.

L'article 149 du même Code, modifié par les lois du 30 avril 1896 et du 7 janvier 1908, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 149. — § 1er. Si l'un des père et mère est mort, absent ou dans l'impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit.

» Cette impossibilité peut être constatée par une déclaration faite par le futur époux dont l'ascendant est incapable et par deux témoins dans les conditions déterminées par les deux derniers alinéas de l'article 152.

» § 2. Si la filiation n'est établie qu'à l'égard de l'un des père et mère, le consentement de celui-ci suffit. »

Art. 20.

L'article 151 du même Code, abrogé par la loi du 15 janvier 1983, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 151. — S'il n'y a ni père, ni mère, ni aïeul, ni aïeule, ou s'ils sont absents, interdits ou dans l'impossibilité de manifester leur volonté, le mineur ne peut contracter mariage sans le consentement du conseil de famille. »

Art. 21.

L'article 152 du même Code, abrogé par la loi du 15 janvier 1983 est rétabli dans la rédaction suivante :

HOOFDSTUK II

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel IV,
van het Burgerlijk Wetboek : « Afwezig »

Art. 15.

Het opschrift van Boek I, Titel IV, Hoofdstuk IV van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door het volgend opschrift :

Afdeling IV. — « Gevolgen van afwezigheid ten aanzien van de kinderen. »

Art. 16.

Artikel 141 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 17.

Artikel 142 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 142. — Indien een van de ouders overleden is, wordt zes maanden na het verdwijnen van de andere ouder, het bestuur over de persoon en de goederen van het kind door de familieraad opgedragen aan de naaste bloedverwant in de opgaande lijn, overeenkomstig artikel 402, of, bij gebreke van zodanige bloedverwant aan een voorlopige voogd.

» Hetzelfde geldt wanneer de afstamming slechts vaststaat ten aanzien van één ouder en deze verdwenen is. »

Art. 18.

Artikel 143 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

HOOFDSTUK III

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel V,
van het Burgerlijk Wetboek : « Het huwelijk »

Art. 19.

Artikel 149 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 30 april 1896 en 7 januari 1908, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 149. — § 1. Indien een van de ouders overleden of afwezig is dan wel in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven, volstaat de toestemming van de andere.

» Die onmogelijkheid kan worden vastgesteld door een verklaring van de aanstaande echtgenoot wiens vader of moeder in zodanige onmogelijkheid verkeert, en van twee getuigen overeenkomstig de voorwaarden in de laatste twee leden van artikel 152 gesteld.

» § 2. Indien de afstamming slechts vaststaat ten aanzien van één ouder, volstaat zijn toestemming. »

Art. 20.

Artikel 151 van hetzelfde Wetboek, opgeheven door de wet van 15 januari 1983, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 151. — Indien er noch ouders noch grootouders zijn of indien dezen afwezig zijn, onbekwaam verklaard of in de onmogelijkheid verkeren hun wil te kennen te geven, mag de minderjarige geen huwelijk aangaan zonder toestemming van de familieraad. »

Art. 21.

Artikel 152 van hetzelfde Wetboek, opgeheven door de wet van 15 januari 1983 wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 152. — Il n'est pas nécessaire de produire, soit l'acte de décès du père ou de la mère, soit les actes de décès des père et mère, lorsque, dans le premier cas, la mère ou le père et, dans le second cas, les aïeul et aïeule attestent ces décès. Il doit être fait mention de ces attestations, soit dans l'acte de consentement des père, mère ou aïeuls, soit dans l'acte de mariage.

» L'absence de l'ascendant dont le consentement est requis, est constatée par la représentation du jugement qui aurait été rendu pour la déclarer ou, à défaut de ce jugement, de celui qui aurait ordonné l'enquête. S'il n'est point intervenu pareils jugements, il y est suppléé par une déclaration faite sous serment par le futur époux dont l'ascendant est absent et par deux témoins.

» Cette déclaration atteste que la demeure de l'ascendant est inconnue et que, depuis plus de six mois, il n'a plus donné de ses nouvelles. Elle peut être faite au moment de la célébration du mariage devant l'officier de l'état civil, qui en fera mention dans l'acte.

» Elle peut également être reçue avant cette célébration par l'officier de l'état civil du domicile ou de la résidence de l'un des futurs époux ou de l'un des témoins. Elle peut être faite simultanément par le futur époux et les témoins ou séparément par chacun d'eux. L'officier de l'état civil dresse procès-verbal de la prestation de serment et de l'affirmation tant du futur époux que des témoins. »

Art. 22.

L'article 153 du même Code, abrogé par la loi du 15 janvier 1983, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 153. — Les pouvoirs conférés aux officiers de l'état civil par les articles 73, 148, 150 et 152 sont exercés à l'étranger par les agents diplomatiques ou consulaires belges. »

Art. 23.

L'article 154 du même Code, abrogé par la loi du 15 janvier 1983, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 154. — Lorsque dans les cas prévus aux articles 148 à 150, le consentement au mariage d'un enfant mineur est refusé, le tribunal de la jeunesse peut, à la demande du procureur du Roi, autoriser l'enfant à contracter mariage s'il juge le refus abusif.

La demande est introduite par citation à jour fixe. Le délai de comparution est de huitaine. Le jugement n'est pas susceptible d'opposition, mais il peut être frappé d'appel dans la quinzaine du prononcé, s'il est contradictoire, ou de la signification, s'il est par défaut. Le délai de comparution devant la chambre de la jeunesse de la cour d'appel est de huitaine.

» Le tribunal de la jeunesse et la chambre de la jeunesse de la cour d'appel instruisent la cause d'urgence.

» Lorsque, dans le cas prévu à l'article 151, le consentement au mariage d'un enfant mineur est refusé par le conseil de famille, le tribunal de la jeunesse peut également, à la demande du tuteur, du subrogé tuteur, du mineur émancipé, d'un membre de l'assemblée ou du procureur du Roi, autoriser le mariage s'il juge le refus abusif.

« Art. 152. — Overlegging van de akte van overlijden van de vader of van de moeder, of van de akten van overlijden van de ouders is niet vereist, wanneer, in het eerste geval, de moeder of de vader, en, in het tweede geval, de grootvader en de grootmoeder die overlijdens bevestigen. Van deze verklaringen moet melding worden gemaakt, hetzij in de akte van toestemming van de vader, de moeder of de grootouders, hetzij in de akte van huwelijk.

» De afwezigheid van de bloedverwant in de opgaande lijn, wiens toestemming vereist is, wordt vastgesteld door het overleggen van het vonnis van verklaring van afwezigheid dat mocht zijn gewezen of, bij gebreke daarvan, door het overleggen van het vonnis dat het getuigenverhoor mocht hebben bevolen. Zijn zodanige vonnissen niet gewezen, dan worden zij vervangen door een beëdigde verklaring van de aanstaande echtgenoot wiens bloedverwant in de opgaande lijn afwezig is, en van twee getuigen.

» Deze verklaring bevestigt dat het verblijf van de bloedverwant in de opgaande lijn onbekend is en dat hij sinds meer dan zes maanden niet meer van zich heeft laten horen. Zij kan worden gedaan op het ogenblik van de voltrekking van het huwelijk, voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, die in de akte melding ervan maakt.

» Deze verklaring kan ook vóór de voltrekking van het huwelijk worden afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand van de woonplaats of van de verblijfplaats van een der aanstaande echtgenoten of van een der getuigen. Zij kan worden afgelegd zowel tegelijk door de aanstaande echtgenoot en de getuigen als door ieder van hen afzonderlijk. De ambtenaar van de burgerlijke stand maakt een proces-verbaal op van de eedaflegging en van de verklaring, zowel van de aanstaande echtgenoot als van de getuigen. »

Art. 22.

Artikel 153 van hetzelfde Wetboek, opgeheven door de wet van 15 januari 1983 wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 153. — De bevoegdheden, door de artikelen 73, 148, 150 en 152 aan de ambtenaar van de burgerlijke stand toegekend, worden in het buitenland uitgeoefend door de Belgische diplomatieke of consulaire ambtenaren. »

Art. 23.

Artikel 154 van hetzelfde Wetboek, opgeheven door de wet van 15 januari 1983 wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 154. — Wanneer in de gevallen bedoeld in de artikelen 148 tot 150, de toestemming tot het huwelijk van een minderjarig kind wordt geweigerd, kan de jeugdrechtsbank, op vordering van de procureur des Konings, het kind toestemming verlenen om een huwelijk aan te gaan, als zij de weigering een misbruik acht te zijn.

» De vordering wordt ingeleid bij dagvaarding tegen een bepaalde dag. De termijn van verschijning is acht dagen. Het vonnis is niet vatbaar voor verzet, maar er kan hoger beroep tegen worden ingesteld binnen vijftien dagen na de uitspraak, indien het op tegenspraak, of na de betekening, indien het bij verstek is gewezen. De termijn van verschijning voor de jeugdkamer van het hof van beroep is acht dagen.

» De jeugdrechtsbank en de jeugdkamer van het hof van beroep behandelen de zaak onverwijld.

» Wanneer in het in artikel 151 bedoelde geval, de toestemming tot het huwelijk van een minderjarig kind door de familie-raad wordt geweigerd, kan de jeugdrechtsbank eveneens, op vordering van de voogd, de toeziende voogd, de ontvoogde minderjarige, een lid van de vergadering of de procureur des Konings, in het huwelijk toestemmen als zij de weigering een misbruik acht te zijn.

» La demande est formée contre les membres du conseil de famille qui ont été d'avis de la délibération, hormis le juge de paix. L'alinéa 2 du présent article est applicable à cette demande. »

Art. 24.

Les articles 155, 155bis, 158, 159, 160 et 160bis du même Code sont abrogés.

Art. 25.

A l'article 161 et à l'article 162 du même Code, modifié par la loi du 11 février 1920, les mots « légitimes ou naturels » sont supprimés.

Art. 26.

L'article 184 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 184. — Tout mariage contracté en contravention aux dispositions contenues aux articles 144, 147, 161, 162, 163, 341 ou 363, peut être attaqué soit par les époux eux-mêmes, soit par tous ceux qui y ont intérêt, soit par le ministère public. »

Art. 27.

Dans l'article 187 du même Code, les mots « nés d'un autre mariage » sont remplacés par les mots « qui ne sont pas nés du mariage en cause ».

Art. 28.

Dans l'article 197 du même Code, le mot « légitimité » est remplacé par le mot « filiation ».

Art. 29.

L'article 201 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 201. — Le mariage qui a été déclaré nul produit néanmoins ses effets à l'égard des époux lorsqu'il a été contracté de bonne foi.

Si la bonne foi n'existe que de la part de l'un des deux époux, le mariage ne produit ses effets qu'en faveur de cet époux. »

Art. 30.

L'article 202 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 202. — Il produit également ses effets en faveur des enfants, même si aucun des époux n'a été de bonne foi. »

Art. 31.

Dans l'intitulé du Livre 1er, Titre V, Chapitre V du même Code, les mots « ou de la filiation » sont insérés après les mots « du mariage ».

Art. 32.

L'article 203 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 203. — § 1er. Les père et mère sont tenus d'entretenir, d'élever leurs enfants et de leur donner une formation adéquate. »

» De vordering wordt ingesteld tegen de leden van de familieraad, behalve de vrederechter, die het met de beslissing eens waren. Het tweede lid van dit artikel is op die vordering toepasselijk. »

Art. 24.

De artikelen 155, 155bis, 158, 159, 160 en 160bis van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 25.

In artikel 161 en in artikel 162 van hetzelfde Wetboek, aangevuld bij de wet van 11 februari 1920, worden de woorden « wettige of natuurlijke » geschrapt.

Art. 26.

Artikel 184 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 184. — Tegen elk huwelijk dat is aangegaan met overtreding van de bepalingen van de artikelen 144, 147, 161, 162, 163, 341 of 363, kan worden opgekomen door de echtgenoten zelf, door allen die daarbij belang hebben en door het openbaar ministerie. »

Art. 27.

In artikel 187 van hetzelfde Wetboek worden de woorden « uit een ander huwelijk geboren » vervangen door de woorden « die niet uit dit huwelijk geboren zijn ».

Art. 28.

In artikel 197 van hetzelfde Wetboek wordt het woord « wettigheid » vervangen door het woord « afstamming ».

Art. 29.

Artikel 201 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 201. — Het huwelijk dat nietig verklaard is, heeft niettemin gevolgen ten aanzien van de echtgenoten, wanneer het te goeder trouw is aangegaan.

Is de goede trouw slechts bij een van beide echtgenoten aanwezig, dan heeft het huwelijk alleen gevolgen ten voordele van die echtgenoot. »

Art. 30.

Artikel 202 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 202. — Het heeft eveneens gevolgen ten voordele van de kinderen, ook al is geen van beide echtgenoten te goeder trouw geweest. »

Art. 31.

In het opschrift van Boek I, Titel V, Hoofdstuk V, van hetzelfde Wetboek worden na de woorden « het huwelijk » de woorden « of de afstamming » ingevoegd.

Art. 32.

Artikel 203 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 203. — § 1. De ouders zijn aan hun kinderen levensonderhoud, opvoeding en een passende opleiding verschuldigd.

Si la formation n'est pas achevée, l'obligation se poursuit après la majorité de l'enfant.

§ 2. Dans la limite de ce qu'il a recueilli dans la succession de son conjoint et des avantages que celui-ci lui aurait consentis par contrat de mariage, donation ou testament, l'époux survivant est tenu de l'obligation établie au paragraphe 1er envers les enfants de son conjoint dont il n'est pas lui-même le père ou la mère.

Art. 33.

Un article 203**bis**, rédigé comme suit, est inséré dans le même Code :

« Art. 203**bis**. — Sans préjudice des droits de l'enfant, chacun des père et mère peut réclamer à l'autre sa contribution aux frais résultant de l'article 203, § 1er. »

Art. 34.

Un article 203**ter**, rédigé comme suit, est inséré dans le même Code :

« Art. 203**ter**. — A défaut par le débiteur de satisfaire à l'une des obligations régies par les articles 203, 203**bis**, 205, 207, 303 ou 336 du présent Code ou à l'engagement pris en vertu de l'article 1288, 3°, du Code judiciaire, le créancier peut, sans préjudice du droit des tiers, se faire autoriser à percevoir, à l'exclusion dudit débiteur, dans les conditions et les limites que le jugement fixe, les revenus de celui-ci ou toute autre somme à lui due par un tiers. La procédure et les pouvoirs du juge sont réglés selon les articles 1253**bis** à 1253**quinquies** du Code judiciaire.

Le jugement est opposable à tous tiers débiteurs actuels ou futurs sur la notification que leur en fait le greffier à la requête du demandeur.

Lorsque le jugement cesse de produire ses effets, les tiers débiteurs en sont informés par le greffier.

La notification faite par le greffier indique ce que le tiers débiteur doit payer ou cesser de payer. »

Art. 35.

Le Chapitre VIII du Titre V du Livre Ier du même Code : « Des seconds mariages », comprenant l'article 228, modifié par la loi du 30 juin 1956, est abrogé.

CHAPITRE IV

Modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre VI, du Code civil : « Du divorce »

Art. 36.

L'article 295 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Si les époux divorcés se réunissent en faisant célébrer de nouveau leur mariage, l'article 1465 ne sera applicable que s'il existe des enfants issus d'un mariage contracté entre les deux unions ».

Art. 37.

L'article 296 du même Code est abrogé.

indien de opleiding niet voltooid is, loopt de verplichting door na de meerderjarigheid van het kind.

§ 2. De langstlevende echtgenoot is gehouden tot de verplichting gesteld in paragraaf 1 ten aanzien van de kinderen van de vooroverleden echtgenoot van wie hij niet de vader of de moeder is, binnen de grenzen van hetgeen hij heeft verkregen uit de nalatenschap van de vooroverledene en van de voordelen die deze hem mocht hebben verleend bij huwelijkscontract, door schenking of bij testament. »

Art. 33.

Een artikel 203**bis** luidend als volgt, wordt in hetzelfde Wetboek ingevoegd :

« Art. 203**bis**. — Onverminderd de rechten van het kind kan elk van de ouders van de andere ouder diens bijdrage vorderen in de kosten die voortvloeien uit artikel 203, § 1. »

Art. 34.

Een artikel 203**ter** luidend als volgt, wordt in hetzelfde Wetboek ingevoegd :

« Art. 203**ter**. — Indien de schuldenaar een van de verplichtingen opgelegd bij de artikelen 203, 203**bis**, 205, 207, 303 of 336 van dit Wetboek of de krachtens artikel 1288, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek aangegane verbintenis niet nakomt, kan de schuldeiser, onverminderd het recht van derden, zich doen machtigen om, met uitsluiting van voornoemde schuldenaar, onder de voorwaarden en binnen de grenzen door het vonnis gesteld, de inkomsten van deze laatste of iedere andere hem door een derde verschuldigde geldsom te ontvangen. De rechtspleging en de bevoegdheden van de rechter worden geregeld volgens de artikelen 1253**bis** tot 1253**quinquies** van het Gerechtelijk Wetboek.

Het vonnis kan worden tegengeworpen aan alle tegenwoordige of toekomstige derden-schuldenaars, na kennisgeving door de griffier op verzoek van de eiser.

Wanneer het vonnis ophoudt gevolg te hebben, geeft de griffier daarvan bericht aan de derden-schuldenaars.

De griffier vermeldt in zijn kennisgeving wat de derde-schuldenaar moet betalen of ophouden te betalen. »

Art. 35.

Hoofdstuk VIII van Titel V van Boek I van hetzelfde Wetboek : « Tweede huwelijk », dat artikel 228, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1956 bevat, wordt opgeheven.

HOOFDSTUK IV

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel VI, van het Burgerlijk Wetboek : « Echtscheiding »

Art. 36.

Artikel 295 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Indien de gescheiden echtgenoten zich opnieuw verenigen door hun huwelijk andermaal te doen voltrekken, is artikel 1465 alleen van toepassing wanneer er kinderen zijn uit een huwelijk aangegaan tussen de twee echtverbintenissen ».

Art. 37.

Artikel 296 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

CHAPITRE V

Modifications aux dispositions du Livre Ier,
Titre VII, du Code civil: « De la paternité et de la filiation »

Art. 38.

Le Titre VII du Livre Ier du même Code, comprenant les articles 312 à 342b, modifié par les lois des 6 avril 1908, 20 mars 1927, 10 février 1958, 14 décembre 1970, 1er juillet 1974 et 22 juin 1976, est remplacé par les dispositions suivantes :

« TITRE VII — DE LA FILIATION

CHAPITRE Ier

De l'établissement de la filiation maternelle

Art. 312. — § 1er. L'enfant a pour mère la personne qui est désignée comme telle dans l'acte de naissance.

§ 2. La filiation maternelle ainsi établie peut être contestée par toutes voies de droit.

§ 3. L'action en contestation n'est toutefois par recevable s'il y a possession d'état conforme à l'acte de naissance.

Art. 313. — § 1er. Si le nom de la mère n'est pas mentionné dans l'acte de naissance ou à défaut de cet acte, elle peut reconnaître l'enfant.

§ 2. Toutefois, la reconnaissance n'est pas recevable lorsqu'elle ferait apparaître entre le père et la mère un empêchement à mariage dont le Roi ne peut dispenser.

§ 3. Si la mère est mariée et que l'enfant qu'elle reconnaît soit né pendant le mariage, la reconnaissance doit être portée à la connaissance du mari.

A cet effet, si l'acte est reçu par un officier de l'état civil belge ou un notaire belge, il est notifié par celui-ci; s'il n'est pas reçu par un officier de l'état civil belge ou par un notaire belge, il est signifié à la requête de la mère, de l'enfant ou du représentant légal de ce dernier.

Jusqu'à cette notification ou signification, la reconnaissance est inopposable au mari, aux enfants nés de son mariage avec l'auteur de la reconnaissance et aux enfants adoptés par les deux époux.

Art. 314. — A défaut d'acte de naissance, de mention du nom de la mère dans cet acte ou lorsque l'enfant est inscrit sous de faux noms et en l'absence de reconnaissance, la filiation maternelle peut être établie judiciairement.

Toutefois, l'action n'est pas recevable lorsqu'elle ferait apparaître entre les père et mère un empêchement à mariage dont le Roi ne peut dispenser.

Le demandeur doit apporter la preuve que l'enfant est celui dont la mère prétendue a accouché.

Il peut apporter cette preuve en démontrant que l'enfant a la possession d'état à l'égard de la mère prétendue.

A défaut de possession d'état, la preuve de la filiation peut être administrée par toutes voies de droit. La preuve contraire peut également être administrée par toutes voies de droit.

HOOFDSTUK V

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel VII,
van het Burgerlijk Wetboek: « Vaderschap en afstamming »

Art. 38.

Titel VII van Boek I van hetzelfde Wetboek, dat de artikelen 312 tot 342b bevat, gewijzigd bij de wetten van 6 april 1908, 20 maart 1927, 10 februari 1958, 14 december 1970, 1 juli 1974 en 22 juni 1976, wordt vervangen door de volgende bepalingen :

« TITEL VII — AFSTAMMING

HOOFDSTUK I

Vaststelling van de afstamming van moederszijde

Art. 312. — § 1. Het kind heeft als moeder de persoon die als zodanig in de akte van geboorte is vermeld.

§ 2. De aldus vastgestelde afstamming van moederszijde kan door alle wettelijke middelen worden betwist.

§ 3. De vordering tot betwisting is evenwel niet ontvankelijk wanneer het kind een bezit van staat heeft dat overeenstemt met de akte van geboorte.

Art. 313. — § 1. Indien de naam van de moeder niet in de akte van geboorte is vermeld of bij onstentenis van zulk een akte, kan zij het kind erkennen.

§ 2. De erkenning is evenwel niet ontvankelijk indien daaruit blijkt dat tussen haar en de vader een huwelijksbeletsel bestaat waarvan de Koning geen ontheffing kan verlenen.

§ 3. Indien de moeder gehuwd is en een kind erkent dat tijdens het huwelijk geboren is, moet de erkenning worden medegedeeld aan de echtgenoot.

Indien de akte is opgemaakt door een Belgisch ambtenaar van de burgerlijke stand of een Belgische notaris, geeft deze kennis van de akte; indien zij niet is opgemaakt door een Belgisch ambtenaar van de burgerlijke stand of door een Belgische notaris, wordt de akte betekend op verzoek van de moeder, het kind of diens wettelijke vertegenwoordiger.

Totdat de kennisgeving of betekening heeft plaatsgehad kan de erkenning niet worden tegengeworpen aan de vader, aan de kinderen geboren uit diens huwelijk met degene die het kind erkent en aan de kinderen die door de beide echtgenoten geadopteerd zijn.

Art. 314. — Bij gebreke van de akte van geboorte, van de vermelding van de naam van de moeder in die akte of wanneer het kind onder valse namen is ingeschreven en niet is erkend, kan de afstamming van moederszijde gerechtelijk worden vastgesteld.

De vordering is evenwel niet ontvankelijk indien daaruit blijkt dat tussen de moeder en de vader een huwelijksbeletsel bestaat waarvan de Koning geen ontheffing kan verlenen.

De eiser moet het bewijs leveren dat het kind hetzelfde is als dat van wie de vermeende moeder is bevallen.

Hij kan zulks bewijzen door aan te tonen dat het ten aanzien van de vermeende moeder het bezit van staat heeft.

Bij gebreke van bezit van staat kan het bewijs van de afstamming door alle wettelijke middelen worden geleverd. Het tegenbewijs kan eveneens door alle wettelijke middelen worden geleverd.

CHAPITRE 2

De l'établissement de la filiation paternelle

Section 1re — De la présomption de paternité

Art. 315. — L'enfant né pendant le mariage ou dans les 300 jours qui suivent la dissolution ou l'annulation du mariage, a pour père le mari.

Art. 316. — Sans préjudice des droits des tiers de bonne foi, cette règle n'est pas applicable lorsqu'il ressort d'un jugement déclaratif d'absence que l'enfant est né plus de 300 jours après la disparition du mari.

Art. 317. — L'enfant né dans les 300 jours après la dissolution ou l'annulation du mariage de sa mère et après le remariage de celle-ci, a pour père le nouveau mari.

Si cette paternité est contestée, le précédent mari est tenu pour le père à moins que sa paternité ne soit également contestée ou que la paternité d'un tiers ne vienne à être établie.

Art. 318. — § 1er. La paternité du mari peut être contestée s'il est prouvé qu'il ne peut être le père de l'enfant.

§ 2. Cette preuve peut être fournie par toutes voies de droit.

§ 3. A moins que l'enfant n'ait la possession d'état à l'égard des deux époux ou qu'il n'y ait eu réunion de fait de ceux-ci au temps de la conception, la demande est déclarée fondée :

1° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après le procès-verbal prévu à l'article 1258 du Code judiciaire ou après la déclaration prévue à l'article 1289 du même code et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la réconciliation des époux;

2° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après la date de la séparation de fait en cas de divorce admis en vertu de l'article 232 du présent Code;

3° lorsque l'enfant est né plus de trois cents jours après une ordonnance du juge de paix rendue en vertu de l'article 223 du présent Code et autorisant les époux à résider séparément, et moins de cent quatre-vingts jours après que cette mesure a pris fin, ou après la réunion de fait des époux.

4° lorsque la filiation maternelle est établie par reconnaissance ou par décision judiciaire;

5° lorsque le mari introduit l'action avant que la filiation maternelle ne soit établie.

Dans tous ces cas, la preuve de la paternité peut être administrée par toutes voies de droit.

§ 4. La demande n'est pas recevable si le mari a consenti à l'insémination artificielle ou à un autre acte ayant la procréation pour but, sauf si la conception de l'enfant ne peut en être la conséquence. »

Section 2 — De la reconnaissance

Art. 319. — § 1er. Lorsque la paternité n'est pas établie en vertu des articles 315 ou 317, le père peut reconnaître l'enfant.

§ 2. Toutefois la reconnaissance de l'enfant majeur ou mineur émancipé n'est recevable que moyennant son consentement préalable.

§ 3. Si l'enfant est mineur non émancipé, la reconnaissance n'est recevable que moyennant le consentement préalable de la mère.

Est en outre requis le consentement préalable de l'enfant s'il a quinze ans accomplis.

HOOFDSTUK 2

Vaststelling van de afstamming van vaderszijde

Afdeling 1 — Vermoeden van vaderschap

Art. 315. — Het kind dat geboren is tijdens het huwelijk of binnen 300 dagen na de ontbinding of de nietigverklaring van het huwelijk, heeft de echtgenoot tot vader.

Art. 316. — Deze regel geldt niet wanneer uit een vonnis van afwezigheidsverklaring blijkt dat het kind geboren is meer dan 300 dagen na de verdwijning van de echtgenoot, onverminderd de rechten van de te goeder trouw handelende derden.

Art. 317. — Het kind dat geboren is binnen 300 dagen na de ontbinding of de nietigverklaring van het huwelijk van zijn moeder en na een nieuw huwelijk van deze, heeft de nieuwe echtgenoot tot vader.

Wordt dit vaderschap betwist, dan wordt de vorige echtgenoot geacht de vader te zijn, behalve wanneer ook zijn vaderschap wordt betwist of wanneer het vaderschap van een derde komt vast te staan.

Art. 318. — § 1. Het vaderschap van de echtgenoot kan worden betwist indien wordt aangetoond dat hij niet de vader kan zijn van het kind.

§ 2. Dit bewijs kan door alle wettelijke middelen worden geleverd.

§ 3. Tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van beide echtgenoten of dezen feitelijk herenigd waren ten tijde van de verwekking, wordt de vordering gegrond verklaard :

1° wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na het proces-verbaal bedoeld in artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van hetzelfde Wetboek en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten;

2° wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na de datum van de feitelijke scheiding in geval van echtscheiding toegestaan krachtens artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek;

3° wanneer het kind geboren is meer dan driehonderd dagen na een beschikking van de vrederechter gegeven krachtens artikel 223 van dit Wetboek, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, en minder dan honderdtachtig dagen na de datum waarop aan deze maatregel een einde is gekomen, of nadat de echtgenoten feitelijk herenigd zijn geweest.

4° wanneer de afstamming van moederszijde door erkenning of bij rechterlijke beslissing is vastgesteld;

5° wanneer de echtgenoot de vordering instelt vooraleer de afstamming van moederszijde vaststaat.

In al deze gevallen kan het bewijs van het vaderschap door alle wettelijke middelen worden geleverd.

§ 4. De vordering is niet ontvankelijk wanneer de echtgenoot toestemming heeft gegeven tot kunstmatige inseminatie of tot een andere daad die de voorplanting tot doel had, tenzij de verwekking van het kind niet het gevolg kan zijn van die handeling. »

Afdeling 2 — Erkenning

Art. 319. — § 1. Wanneer het vaderschap niet vaststaat krachtens artikel 315 of 317, kan de vader het kind erkennen.

§ 2. De erkenning van het meerderjarige kind of van de ontvoogde minderjarige is echter alleen ontvankelijk mits het vooraf daarin toestemt.

§ 3. Indien het kind minderjarig en niet ontvoogd is, is de erkenning alleen ontvankelijk mits de moeder vooraf toestemt.

Bovendien is de voorafgaande toestemming van het kind vereist, indien het de volle leeftijd van vijftien jaar bereikt heeft.

A défaut de ces consentements, l'homme qui veut reconnaître l'enfant saisit par simple requête le juge de paix du domicile de l'enfant. Le requérant et les personnes dont le consentement est requis sont convoqués en chambre du conseil. S'il concilie les parties, le juge de paix reçoit les consentements nécessaires. Sinon il renvoie la cause au tribunal de première instance.

Le tribunal entend les parties et le ministère public. Il rejette la demande s'il est prouvé que le demandeur n'est pas le père. A défaut de cette preuve, il décide, en tenant compte de l'intérêt de l'enfant, si la reconnaissance peut avoir lieu.

§ 4. Si l'enfant est mineur non émancipé et que la mère soit inconnue, décédée ou dans l'impossibilité de manifester sa volonté, l'officier de l'état civil doit notifier une copie littérale de la reconnaissance au représentant légal de l'enfant et à l'enfant lui-même s'il a quinze ans accomplis, à moins que ceux-ci n'aient préalablement consenti à la reconnaissance.

Si la reconnaissance n'a pas été reçue par un officier de l'état civil belge, elle doit, à la requête de son auteur, être signifiée aux personnes désignées à l'alinéa précédent.

Dans les six mois de la notification ou de la signification, les personnes auxquelles elle a été faite peuvent, par simple requête, demander au tribunal de première instance du domicile de l'enfant d'annuler la reconnaissance.

Le greffier informe immédiatement de cette action l'officier de l'état civil ou l'officier ministériel qui a établi la reconnaissance.

Les parties et le ministère public entendus, le tribunal statue sur l'action en nullité. Il annule la reconnaissance s'il est prouvé que le défendeur n'est pas le père. A défaut de cette preuve, il apprécie en tenant compte de l'intérêt de l'enfant.

L'article 1029, alinéa 2, du Code judiciaire n'est pas applicable.

Jusqu'à l'expiration du délai de six mois ou jusqu'à ce que la décision de débouter soit passée en force de chose jugée, la reconnaissance est inopposable à l'enfant et à son représentant légal, lesquels pourront néanmoins s'en prévaloir.

Art. 319bis. — Si le père est marié et reconnaît un enfant conçu par une femme autre que son épouse, l'acte de reconnaissance doit en outre être présenté par requête pour homologation au tribunal de première instance du domicile de l'enfant. L'épouse du demandeur doit être appelée à la cause.

Le tribunal instruit la requête en chambre du conseil et entend les parties et le ministère public.

Il rejette la demande d'homologation s'il est prouvé que le demandeur n'est pas le père de l'enfant.

La reconnaissance est définitive à partir du moment où le jugement d'homologation est inscrit en marge de l'acte de reconnaissance et elle sortit ses effets à partir de la date de la requête.

Art. 320. — Lorsque la paternité établie en vertu des articles 315 ou 317 n'est pas corroborée par la possession d'état, l'enfant peut, sur l'autorisation du tribunal de première instance de son domicile, être reconnu par un autre homme que le mari :

1° s'il est né 180 jours au moins après la dissolution ou l'annulation du mariage de la mère;

2° s'il est né plus de trois cents jours après le procès-verbal prévu à l'article 1258 du Code judiciaire, ou après l'ordonnance

Bij gebreke van die toestemmingen maakt de man die het kind wil erkennen, de zaak bij gewoon verzoekschrift aanhangig bij de vrederechter van de woonplaats van het kind. De verzoeker en de personen wier toestemming vereist is, worden in raadkamer opgeroepen. Indien de vrederechter de partijen tot verzoening brengt, ontvangt hij de nodige toestemmingen. Zo niet, dan verwijst hij de zaak naar de rechtbank van eerste aanleg.

De rechtbank hoort de partijen en het openbaar ministerie. Zij wijst het verzoek af indien het bewijs wordt geleverd dat de verzoeker niet de vader is. Ontbreekt dat bewijs, dan beslist de rechtbank, met inachtneming van de belangen van het kind, of de erkenning kan plaatshebben.

§ 4. Is het kind minderjarig en niet ontvoegd en zijn moeder onbekend of overleden dan wel in de onmogelijkheid haar wil te kennen te geven, dan moet de ambtenaar van de burgerlijke stand een letterlijk afschrift van de erkenning ter kennis brengen van de wettelijke vertegenwoordiger van het kind en van het kind zelf indien het de volle leeftijd van 15 jaar heeft bereikt, tenzij dezen vooraf hebben toegestemd.

Indien de erkenning niet is ontvangen door een Belgisch ambtenaar van de burgerlijke stand, moet zij op verzoek van de erkenner worden betekend aan de personen bedoeld in het vorige lid.

Binnen zes maanden te rekenen van de kennisgeving of de betekening, kunnen de personen aan wie zij is gedaan, bij gewoon verzoekschrift de vernietiging van de erkenning vorderen van de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van het kind.

De griffier stelt de ambtenaar van de burgerlijke stand of de ministeriële ambtenaar die de akte van erkenning heeft opge maakt, onmiddellijk in kennis van die vordering.

De partijen en het openbaar ministerie gehoord, doet de rechtbank uitspraak op de vordering tot nietigverklaring. Zij vernietigt de erkenning, indien het bewijs wordt geleverd dat de verweerder niet de vader is. Ontbreekt dat bewijs, dan doet de rechtbank uitspraak met inachtneming van de belangen van het kind.

Artikel 1029, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek is niet van toepassing.

Tot het verstrijken van de termijn van zes maanden of totdat de afwijzende beslissing in kracht van gewijsde is gegaan, kan de erkenning niet worden tegengeworpen aan het kind en aan zijn wettelijke vertegenwoordiger, die er zich niettemin op kunnen beroepen.

Art. 319bis. — Wanneer de vader gehuwd is en een kind erkent dat verwekt is bij een andere vrouw dan zijn echtgenote, moet de akte van erkenning bovendien bij verzoekschrift ter homologatie voorgelegd worden aan de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van het kind. De echtgenote van de verzoeker dient in het geding betrokken te worden.

De rechtbank behandelt het verzoek in raadkamer en hoort de partijen en het openbaar ministerie.

Zij wijst het verzoek tot homologatie af indien wordt bewezen dat de erkenner niet de vader is.

De erkenning wordt definitief vanaf de inschrijving van het vonnis van homologatie in de rand van de akte van erkenning en heeft uitwerking vanaf de datum van het verzoekschrift.

Art. 320. — Wanneer het vaderschap dat vaststaat krachtens artikel 315 of 317 niet bevestigd wordt door het bezit van staat, kan het kind met machtiging van de rechtbank van eerste aanleg van zijn woonplaats, worden erkend door een andere man dan de echtgenoot :

1° ingeval het kind geboren is tenminste 180 dagen na de ontbinding of de nietigverklaring van het huwelijk van de moeder;

2° ingeval het kind geboren is meer dan driehonderd dagen na het proces-verbaal bedoeld in artikel 1258 van het Gerechtelijk

du président siégeant en référé, rendue en vertu de l'article 1280 du même Code et autorisant les époux à résider séparément, ou après la déclaration prévue à l'article 1289 du même Code, et moins de cent quatre-vingts jours depuis le rejet définitif de la demande ou depuis la réconciliation;

3° s'il est né plus de trois cents jours après une ordonnance du juge de paix rendue en vertu de l'article 223 du présent Code et autorisant les époux à résider séparément, et moins de cent quatre-vingts jours depuis que cette mesure a pris fin ou depuis la réunion de fait des époux;

4° s'il est né plus de trois cents jours après le début de la séparation de fait lorsque le divorce a été admis en vertu de l'article 232 du présent Code.

Art. 321. — Le père ne peut reconnaître l'enfant, lorsque la reconnaissance ferait apparaître entre la mère et lui un empêchement à mariage dont le Roi ne peut dispenser.

Section 3. — De la recherche de paternité

Art. 322. — Lorsque la paternité n'est établie ni en vertu des articles 315 ou 317 ni par une reconnaissance, elle peut l'être par un jugement, à moins que l'enfant, s'il est majeur ou mineur émancipé, ne s'y oppose, ou, s'il est mineur non émancipé, que sa mère, lui-même, s'il a quinze ans accomplis, ou son représentant légal ne prouvent que l'établissement de la filiation paternelle serait contraire à l'intérêt de l'enfant.

Si le défendeur est marié et si l'enfant a été conçu pendant le mariage par une autre femme que son épouse, le jugement qui établit la filiation doit être signifié à l'épouse. Jusqu'à cette signification, il n'est opposable ni à celle-ci ni aux enfants nés de son mariage avec le défendeur ou adoptés par les deux époux.

Art. 323. — Lorsque la paternité établie en vertu des articles 315 ou 317 n'est pas corroborée par la possession d'état, la paternité d'un autre homme que le mari peut être établie par un jugement dans les cas prévus à l'article 320.

Art. 324. — La possession d'état à l'égard du père prétendu prouve la filiation.

A défaut de possession d'état, la filiation paternelle se prouve par toutes voies de droit.

A moins qu'il n'existe des doutes sur la paternité, celle-ci est présumée s'il est établi que le défendeur a eu des relations avec la mère pendant la période légale de la conception.

Art. 325. — La recherche de paternité est irrecevable lorsque le jugement ferait apparaître entre le père prétendu et la mère un empêchement à mariage dont le Roi ne peut dispenser.

CHAPITRE 3

Dispositions communes concernant le mode d'établissement de la filiation

Section 1re. — Du moment de la conception

Art. 326. — L'enfant est présumé, sauf preuve contraire, avoir été conçu dans la période qui s'étend du 300e au 180e jour avant la naissance et au moment qui lui est le plus favorable, compte

Wetboek, of na de beschikking door de voorzitter in kort geding gegeven krachtens artikel 1280 van hetzelfde Wetboek, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van hetzelfde Wetboek en minder dan honderdtachtig dagen na de definitieve afwijzing van de eis of na de verzoening;

3° ingeval het kind geboren is meer dan driehonderd dagen na een beschikking van de vrederechter gegeven krachtens artikel 223 van dit Wetboek, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, en minder dan honderdtachtig dagen nadat aan deze maatregel een einde is gekomen, of nadat de echtgenoten feitelijk herenigd zijn geweest;

4° ingeval het kind geboren is meer dan driehonderd dagen na het tijdstip waarop de feitelijke scheiding een aanvang heeft genomen, wanneer de echtscheiding is toegestaan krachtens artikel 232 van dit Wetboek.

Art. 321. — De vader kan het kind niet erkennen, wanneer uit die erkenning een huwelijksbeletsel zou blijken tussen hem en de moeder waarvoor de Koning geen ontheffing kan verlenen.

Afdeling 3. — Onderzoek naar het vaderschap

Art. 322. — Wanneer het vaderschap niet vaststaat krachtens de artikelen 315 of 317, noch op grond van een erkenning, kan het bij vonnis worden vastgesteld tenzij het kind, indien het een meerderjarige of een ontvoogde minderjarige betreft, daartegen verzet doet of, indien het kind een niet-ontvoogde minderjarige is, zijn moeder of, indien het kind de volle leeftijd van vijftien jaren heeft bereikt, dat kind zelf dan wel zijn wettelijke vertegenwoordiger bewijzen dat de vaststelling van vaderschap strijdig is met de belangen van het kind.

Indien de verweerder gehuwd is en het kind tijdens het huwelijk verwekt is bij een andere vrouw dan zijn echtgenote, moet het vonnis waarbij de afstamming wordt vastgesteld, aan de echtgenote worden betekend. Totdat die betekening heeft plaatsgehad, kan het vonnis niet worden tegengeworpen aan de echtgenote, noch aan de kinderen geboren uit haar huwelijk met de verweerder of geadopteerd door beide echtgenoten.

Art. 323. — Wanneer het vaderschap dat vaststaat krachtens artikel 315 of 317 niet bevestigd wordt door het bezit van staat, kan het vaderschap van een andere man dan de echtgenoot bij vonnis worden vastgesteld in de gevallen bepaald in artikel 320.

Art. 324. — De afstamming wordt bewezen door het bezit van staat ten aanzien van de vermeende vader.

Bij gebreke van bezit van staat wordt de afstamming van vaderszijde door alle wettelijke middelen bewezen.

Behalve wanneer er twijfel over bestaat, wordt het vaderschap vermoed wanneer is komen vast te staan dat de verweerder gedurende het wettelijk tijdperk van de verwekking gemeenschap heeft gehad met de moeder.

Art. 325. — Het onderzoek naar het vaderschap is onontvankelijk, wanneer uit het vonnis een huwelijksbeletsel tussen de vermeende vader en de moeder zou blijken waarvoor de Koning geen ontheffing kan verlenen.

HOOFDSTUK 3

Gemeenschappelijke bepalingen nopens de wijze waarop de afstamming wordt vastgesteld

Afdeling 1. — Het tijdstip van de verwekking

Art. 326. — Het kind wordt, behoudens tegenbewijs, vermoed te zijn verwekt in het tijdvak van de 300e tot en met de 180e dag vóór de geboortedag en op het tijdstip dat voor hem het gunstigst

tenu de l'objet de sa demande ou du moyen de défense proposé par lui.

Section 2. — De la reconnaissance

Art. 327. — La reconnaissance peut être faite par un acte authentique, à l'exclusion du testament, lorsqu'elle n'a pas été faite dans l'acte de naissance.

Art. 328. — La reconnaissance peut être faite par un incapable.

Elle peut par ailleurs être faite au profit d'un enfant conçu ou d'un enfant décédé, si ce dernier a laissé une postérité.

Art. 329. — Lorsqu'un enfant est reconnu par plusieurs personnes du même sexe, seule la première reconnaissance produit effet, aussi longtemps qu'elle n'a pas été annulée.

Art. 330. — § 1er. La reconnaissance peut être contestée par tout intéressé.

Toutefois l'auteur de la reconnaissance et ceux qui ont donné les consentements préalables requis par les §§ 2 et 3 ou visés par le § 4, alinéa 1er, de l'article 319 ne sont recevables à contester la reconnaissance que s'ils prouvent que leur consentement a été vicié.

La reconnaissance de paternité ne peut être contestée par ceux qui ont été parties à la décision qui l'a autorisée conformément à l'article 319, § 3, alinéa 4, ou à celle qui a refusé l'annulation demandée en vertu du § 4 de cet article.

§ 2. La reconnaissance est mise à néant s'il est prouvé, par toutes voies de droit, que son auteur n'est pas le père ou la mère.

Toutefois la demande doit être rejetée si l'enfant a la possession d'état à l'égard de celui qui l'a reconnu.

CHAPITRE 4

Actions relatives à la filiation

Section 1re — Généralités

Art. 331. — § 1er. Le tribunal de première instance du domicile de l'enfant est seul compétent pour connaître des actions relatives à la filiation.

§ 2. Chaque fois qu'il existe une contestation relative à la filiation, les tribunaux répressifs comme toutes les autres juridictions ne peuvent statuer qu'après que la décision du tribunal de première instance sur la question d'état est passée en force de chose jugée.

Art. 331bis. — Les actions relatives à la filiation ne sont pas recevables si l'enfant n'est pas né viable.

Art. 331ter. — Lorsque la loi ne prévoit pas un délai plus court, les actions relatives à la filiation se prescrivent par 30 ans à compter du jour où l'enfant a été privé de l'état qu'il réclame, ou a commencé à jouir de l'état qui lui est contesté.

Art. 331quater. — Les actions relatives à la filiation ne peuvent faire l'objet de renonciation.

Art. 331quinquies. — Les héritiers peuvent poursuivre l'action déjà intentée à moins que leur auteur ne s'en soit expressément désisté.

Art. 331sexies. — Sans préjudice de l'article 319, §§ 3 et 4, ni de l'article 322, premier alinéa, en ce qui concerne les enfants de 15 ans accomplis, le mineur non émancipé, l'interdit et l'aliéné sont, dans les actions relatives à leur filiation, représentés comme demandeurs ou comme défendeurs par leur représentant legal et,

is, gelet op het onderwerp van de vordering dat het heeft ingesteld of van het verweermiddel dat het heeft voorgedragen.

Afdeling 2. — De erkenning

Art. 327. — Indien de erkenning niet is geschied in de akte van geboorte, kan zij geschieden bij authentieke akte, met uitsluiting van het testament.

Art. 328. — De erkenning kan geschieden door een onbekwame.

Zij kan bovendien geschieden ten gunste van een verwekt kind, dan wel van een overleden kind indien dit afstammelingen heeft nagelaten.

Art. 329. — Zo een kind wordt erkend door meer dan een persoon van hetzelfde geslacht, heeft alleen de eerste erkenning gevolg zolang ze niet is vernietigd.

Art. 330. — § 1. De erkenning kan door iedere belanghebbende worden betwist.

De erkenner en zij die de voorafgaande toestemmingen vereist in de §§ 2 en 3 of bedoeld in § 4, eerste lid, van artikel 319 hebben gegeven, zijn echter alleen gerechtigd de erkenning te betwisten, indien zij bewijzen dat aan hun toestemming een gebrek kleefde.

De erkenning van het vaderschap kan niet worden betwist door hen die partij zijn geweest bij de beslissing waarbij de erkenning is toegestaan overeenkomstig artikel 319, § 3, vierde lid, of bij beslissing waarbij de vernietiging gevorderd krachtens § 4 van dat artikel is afgewezen.

§ 2. De erkenning wordt tenietgedaan indien door alle wettelijke middelen wordt bewezen dat de erkenner niet de vader of de moeder is.

Het verzoek moet evenwel worden afgewezen, indien het kind bezit van staat heeft ten aanzien van de erkenner.

HOOFDSTUK 4

Vorderingen met betrekking tot de afstamming

Afdeling 1 — Algemeen

Art. 331. — § 1. Alleen de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van het kind is bevoegd om kennis te nemen van de vorderingen betreffende de afstamming.

§ 2. Telkens als de afstamming wordt betwist, kunnen de strafrechtbanken en de andere gerechten eerst uitspraak doen nadat de beslissing van de rechtbank van eerste aanleg omtrent de staat in kracht van gewijsde is getreden.

Art. 331bis. — Rechtsvorderingen met betrekking tot de afstamming zijn niet ontvankelijk indien het kind niet levensvatbaar geboren is.

Art. 331ter. — Wanneer de wet geen kortere termijn stelt, verjaren de vorderingen betreffende de afstamming door verloop van 30 jaar te rekenen van de dag waarop het kind de staat die hij inroept is ontzegd, of van de dag waarop hij in het bezit van de betwiste staat is gekomen.

Art. 331quater. — Van het vorderingsrecht betreffende de afstamming kan niet worden afgezien.

Art. 331quinquies. — Erfgenamen kunnen de reeds begonnen rechtsvordering voortzetten, tenzij de verzoeker er uitdrukkelijk afstand van heeft gedaan.

Art. 331sexies. — Onverminderd artikel 319, §§ 3 en 4, en artikel 322, eerste lid, voor de kinderen die de volle leeftijd van 15 jaar hebben bereikt, worden de niet-ontvoogde minderjarige, de onbekwaamverklaarde en de geesteszieke, in gedingen betreffende hun afstamming, als eiser of als verweerder vertegenwoor-

s'il y a opposition d'intérêts, par un tuteur *ad hoc* désigné par le président du tribunal à la requête de tout intéressé ou du procureur du Roi.

Art. 331*septies*. — Les tribunaux statuent sur les conflits de filiation que la loi n'a pas réglés en déterminant par toutes voies de droit la filiation la plus vraisemblable.

Si les autres éléments de preuve sont insuffisants, la possession d'état sera prise en considération.

Art. 331*octies*. — Les tribunaux peuvent ordonner, même d'office, l'examen du sang ou tout autre examen selon des méthodes scientifiques éprouvées.

Art. 331*nonies*. — La possession d'état doit être continue.

Elle s'établit par des faits qui, ensemble ou séparément, indiquent le rapport de filiation.

Ces faits sont entre autres :

— que l'enfant a toujours porté le nom de celui dont on le dit issu;

— que celui-ci l'a traité comme son enfant;

— qu'il a, en qualité de père ou de mère, pourvu à son entretien et à son éducation;

— que l'enfant l'a traité comme son père ou sa mère;

— qu'il est reconnu comme son enfant par la famille et dans la société;

— que l'autorité publique le considère comme tel.

Art. 331*decies*. — Les décisions judiciaires en matière de filiation sont opposables même aux personnes qui n'y ont point été parties; mais celles-ci peuvent former tierce opposition.

Par exception à l'article 811 du Code judiciaire, le tribunal peut ordonner, même d'office, que soient appelés à la cause tous les intéressés auxquels il estime que la décision doit être rendue commune.

Section 2 — Des actions en particulier

Art. 332. — La paternité établie en vertu de l'article 315 peut être contestée par le mari, par la mère et par l'enfant.

Si le mari est décédé sans avoir agi, mais étant encore dans le délai utile pour le faire, sa paternité peut être dans l'année de son décès ou de la naissance, contestée par ses ascendants et par ses descendants.

La paternité établie en vertu de l'article 317 peut en outre être contestée par le précédent mari.

L'action de la mère doit être intentée dans l'année de la naissance et celle du mari ou du précédent mari dans l'année de la naissance ou de la découverte de celle-ci.

Celle de l'enfant doit être intentée au plus tard dans les quatre ans à compter du moment où il atteint l'âge de dix-huit ans. Sauf circonstances exceptionnelles, elle est irrecevable si le mari a élevé l'enfant comme sien.

La demande doit être formée de manière que l'enfant ou ses descendants, la mère, le mari et, le cas échéant, le précédent mari soient à la cause.

Art. 332*bis*. — Sans préjudice de l'article 330, les autres actions en contestation d'état appartiennent à toute personne justifiant d'un intérêt qui ne soit pas purement patrimonial.

La demande doit être formée de manière que l'enfant ou ses descendants et celui de ses auteurs dont la paternité ou la mater-

digd door hun wettelijke vertegenwoordiger en, indien er tegenstrijdigheid van belangen is, door een voogd *ad hoc* aangewezen door de voorzitter van de rechtbank op verzoek van elke belanghebbende of van de procureur des Konings.

Art. 331*septies*. — De rechtbanken beslechten de geschillen betreffende de afstamming waarvoor de wet geen regeling getroffen heeft, door de meest waarschijnlijke afstamming met alle rechtsmiddelen vast te stellen.

Zo de andere bewijsmiddelen onvoldoende zijn, wordt het bezit van staat in aanmerking genomen.

Art. 331*octies*. — De rechtbanken kunnen, zelfs ambtshalve, een bloedonderzoek of enig ander onderzoek volgens beproefde wetenschappelijke methodes gelasten.

Art. 331*nonies*. — Het bezit van staat moet voortdurend zijn.

Het wordt bewezen door feiten die te samen of afzonderlijk de betrekking van afstamming aantonen.

Die feiten zijn onder meer :

— dat het kind altijd de naam heeft gedragen van degene van wie wordt gezegd dat het afstamt;

— dat laatstgenoemde het als zijn kind heeft behandeld;

— dat die persoon als vader of moeder in zijn onderhoud en opvoeding heeft voorzien;

— dat het kind die persoon heeft behandeld als zijn vader of moeder;

— dat het als zijn kind wordt erkend door de familie en in de maatschappij;

— dat de openbare overheid het als zodanig beschouwt.

Art. 331*decies*. — Rechterlijke beslissingen inzake afstamming kunnen worden tegengeworpen zelfs aan personen die geen partij waren in het geding; dezen kunnen echter derdenverzet instellen.

In afwijking van artikel 811 van het Gerechtelijk Wetboek kan de rechtbank, zelfs ambtshalve, gelasten dat alle belanghebbenden jegens wie zij oordeelt dat de beslissing mede moet gelden, in het geding worden geroepen.

Afdeling 2 — De vorderingen in het bijzonder

Art. 332. — Het vaderschap dat vaststaat krachtens artikel 315, kan worden betwist door de echtgenoot, door de moeder en door het kind.

Indien de echtgenoot overleden is zonder in rechte te zijn opgetreden, lopende de termijn om zulks te doen, kan zijn vaderschap, binnen een jaar na zijn overlijden of na de geboorte, worden betwist door zijn bloedverwanten in de opgaande en in de neerdalende lijn.

Het vaderschap dat vaststaat krachtens artikel 317 kan daarboven worden betwist door de vorige echtgenoot.

De rechtsvordering van de moeder moet worden ingesteld binnen een jaar na de geboorte en die van de echtgenoot of van de vorige echtgenoot binnen een jaar na de geboorte of na de ontdekking ervan.

De rechtsvordering van het kind moet worden ingesteld uiterlijk vier jaar nadat het de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt. Behoudens buitengewone omstandigheden is ze niet ontvankelijk wanneer de echtgenoot het kind als het zijne heeft opgevoed.

De vordering moet op zodanige wijze worden ingesteld dat het kind of zijn afstammelingen, de moeder, de echtgenoot en, in voorkomend geval, de vorige echtgenoot in het geding worden geroepen.

Art. 332*bis*. — Onverminderd artikel 330, kunnen de andere rechtsvorderingen tot betwisting van staat worden ingesteld door een ieder die van enig belang doet blijken dat niet louter vermogensrechtelijk is.

De vordering moet op zodanige wijze worden ingesteld dat het kind of zijn afstammelingen en degene van de ouders wiens

nit  n'est pas contestée soient à la cause aussi bien que la personne dont la paternité ou la maternité est contestée.

Art. 332ter. — L'action en réclamation d'état appartient à l'enfant et à chacun de ses père et mère personnellement.

Après le décès de l'enfant, elle appartient à ses descendants, lesquels ne peuvent toutefois l'intenter qu'avant le vingt-cinquième anniversaire de leur auteur.

La demande doit être formée de manière que l'enfant ou ses descendants et celui de ses auteurs dont la paternité ou la maternité est déjà établie soient appelés à la cause aussi bien que la personne dont la paternité ou la maternité est recherch e.

Si l'action en recherche de maternité peut avoir pour conséquence l'établissement de la filiation paternelle selon l'article 315 ou 317, elle doit être intentée également contre le mari et, le cas échéant, le pr c dent mari de la mère prétendue.

Art. 332quater. — Si l'un de ceux qui doivent être cités en vertu des articles précédents est décédé, l'action en contestation d'état est intentée uniquement contre les autres et l'action en réclamation d'état contre les autres et les héritiers du défunt.

Si tous ceux qui doivent être cités en vertu des dispositions précédentes sont décédés, la demande est introduite par requête unilatérale, et les articles 1025 et suivants du Code judiciaire sont applicables à l'exception des articles 1029, alinéa 2, et 1032.

Section 3 — De la publication de la décision judiciaire sur les registres de l'état civil

Art. 333. — § 1 r. Tout exploit de signification d'un jugement ou arrêt faisant droit à une demande relative à la filiation doit être communiqué, en copie, au ministère public.

§ 2. Après l'expiration du délai d'appel ou de pourvoi en cassation ou, le cas échéant, après le prononcé de l'arrêt rejetant le pourvoi, le ministère public transmet, sans tarder, le dispositif de tout jugement ou arrêt faisant droit à une demande relative à la filiation à l'officier de l'état civil du lieu où l'acte de naissance de l'enfant a été dressé ou transcrit.

Si l'acte de naissance n'est pas inscrit en Belgique, le dispositif est transmis   l'officier de l'état civil de la résidence de l'enfant en Belgique ou, à défaut, à celui du premier district de Bruxelles.

L'officier de l'état civil transcrit, dans le mois, le dispositif sur ses registres; mention en est faite en marge des actes concernant l'état civil de l'enfant et de ses descendants.

CHAPITRE 5

Des effets de la filiation

Art. 334. — Quel que soit le mode d'établissement de la filiation, les enfants et leurs descendants ont les mêmes droits et les mêmes obligations à l'égard des père et mère et de leurs parents et alliés, et les père et mère et leurs parents et alliés ont les mêmes droits et les mêmes obligations à l'égard des enfants et de leurs descendants.

vaderschap of moederschap niet wordt betwist, alsook de persoon wiens vaderschap of moederschap wel wordt betwist, in het geding worden geroepen.

Art. 332ter. — De rechtsvordering tot inroeping van staat kan worden ingesteld door het kind en door elk van zijn ouders persoonlijk.

Na het overlijden van het kind, kan de vordering worden ingesteld door diens afstammelingen, die dat evenwel enkel kunnen doen vóór de vijfti ntigste verjaardag van hun ouder.

De vordering moet op zodanige wijze worden ingesteld dat het kind of zijn afstammelingen en degene van de ouders wiens vaderschap of moederschap vaststaat, alsook de persoon wiens vaderschap of moederschap wordt onderzocht, in het geding worden geroepen.

Indien de rechtsvordering tot onderzoek naar het moederschap tot gevolg kan hebben dat het vaderschap komt vast te staan op grond van artikel 315 of 317, dan moet ze ook worden ingesteld tegen de de echtgenoot en, in voorkomend geval, tegen de vorige echtgenoot van de vermeende moeder.

Art. 332quater. — Indien een van de personen die krachtens de voorgaande artikelen moet worden gedagvaard overleden is, wordt de rechtsvordering tot betwisting van staat alleen ingesteld tegen de anderen en wordt de rechtsvordering tot inroeping van staat ingesteld tegen de anderen en de erfgenamen van de overledene.

Indien allen die krachtens de vooraangaande bepalingen moeten worden gedagvaard overleden zijn, wordt de vordering ingesteld bij eenzijdig verzoekschrift en zijn de artikelen 1025 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing, met uitzondering van de artikelen 1029, tweede lid, en 1032.

Afdeling 3 — Bekendmaking van de rechterlijke beslissing in de registers van de burgerlijke stand

Art. 333. — § 1. Elk exploit van betekening van een vonnis of arrest waarbij een vordering betreffende de afstamming wordt toegewezen, moet in afschrift worden medegedeeld aan het openbaar ministerie.

§ 2. Na het verstrijken van de termijn van hoger beroep of van voorziening in cassatie of, in voorkomend geval, na de uitspraak van het arrest waarbij de voorziening wordt afgewezen, zendt het openbaar ministerie onverwijld het beschikkende gedeelte van elk vonnis of arrest waarbij een vordering betreffende de afstamming wordt toegewezen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar de akte van geboorte van het kind is opgemaakt of overgeschreven.

Indien de akte van geboorte niet in België is ingeschreven, wordt het beschikkende gedeelte gezonden aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de verblijfplaats van het kind in België of, bij gebreke daarvan, aan die van het eerste district van Brussel.

De ambtenaar van de burgerlijke stand schrijft, binnen een maand, het beschikkende gedeelte over in zijn registers; melding daarvan wordt gemaakt op de kant van de akten betreffende de burgerlijke stand van het kind en van zijn afstammelingen.

HOOFDSTUK 5

Gevolgen van de afstamming

Art. 334. — Ongeacht de wijze waarop de afstamming is vastgesteld, hebben de kinderen en hun afstammelingen dezelfde rechten en dezelfde verplichtingen ten opzichte van de ouders en hun bloed- en aanverwanten en hebben de ouders en hun bloed- en aanverwanten dezelfde rechten en dezelfde verplichtingen ten opzichte van de kinderen en hun afstammelingen.

Art. 334bis. — L'enfant conçu pendant le mariage par l'un des époux et une personne autre que son conjoint ne peut être élevé à la résidence conjugale qu'avec le consentement de ce dernier.

Art. 334ter. — La reconnaissance qui fait apparaître qu'un enfant a été conçu pendant le mariage par un des époux et une autre personne que son conjoint aura pour effet de faire perdre à son auteur tous les avantages que l'autre époux lui avait consentis par contrat de mariage en prévision du partage du patrimoine commun ainsi que les libéralités contenues dans ce contrat sauf si cet époux manifeste expressément, par acte devant notaire, sa volonté de confirmer, en tout ou en partie, les dispositions du contrat de mariage.

La révocation des avantages et des donations ne porte pas atteinte aux droits des tiers de bonne foi.

Dans le même cas le conjoint peut priver l'auteur de la reconnaissance de tout ou partie de ses droits successoraux à l'exception de ceux qu'il tient de l'article 915bis, § 2.

Dans tous les cas où l'établissement de la filiation fait apparaître qu'un enfant a été conçu pendant le mariage par un des époux et une autre personne que son conjoint, les effets que l'alinéa 1er attache à une reconnaissance volontaire se produiront et le conjoint pourra exercer le droit que lui confère l'alinéa 3.

Art. 335. — § 1er. L'enfant dont seule la filiation paternelle est établie ou dont la filiation paternelle et la filiation maternelle sont établies en même temps, porte le nom de son père, sauf si le père est marié et reconnaît un enfant conçu pendant le mariage par une autre femme que son épouse.

§ 2. L'enfant dont seule la filiation maternelle est établie, porte le nom de sa mère.

§ 3. Si la filiation paternelle est établie après la filiation maternelle, aucune modification n'est apportée au nom de l'enfant. Toutefois, les père et mère ensemble ou l'un d'eux, si l'autre est décédé peuvent déclarer, dans un acte dressé par l'officier de l'état civil, que l'enfant portera le nom de son père.

Cet acte ne peut être dressé, en cas de prédécès du père ou durant son mariage, sans l'accord du conjoint avec lequel il était marié au moment de l'établissement de la filiation.

Cette déclaration doit être faite dans l'année à compter du jour où les déclarants ont eu connaissance de l'établissement de la filiation et avant la majorité ou l'émancipation de l'enfant.

Mention de la déclaration est faite en marge de l'acte de naissance et des autres actes concernant l'enfant.

CHAPITRE 6

De l'action en réclamation d'une pension pour l'entretien, l'éducation et la formation adéquate

Art. 336. — L'enfant dont la filiation paternelle n'est pas établie, peut réclamer à celui qui a eu des relations avec sa mère pendant la période légale de la conception, une pension pour son entretien, son éducation et sa formation adéquate.

Si la formation n'est pas achevée, l'obligation se poursuit après la majorité de l'enfant.

Art. 337. — § 1er. L'action est personnelle à l'enfant. Elle doit être intentée dans les trois années qui suivent soit la naissance, soit la cessation des secours fournis directement ou indirectement

Art. 334bis. — Het kind dat tijdens het huwelijk verwekt wordt door een der echtgenoten en een andere persoon dan de echtgenoot mag in de echtelijke woonplaats niet worden opgevoed dan met toestemming van deze laatste.

Art. 334ter. — De erkenning waaruit blijkt dat een kind tijdens het huwelijk werd verwekt door een der echtgenoten en een andere persoon dan de echtgenoot, heeft tot gevolg dat degene die het kind erkent, alle voordelen verliest die de andere echtgenoot bij huwelijksvereenkomst heeft toegestaan in het vooruitzicht van een verdeling van het gemeenschappelijk vermogen, evenals de schenkingen welke in die overeenkomst vervat liggen, tenzij die echtgenoot bij een voor notaris verleden akte uitdrukkelijk zijn wil te kennen geeft de bepalingen van de huwelijksvereenkomst geheel of ten dele te handhaven.

De herroeping van de voordelen en van de schenkingen doet geen afbreuk aan de rechten van derden te goeder trouw.

In hetzelfde geval kan de echtgenoot degene die het kind erkent, geheel of ten dele van de erfopvolging uitsluiten, met uitzondering van het erfrecht dat hij krachtens artikel 915bis, § 2, bezit.

In alle gevallen waarbij uit de vaststelling van de afstamming blijkt dat een kind tijdens het huwelijk werd verwekt door een der echtgenoten en een andere persoon dan de echtgenoot, gelden dezelfde gevolgen als die welke het eerste lid aan een vrijwillige erkenning verbindt en de echtgenoot kan het recht uitoefenen dat hem bij het derde lid wordt verleend.

Art. 335. — § 1. Het kind wiens afstamming alleen van vaderszijde vaststaat of wiens afstamming van vaderszijde en van moederszijde tegelijkertijd komen vast te staan, draagt de naam van zijn vader, behalve wanneer de vader gehuwd is en een kind erkent dat tijdens het huwelijk door een andere vrouw dan zijn echtgenote is verwekt.

§ 2. Het kind wiens afstamming alleen van moederszijde vaststaat, draagt de naam van zijn moeder.

§ 3. Indien de afstamming van vaderszijde komt vast te staan na de afstamming van moederszijde, blijft de naam van het kind onveranderd. Evenwel kunnen de ouders samen of een van hen, indien de andere overleden is, in een door de ambtenaar van de burgerlijke stand opgemaakte akte verklaren dat het kind de naam van zijn vader zal dragen.

Bij vooroverlijden van de vader of gedurende zijn huwelijk kan die akte niet worden opgemaakt zonder de instemming van de echtgenote met wie hij gehuwd was op het ogenblik van de vaststelling van de afstamming.

Die verklaring moet worden gedaan binnen een jaar te rekenen van de dag waarop de personen die de verklaring doen, de vaststelling van de afstamming hebben vernomen en vóór de meerderjarigheid of de ontvoeging van het kind.

Van de verklaring wordt melding gemaakt op de kant van de akte van geboorte en van de andere akten betreffende het kind.

HOOFDSTUK 6

Vordering tot uitkering voor levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding

Art. 336. — Het kind wiens afstamming van vaderszijde niet vaststaat, kan van degene die gedurende het wettelijk tijdvak van de verwekking met zijn moeder gemeenschap heeft gehad, een uitkering tot levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding vorderen.

Indien de opleiding niet voltooid is, loopt de verplichting tot na de meerderjarigheid van het kind.

Art. 337. — § 1. De vordering komt aan het kind persoonlijk toe. Zij moet worden ingesteld binnen drie jaar te rekenen hetzij van de geboorte, hetzij van het staken van de hulp door de

par le défendeur. Si l'action est intentée après ce délai, le tribunal peut toutefois la déclarer recevable pour des justes motifs.

§ 2. L'action ne passe pas aux héritiers de l'enfant. Toutefois, ceux-ci peuvent poursuivre l'action commencée.

§ 3. Après le décès de la personne qui, pendant la période légale de la conception, a eu des relations avec la mère, l'action peut être poursuivie, mais non intentée contre ses héritiers.

Art. 338. — § 1er. Le demandeur présente au président du tribunal une requête contenant un exposé sommaire des faits et accompagnée des pièces à l'appui, s'il y en a.

Le président fixe les jour et l'heure où les parties comparaitront devant lui. La convocation est faite par pli judiciaire.

§ 2. Si le défendeur a admis l'existence des relations qui servent de fondement à l'action et si les parties sont d'accord sur le montant de la pension alimentaire, le président en dresse le procès-verbal.

A défaut d'entente entre les parties ou si elles ne comparaissent pas, le président rend une ordonnance de renvoi devant le tribunal.

§ 3. Si, au cours de la première comparution devant le tribunal, le défendeur ne conteste que le montant de la pension alimentaire, l'affaire est renvoyée en chambre du conseil et le jugement prononcé en audience publique.

Si, au cours de la première comparution devant le tribunal, le défendeur conteste l'existence des relations qui servent de fondement à l'action, il est statué conformément aux règles de droit commun.

Il est statué dans la même forme sur l'appel.

Art. 338bis. — L'action est rejetée si le défendeur établit, par toutes les voies de droit, qu'il n'est pas le père.

Art. 339. — Le montant de la pension est fixé d'après les besoins de l'enfant et les ressources, possibilités et situation sociale du débiteur et de la mère.

La pension peut être modifiée conformément à l'article 209.

Art. 339bis. — La charge de la pension se transmet à la succession du débiteur conformément à l'article 205bis, §§ 3 et 4.

La pension peut être modifiée conformément à l'article 209.

Art. 340. — La pension alimentaire cesse d'être due dès que la filiation paternelle est établie à l'égard d'un autre que le débiteur ou si l'enfant est adopté.

Art. 341. — Le jugement condamnant le défendeur au paiement d'une pension en vertu de l'article 336, produit les mêmes effets que l'établissement de la filiation paternelle en ce qui concerne les empêchements au mariage. »

CHAPITRE VI

Modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre IX, du Code civil : « De la puissance paternelle »

Art. 39.

L'intitulé du Titre IX du Livre Ier du même Code est remplacé par l'intitulé suivant :

« Titre IX. — De l'autorité parentale. »

verweerder rechtstreeks of onrechtstreeks verleend. Wordt de vordering na die termijn ingesteld, dan kan de rechtbank ze niettemin om gegronde redenen ontvankelijk verklaren.

§ 2. De vordering gaat niet over op de erfgenamen van het kind. Deze kunnen echter de begonnen rechtsvordering voortzetten.

§ 3. Na het overlijden van de persoon die gedurende het wettelijk tijdvak van de verwekking met de moeder gemeenschap heeft gehad, kan de vordering worden voortgezet maar niet meer ingesteld tegen zijn erfgenamen.

Art. 338. — § 1. De eiser biedt de voorzitter van de rechtbank een verzoekschrift aan, bevattende een beknopte opgave van de feiten en vergezeld van de bewijsstukken, zo die er zijn.

De voorzitter bepaalt dag en uur waarop de partijen voor hem moeten verschijnen. De oproeping geschiedt bij gerechtsbrief.

§ 2. Indien de verweerder het bestaan heeft erkend van de gemeenschap die tot grondslag dient van de vordering en indien de partijen het eens zijn over het bedrag van de uitkering tot levensonderhoud, maakt de voorzitter daarvan proces-verbaal op.

Indien de partijen het niet eens zijn of niet verschijnen, geeft de voorzitter een beschikking waarbij hij hen naar de rechtbank verwijst.

§ 3. Indien de verweerder bij de eerste verschijning voor de rechtbank enkel het bedrag betwist van de uitkering tot levensonderhoud, wordt de zaak naar de raadkamer verwezen en het vonnis uitgesproken in openbare terechtzitting.

Indien de verweerder bij de eerste verschijning voor de rechtbank het bestaan betwist van de gemeenschap die tot grondslag dient van de vordering, wordt uitspraak gedaan volgens het gemeen recht.

In hoger beroep wordt dezelfde rechtspleging gevolgd.

Art. 338bis. — De vordering wordt afgewezen indien de verweerder door alle wettelijke middelen het bewijs levert dat hij de vader niet is.

Art. 339. — Het bedrag van de uitkering wordt bepaald met inachtneming van de behoeften van het kind en de inkomsten, mogelijkheden en maatschappelijke toestand van de uitkeringsplichtige en van de moeder.

De uitkering kan worden gewijzigd overeenkomstig artikel 209.

Art. 339bis. — De last van de uitkering gaat over op de nalatenschap van de uitkeringsplichtige overeenkomstig artikel 205bis, §§ 3 en 4.

De uitkering kan worden gewijzigd overeenkomstig artikel 209.

Art. 340. — De uitkering is niet meer verschuldigd zodra de afstamming van vaderszijde vaststaat ten aanzien van een ander dan de uitkeringsplichtige of indien het kind geadopteerd wordt.

Art. 341. — Een vonnis waarbij de verweerder krachtens artikel 336 wordt veroordeeld tot het betalen van een uitkering, heeft dezelfde gevolgen als de vaststelling van het vaderschap, wat de huwelijksbeletselen betreft. »

HOOFDSTUK VI

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel IX, van het Burgerlijk Wetboek : « Ouderlijke macht »

Art. 39.

Het opschrift van Titel IX van Boek I van hetzelfde Wetboek wordt door het volgende opschrift vervangen :

« Titel IX. — Ouderlijk gezag. »

Section 1re — De la personne de l'enfant

Art. 40.

L'article 373 du même Code, modifié par la loi du 1er juillet 1974, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 373. — Sous réserve des exceptions prévues par la loi, le père ou la mère exerce l'autorité sur la personne de l'enfant mineur non émancipé, sauf le droit de l'autre de se pourvoir devant le tribunal de la jeunesse, uniquement dans l'intérêt de l'enfant. »

Art. 41.

L'article 374 du même Code, abrogé par la loi du 1er juillet 1974, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 374. — Lorsque les père et mère ne vivent pas ensemble, celui qui a la garde matérielle de l'enfant a seul le droit d'exercer cette autorité, sauf les exceptions prévues par la loi et sans préjudice du droit de l'autre de se pourvoir devant le tribunal de la jeunesse, uniquement dans l'intérêt de l'enfant. »

Art. 42.

L'article 375 du même Code, abrogé par la loi du 15 mai 1912, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 375. — Si la filiation n'est pas établie à l'égard de l'un des père et mère ou si l'un d'eux est décédé, absent ou dans l'impossibilité de manifester sa volonté, l'autre exerce seul cette autorité. »

Section 2 — Des biens de l'enfant

Art. 43.

L'article 376 du même Code, abrogé par la loi du 15 mai 1912, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 376. — Sous réserve des exceptions prévues par la loi, le père ou la mère administre les biens de l'enfant mineur non émancipé et représente celui-ci dans tous les actes civils, sauf le droit de l'autre de se pourvoir devant le tribunal de la jeunesse, uniquement dans l'intérêt de l'enfant et sans préjudice des actes déjà accomplis. »

Art. 44.

L'article 377 du même Code, abrogé par la loi du 15 mai 1912, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 377. — Lorsque le père et la mère ne cohabitent pas, celui qui a la garde matérielle de l'enfant mineur a seul le droit, sous réserve des exceptions prévues par la loi, d'administrer ses biens et de le représenter, sauf le droit de l'autre de se pourvoir devant le tribunal de la jeunesse, uniquement dans l'intérêt de l'enfant et sans préjudice des actes déjà accomplis. »

Art. 45.

L'article 378 du même Code, abrogé par la loi du 15 mai 1912, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 378. — Sont subordonnés à l'autorisation du tribunal de première instance les actes pour lesquels le tuteur doit requérir l'autorisation du conseil de famille et l'homologation du tribunal de première instance.

Le tribunal statue sur requête. S'il est saisi par un seul des père et mère, l'autre est entendu ou du moins convoqué par pli judiciaire, et cette convocation le rend partie à la cause.

Afdeling 1 — De persoon van het kind

Art. 40.

Artikel 373 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 1 juli 1974, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 373. — Behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, wordt het gezag over de persoon van het minderjarig niet-ontvoegd kind door een van de ouders uitgeoefend, onverminderd het recht van de andere om zich, enkel in het belang van het kind, tot de jeugdrechtbank te wenden. »

Art. 41.

Artikel 374 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 1 juli 1974, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 374. — Wanneer de ouders niet samenleven, is alleen de ouder die de materiële bewaring over het kind heeft, gerechtigd om dat bestuur uit te oefenen, behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald en onverminderd het recht van de andere om zich, enkel in het belang van het kind, tot de jeugdrechtbank te wenden. »

Art. 42.

Artikel 375 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 15 mei 1912, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 375. — Indien de afstamming niet is vastgesteld ten aanzien van een van de ouders of indien een van beiden overleden of afwezig is dan wel in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven, oefent de andere dat bestuur alleen uit. »

Afdeling 2 — De goederen van het kind

Art. 43.

Artikel 376 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 15 mei 1912, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 376. — Behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, beheert de vader of de moeder de goederen van het mindejarig niet-ontvoegd kind en vertegenwoordigt het in alle burgerlijke handelingen, onverminderd het recht van de andere om zich, enkel in het belang van het kind, tot de jeugdrechtbank te wenden, ongeacht de reeds verrichte handelingen. »

Art. 44.

Artikel 377 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 15 mei 1912, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 377. — Wanneer de ouders niet samenleven, is alleen de ouder die de materiële bewaring over het minderjarige kind heeft, gerechtigd om de goederen van het kind te beheren en het te vertegenwoordigen, behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, en onverminderd het recht van de andere om zich, enkel in het belang van het kind, tot de jeugdrechtbank te wenden, ongeacht de reeds verrichte handelingen. »

Art. 45.

Artikel 378 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 15 mei 1912, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 378. — Machtiging van de rechtbank van eerste aanleg is vereist om de handelingen te verrichten waarvoor de voogd machtiging van de familieraad en homologatie door de rechtbank van eerste aanleg moet verzoeken.

De rechtbank doet uitspraak op verzoekschrift. Indien de zaak slechts door een van de ouders voor de rechtbank wordt aangebracht, wordt de andere gehoord, althans bij gerechtsbrief opgeroepen; door die oproeping wordt hij partij in het geding.

En cas d'opposition d'intérêts entre l'enfant et ses père et mère, un tuteur ad hoc sera désigné par le président du tribunal de première instance à la requête de tout intéressé et au besoin du procureur du Roi. »

Art. 46.

L'article 379 du même Code, abrogé par la loi du 15 mai 1912, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 379. — Les père et mère, chargés de l'administration des biens de leurs enfants mineurs, sont comptables quant à la propriété et aux revenus des biens dont ils n'ont pas la jouissance et, quant à la propriété seulement, de ceux dont la loi leur donne jouissance.

Lorsqu'il existe des raisons de craindre que les sommes revenant à un mineur ne soient pas employées dans l'intérêt de celui-ci, le tribunal de la jeunesse peut, sur réquisition du procureur du Roi ou de toute personne justifiant de la nécessité de protéger les intérêts du mineur, fixer les conditions d'utilisation desdites sommes.

Dans le même cas, les tribunaux appelés à statuer sur l'indemnisation d'un dommage matériel ou moral causé à un mineur peuvent fixer les conditions d'utilisation des sommes dues.

Lorsque les décisions prévues aux deux alinéas qui précèdent sont passées en force de chose jugée, le greffier les notifie en copie, par lettre recommandée à la poste, aux débiteurs, qui ne peuvent dès lors se libérer valablement qu'en observant les conditions d'utilisation fixées par le tribunal. »

Art. 47.

L'article 384 du même Code, modifié par la loi du 8 avril 1965, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 384. — Les père et mère ont la jouissance des biens de leurs enfants jusqu'à l'âge de 18 ans accomplis ou jusqu'à l'émancipation qui interviendrait avant cet âge. »

Art. 48.

L'article 385 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 385. — Lorsque les père et mère ne vivent pas ensemble, la jouissance appartient à celui qui a la garde matérielle de l'enfant, à moins qu'il n'en soit décidé autrement par le tribunal de première instance ou par le juge qui confie l'enfant à l'un de ses auteurs. »

Art. 49.

L'article 386 du même Code, modifié par la loi du 14 juillet 1976, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 386. — Les charges de cette jouissance seront :

- 1° Celles auxquelles sont tenus les usufruitiers;
- 2° L'entretien, l'éducation et la formation adéquate des enfants, selon leur fortune;
- 3° Le paiement des arrérages ou intérêts des capitaux;
- 4° Les frais funéraires et ceux de dernière maladie. »

In geval van belangentegenstelling tussen het kind en zijn ouders wordt door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg een voogd ad hoc aangewezen op verzoek van enige belanghebbende en desnoods van de procureur des Konings. »

Art. 46.

Artikel 379 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 15 mei 1912, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 379. — De ouders die belast zijn met het beheer van de goederen van hun minderjarige kinderen, zijn rekening en verantwoording verschuldigd wat betreft de eigendom en de opbrengsten van de goederen waarvan ze niet het genot hebben, en wat betreft de eigendom alleen, van de goederen waarvan hun volgens de wet het genot toekomt.

Wanneer er reden is om te vrezen dat geldsommen die aan een minderjarige toekomen niet in zijn belang worden gebruikt, kan de jeugdrechtbank op vordering van de procureur des Konings of van elke persoon die doet blijken dat de belangen van de minderjarige beschermd dienen te worden nader bepalen welke bestemming aan die sommen moet worden gegeven.

In hetzelfde geval kunnen de rechtbanken die uitspraak moeten doen over de vergoeding van stoffelijke of zedelijke schade aan een minderjarige veroorzaakt, nader bepalen welke bestemming aan de verschuldigde sommen zal worden gegeven.

Wanneer de beslissingen bedoeld in de twee voorgaande leden in kracht van gewijsde zijn gegaan, geeft de griffier daarvan kennis door toezending van een afschrift bij een ter post aangetekende brief aan de schuldenaars, waarna dezen zich alleen met nakoming van hetgeen door de rechtbank omtrent de bestemming is bepaald, rechtsgeldig kunnen bevrijden. »

Art. 47.

Artikel 384 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 8 april 1965, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 384. — De ouders hebben het genot van de goederen van hun kinderen totdat dezen de volle leeftijd van 18 jaar hebben bereikt of tot aan de ontvoogding ingeval deze vóór die leeftijd plaatsvindt. »

Art. 48.

Artikel 385 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 385. — Wanneer de ouders niet samenleven, komt het genot van de goederen toe aan degene die de materiële bewaring over het kind heeft, tenzij anders wordt beslist door de rechtbank van eerste aanleg of door de rechter die het kind aan een van beide ouders toevertrouwt. »

Art. 49.

Artikel 386 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 14 juli 1976, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 386. — De lasten van dit genot zijn :

- 1° Die waartoe vruchtgebruikers gehouden zijn;
- 2° Levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding van de kinderen, overeenkomstig hun vermogen;
- 3° De betaling van de rentetermijnen of interesten van de kapitalen;
- 4° De begrafeniskosten en de kosten van de laatste ziekte. »

CHAPITRE VII

Modifications aux dispositions du Livre Ier, Titre X,
du Code civil :
« De la minorité, de la tutelle et de l'émancipation »

Art. 50.

L'article 389 du même Code, modifié par les lois du 8 avril 1965 et du 1er juillet 1976, est abrogé.

Art. 51.

L'article 390 du même Code, modifié par la loi du 15 décembre 1949, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 390. — Après le décès de l'un des père et mère, la tutelle des enfants mineurs et non émancipés appartient de plein droit au survivant. »

Art. 52.

L'article 393 du même Code est abrogé.

Art. 53.

L'article 395 du même Code, abrogé par la loi du 30 avril 1958, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 395. — Lorsque la filiation n'est établie qu'à l'égard d'un seul des auteurs, la tutelle de l'enfant appartient de plein droit à cet auteur. »

Art. 54.

Sont abrogés dans le même Code :

1° l'article 396*bis*, y inséré par la loi du 7 mars 1938 et modifié par la loi du 10 mars 1975;

2° l'article 401*bis*, y inséré par la loi du 7 mars 1938.

Art. 55.

L'article 405 du même Code, modifié par les lois du 10 août 1909 et du 7 mars 1938, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 405. — Lorsqu'un enfant mineur et non émancipé n'a ni père, ni mère, ni tuteur élu par ses père ou mère, ni ascendant, ou lorsque le tuteur est excusé ou vient à cesser ses fonctions, il est pourvu par le conseil de famille à la désignation d'un tuteur.

Les fonctions du tuteur désigné prennent fin lorsque la filiation est établie postérieurement à sa désignation.

Cependant, si la filiation est établie par reconnaissance et que celle-ci est contestée, l'auteur ayant reconnu et étant devenu tuteur reste en fonction jusqu'au jugement ou arrêt définitif. »

Art. 56.

A l'article 409 du même Code, modifié par la loi du 7 mars 1938, les mots « soit à défaut de ceux-ci quand il s'agira d'enfants naturels, des membres des sociétés protectrices de l'enfance » sont supprimés.

Art. 57.

A l'article 436 du même Code, le mot « légitimes » est supprimé.

HOOFDSTUK VII

Wijzigingen in de bepalingen van Boek I, Titel X,
van het Burgerlijk Wetboek :
« Minderjarigheid, voogdij en ontvoogding »

Art. 50.

Artikel 389 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 8 april 1965 en 1 juli 1976, wordt opgeheven.

Art. 51.

Artikel 390 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 15 december 1949, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 390. — Na het overlijden van een der ouders, behoort de voogdij over de minderjarige niet-ontvoogde kinderen van rechtswege aan de langstlevende. »

Art. 52.

Artikel 393 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 53.

Artikel 395 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 30 april 1958, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 395. — Wanneer de afstamming alleen ten aanzien van een van de ouders is vastgesteld, behoort de voogdij over het kind van rechtswege aan deze ouder. »

Art. 54.

Worden opgeheven in hetzelfde Wetboek :

1° artikel 396*bis*, ingevoegd door de wet van 7 maart 1938 en gewijzigd bij de wet van 10 maart 1975;

2° artikel 401*bis*, ingevoegd door de wet van 7 maart 1938.

Art. 55.

Artikel 405 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 10 augustus 1909 en 7 maart 1938, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 405. — Wanneer een minderjarig en niet-onvoogd kind noch vader, noch moeder, noch een door de vader of de moeder gekozen voogd, noch bloedverwant in de opgaande lijn heeft, of wanneer de voogd verschoond is of zijn ambt niet langer waarneemt, voorziet de familieraad in de benoeming van een voogd.

Het ambt van de benoemde voogd eindigt wanneer de afstamming na zijn benoeming wordt vastgesteld.

Indien de erkenning wordt betwist, blijft de ouder die het kind erkend heeft en voogd geworden is, zijn ambt echter uitoefenen tot aan het eindvonnis of het eindarrest. »

Art. 56.

In artikel 409 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 7 maart 1938, worden de woorden « ofwel, bij ontstentenis van dezen, indien het natuurlijke kinderen betreft, leden van verenigingen voor kinderbescherming » geschrapt.

Art. 57.

In artikel 436 van hetzelfde Wetboek wordt het woord « wettige » geschrapt.

Art. 58.

Les articles 1er à 6 du chapitre IIbis « De la tutelle officieuse », inséré dans le titre X du livre 1er du Code civil, par l'article 3 de la loi du 21 mars 1969, deviennent les articles 475bis, 475ter, 475quater, 475quinquies, 475sexies et 475septies.

Art. 59.

A l'article 475quater sont apportées les modifications suivantes :

A. L'alinéa 3 est remplacé par la disposition suivante :

« Durant la tutelle officieuse, les père et mère de l'enfant ainsi que les personnes qui l'ont adopté ou ont fait l'adoption plénière, cessent de jouir des biens du mineur. »

B. A l'alinéa 4, les mots « à la légitimation par adoption » sont remplacés par les mots « l'adoption plénière ».

Art. 60.

A l'article 475quinquies, alinéa 3, du même Code, les mots « émancipé, adopté ou légitimé par adoption » sont remplacés par les mots « émancipé ou adopté ou lorsqu'il fait l'objet d'une adoption plénière ».

Art. 61.

A l'article 477 du même Code, modifié par les lois du 8 avril 1965 et du 10 mars 1975, sont apportées les modifications suivantes :

A. L'alinéa 3 est remplacé par la disposition suivante :

« Le mineur dont l'un des auteurs est décédé ou dont la filiation n'est établie qu'à l'égard d'un de ses auteurs, et qui a atteint l'âge de quinze ans accomplis, peut être émancipé par le tribunal de la jeunesse sur requête présentée par son seul auteur. »

B. L'article est complété par l'alinéa suivant :

« Si cet auteur ne présente pas pareille requête, l'émancipation peut être demandée par le procureur du Roi. »

Art. 62.

A l'article 478, premier alinéa, du même Code, modifié par la loi du 8 avril 1965, les mots « resté sans père ni mère et ayant atteint » sont remplacés par les mots « qui n'a ni père ni mère et qui a atteint ».

Art. 63.

A l'article 479, deuxième alinéa, du même Code, modifié par la loi du 8 avril 1965, les mots « resté sans père ni mère et âgé » sont remplacés par les mots « qui n'a ni père ni mère et qui est âgé ».

Art. 64.

A l'article 487quater, inséré dans le même Code par la loi du 29 juin 1973, sont apportées les modifications suivantes :

A. A l'alinéa 1er, les mots « la puissance paternelle » sont remplacés par les mots « l'autorité parentale ».

B. L'article est complété par l'alinéa suivant :

« Les dispositions du présent article sont applicables à l'administration de la personne et des biens de celui qui est mis sous

Art. 58.

De artikelen 1 tot 6 van hoofdstuk IIbis « Pleegvoogdij », in titel X van boek I van het Burgerlijk Wetboek, ingevoegd bij artikel 3 van de wet van 21 maart 1969, worden de artikelen 475bis, 475ter, 475quater, 475quinquies, 475sexies en 475septies.

Art. 59.

In artikel 475quater worden volgende wijzigingen aangebracht :

A. Het derde lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Gedurende de pleegvoogdij hebben de ouders van het kind alsmede degenen die het hebben geadopteerd of ten volle geadopteerd, niet langer het genot van de goederen van de minderjarige. »

B. In het vierde lid, worden de woorden « wettiging door adoptie » vervangen door de woorden « volle adoptie ».

Art. 60.

In artikel 475quinquies, derde lid, van hetzelfde Wetboek, worden de woorden « door adoptie gewettigd » vervangen door de woorden « ten volle geadopteerd ».

Art. 61.

In artikel 477 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 8 april 1965 en 10 maart 1975, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A. Het derde lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« De minderjarige wiens vader of moeder overleden is of wiens afstamming slechts ten aanzien van een van zijn ouders vaststaat en die de volle leeftijd van vijftien jaar heeft bereikt, kan door de jeugdrechtbank worden ontvoogd op verzoek van de enige ouder. »

B. Het artikel wordt aangevuld met het volgende lid :

« Als die ouder een zodanig verzoek niet indient, kan de ontvoogding worden verzocht door de procureur des Konings. »

Art. 62.

In artikel 478, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 8 april 1965, wordt het woord « meer » geschrapt.

Art. 63.

In artikel 479, tweede lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 8 april 1965, wordt het woord « meer » geschrapt.

Art. 64.

In artikel 487quater, in hetzelfde Wetboek ingevoegd bij de wet van 29 juni 1973, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A. In het eerste lid worden de woorden « hun ouderlijke macht » en « de ouderlijke macht » onderscheidenlijk vervangen door de woorden « hun ouderlijk gezag » en « het ouderlijk gezag ».

B. Het artikel wordt aangevuld met het volgende lid :

« De bepalingen van dit artikel zijn van toepassing op het bestuur over de persoon en de goederen van degene die in de staat

statut de minorité prolongé, lorsque l'un de ses auteurs est décédé ou lorsque la filiation n'est établie qu'à l'égard d'un de ses auteurs. »

Art. 65.

Dans l'article 487*sexies*, alinéa 1er, du même Code, y inséré par la loi du 29 juin 1973, les mots « la puissance paternelle » sont remplacés par les mots « l'autorité parentale ».

CHAPITRE VIII

Modifications aux dispositions du Livre III, Titre Ier,
du Code civil : « Des successions »

Art. 66.

L'article 723 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 723. — La loi règle l'ordre de succéder entre les héritiers.

A leur défaut, les biens passent à l'Etat. »

Art. 67.

L'article 724 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 724. — Les héritiers sont saisis de plein droit des biens, droits et actions du défunt, sous l'obligation d'acquitter toutes les charges de la succession.

L'Etat doit se faire envoyer en possession par justice, dans les formes déterminées ci-après. »

Art. 68.

A l'article 745, alinéa 1er, du même Code, les mots « et encore qu'ils soient issus de différents mariages » sont remplacés par les mots « et encore qu'ils n'aient pas les mêmes parents et quel que soit le mode d'établissement de leur filiation ».

Art. 69.

« L'article 745*bis*, § 1er, premier alinéa, du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Lorsque le défunt laisse des descendants, des enfants adoptifs ou des descendants de ceux-ci, le conjoint survivant recueille l'usufruit de toute la succession. »

Art. 70.

L'article 745*quater*, § 1er, du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Lorsque la nue-propriété appartient aux descendants de l'époux prédécédé, à ses enfants adoptifs ou aux descendants de ceux-ci, la conversion totale ou partielle de l'usufruit peut être demandée par le conjoint survivant ou un des nus-propriétaires, soit en la pleine propriété de biens grevés de l'usufruit, soit en une somme, soit en une rente indexée et garantie. »

» L'enfant conçu pendant le mariage par le défunt et par une personne autre que le conjoint survivant ne peut demander la conversion de l'usufruit. »

van verlengde minderjarigheid verkeert, wanneer een van zijn ouders overleden is of wanneer zijn afstamming slechts ten aanzien van een van zijn ouders vaststaat. »

Art. 65.

In het eerste lid van artikel 487*sexies*, in hetzelfde Wetboek ingevoegd door de wet van 29 juni 1973, worden de woorden « de ouderlijke macht » vervangen door de woorden « het ouderlijk gezag ».

HOOFDSTUK VIII

Wijzigingen in de bepalingen van Boek III, Titel I,
van het Burgerlijk Wetboek : « Erfenissen »

Art. 66.

Artikel 723 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 723. — De wet bepaalt de orde van erfopvolging tussen de erfgenamen.

Bij gebreke van erfgenamen vervallen de goederen aan de Staat. »

Art. 67.

Artikel 724 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 724. — De erfgenamen treden van rechtswege in het bezit van de goederen, rechten en rechtsvorderingen van de overledene, onder verplichting om alle lasten van de nalatenschap te voldoen.

De Staat moet zich in het bezit doen stellen door de rechter, in de vorm die hierna wordt bepaald. »

Art. 68.

In artikel 745, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, worden de woorden « zelfs wanneer zij uit verschillende huwelijken geboren zijn » vervangen door de woorden « ook al hebben zij niet dezelfde ouders en ongeacht de wijze waarop hun afstamming is vastgesteld ».

Art. 69.

« Artikel 745*bis*, § 1, eerste lid, van hetzelfde Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Wanneer de overledene afstammelingen, geadopteerde kinderen of afstammelingen van dezen achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap. »

Art. 70.

Artikel 745*quater*, § 1, van hetzelfde Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Wanneer de blote eigendom behoort aan de afstammelingen van de vooroverleden echtgenoot, aan zijn geadopteerde kinderen of aan de afstammelingen van dezen, kan de langstlevende echtgenoot of een van de blote eigenaars vorderen dat het vruchtgebruik geheel of ten dele wordt omgezet, hetzij in de volle eigendom van met vruchtgebruik belaste goederen, hetzij in een geldsom, hetzij in een gewaarborgde en geïndexeerde rente. »

» Het kind dat tijdens het huwelijk verwekt is door de overledene en een andere persoon dan de langstlevende echtgenoot, kan niet om de omzetting van het vruchtgebruik verzoeken. »

Art. 71.

A l'article 752 du même Code, les mots « s'ils sont tous du même lit; s'ils sont de lits différents » sont remplacés par les mots « s'ils ont tous les mêmes père et mère; s'ils ont des père et mère différents ».

Art. 72.

La section première du chapitre IV du Titre 1er du Livre III du Code civil, comprenant les articles 756 à 766, est abrogée.

Art. 73.

L'article 828 du même Code, abrogé par la loi du 10 octobre 1967, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 828. — Les héritiers dont les liens de parenté avec le défunt ne sont pas établis et qui n'ont pas revendiqué leurs droits dans les six mois à compter de l'ouverture de la succession, ne pourront plus contester la validité des actes accomplis ultérieurement par les autres héritiers ou légataires agissant de bonne foi ni réclamer leur part en nature dans les biens aliénés ou partagés par eux après ce délai.

L'héritier qui aura été omis dans le partage pourra toujours exercer ses droits en valeur. »

Art. 74.

L'article 837 du même Code, abrogé par la loi du 10 octobre 1967, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 837. — Le conjoint et les descendants issus de son mariage avec le défunt peuvent écarter du partage en nature les enfants conçus pendant ce mariage d'une personne autre que ledit conjoint, à moins que ces enfants n'aient été élevés au foyer commun.

» Les enfants ainsi écartés du partage en nature recevront la valeur de leur part (laquelle sera, au besoin, estimée par expert). De cette valeur sera déduit ce que les héritiers sont tenus de rapporter en vertu des articles 843 et 844.

» Toutefois la faculté de les écarter du partage en nature n'appartient pas aux descendants issus du mariage si celui-ci a été dissous avant l'ouverture de la succession. »

CHAPITRE IX

Modifications aux dispositions du Livre III, Titre II, du Code civil :

« Des donations entre vifs et des testaments »

Art. 75.

L'article 908 du même Code est abrogé.

Art. 76.

A l'article 913 du même Code, le mot « légitime » est supprimé.

Art. 77.

Les articles 960, 961, 962, 963, 964, 965 et 966 du même Code sont abrogés.

Art. 71.

In artikel 752 van hetzelfde Wetboek worden de woorden « indien zij allen uit hetzelfde huwelijk geboren zijn; indien zij uit verschillende huwelijken geboren zijn » vervangen door de woorden « indien zij allen dezelfde ouders hebben; indien zij niet dezelfde ouders hebben ».

Art. 72.

De eerste afdeling van hoofdstuk IV, van titel I van Boek III van het Burgerlijk Wetboek, bevattende de artikelen 756 tot 766, wordt opgeheven.

Art. 73.

Artikel 828 van hetzelfde Wetboek, opgeheven door de wet van 10 oktober 1967, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 828. — De erfgenamen wier banden van verwantschap met de overledene niet zijn vastgesteld en die hun rechten niet hebben opgeëist binnen zes maanden na het openvallen van de nalatenschap, kunnen de geldigheid van de handelingen die later te goeder trouw zijn verricht door de andere erfgenamen of legatarissen, niet meer betwisten noch hun aandeel in natura opvorderen van de goederen die door deze laatsten na die termijn zijn vervreemd of verdeeld.

De ergenaam die niet bij de verdeling werd betrokken, behoudt het recht om de tegenwaarde van zijn aandeel te vorderen. »

Art. 74.

Artikel 837 van hetzelfde Wetboek, opgeheven door de wet van 10 oktober 1967, wordt opnieuw opgenomen in de volgende lezing :

« Art. 837. — De echtgenoot en de afstammelingen uit zijn huwelijk met de overledene kunnen de kinderen die tijdens dat huwelijk met een andere persoon dan genoemde echtgenoot verwekt zijn, van de verdeling in natura uitsluiten, tenzij die kinderen in de gemeenschappelijke woning zijn opgevoed.

» De aldus van de verdeling in natura uitgesloten kinderen ontvangen de tegenwaarde van hun deel (die zo nodig door een deskundige geraamd zal worden). Wat die erfgenamen krachtens de artikelen 843 en 844 verplicht zijn in te brengen wordt van die tegenwaarde afgetrokken.

» De mogelijkheid om hen van de verdeling in natura uit te sluiten bestaat evenwel niet voor afstammelingen die uit het huwelijk gesproken zijn indien dit laatste vóór het openvallen van de nalatenschap is ontbonden. »

HOOFDSTUK IX

Wijzigingen in de bepalingen van Boek III, Titel II, van het Burgerlijk Wetboek :

« Schenkingen onder de levenden en testamenten »

Art. 75.

Artikel 908 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 76.

In artikel 913 van hetzelfde Wetboek wordt het woord « wet-tig » geschrapt.

Art. 77.

De artikelen 960, 961, 962, 963, 964, 965 en 966 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

CHAPITRE X

Modifications au Code judiciaire

Art. 78.

A l'article 591, 7°, du Code judiciaire, les mots « les articles 340b, 762 et 763 du Code civil » sont remplacés par les mots « l'article 336 du Code civil ».

Art. 79.

A l'article 828, 2°, du même Code, les mots « même s'il s'agit d'une parenté naturelle reconnue » sont supprimés.

Art. 80.

A l'article 1181 du même Code sont apportées les modifications suivantes :

A. A l'alinéa 1er, les mots « du curateur au ventre et du conseil spécial de la mère tutrice » sont supprimés;

B. L'alinéa 3 est remplacé par la disposition suivante :

« Dans les autres cas, le subrogé tuteur a la faculté d'assister aux opérations d'inventaire. »

Art. 81.

L'article 1186, alinéa 3, du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Si les mineurs se trouvent sous l'autorité parentale de leur père et mère, la vente doit être autorisée par le tribunal de première instance, sur requête présentée par l'un des père et mère, l'autre étant entendu ou, à tout le moins, appelé. »

Art. 82.

A l'article 1254, alinéa 1er, du même Code, le mot « légitimes » est supprimé.

Art. 83.

A l'article 1279 du même Code, les mots « ainsi qu'il est prévu aux articles 373 et 389 du Code civil » sont remplacés par les mots « ou à l'un d'eux ainsi qu'il est prévu aux articles 374 et 377 du Code civil ».

Art. 84.

Un article 1390bis, rédigé comme suit, est inséré dans le même Code :

« Art. 1390bis. — Lorsqu'une délégation est accordée en vertu des articles 203ter, 221, 301bis, du Code civil ou 1280, cinquième alinéa, du présent Code, un avis de délégation est établi par le greffier ou par l'huissier de justice, suivant les cas et notifié au greffier du tribunal de première instance du domicile du délégant pour être joint, le cas échéant, aux avis de saisie prévus par l'article 1390.

L'avis de délégation relate l'identité et le domicile du délégant, du délégataire et du tiers délégué, ainsi que le montant, les conditions, les limites et la cause de la délégation. »

HOOFDSTUK X

Wijzigingen in het Gerechtelijk Wetboek

Art. 78.

In artikel 591, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek worden de woorden « de artikelen 340b, 762 en 763 van het Burgerlijk Wetboek », vervangen door de woorden « artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek ».

Art. 79.

In artikel 828, 2°, van hetzelfde Wetboek worden de woorden « zelfs wanneer het een erkende natuurlijke verwantschap betreft » geschrapt.

Art. 80.

In artikel 1181 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A. In het eerste lid worden de woorden « van de curator over de ongeboren vrucht en van de bijzondere raadsman van de moeder-voogdes » geschrapt;

B. Het derde lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« In de andere gevallen mag de toeziende voogd bij de boedelbeschrijving tegenwoordig zijn. »

Art. 81.

Artikel 1186, derde lid, van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Staan de minderjarigen onder het ouderlijk gezag van hun ouders, dan moet de verkoop worden gemachtigd door de rechtbank van eerste aanleg, op verzoekschrift ingediend door een van de ouders, de andere gehoord, althans opgeroepen. »

Art. 82.

In artikel 1254, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, wordt het woord « wettige » geschrapt.

Art. 83.

In artikel 1279 van hetzelfde Wetboek worden de woorden « zoals bepaald is in de artikelen 373 en 389 van het Burgerlijk Wetboek » vervangen door de woorden « of bij een van hen, zoals bepaald is in de artikelen 374 en 377 van het Burgerlijk Wetboek ».

Art. 84.

Een artikel 1390bis, luidend als volgt, wordt in hetzelfde Wetboek ingevoegd :

« Art. 1390bis. — Wanneer op grond van de artikelen 203ter, 221, 301bis, van het Burgerlijk Wetboek of van artikel 1280, vijfde lid, van dit Wetboek delegatie is toegekend, wordt naar gelang van het geval door de griffier of de gerechtsdeurwaarder een bericht van delegatie opgemaakt waarvan kennis wordt gegeven aan de griffier van de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van de schuldenaar door wie de delegatie is gedaan, en dat in voorkomend geval gevoegd wordt bij de berichten van beslag bedoeld in artikel 1390.

Het bericht van delegatie vermeldt de identiteit en de woonplaats van de schuldenaar door wie de delegatie is gedaan, de schuldeiser en de in de plaats gestelde schuldenaar, het bedrag en de oorzaak van de delegatie, alsmede onder welke voorwaarden en binnen welke grenzen deze is gedaan. »

Art. 85.

Un article 1390ter, rédigé comme suit, est inséré dans le même Code :

Art. 1390ter. — Lorsqu'une délégation est demandée en vertu des articles 203ter, 221, 301bis, du Code civil ou 1280, cinquième alinéa, du présent Code, le greffier de la juridiction saisie joint au dossier le relevé des avis prévus aux articles 1390 et 1390bis, s'il en existe.

Si les revenus ou les sommes sur lesquels porte la demande font déjà l'objet d'une délégation ou d'une saisie pour cause d'aliments, le greffier notifie sous pli judiciaire au bénéficiaire de la délégation ou au saisissant, pour le mettre à la cause, une copie de la requête ou de la citation avec invitation à comparaître.

Le défendeur peut également mettre à la cause les créanciers auxquels il a été condamné à payer des aliments mais qui ne bénéficient pas d'une délégation et qui n'ont pas pratiqué de saisie.

Les parties entendues, le juge détermine, au besoin, la répartition à opérer entre les créanciers d'aliments. »

Art. 86.

« Dans l'article 1391 du même Code, les mots « ou de délégation » sont insérés chaque fois entre les mots « avis de saisie » et le mot « établis ». »

Art. 87.

L'article 1412 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1412. — Les limitations prévues aux articles 1409 et 1410 ne sont pas applicables :

1° lorsque la cession ou la saisie sont opérées en raison des obligations alimentaires prévues par les articles 203, 203bis, 205, 206, 207, 213, 223, 301, 303, 306, 307, 336 ou 364 du Code civil, par l'article 1280, alinéa 1er, du présent Code ou par une convention conclue en vertu de l'article 1288 ou de l'article 1306 du présent Code ;

2° lorsque la rémunération, la pension ou l'allocation doit être payée au conjoint ou à un autre créancier d'aliments en application des articles 203ter, 221, 301bis du Code civil ou 1280, alinéa 5, du présent Code.

Lorsque tout ou partie des sommes dues au travailleur ne peuvent lui être payées pour l'une des causes prévues à l'alinéa 1er, ces sommes ne sont saisissables ou cessibles d'un autre chef qu'à concurrence de la quotité déterminée conformément aux dispositions du présent chapitre, diminuée des montants cédés, saisis ou payés au conjoint ou au créancier d'aliments en vertu des dispositions légales indiquées au premier alinéa. »

CHAPITRE XI

Modifications au Code pénal

Art. 88.

L'article 263 du Code pénal est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 263. — Sera puni d'une amende de vingt-six francs à trois cents francs, l'officier de l'état civil qui aura contrevenu à l'une des dispositions des articles 34 à 44, 49, 50 et 334 du Code civil. »

Art. 85.

Een artikel 1390ter, luidend als volgt, wordt in hetzelfde Wetboek ingevoegd :

Art. 1390ter. — Wanneer op grond van de artikelen 203ter, 221, 301bis, van het Burgerlijk Wetboek of van artikel 1280, vijfde lid, van dit Wetboek een delegatie wordt gevorderd, voegt de griffier van het gerecht waarbij de zaak aanhangig is, bij het dossier een opgave van de berichten bedoeld in de artikelen 1390 en 1390bis, zo die er zijn.

Indien de inkomsten of de geldsommen waarop de vordering betrekking heeft, reeds het voorwerp zijn van delegatie of beslag uit hoofde van alimentatie, zendt de griffier aan de begunstigde van de delegatie of aan de beslaglegger bij gerechtsbrief een afschrift van het verzoekschrift of van de dagvaarding om te verschijnen, ten einde deze in de zaak te betrekken.

De verweerder die veroordeeld is tot de betaling van alimentatie kan ook de schuldeisers die niet over een delegatie beschikken noch beslag hebben gelegd in de zaak betrekken.

De partijen gehoord, bepaalt de rechter indien nodig de wijze waarop de verdeling onder de alimentatiegerechtigden geschiedt. »

Art. 86.

« In artikel 1391 van hetzelfde Wetboek worden tussen de woorden « berichten van beslag » en « die », de woorden « of van delegatie » telkens ingevoegd. »

Art. 87.

Artikel 1412 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 1412. — De beperkingen bedoeld in de artikelen 1409 en 1410 zijn niet van toepassing :

1° wanneer de overdracht of het beslag wordt verricht wegens de onderhoudsverplichtingen bedoeld in de artikelen 203, 203bis, 205, 206, 207, 213, 223, 301, 303, 306, 307, 336 of 364 van het Burgerlijk Wetboek, in artikel 1280, eerste lid, van dit Wetboek of in een overeenkomst, gesloten krachtens artikel 1288 of 1306 van dit Wetboek ;

2° wanneer het loon, het pensioen of de toelage moet worden uitgekeerd aan de echtgenoot of aan een andere uitkeringsgerechtigde bij toepassing van de artikelen 203ter, 221, 301bis van het Burgerlijk Wetboek of van artikel 1280, vijfde lid, van dit Wetboek.

Wanneer de bedragen die aan de werknemer verschuldigd zijn hem geheel of gedeeltelijk niet mogen worden uitgekeerd om een van de redenen in het eerste lid bedoeld, zijn die bedragen slechts vatbaar voor overdracht of beslag om een andere reden, tot beloop van het bedrag dat is vastgesteld overeenkomstig de bepalingen van dit hoofdstuk, verminderd met de bedragen die zijn overgedragen, in beslag genomen of aan de echtgenoot of de uitkeringsgerechtigde betaald, krachtens de wetsbepalingen die in het eerste lid worden genoemd. »

HOOFDSTUK XI

Wijzigingen in het Strafwetboek

Art. 88.

Artikel 263 van het Strafwetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 263. — Met geldboete van zesentwintig frank tot driehonderd frank wordt gestraft de ambtenaar van de burgerlijke stand die een van de bepalingen van de artikelen 34 tot 44, 49, 50 en 334 van het Burgerlijk Wetboek overtreedt. »

Art. 89.

L'article 264 du même Code, modifié par les lois des 15 juin 1951 et 15 janvier 1983, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 264. — Seront punis d'une amende de cent francs à cinq cents francs, l'officier de l'état civil ou l'agent spécialement délégué par lui qui auront contrevenu à l'une des dispositions de l'article 45, § 1er, du Code civil. »

Art. 90.

L'article 265 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 265. — Sera puni d'une amende de vingt-six francs à cinq cents francs l'officier de l'état civil, qui aura procédé à la célébration d'un mariage sans s'être assuré des consentements requis. »

Art. 91.

Dans les articles 355 et 359 du même Code, modifiés par la loi du 15 mai 1912, les mots « légitimes ou naturels » sont supprimés.

Art. 92.

A l'article 360bis, alinéa 1er, du même Code, y inséré par la loi du 15 mai 1912 et modifié par la loi du 5 juillet 1963, les mots « les père et mère légitimes, naturels ou adoptifs » sont remplacés par les mots « les père et mère ou les adoptants ».

Art. 93.

A l'article 391bis du même Code, y inséré par la loi du 14 janvier 1928 et modifié par la loi du 5 juillet 1963, sont apportées les modifications suivantes :

A. Le deuxième alinéa est remplacé par la disposition suivante :

« Sera punie des mêmes peines, l'inexécution dans les conditions prévues à l'alinéa 1er, des obligations, déterminées par les articles 203bis, 206, 207, 301, 303, 306, 307, 336 et 364 du Code civil et des articles 1288, 3° et 4°, et 1306, alinéa 3, du Code judiciaire. »

B. Au troisième et au quatrième alinéas, les mots « articles 218 et 268 du Code civil » sont remplacés par les mots « articles 203ter, 221 et 301bis du Code civil, et 1280, alinéa 5, et 1306, alinéa 1er, du Code judiciaire ».

Art. 94.

Un article 392bis, rédigé comme suit, est inséré dans le chapitre Ier du titre VIII du livre II du même Code :

« Art. 392bis. — Pour l'application du présent chapitre, les mots « père », « mère », et « ascendant » désignent également les adoptants et, en cas d'adoption et d'adoption plénière, les ascendants des adoptants. »

Art. 95.

L'article 395 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

Art. 89.

Artikel 264 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 15 juni 1951 en 15 januari 1983, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 264. — Met geldboete van honderd frank tot vijfhonderd frank worden gestraft de ambtenaar van de burgerlijke stand of de speciaal door hem gemachtigde beambte die een van de bepalingen van artikel 45, § 1, van het Burgerlijk Wetboek overtreden. »

Art. 90.

Artikel 265 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 265. — Met geldboete van zesentwintig frank tot vijfhonderd frank wordt gestraft de ambtenaar van de burgerlijke stand, die een huwelijk voltrekt zonder zich van het bestaan van de vereiste toestemmingen te vergewissen. »

Art. 91.

In de artikelen 355 en 359 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 15 mei 1912, worden de woorden « wettige of natuurlijke » geschrapt.

Art. 92.

In artikel 360bis, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd door de wet van 15 mei 1912 en gewijzigd bij de wet van 5 juli 1963, worden de woorden « De wettige of natuurlijke vader of moeder of de aannemenden » vervangen door de woorden « De vader of moeder of adoptanten ».

Art. 93.

In artikel 391bis van hetzelfde Wetboek, aldaar ingevoegd bij de wet van 14 januari 1928 en gewijzigd bij de wet van 5 juli 1963, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A. Het tweede lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die, in de omstandigheden omschreven in het eerste lid, niet voldoet aan de verplichtingen bepaald in de artikelen 203bis, 206, 207, 301, 303, 306, 307, 336 en 364 van het Burgerlijk Wetboek en in de artikelen 1288, 3° en 4°, en 1306, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek. »

B. In het derde en het vierde lid worden de woorden « de artikelen 218 en 268 van het Burgerlijk Wetboek » vervangen door de woorden « de artikelen 203ter, 221 en 301bis van het Burgerlijk Wetboek en 1280, vijfde lid, en 1306, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek ».

Art. 94.

Een artikel 392bis, luidend als volgt, wordt in hoofdstuk I van titel VIII van boek II van hetzelfde Wetboek ingevoegd :

« Art. 392bis. — Voor de toepassing van dit hoofdstuk worden met de woorden « vader », « moeder », « ouders » en « bloedverwant in opgaande lijn » ook de adoptanten en, in geval van adoptie en volle adoptie, ook de bloedverwanten in de opgaande lijn van de adoptanten bedoeld. »

Art. 95.

Artikel 395 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 395. — Est qualifié parricide et sera puni de mort, le meurtre des père, mère ou autres ascendants. »

Art. 96.

A l'article 410 du même Code, sont apportées les modifications suivantes :

A. A l'alinéa 1er, les mots « légitimes, naturels ou adoptifs, ou envers ses ascendants légitimes » sont remplacés par les mots « ou ses autres ascendants ».

B. A l'alinéa 2 les mots « légitimes, naturels ou adoptifs » sont supprimés.

Art. 97.

A l'article 415 du même Code, les mots « légitimes, ou envers ses père et mère naturels » sont supprimés.

Art. 98.

Dans le texte néerlandais de l'article 450, alinéa 2, du même Code, le mot « wettige » est remplacé par le mot « wettelijke ».

CHAPITRE XII

Modifications à diverses dispositions législatives

Art. 99.

L'arrêté royal du 5 février 1817 relatif à la légitimation des enfants de parents au degré prohibé est abrogé.

Art. 100.

1° L'article 4 de la loi du 16 août 1887 modifiant certaines dispositions relatives au mariage est abrogé.

2° A l'article 5 de la même loi les mots « et à la légitimation de leurs enfants naturels » sont supprimés.

Art. 101.

1° A l'article 1er de la loi du 26 décembre 1891 apportant des modifications à quelques dispositions relatives au mariage, complété par la loi du 7 janvier 1908, les mots « et les prénoms, noms, professions, domicile et résidence de leurs pères et mères » sont supprimés.

2° L'article 9 de la même loi est abrogé.

Art. 102.

A l'article 5 de la loi du 10 juillet 1931 concernant la compétence des agents diplomatiques et consulaires en matière notariale sont apportées les modifications suivantes :

A. Le 4° est abrogé;

B. Au 5°, le mot « naturels » est supprimé;

C. Au 6°, le chiffre « 4 » et les mots « au Congo belge ou dans le Rwanda-Urundi » sont supprimés.

Art. 103.

A la loi du 12 juillet 1931 relative à certains actes de l'état civil et à la compétence des agents diplomatiques et consulaires en matière d'état civil, sont apportées les modifications suivantes :

« Art. 395. — Doodslag op de vader, de moeder of andere bloedverwanten in de opgaande lijn wordt oudermoord genoemd en wordt gestraft met de dood. »

Art. 96.

In artikel 410 van hetzelfde Wetboek, worden volgende bepalingen aangebracht :

A. In het eerste lid worden de woorden « wettige of natuurlijke ouders, tegen degenen die hem tot kind hebben aangenomen of tegen zijn andere wettige bloedverwanten » vervangen door de woorden « ouders of bloedverwanten in de opgaande lijn ».

B. In het tweede lid worden de woorden « wettige of natuurlijke » en « door degenen die hem tot kind hebben aangenomen » geschrapt.

Art. 97.

In artikel 415 van hetzelfde Wetboek worden de woorden « wettige » en « of tegen zijn natuurlijke ouders » geschrapt.

Art. 98.

In artikel 450, tweede lid, van hetzelfde Wetboek wordt het woord « wettige » vervangen door het woord « wettelijke ».

HOOFDSTUK XII

Wijzigingen in diverse wetbepalingen

Art. 99.

Het koninklijk besluit van 5 februari 1817 betreffende de wettiging van kinderen geboren uit ouders in de verboden graad wordt opgeheven.

Art. 100.

1° Artikel 4 van de wet van 16 augustus 1887, wijzigingen toebrengend aan sommige schikkingen rakende het huwelijk, wordt opgeheven.

2° In artikel 5 van dezelfde wet worden de woorden « en tot de wettigmaking van hunne onechte kinderen » geschrapt.

Art. 101.

1° In artikel 1 van de wet van 26 december 1891 tot wijziging van enige bepalingen betreffende het huwelijk, aangevuld bij de wet van 7 januari 1908, worden de woorden « alsmede de voornamen, de namen, het beroep, het domicile en de verblijfplaats van hunne vaders en moeders » geschrapt.

2° Artikel 9 van dezelfde wet wordt opgeheven.

Art. 102.

In artikel 5 van de wet van 10 juli 1931 betreffende de bevoegdheid der diplomatieke en consulaire agenten in notariële zaken, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A. Het 4° wordt opgeheven;

B. In het 5° wordt het woord « onechte » geschrapt;

C. In het 6° vervalt het cijfer « 4 » en vervallen de woorden « Belgisch-Kongo of Ruanda-Urundi ».

Art. 103.

In de wet van 12 juli 1931 betrekking hebbende op zekere akten van de burgerlijke stand, alsmede op de bevoegdheid der diplomatieke en consulaire ambtenaren inzake burgerlijke stand, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A. A l'article 3, les mots « l'article 4 de la loi du 16 août 1887 et l'article 6 de la loi du 30 avril 1896 (art. 155*bis* du Code civil) » sont remplacés par les mots « l'article 153 du Code civil »;

B. A l'article 6, le mot « naturels » est supprimé.

Art. 104.

A l'article 7 de la loi du 27 juin 1937 portant révision de la loi du 16 novembre 1919 relative à la réglementation de la navigation aérienne, modifié par la loi du 4 août 1967, sont apportées les modifications suivantes :

A. L'alinéa 2 est remplacé par la disposition suivante :

« La déclaration de naissance est faite au commandant de l'aéronef par le père ou la mère ou les deux auteurs ou, à leur défaut, par toute personne ayant assisté à l'accouchement. »

B. A l'alinéa 4, 4°, les mots « profession » et « témoins » sont supprimés.

Art. 105.

Aux articles 32, 33 et 34 de la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse, les mots « la puissance paternelle » sont remplacés par les mots « l'autorité parentale ».

Art. 106.

L'article 2, alinéa 1er, de la loi du 14 juillet 1966 relative à certains actes de l'état civil dressés en dehors du Royaume est complété par les mots « conformément à l'article 45, § 1er, alinéas 1er et 2, du Code civil ».

CHAPITRE XIII

Dispositions transitoires

Art. 107.

Les dispositions de la présente loi sont applicables aux enfants nés avant son entrée en vigueur et encore en vie à cette date, mais sans qu'il puisse en résulter aucun droit dans les successions ouvertes auparavant.

Toutefois ne pourra être contestée la validité des actes et partages passés avant l'entrée en vigueur de la présente loi et qui auraient attribué à un enfant né hors mariage des droits supérieurs à ceux qui lui étaient reconnus par les dispositions abrogées par la présente loi.

Art. 108.

Sans qu'il puisse en résulter aucun droit pour le passé, l'article 312 du Code civil est applicable à l'enfant né avant l'entrée en vigueur de la présente loi et issu d'une femme non mariée à un moment quelconque de la gestation, à moins qu'une reconnaissance antérieure ne lui attribue une autre filiation maternelle.

Art. 109.

Si un enfant né avant l'entrée en vigueur de la présente loi et issu d'une femme mariée à un moment quelconque de la gestation n'a pas d'acte de naissance ou si son acte de naissance ne mentionne pas le nom de la mère, sa filiation pourra, sans préjudice de l'article 313 du Code civil, être établie par la possession d'état d'enfant à l'égard de la mère et du mari de celle-ci.

A. In artikel 3 worden de woorden « artikel 4 der wet van 16 augustus 1887 en artikel 6 der wet van 30 april 1896 (art. 155*bis* van het Burgerlijk Wetboek) » vervangen door de woorden « artikel 153 van het Burgerlijk Wetboek »;

B. In artikel 6 wordt het woord « onwettige » geschrapt.

Art. 104.

In artikel 7 van de wet van 27 juni 1937 houdende herziening van de wet van 16 november 1919 betreffende de regeling der luchtvaart, gewijzigd bij de wet van 4 augustus 1967, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A. Het tweede lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« De aangifte van geboorte wordt aan de gezagvoerder van het luchtvaartuig gedaan door de vader of de moeder of door beide ouders of, bij gebreke van dezen, door enige persoon die bij de bevalling tegenwoordig is geweest. »

B. In het vierde lid, 4°, worden de woorden « het beroep » en « en van de getuigen » geschrapt.

Art. 105.

In de artikelen 32, 33 en 34 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming worden de woorden « de ouderlijke macht » vervangen door de woorden « het ouderlijk gezag ».

Art. 106.

Artikel 2, eerste lid, van de wet van 14 juli 1966 betreffende sommige buiten het Rijk opgemaakte akten van de burgerlijke stand, wordt aangevuld met de woorden « overeenkomstig artikel 45, § 1, eerste en tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek ».

HOOFDSTUK XIII

Overgangsbepalingen

Art. 107.

Deze wet is van toepassing op de kinderen geboren vóór haar inwerkingtreding en die nog in leven zijn op dat ogenblik, zonder dat daaruit evenwel enig recht in de voordien opengevallen erfenissen kan volgen.

De geldigheid van de handelingen en verdelingen die zijn verricht vóór de inwerkingtreding van deze wet en die een buiten-echtelijk kind meer rechten hebben toegekend dan die welke het bij de door deze wet opgeheven bepalingen had gekregen, kan evenwel niet worden betwist.

Art. 108.

Zonder dat daaruit enig recht voor het verleden kan volgen, is artikel 312 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing op het kind dat vóór de inwerkingtreding van deze wet geboren is uit een vrouw die op geen enkel tijdstip van de zwangerschap gehuwd is geweest, tenzij door een vroegere erkenning een andere afstamming van moederszijde is vastgesteld.

Art. 109.

Indien een kind dat vóór de inwerkingtreding van deze wet geboren is uit een vrouw die op enig tijdstip van de zwangerschap gehuwd is geweest, geen geboortekte heeft of indien de geboortekte de naam van de moeder niet vermeldt, kan zijn afstamming, onverminderd het bepaalde in artikel 313 van het Burgerlijk Wetboek, worden bewezen door het bezit van staat van kind ten aanzien van de moeder en haar echtgenoot.

Art. 110.

L'article 313 du Code civil est applicable à l'enfant né d'une femme mariée à un moment quelconque de la gestation même si la reconnaissance de maternité est antérieure à l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 111.

La chose jugée sous l'empire du droit antérieur ne peut être remise en cause par application de la présente loi.

Toutefois si une action en réclamation d'état, en recherche de maternité ou en recherche de paternité a été, en vertu de règles abrogées ou modifiées, rejetée par une décision passée en force de chose jugée, celle-ci ne fera pas obstacle à l'intentement d'une action ayant pour objet l'établissement de la filiation dans les conditions fixées par la présente loi, mais sans qu'il puisse en résulter aucun droit pour le passé.

Il en sera de même de l'action régie par les articles 336 et suivants du Code civil si une demande fondée sur l'article 340b du Code civil abrogé par la présente loi a été rejetée par une décision passée en force de chose jugée.

Art. 112.

Sans préjudice de l'article 109 ci-avant, l'article 314 du Code civil est applicable aux actions en réclamation d'état ou en recherche de maternité intentées avant l'entrée en vigueur de la présente loi si elles ne sont pas encore vidées par une décision passée en force de chose jugée.

Art. 113.

Même si les faits sur lesquels il permet de fonder la demande ni figurent pas dans la citation, l'article 318 du Code civil est applicable aux actions en désaveu de paternité intentées avant l'entrée en vigueur de la présente loi si elles ne sont pas encore vidées par une décision passée en force de chose jugée.

Art. 114.

L'article 320 du Code civil est, à l'exception du 1°, applicable aux autorisations de reconnaissance demandées sur le fondement des articles 331 et 335 du Code civil abrogés par la présente loi, si la requête n'a pas encore fait l'objet d'une décision passée en force de chose jugée à l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 115.

Même si les faits sur lesquels il permet de fonder la demande ne figurent pas dans la citation, l'article 324 du Code civil est applicable aux actions en recherche de paternité intentées avant l'entrée en vigueur de la présente loi si elles ne sont pas encore vidées par une décision passée en force de chose jugée.

Art. 116.

L'article 326 du Code civil est applicable aux procès engagés avant l'entrée en vigueur de la présente loi et qui ne sont pas encore vidés par une décision passée en force de chose jugée.

Art. 110.

Artikel 313 van het Burgerlijk Wetboek is van toepassing op het kind geboren uit een vrouw die op enig tijdstip van de zwangerschap gehuwd is geweest, zelfs indien de erkenning door de moeder heeft plaatsgehad vóór de inwerkingtreding van deze wet.

Art. 111.

Vonnissen gewezen krachtens het vroeger recht, kunnen niet in het geding worden gebracht door de toepassing van deze wet.

Indien echter een vordering tot inroeping van staat, tot onderzoek naar het moederschap of tot onderzoek naar het vaderschap krachtens opheffen of gewijzigde regels is afgewezen bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing, vormt deze geen beletsel voor het instellen van een vordering tot vaststelling van de afstamming onder de voorwaarden bepaald in deze wet, evenwel zonder dat daaruit enig recht voor het verleden kan volgen.

Hetzelfde geldt voor de rechtsvorderingen bedoeld in de artikelen 336 en volgende van het Burgerlijk Wetboek, ingeval een eis gegrond op het bij deze wet opgeheven artikel 340b van het Burgerlijk Wetboek is afgewezen bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing.

Art. 112.

Onverminderd artikel 109, is artikel 314 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing op de rechtsvorderingen tot inroeping van staat of tot onderzoek naar het moederschap, ingesteld vóór de inwerkingtreding van deze wet, indien zij nog niet zijn afgedaan door een in kracht van gewijsde gegane beslissing.

Art. 113.

Artikel 318 van het Burgerlijk Wetboek is van toepassing op de rechtsvorderingen tot ontkenning van het vaderschap, ingesteld vóór de inwerkingtreding van deze wet, indien ze nog niet zijn afgedaan door een in kracht van gewijsde gegane beslissing, zelfs wanneer de feiten waarop de vordering volgens dat artikel gegrond kan worden, niet voorkomen in de dagvaarding.

Art. 114.

Artikel 320 van het Burgerlijk Wetboek is, met uitzondering van het 1°, van toepassing op de machtigingen tot erkenning aangevraagd op grond van de artikelen 331 en 335 van het Burgerlijk Wetboek, opgeheven door deze wet, indien op het verzoekschrift nog geen in kracht van gewijsde gegane beslissing is gevallen bij de inwerkingtreding van deze wet.

Art. 115.

Artikel 324 van het Burgerlijk Wetboek is van toepassing op de rechtsvorderingen tot onderzoek naar het vaderschap, ingesteld vóór de inwerkingtreding van deze wet, indien ze nog niet zijn afgedaan door een in kracht van gewijsde gegane beslissing, zelfs wanneer de feiten waarop de vordering volgens dat artikel gegrond kan worden, niet voorkomen in de dagvaarding.

Art. 116.

Artikel 326 van het Burgerlijk Wetboek vindt toepassing bij de rechtsgedingen die begonnen zijn vóór de inwerkingtreding van deze wet en die nog niet zijn afgedaan door een in kracht van gewijsde gegane beslissing.

Art. 117.

L'exception prévue à l'article 327 du Code civil n'est pas applicable aux testaments authentiques reçus avant l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 118.

Les deux derniers alinéas du § 1er et le dernier alinéa du § 2 de l'article 330 du Code civil ne sont pas applicables si la reconnaissance contestée est antérieure à l'entrée en vigueur de la présente loi et si l'action est intentée dans l'année de cette entrée en vigueur.

Art. 119.

§ 1er. Les articles 331ter, 332, quatrième alinéa, 332ter, deuxième alinéa, et 337, § 1er, du Code civil sont applicables aux actions non encore intentées à l'entrée en vigueur de la présente loi.

§ 2. Quant aux actions qui étaient imprescriptibles sous l'empire de la législation abrogée, le délai fixé par l'article 331ter du Code civil ne courra qu'à partir de l'entrée en vigueur de la présente loi si la privation de l'état réclamé ou le commencement de la jouissance de l'état contesté y est antérieur.

§ 3. Si, ayant succédé à l'action en réclamation d'état conformément à l'article 329 du Code civil abrogé par la présente loi, les héritiers l'ont intentée avant l'entrée en vigueur de la présente loi, ils peuvent la poursuivre.

§ 4. Le délai dont le mari absent disposait pour le désaveu de paternité à compter de son retour est prorogé de neuf mois s'il n'est pas expiré à l'entrée en vigueur de la présente loi.

§ 5. Si, ayant succédé à l'action en désaveu de paternité conformément à l'article 317 du Code civil abrogé par la présente loi, les héritiers ont intenté l'action avant l'entrée en vigueur de la présente loi, ils peuvent la poursuivre.

§ 6. Si le délai auquel une action était antérieurement soumise est expiré à l'entrée en vigueur de la présente loi, cette action demeure éteinte quand bien même les articles 331ter ou 332, quatrième alinéa, du Code civil fixeraient un délai plus long.

Art. 120.

Les articles 336 à 341 du Code civil sont applicables aux demandes fondées sur l'article 340b ancien du Code civil si elles n'ont pas encore fait l'objet d'une décision passée en force de chose jugée à l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 117.

De uitzondering waarin artikel 327 van het Burgerlijk Wetboek voorziet, is niet van toepassing op de authentieke testamenten die verleden zijn vóór de inwerkingtreding van deze wet.

Art. 118.

De laatste twee leden van § 1 en het laatste lid van § 2 van artikel 330 van het Burgerlijk Wetboek zijn niet van toepassing, indien de betwiste erkenning heeft plaatsgehad vóór de inwerkingtreding van deze wet en indien de vordering wordt ingesteld binnen een jaar na die inwerkingtreding.

Art. 119.

§ 1. De artikelen 331ter, 332, vierde lid, 332ter, tweede lid, en 337, § 1, van het Burgerlijk Wetboek zijn mede van toepassing op de rechtsvorderingen die nog niet zijn ingesteld bij de inwerking van deze wet.

§ 2. Wat de rechtsvorderingen betreft die krachtens de opgeheven bepalingen niet vatbaar waren voor verjaring, zal de termijn bepaald in artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek eerst beginnen te lopen bij de inwerkingtreding van deze wet, indien de ontzegging van de ingeroepen staat of het begin van het bezit van de betwiste staat daaraan voorafgaat.

§ 3. Indien de erfgenamen die overeenkomstig het door deze wet opgeheven artikel 329 van het Burgerlijk Wetboek gerechtigd zijn de rechtsvordering tot introeping van staat in te stellen, zodanige vordering hebben ingesteld vóór de inwerkingtreding van deze wet, kunnen zij die voortzetten.

§ 4. De termijn waarover de afwezige man beschikte voor het ontkennen van het vaderschap en die bij zijn terugkomst is ingegaan, wordt met negen maanden verlengd, indien die termijn niet is verstreken bij de inwerkingtreding van de wet.

§ 5. Indien de erfgenamen die overeenkomstig het door deze wet opgeheven artikel 317 van het Burgerlijk Wetboek, gerechtigd zijn de rechtsvordering tot ontkenning van het vaderschap in te stellen, zodanige vordering hebben ingesteld vóór de inwerkingtreding van deze wet, kunnen zij die voortzetten.

§ 6. Indien de termijn die vroeger gold voor een rechtsvordering, bij de inwerkingtreding van deze wet verstreken is, blijft het vorderingsrecht vervallen, zelfs ingeval artikel 331ter of artikel 332, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek een langere termijn stelt.

Art. 120.

De artikelen 336 tot 341 van het Burgerlijk Wetboek zijn van toepassing op de rechtsvorderingen gegrond op het vroegere artikel 340b van het Burgerlijk Wetboek, indien op die vorderingen nog geen in kracht van gewijsde gegane beslissing is gevallen bij de inwerkingtreding van deze wet.